

The international scientific-practical Internet-conference Actual problems of formation, development and use of the resource potential of AIC

Міністерство освіти і науки України
Департамент агропромислового розвитку Полтавської обласної
державної адміністрації

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

Інститут свинарства і агропромислового виробництва

Національної академії аграрних наук України

Регіональний фонд підтримки підприємництва
по Полтавській області

Азербайджанський державний аграрний університет

Варшавський аграрний університет

Університет Дебрецен (Угорщина)

Університет Вайенштефан (відділення Трісдорф, Німеччина)

Полтавська державна аграрна академія

Навчально-науковий інститут економіки та бізнесу

Факультет економіки та менеджменту

Кафедра економіки підприємства

МАТЕРІАЛИ

МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

«Сучасні проблеми формування, розвитку і
використання ресурсного потенціалу АПК»

«Actual problems of formation, development and use of
the resource potential of AIC»

30 березня 2017 р.

м. Полтава, ПДАА

The international scientific-practical Internet-conference Actual problems of formation, development and use of the resource potential of AIC

Міністерство освіти і науки України
Департамент агропромислового розвитку Полтавської обласної державної
адміністрації

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
Інститут свинарства і агропромислового виробництва Національної академії
аграрних наук України

Регіональний фонд підтримки підприємництва
по Полтавській області

Азербайджанський державний аграрний університет

Варшавський аграрний університет

Університет Дебрецен (Угорщина)

Університет Вайенштефан (відділення Трісдорф, Німеччина)

Полтавська державна аграрна академія

Навчально-науковий інститут економіки та бізнесу

Факультет економіки та менеджменту

Кафедра економіки підприємства

МАТЕРІАЛИ

МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ ІНТЕРНЕТ- КОНФЕРЕНЦІЇ

**«Сучасні проблеми формування, розвитку і використання
ресурсного потенціалу АПК»**

**«Actual problems of formation, development and use of
the resource potential of AIC»**

**30 березня 2017 р.
м. Полтава, ПДАА**

УДК 631.11: 330.111.4

ББК 65.9 (4УКР) 42

Редакційна колегія:

Макаренко П.М. – завідувач кафедри економіки підприємства Полтавської державної аграрної академії, д.е.н., професор, член.-кор. НААНУ.

Писаренко С.В. – заступник завідувача кафедри економіки підприємства Полтавської державної аграрної академії, к.с.-г.н., доцент.

Самойлик Ю.В. – доцент кафедри економіки підприємства Полтавської державної аграрної академії, к.е.н., доцент.

Сучасні проблеми формування, розвитку і використання ресурсного потенціалу АПК. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, 30 березня 2017 року). – Полтава : кафедра економіки підприємства ПДАА, 2017. – 320 с.

У збірнику надруковані матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні проблеми формування, розвитку і використання ресурсного потенціалу АПК». Відповідальність за зміст і редакцію наукових праць несуть їх автори. Матеріали можуть бути корисні для студентів, магістрантів, аспірантів та викладачів вищих навчальних закладів освіти.

УДК 631.11: 330.111.4

ББК 65.9 (4УКР) 42

СЕКЦІЯ 1

СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ, РОЗВИТКУ І ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АПК В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

УДК 631.11: 330.111.4

ФОРМУВАННЯ РИНКУ ДІЮЧИХ РЕСУРСІВ (ФАКТОРІВ) СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

*Макаренко П.М., д.е.н., професор, член-кореспондент НААН України,
завідуючий кафедрою економіки підприємства,*

Полтавська державна аграрна академія,

Пілявський В.І., к.е.н., докторант,

Міжнародний університет бізнесу і права, м. Херсон

Щоб розпочати сільськогосподарське виробництво необхідно в наявності мати того хто буде займатись роботою і те на чому, та із чого буде виробляти. В загальному виді можна говорити про такі ресурси виробництва, як праця людини і природа. Під означенням «праця» нерідко розуміють будь-яку діяльність людини, а в ринково підприємницькому середовищі діяльність спрямована на одержання прибутку чи доходу. Праця, з фізичної точки зору – це здійснення певних функцій людського організму, кожна з яких вимагає витрат енергії мозку, нервів, м'язів, органів відчуття і інше. Єдність таких функцій формує продуктивну силу праці.

В економічному аспекті праця це процес, що здійснюється між людиною та природою. Природа і, насамперед, Земля – одвічний ресурс виробництва. У сільському господарстві земля одночасно є і основною умовою виробництва (найбільш вагомим засобом при виробництві сільськогосподарської продукції) і предметом праці, і просторовою базою розміщення виробництва. Праця

людини і природа є джерелами суспільного багатства яке містить як природні засоби життя (родючість ґрунту, наявність ягід, грибів, риби у водоймах і інше) так і природні засоби праці (річки, що придатні для судноплавства, деревина лісів і інше). Тому складовою частиною процесу відтворення є поновлення природних ресурсів. Це здійснюється за рахунок праці людини.

У зарубіжній економічній науці, як правило виділяють три класичні ресурси аграрного виробництва: працю, землю й капітал. В ряді публікацій до трьох ресурсів виробництва додають інформацію, фінанси, інновації, підприємництво і інше. Безперечно всі ці елементи впливають на виробництво і можуть бути складовими класичного переліку ресурсів та їх можливостей (потенціалу). Але ресурси самі по собі не можуть бути діючими. Вони є лише потенційним джерелом випуску продукції щоб бути представленими як сила, тобто, як дещо діюче, виробляюче та організоване в той чи інший процес, вони мають об'єднуватись, бути задіяними в певному співвідношенні, стаючи у своїй єдності факторами виробництва.

Діючі на ринку ресурси сільськогосподарського виробництва: праця, земля і капітал утворюють структуру ринку факторів виробництва наведена на (рис. 1).

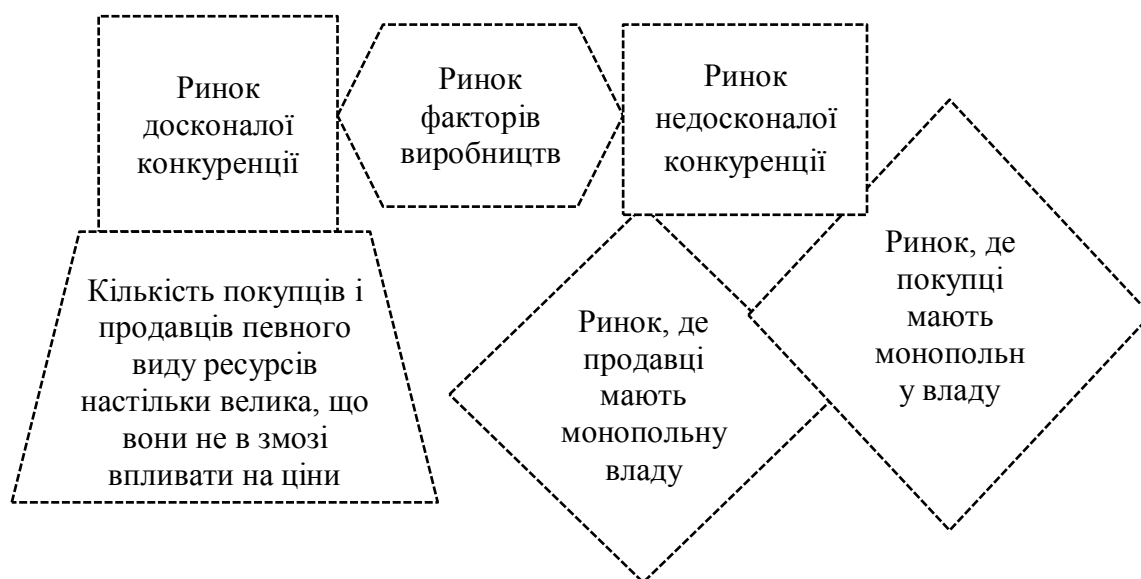

Рис. 1 Ринок факторів виробництва у сфері АПК

Людина, як основна рушійна сила факторів сільськогосподарського виробництва спрямована на досягнення якого-небудь корисного ефекту – задоволення потреб в харчуванні. Ще А. Сміт зазначив, що прагнення до їжі обмежується в кожній людині порівняно невеликою місткістю людського шлунку, але прагнення до зручностей та прикраси житла, одягу, домашнього посуду й обстановки не має, очевидно, визначених меж [1]. Праця людини в сільському господарстві може мати характер найму або вільного підприємця.

Матеріальна винагорода за використання праці, як фактора виробництва оцінюється у формі зарплати яку виплачує роботодавець найманому працівнику. Він повинен бути юридично вільною особою, на свій розсуд продавати робочу силу, щоб отримати засоби для життя. Роботодавець купує робочу силу з метою використання її у виробництві й одержання додаткової вартості. Іншими словами ринок ресурсу «праця» – це купівля товару «робоча сила», економічний зв'язок між роботодавцем і людиною здатною до праці.

Вільний підприємець поєднує виробничі ресурси, землю і капітал в тій частині, яка бере участь в даному циклі виробництва і в певному проміжку часу. Основними умовами ведення господарства підприємець повинен мати: самостійність і незалежність; відповідальність за рішення, що приймаються, їх наслідки та пов'язаний з цим ризик. Його діяльність має орієнтуватися на досягнення комерційного успіху, прагнення до збільшення прибутку.

Говорячи про фактор виробництва – земля в сільському господарстві ми маємо на увазі, що користуючись нею ми залучаємо і інші блага, які природа дає в користування людині. Особливість земельних ресурсів полягає в тому, що вони:

- є особливим невідтворювальним фактором виробництва, який має необмежений термін служби. При цьому на землі відбуваються всі виробничі процеси;
- має абсолютно нееластичну криву пропозиції. Земля не піддається переміщенню, вільному переходу з однієї галузі виробництва в іншу, з одного підприємства в інше, тобто вона нерухома. Невідтворюваність землі означає,

що у виробничому чи господарському обігу завжди є фіксована кількість придатної до використання землі;

- при раціональній експлуатації в сільському господарстві земля не тільки не зношується, але й підвищує свою продуктивність;
- є природним фактором, а не продуктом людської праці і не має витрат виробництва, тобто безоплатним дарунком природи.

Як і всі інші ресурси виробництва, попит на землю (за умов її ринкового обігу) матиме від'ємний нахил у відповідності до закону спадної граничної родючості ґрунту, а також у зв'язку із тим що для сільгоспвиробників ціна продукту має знижуватися. На попит сільськогосподарських земель будуть впливати фактори: продуктивності, технології що використовуються в галузі сільського господарства, державна земельна політика відносно ринку землі, попит на кінцеву продовольчу продукцію.

Капітал являє собою увесь накопичений запас засобів необхідних для виробництва матеріальних благ. Відзначимо, що термін капітал має багато значень. Він може трактуватися як і деякий запас матеріальних благ та включає в себе не тільки матеріальні предмети, але і нематеріальні елементи такі як людські здібності, освіта. Інший аспект капіталу пов'язаний із грошовою формою. Він завжди асоціюється із спроможністю приносити доход. Капітал можна визначати як інвестиційні ресурси, що використовуються у виробництві сільськогосподарської продукції. Ринок капіталу та капітальних активів складається з засобів виробництва, що є продуктом людської діяльності.

Попит на капітал як фактор виробництва є попитом на інвестиційні кошти які є необхідними для придбання капіталу у фізичній його формі. Часто зовнішньо попит на капітал виглядає як попит на певну суму грошей. Проте, попит на гроші, як гроші і попит на капітал у грошовій формі – це не одне й те саме. Виробництво в сільському господарстві постійно пред'являє попит на інвестиційні ресурси, тобто йому потрібна певна грошова сума на придбання виробничих фондів (капіталу у фізичній формі).

Сільські домогосподарства, також, формують попит на гроші, але природа такого попиту є зовсім іншою. Вона не пов'язана із підприємництвом підприємств. Особливістю ринку ресурсів капіталу є його неоднорідність як з

боку попиту, так і з боку пропозиції. Так, з боку попиту неоднорідність пояснюється бажанням підприємств різних форм власності і господарювання отримати грошові суми на різні терміни використання по найнижчій ставці відсотку, а давати – по найвищій ставці. Пошуки партнерів, у яких би співпадали бажання дати і взяти в борг необхідну суму грошей на певний термін по прийнятній ставці відсотку, дуже непрості й згладжують таку неоднорідність ринку капіталу фінансові посередники (банки, інвестиційні фонди, страхові компанії, кредитні спілки, тощо).

Власність на фактори виробництва є підставою для розподілу доходів. В процесі функціонування відповідних ринків встановлюється ціна на фактори виробництва і, відповідно утворюються доходи у формі заробітної плати, відсотку за позиковий капітал та сум від земельної ренти, тобто факторні доходи. Факторним доходом є також і прибуток, що відрізняється специфікою свого формування в силу особливості вільної праці – підприємництва.

Попит на сукупні діючі ресурси сільськогосподарського виробництва є похідним від попиту на кінцеву аграрну продукцію, що виробляється через використання виробничого потенціалу та залежить від рівня конкурентоспроможності підприємств на ринку.

Список використаних джерел

1. Сміт А Исследования о природе богатств народов / А Смит. – М.: Эксмо, 2007 – (Серия: Аналогия экономической мысли). – 960 с.

УДК 631.6.02: 631.11

РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АГРАРНОЇ СФЕРИ РЕГІОНУ

*Помаз Ю. В., к.і.н., доцент, Помаз О. М. к.е.н., доцент,
Полтавська державна аграрна академія*

Сталий розвиток й конкурентоспроможність сільських регіонів є одними з основних пріоритетів економічної політики нашої держави. Проте, низка урядових програм, спрямованих на підвищення ефективності функціонування

аграрного сектора та відродження українського села не дали очікуваного ефекту. На сучасному етапі функціонування вітчизняного АПК продовжують залишатися невирішеними питання ефективного використання ресурсного потенціалу.

Ресурсний потенціал аграрної сфери регіону являє собою сукупність функціональних ресурсів, зокрема, земельних, матеріальних і трудових, від наявності та ефективності використання яких залежить спроможність суб'єктів господарювання виробляти сільськогосподарську продукцію певного асортименту та якості. Сформований ресурсний потенціал у своєму кількісному й якісному вираженні повинен мати здатність забезпечити відповідний обсяг виробництва сільськогосподарської продукції. Із метою дослідження та здійснення практичного відтворення, планомірного формування та ефективного використання аграрний ресурсний потенціал доцільно розглядати як цілісну динамічну систему ресурсів [2, с. 4].

Як відомо, Україна володіє одними з кращих у світі за природною родючістю земельними ресурсами, кваліфікованими трудовими ресурсами. Однак, відсутність належної державної підтримки спричиняє кризовий фінансовий стан суб'єктів господарювання аграрної сфери, втрату ними можливостей для подальшого відтворення складових ресурсного потенціалу. Свідченням цього є припинення відновлення родючості ґрунту; фізична та моральна зношеність більшості основних засобів, низькі темпи їх оновлення; відсутність фінансової бази для впровадження новітніх технологій в аграрній сфері. Найнижча оплата праці, порівняно з оплатою праці в інших видах економічної діяльності, зумовлює відсутність мотивації населення до зайнятості в сільському господарстві.

Проте, агропромисловий комплекс – це єдиний сектор економіки, який щорічно утримує стабільно високі обсяги виробництва. Незважаючи на інтервенцію з боку Російської Федерації, анексію Кримського півострова та бойові дії в зоні проведення антитерористичної операції, аграрний сектор України проявив себе як найбільш стійкий. В умовах дестабілізаційних

процесів в країні зовнішньоекономічне становище аграрного сектора на даному етапі розвитку України є визначальним, а його експортний потенціал може надати перші імпульси до виходу з кризи. Реалізація експортного потенціалу аграрного сектора сприятиме стабілізації економіки та створить підґрунтя для розвитку інших секторів [4, с. 40].

Вирішальним фактором розвитку аграрних підприємств в умовах європейської інтеграції та глобалізаційних процесів є забезпечення ефективної державної аграрної політики. Ефективне відтворення ресурсного потенціалу аграрної сфери регіону потребує державного перегляду аграрної політики, істотного збільшення бюджетного фінансування, рівномірного його розподілу між суб'єктами господарювання різних організаційно-правових форм та регіонами, удосконалення нормативно-правової бази з метою створення умов для забезпечення механізмів реалізації вказаних змін.

Вирішення основних проблем функціонування агропродовольчого ринку потребує проведення реструктуризації сільського господарства, технічного переозброєння та підвищення рівня кваліфікації працівників, створення системи комплексного управління формуванням і використанням ресурсного потенціалу в аграрному секторі економіки [3, с. 1].

Підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу регіону потребує формування системи ефективного управління використанням і відтворенням ресурсного потенціалу аграрного сектора, основними напрямками якого є: забезпечення раціонального використання природних ресурсів та основних матеріальних засобів в аграрному секторі; застосування ресурсозберігаючих технологій; ефективне використання трудових ресурсів; забезпечення стабільності формування й ефективності використання фінансових ресурсів; інноваційний розвиток, спрямований на інтенсифікацію аграрного виробництва; розвиток транспортно-складської інфраструктури; забезпечення продовольчої безпеки держави [3, с. 6-7].

Відтворення ресурсного потенціалу аграрних підприємств потребує врахування екологічних аспектів. Пріоритетним напрямом формування дієвого

організаційно-економічного механізму відтворення природно-ресурсного потенціалу АПК є фінансове заохочення аграрних підприємств до зниження обсягів шкідливих відходів виробництва, відновлення природних ресурсів країни. Підвищенню продовольчої та екологічної безпеки держави сприятиме створення програм екологізації підприємницької діяльності в аграрній сфері [1, с. 10].

Розвиток ресурсного потенціалу аграрного сектора регіону потребує втілення певних концептуальних напрямів шляхом реалізації сукупності економічних, фінансових, організаційних та нормативно-правових заходів.

Список використаних джерел

1. Воловик Д. В. Розвиток системи управління ресурсним потенціалом аграрних підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / Воловик Дмитро Володимирович; Дніпропетр. держ. аграр.-екон. ун-т. – Дніпропетровськ, 2016. – 19 с.

2. Семененко О. С. Особливості формування і використання ресурсного потенціалу аграрної сфери прикордонного регіону: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.05 / Ольга Сергіївна Семененко; ДВНЗ «Ужгородський національний університет». – Ужгород, 2011. – 20 с.

3. Ульянченко О. В. Управління ресурсним потенціалом в аграрному секторі: автореф. дис. ... докт. екон. наук: 08.00.03 / Олександр Вікторович Ульянченко; Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва Міністерства аграрної політики України. – Київ, 2008. – 26 с.

4. Яценко О. М. Розвиток експортного потенціалу аграрного сектора економіки України в умовах глобалізації / О. М. Яценко, Н. Г. Невзгляд, А. Г. Невзгляд // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2015. – № 3. – С. 39-48.

UDC 339.13:338:631.155

IMPACT OF GLOBAL FACTORS ON THE FORMATION CONJUNCTURE OF AGRICULTURAL FOOD MARKET

*Samoilyk Iu.V., PhD in economics, associate professor, doctoral,
Poltava State Agrarian Academy*

The agri-food market is one of the subsystems of the national market and consists of smaller subsystems. We consider that it is appropriate to allocate three main subsystems of a agri-food market markets: the market of the livestock and industrial production; market of crop-industrial production; adverse market agri-food products and their products. We identify, in addition to traditional features of typing markets, many specific features that are typical only for subsystems agricultural markets.

Datsenko N. offers commodity-industry basis classification. Classification of the markets for commodity-industry basis includes three groups: group – the market of machinery and equipment; The second group – the market of mineral raw materials and fuel; The third group – the market for agricultural raw materials (wool, yarn materials – linen, cotton, skins); market food commodities (grain, sugar beets, sugar, oil, butter, meat, coffee, fruits, vegetables). The organizational structure of the domestic market identifies two sectors – wholesale and retail [1, p. 322]. Such a formulation of problem is caused by the fact that the food market is more complex form, because it is formed depending on the level of economic and agricultural processing enterprises. Market for agricultural products is a structural component of the national food market: its two main segments of the market is crop production and market livestock products [2, p. 78].

Thus, the structure of agricultural markets and especially the formation of its situation in a globalized economy can be defined (Fig. 1).

The basis is the agricultural markets agricultural industry and processing agricultural raw materials, particularly food production line. This direction includes the production of meat and meat products; processing and preserving of fish, crustaceans and mollusks; processing and canning of fruits and vegetables;

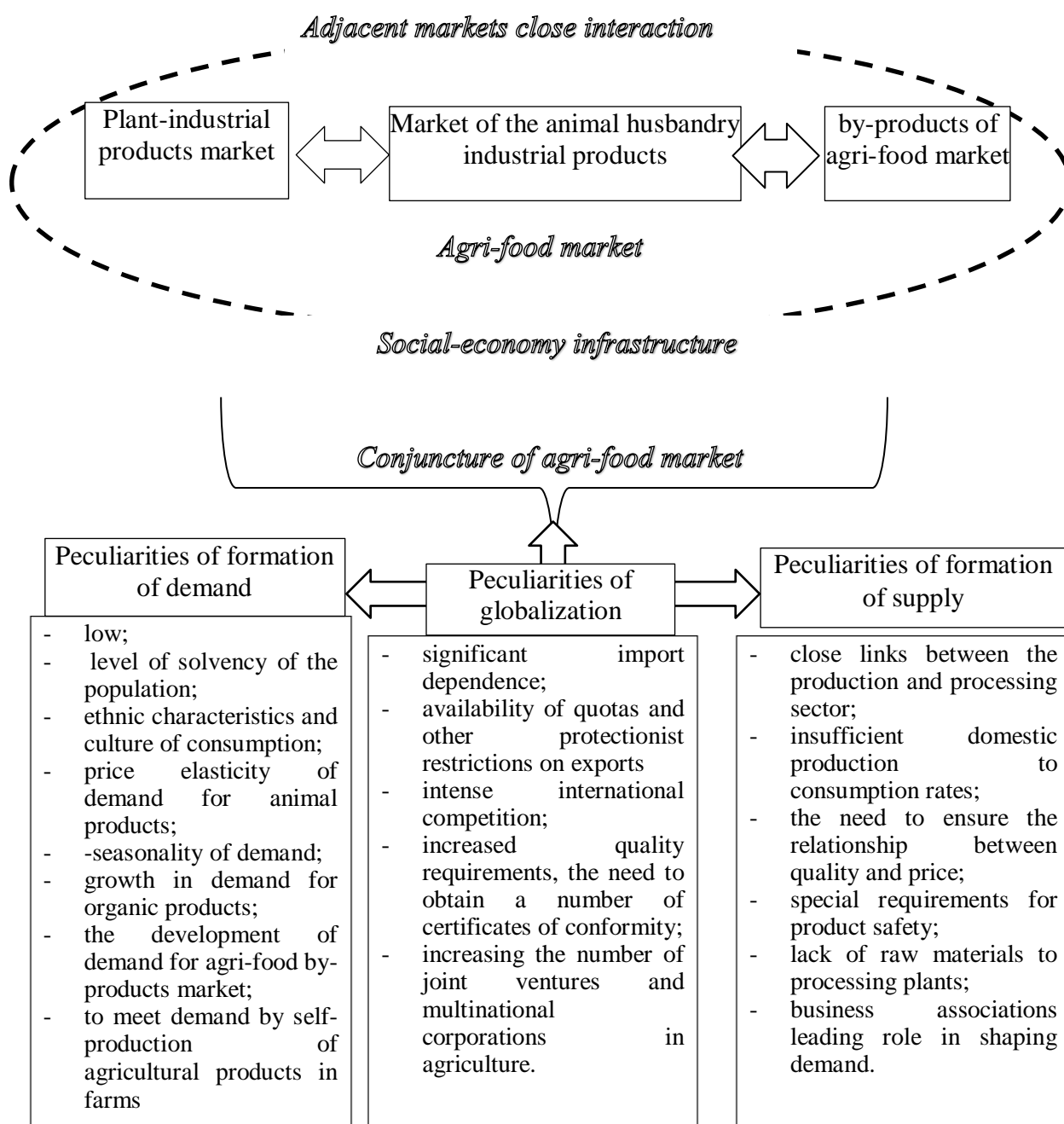

Fig. 1. The conjuncture of agri-food market in a globalized economy

Source: developed by the author

production of oils and animal fats; dairying; production milling industry, starches and starch products; production of bread, bakery and pastry; manufacture of food products; manufacture of prepared animal feeds according to the classification of economic activities. Agri-food market has a close cooperation with related market, in the main market of subsystems (the market of plant and industrial products, the animal market, industrial products, by-products market agri-food market).

Relationships with subject of markets means of production have the important signification. Markets means of production include producers of machinery and equipment for agriculture and processing industry, as well as working capital – seeds, crop protection and animal feeds, fertilizers. Financial and credit market is also important for the development of the agri-food market. This market can be seen as an investment market.

Land market needs attention. Moratorium on sale of agricultural land in Ukraine is introduced now, but the issue of rental relationship, as well as the sale of non-agricultural land is within the scope of the market. The labor market also plays a leading role in the development of agri-food market, as much of the working population of Ukraine is working in the agricultural sector. The above listed types of industrial markets can be combined into a single sector – market resources, because goods that are the subject of relationships in each of these markets is a resource for agricultural production or processing of these products. Light industry goods market is relatively agri-food consumer market.

Subjects of agro-food segment may interact with other markets, such as building materials, medicines. Agri-food products can be used in non-traditional purposes, such as a landscape or other design. An important role in the development of agri-food market belongs to the social and economic infrastructure that integrates auxiliary systems operation and development of agro-food market.

REFERENCES

1. Datsenko, N. M. (2012). “Food market: marketing aspect”. *Economichni nauky. Seria : Oblik i finansy*, no. 9(1): 318–323.

2. Makhmudov, H. Z. (2013). “Formation of demand and sales promotion market crop production”. *Upravlinnya lyuds'kymy resursamy v postindustrial'nomu suspil'stvi: hlobal'ni vyklyky ta perspektyvy rozvytku [Human resource management in post-industrial society: global challenges and development prospects]*, *Vseukrayins'ka naukovo-praktychna Internet-konferentsiya [National Scientific and Practical Internet Conference]*, Poltava State Agrarian Academy, Poltava, Ukraine: pp. 77–80.

УДК 339.13:331.101.43(477)

ОСОБЛИВОСТІ АГРАРНОГО РИНКУ ПРАЦІ

Загребельна І.Л., к.е.н., Олійник Є.О., к.е.н.,

Полтавська державна аграрна академія

В сучасних умовах господарювання стан вітчизняної економіки значно залежить від розвитку аграрного ринку, який забезпечує продовольчу безпеку держави. Зокрема, аграрний ринок забезпечує населення продовольством, а переробну промисловість ресурсами. Формування аграрного ринку значною мірою визначається специфічними рисами даного сектору економіки, які впливають освіту попиту робочої сили, і особливостями відтворення сільського населення.

Практично ринок праці є інструментом створення відносин між роботодавцем і робочою силою, а саме: задоволення попиту-пропозиції; врівноваження ціни з широким класичним підґрунтям для розуміння сучасної економіки праці, яка б задовольнила відтворення робочої сили за стадіями її формування; розподіл, перерозподіл і використання робочої сили в процесі виробництва матеріальних благ. Але ринок праці відрізняється від інших ринків своєю товарною специфічністю, при якому продаж робочої сили є основним джерелом життєдіяльності робітника і тому її продаж не можна відкладати до більш сприятливих співвідношень попиту-пропозиції [2, с. 30].

На відміну від інших галузей національної економіки для аграрного її сектору притаманні певні особливості ведення господарської діяльності, які зводяться більш до залежності від соціально-економічних укладів у сільському господарстві та природного чинника.

Основні з них, це функціонування різних організаційно-правових форм господарювання з їх трансформацією, перепони у поглибленні спеціалізації сільськогосподарської праці, негативні процеси демографічних змін на селі, неналежний стан соціальної інфраструктури сільських територій, переміщення факторів виробництва з господарств суспільного сектора у господарства

населення та залежність результатів господарювання від природних чинників з характерною їх сезонною і просторовою розосередженістю сільськогосподарського виробництва. Це накладає більш проблемний характер із залучення і використання трудових ресурсів.

Саме така специфічність сільськогосподарського виробництва і зумовлює безпосередній вплив на місткість ринку аграрної праці, при якому сталим попитом користуються працівники основних його галузей: рослинництво, тваринництво, переробні промисли. Але спричинюючись міжсезонними великими коливаннями, найбільш «вразливою» є галузь рослинництва із надлишком робочої сили в зимовий період та дефіцитом у весняно-осінніх роботах на відміну від галузі тваринництва та переробних промислів в яких простежується рівномірність зайнятості працівників аграрного виробництва.

Все це призводить до значного скорочення трудових ресурсів основного виробництва з порушенням оптимальних пропорцій їх складових, збільшуючи тим самим чисельність в допоміжних виробництвах (необхідність зайнятості працівників рослинництва), а також до різкого зниження ефективності використання робочої сили в аграрному виробництві.

Так під впливом сезонності основної операційної діяльності та ринкових умов господарювання, сільськогосподарське виробництво змінюється як в кількісному, так і в якісному відношенні щодо складових частин його виробничих процесів.

Дані обставини спонукають до постійного коригування співвідношень, підтримки оптимальних пропорцій праці і її засобів, виходячи із об'єктивності економічних законів.

Крім того, тенденцію до скорочення сільськогосподарського виробництва і падіння життєвого рівня робочої сили, підсилює міграція працездатної вікової групи сільського населення, а це призводить до суттєвого погіршення професійно-кваліфікаційної характеристики працівників, гальмується впровадження у виробництво нової техніки, прогресивних технологій, сучасних форм організації праці і методів господарювання.

Держава, як один із учасників ринку аграрної праці, повинна проявити зацікавленість до попиту на робочу силу з наданням широких можливостей до її використання, стимулюючи тим самим аграрний бізнес. А саме, сприяти розвитку агроінтеграції виробництва, створенню малих форм аграрного господарювання та агропромислової кооперації з переробки сільськогосподарської продукції, як комплексний багатопрофільний розвиток сільських регіонів з виникненням нових робочих місць і один із факторів підвищення життєвого рівня сільського населення та піднесення на вищий рівень ефективність аграрного виробництва [1, с. 23].

Таким чином, організований ринок аграрної праці, який регулює зайнятість і рівень оплати, передбачає реалізацію економічної волі суб'єктів господарювання під контролем держави в рамках законодавчої системи, направленої на економічний розвиток при збереженні суспільного порядку, захисту прав працівників і роботодавців, підпорядкованих пріоритету реалізації цінності людини як кінцевої мети.

В перспективі, формування попиту і пропозиції на робочу силу матиме різносторонні тенденції. З однієї сторони, попит збільшуватиме зростання продуктивності виробництва кожного виду продукції за рахунок його інтенсифікації, що вимагатиме додаткових трудових затрат, а з другої – на збільшення попиту на робочу силу впливатиме загальне скорочення сільського населення з причини депопуляції та потреби розвитку інших галузей виробництва та інфраструктури. Протилежну тенденцію матиме раціоналізація виробничої аграрної сфери, підвищення механізації робіт та скорочення потреби в робочій силі, прискоренню приватизаційних процесів землі та майна, становленню і розвитку малого аграрного бізнесу та інтенсифікації використання праці в ньому.

Список використаних джерел

1. Біляцький С. Трудові ресурси нового типу (досвід розвинутих країн для України) / С. Біляцький, Т. Мірошніченко // Економічний Часопис-XXI. – 2006. – № 1. – С. 21–24.

2. Богиня Д.П. Основи економіки праці : [навч. посіб.]. / Д.П Богиня, О.А. Грішнова. – К. : Знання-Прес, 2002. – 313 с.
3. Завіновська Г.Т. Економіка праці : [навч. посіб.]. / Г.Т. Завіновська. – К. : КНЕУ, 2000. – 200 с.
4. Калина А.В. Економіка праці : [навч. посіб.]. / А.В. Калина – К. : МАУП, 2004. – 272 с.
5. Лукінов І. Продуктивні сили села основа його відродження і прогресу / І. Лукінов, Л. Шепотько // Економіка України. – 2003. – № 3.– С. 3–13.

УДК 636:631.1.016

РОЗВИТОК ТВАРИННИЦТВА НА РЕСУРСНІЙ БАЗІ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Дядик Т.В., к.е.н., доцент,

Полтавська державна аграрна академія

Розвиток тваринництва є одним з найважливіших індикаторів стану продовольчої безпеки держави та функціонування агропромислового комплексу зокрема. Функціонування цієї галузі впливає на стан національної економіки через зв'язок з галузями, що забезпечують її ресурсами та тими, що забезпечують споживчий ринок. Дослідженню проблем функціонування м'ясо-та молокопродуктового підкомплексу, аналізу сучасного його стану і розвитку, обґрунтуванню шляхів подолання кризового стану присвячено ряд робіт вітчизняних науковців, зокрема, Балабанова Г.В., Борщевського П.С., Зимовця В.Н., Саблука П.Т., Семіусова П.М., Шевельової С.О., Шпичака .М. та інших, проте питання подальшого розвитку цих підкомплексів завжди будуть актуальними, адже саме від їх функціонування залежить забезпечення населення основними, життєво необхідними продуктами харчування.

Одним з головних чинників, що на сучасному етапі зумовлює низьку ефективність, а часто і збитковість, вітчизняного тваринництва є високий рівень ресурсозатрат на її виробництво, порівняно з цінами, що пропонують

виробнику. В умовах фінансової кризи в державі, низької платоспроможності населення нереально очікувати на те, що у найближчі роки закупівельні ціни на продукцію тваринництва будуть істотно підвищені. Тому сьогодні в Україні немає іншого шляху, окрім зміни пріоритетів у розвитку агропромислового виробництва у напрямі тваринництва.

Станом на 01 лютого 2017 року, Полтавська область серед регіонів України по поголів'ю великої рогатої худоби займала друге місце після Вінницької області – 247 тис. голів, 3-тє місце по поголів'ю корів – 127,6 тис. голів, поголів'я свиней складає 395,1 тис. голів (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка поголів'я худоби та птиці в Полтавській області, 1995-2015 рр.

Роки	Поголів'я худоби та птиці на 1 січня, тис. голів				
	велика рогата худоба		свині	вівці та кози	птиця
	усього	у т.ч. корови			
1995	1059,0	376,3	855,6	227,6	8212,9
1996	972,7	361,7	798,9	149,1	6997,3
1997	869,3	331,6	737,5	106,5	6387,0
1998	706,9	291,9	575,6	79,4	5841,4
1999	633,2	263,7	606,5	69,7	5737,0
2000	562,8	244,6	594,4	65,7	5767,3
2001	503,7	232,9	409,8	64,0	5773,2
2002	497,3	232,5	439,7	65,5	6249,8
2003	472,4	216,1	490,6	63,1	6299,4
2004	398,0	196,3	340,9	56,6	5576,1
2005	365,6	186,4	292,2	53,6	5526,7
2006	354,5	179,3	327,6	48,5	5694,9
2007	338,3	164,5	374,4	45,1	5257,1
2008	310,2	157,1	331,3	44,6	5477,2
2009	294,0	147,5	294,0	43,2	5434,6
2010	282,5	142,3	364,6	43,9	5179,3
2011	264,5	137,4	360,9	43,0	4726,4
2012	267,4	135,9	312,2	44,1	4740,2
2013	279,5	133,7	406,2	45,0	5417,0
2014	272,1	132,0	436,8	45,6	4547,4
2015	256,7	129,2	408,3	44,9	4770,5
2016	256,0	131,6	409,3	44,5	5034,8
2015 до 1995 р., %	24,2	35,0	47,8	19,6	61,3

Джерело: розраховано за даними [1]

За січень 2017 р. реалізація на забій сільськогосподарських тварин (у живій масі) аграрними підприємствами Полтавської області становила 9,8 тис. т (100 % до відповідного періоду 2016 р.), яєць – 62,5 млн. шт. (110,2 % до

відповідного періоду 2016 р.) за виробництвом та реалізацією молока в сільськогосподарських підприємствах України, Полтавщина займає 1 місце – 55,4 тис. т у січні 2017 р. [2]

Не дивлячись на такі оптимістичні цифри, динаміка поголів'я сільськогосподарських тварин за останні 20 років по Полтавській області є вкрай негативною – поголів'я великої рогатої худоби зменшилось на 75 %, корів – на 65 %, свиней – більше ніж у 2 рази, птиці – на 38,7 %.

Не дивлячись на такі суттєві цифри скорочення поголів'я, динаміка виробництва основних видів продукції тваринництва в Полтавській області, за 1995-2015 рр. є не такою прогресивною (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка виробництва основних видів продукції тваринництва в Полтавській області, 1995-2015 рр.

Роки	Виробництво основних видів продукції тваринництва			
	м'ясо (у забійній вазі), тис. т	молоко, тис. т	яйця, млн. шт.	вовна, т
1995	121,7	950,7	445,9	226,0
1996	105,8	828,8	429,5	123,0
1997	88,3	672,6	420,1	56,0
1998	80,9	657,2	421,1	32,0
1999	78,5	642,9	423,5	27,5
2000	67,1	588,7	404,7	23,1
2001	56,5	678,8	484,8	19,7
2002	55,0	695,1	548,1	18,1
2003	55,6	653,7	557,1	14,6
2004	41,7	672,5	528,6	12,9
2005	40,2	754,1	537,8	12,7
2006	48,1	799,9	573,6	13,1
2007	53,9	681,2	557,3	15,0
2008	43,9	655,7	539,7	17,0
2009	44,0	718,0	620,1	21,1
2010	50,0	701,4	619,5	27,6
2011	50,2	725,4	600,2	28,0
2012	58,2	777,8	671,8	30,0
2013	77,1	785,0	641,0	31,0
2014	78,1	814,1	621,1	34,0
2015	76,0	794,5	667,8	33,0
2015 до 1995 р., %	62,4	83,6	149,8	14,6

Джерело: розраховано за даними [1]

Зрозуміло, що зменшення обсягів виробництва меншими темпами ніж поголів'я забезпечується лише зростанням продуктивності тварин, що є

найбільш позитивним і свідчить про інтенсивний розвиток галузі. Прикладом виведення галузі молочного скотарства на новий високоефективний рівень у Полтавській області є ПП «Агроекологія» Шишацького району, ТОВ «АФ «Маяк» та СВК «Батьківщина» Котелевського району, ПП «Білоцерківська агропромислова група» Великобагачанського району та інші, де отримують надої більше 60-70 ц, що на початку 2000-х років здавались недосяжними.

Звичайно, основними завданнями для тваринників були і залишаються: створення високопродуктивних спеціалізованих масивів тварин високого генетичного рівня, забезпечення збалансованої годівлі, застосування енерго- та ресурсоощадних технологій утримання тварин, систем кормовиробництва і кормовикористання; створення соціально-економічних умов, які б спонукали людину до високопродуктивної праці. Проте, в сучасних умовах, звичайно ключові моменти забезпечення ефективного розвитку галузі залишаються в руках держави – забезпечення платоспроможного попиту, пільгове кредитування та оподаткування аграріїв, інвестиції в ресурсоощадні та екологічнобезпечні технології виробництва продукції тваринництва.

Список використаних джерел:

1. Головне управління статистики у Полтавській області. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://www.pl.ukrstat.gov.ua>.
2. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

УДК 351.82:338.439.5

РОЗВИТОК РИНКУ ЗЕРНА В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ НАЯВНИХ РЕСУРСІВ ВИРОБНИЦТВА

*Писаренко С.В., к.с.-г.н., доцент,
Полтавська Державна аграрна академія*

Україна є одним з провідних постачальників зерна на світовому ринку, щорічно нарощуючи обсяги його експорту. Але останнім часом зниження цін на зернові на основних світових майданчиках внаслідок його перевиробництва

робить цей бізнес менш прибутковим. На глобальному зерновому ринку останніми роками спостерігається ріст виробництва зерна. І в цьому році ми підійшли до того стану, коли у світі великі надлишки як пшениці, так і кукурудзи. Наприклад, в цьому маркетинговому році маємо перехідні залишки кукурудзи 207 млн. тонн, минулого року було 205, перед тим – 175. Тобто щороку відбувається шалений приріст світових запасів. Та сама ситуація і щодо пшениці.

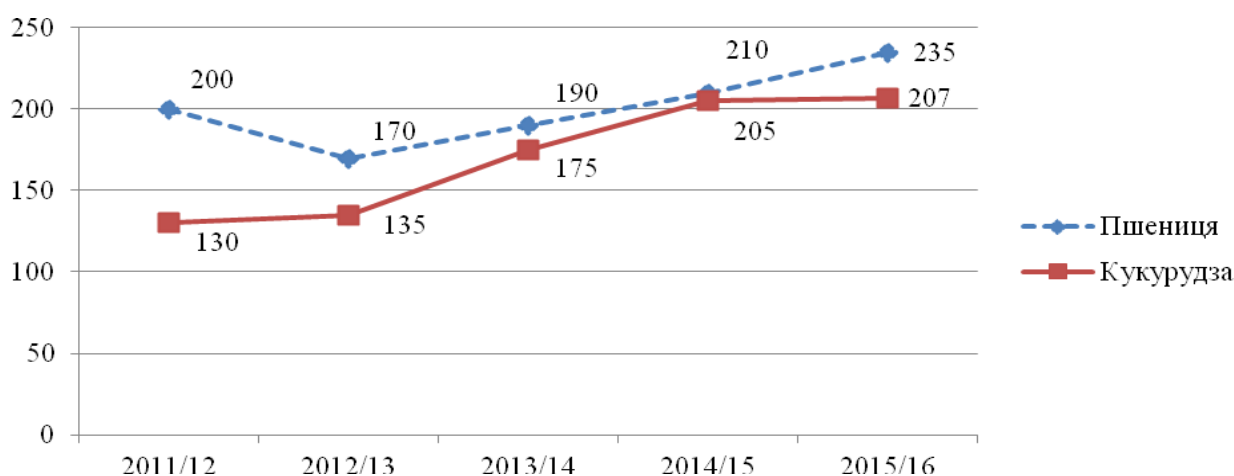

Рис. 1. Динаміка світових запасів пшениці та кукурудзи (Дані USDA, березневий звіт, млн. тонн) [2]

Прийнявши у 2002 році Закон України «Про зерно та ринок зерна в Україні» держава визначила пріоритетність виробництва зерна і взяла на себе зобов'язання сприяти розвитку та стабільному функціонуванню його ринку. Визначені засади державної політики щодо регулювання ринку зерна. Це, насамперед, надання пріоритетної бюджетної, кредитної та інвестиційної підтримки суб'єктам заставних закупівель зерна та проведення інтервенційних операцій, забезпечення внутрішніх потреб держави у продовольчому, насінневому, фуражному, технічному зерні та заходів щодо нарощування його експорту; встановлення мінімальної гарантованої ціни на заставне зерно; недопущення обмежень у пересуванні зерна та продуктів його переробки; контроль за якістю зерна та його збереженням.

Подальший розвиток галузі вимагає ґрунтовної економічної оцінки, перегляду цілого ряду позицій щодо технічно-технологічних, організаційно-економічних та ринкових умов функціонування всього комплексу. Пріоритетними кроками у вирішенні зернової проблеми є досягнення рівноваги попиту та пропозиції, удосконалення державного регулювання та механізмів підтримки виробництва, забезпечення виваженої цінової політики, нарощення експортного потенціалу, формування належної інфраструктури зернового ринку, тощо.

Зернобобові культури мають велике фуражне і частково продовольче значення. Посіви зернобобових мають і агротехнічне значення, збагачуючи ґрунти азотом. До особливо зернобобових культур належить горох, віка, кормовий люпин, а також квасоля, соя, сочевиця та ін. Розглянемо посівні площі основних сільськогосподарських культур в Україні (табл. 1).

Таблиця 1

**Посівні площі основних сільськогосподарських культур в Україні,
1995-2015 рр., тис. га**

Культури	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2015 р. у % до 1995 р.
Зернові та зернобобові	14152	13646	15005	15090	15724	15449	16210	14801	14739	104,15
цукрові буряки (фабричні)	1475	856	652	501	532	458	280	331	237	16,07
Соняшник	2020	2943	3743	4572	4739	5194	5051	5257	5105	252,72
Картопля	1532	1629	1514	1408	1439	1440	1388	1348	1291	84,27
овочі відкритого ґрунту	503	538	465	462	498	494	483	463	440	87,48
кормові культури	10898	7063	3738	2599	2477	2475	2289	2101	1990	18,26

Аналізуючи одержані дані, ми бачимо, що за останні 20 років динаміка посівних площ основних сільськогосподарських культур була доволі не стабільною. Найбільше зросли площі під посів соняшнику порівняно з 1995 р. на 3085 тис. га, тобто у 2,5 рази. Найбільшим чином зменшились посівні площі цукрових буряків на 1238 тис. га і станом на 2015 р. становлять 237 тис. га, і кормових культур на 8908 тис. га (81,74%).

Зернове господарство України розвивається на основі дальшої інтенсифікації, що забезпечує збільшення виробництва зерна переважно за рахунок підвищення врожайності зернових культур [1]. Розвиток виробництва зерна характеризується такими показниками, як динаміка посівних площ та їх структури, підвищення врожайності зернових культур, збільшення валового збору зерна і вдосконалення структури зернового виробництва.

Список використаних джерел

1. Бобровський М.В. Зернове господарство України України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.universum.kiev.ua/index.php/2009-09-18-12-57-46/2013-01-31-11-57-35/114-2013-11-09-14-47-56.html>
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

UDC 631.11: 330.111.4

PROBLEM OF FORMING AND EFFECTIVE USE OF RESOURCE POTENTIAL IN AGRICULTURAL PRODUCTION

Tomilin O.O. Ph.D., professor of finance and credit

Poltava State Agrarian Academy

Profound changes in the production structure of enterprises and in the structure of production have occurred in agriculture. Agriculture is able to function effectively under the condition of effective economic mechanism of regulating in which all sectors of the economy would have the same economic conditions. The main directions of development of agriculture as the main link of production are: fast, proactive development of productive sectors; accelerate the development of processing industry; establish a modern framework for the preservation and processing of agricultural products; introduction of non-waste technology.

The works of many academic economists are devoted to the development of agricultural production. Among them: V.H.Andriichuk, V.M.Heits, M.V.Hladii,

S.M.Kvasha, I.H.Kyrylenko, M.F.Kropyvka, I.I.Lukinov, Yu.O.Lupenko, P.M.Makarenko, M.I.Malik, V.Ia.Mesel-Veseliak, B.I.Paskhaver, M.I.Puhachov, P.T.Sabluk, V.P.Sytnyk, P.A.Stetsiuk, M.M.Fedorov, O.H.Shpykuliak, O.M.Shpychak, V.V.Yurchyshyn and other scientists.

Aspects of formation and effective use of resource potential in agricultural production are ignored, despite the depth of study of scientific bases of formation and development of economic relations in agricultural production, the definition of industrial relations, especially in the agricultural sector during the market reform. Aspects of formation and effective use of resource potential in agricultural production are ignored, despite the depth of study of scientific bases of formation and development of economic relations in agricultural production, the definition of industrial relations, especially in the agricultural sector during the market reform.

The main problems of agricultural production are structural, because the structure of the agricultural sector is deformed. The most important unsolved problems that hinders the development of the agricultural sector are non-equivalence of sharing resources at the inlet and outlet from the system of agroindustrial production and ineffectiveness of interaction between interrelated and interdependent structural elements of the agrofood sector.

To ensure proportionality in agricultural production is necessary to consider the main interrelated aspects such as: proportionality between the spheres, within spheres, branch structure of agroindustrial production and of types of economic structure.

Providing of equivalence of economic relations proportionally to the invested capital considering of its reversibility will enable to increase of efficiency of the functioning of all sectors and areas of agricultural production.

Economic potential is a set of economic capabilities of the state, which can be used for the needs of society (production, defense, etc.). It reflects the economic power of the country, reached the level of development of productive forces, the amount of national wealth, the possibility of growth [3].

Some authors understand production capacity as: 1) real volume of products that can be produced by the full use of available resources; 2) existing and potential possibility of production, existing factors of production, the availability of certain types of its resources [1, p. 143]. According to A. Kurochenko, production capacity is: 1) volume of products that can be produced by making full use of available resources; 2) existing and potential possibility of production [4, p. 273].

It should be noted that the resources are monetary funds, valuables, supplies, sources of funds, income [4, p. 1118].

Resource potential is a combination of natural, material and financial components. It is a set of economic resources and productive capacity of the firm, which can be used to achieve the objectives of the company and its development [2].

We believe that the resource potential is a combination of sources, capabilities, assets, capital goods, which can be effectively used to set goals and achieve a certain goal. Forming relationships between the branches of agroindustrial production requires fundamental scientific researches, effective assistance from the state, and effective regulation of economic relations by implementing business models of development of enterprises of agricultural production.

In our view, only the effective state support for new forms of production, providing the necessary legal framework able to promote the effective development and enhance agribusiness. Active and purposeful structural policy is the basic purpose of formation of the future model of economy of Ukraine in the current context of social and economic, financial and economic development of the state.

Improving the structural policy in agricultural production through the development of economic and organizational mechanisms of regulation of economic relations will improve the efficiency of all sectors and areas of agricultural production. Basic mechanisms of adjustment of structural policy are the implementations of complex programs; free pricing; competition; accumulation and flow of capital. Structural adjustments change the structure of the national economy under the influence of economic laws especially the law of supply and demand.

Guarantee of reproduction of branch structure of agroindustrial production can

be only extended reproduction in the increasing scale of production.

Dynamic macroeconomic equilibrium, support the most effective interbranch proportions of the national economy, the achievement of national interests are guarantees of sustainable economic growth.

Perspective direction of improvement of economic relations is forming an optimal model, that combines system of economy with the use of agrarian resource potential of agricultural production.

References

1. Economic Encyclopedic Dictionary, 2 vols. [S.B.Mocherny, Ya.S.Larina, O.A.Ustenko, S.I.Yuriy]; Ed. S.V. Mocherny. – Lviv: World, 2006. – Vol 2. – 568 p.
2. Ekonomichnyi Entsiklopedychnyi Slovnyk: u 2 t. [S.V.Mochernyi, Ya.S.Larina, Ustenko O. A., S. I. Yuriy]; za red. S. V. Mochernoho. – Lviv: Svit, 2006. – T. 2. – 568 s.
3. Dolzhansky I.V. Management of potential of business. – K.: Center of educational literature, 2006. – 326p.
4. Dolzhanskyi I.V. Upravlinnia potentsialom pidpriemstva. – K.: Tsentr navchalnoi literatury, 2006 – 326s.
5. Osovka G.V. Economic Dictionary [Text]: scientific publications / G.V.Osovka, A.A.Yushkevich, J.S.Zavadsky. – K: Condor, 2007. – 358 p.
6. Osovka H.V. Ekonomichnyi slovnyk [Tekst]: naukove vydannia / H.V.Osovka, O. O.Yushkevych, Y.S.Zavadskyi. – K.: Kondor, 2007. – 358 s.
7. Soviet Encyclopedic Dictionary / [Ch. Ed. A.M.Prokhorov]. – 3rd ed. – M.: Sov. Encyclopedia, 1984. – 1600 p.
8. Sovetskiy Entsiklopedicheskiy Slovar / [gl. red. A. M. Prokhorov]. – 3-e izd. – M.: Sov. Entsiklopediya. 1984. – 1600 s.

УДК 631.11:332.33:004.14

НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

Ярмош В.В., магістрант, Самойлик Ю.В., к.е.н., доцент, докторант,

Полтавська державна аграрна академія

В основі обґрунтування програми розвитку галузі рослинництва підприємства лежить аналіз існуючої і планування перспективної виробничої структури. Її характеризує система показників: структура валової і товарної продукції підприємства, структура посівних площ. Порядок розроблення програми розвитку підприємства значною мірою залежить від призначення їх продукції та економічного статусу.

Важливе значення має технологічний зв'язок між підрозділами, ступінь завершеності в них циклу виготовлення продукції, спрямування її на подальшу доробку, внутрішньогосподарські потреби, чи на ринок, за межі підприємства. Для обґрунтування програми підвищення результативності галузі рослинництва та оптимізації витрат у господарстві насамперед доцільно оптимізувати посівну площу сільськогосподарських культур [1-3].

Оптимізуємо площі посіву сільськогосподарських рослин для СТОВ “Агрофірма “Оржицька”. У господарстві планується посіяти пшеницю, гречку, кукурудзу на зерно, ячмінь, соняшник, сою на площі, яка не перевищує 2230 га. Для розв'язання задачі позначимо:

x_1 – площа посіву озимої пшениці;

x_2 – площа посіву ячменю;

x_3 – площа посіву вівса;

x_4 – площа посіву кукурудзи на зерно;

x_5 – площа посіву гречки;

x_6 – площа посіву гороху;

x_7 – площа посіву сої;

x_8 – площа посіву соняшнику.

Показники для побудови економіко-математичної моделі щодо оптимізації посівної площі СТОВ “АФ “Оржицька” наведені в табл. 1.

**Вихідні дані для оптимізації посівної площі сільськогосподарських культур
у СТОВ “Агрофірма “Оржицька”, 2017 р.**

Сільсько-господарські культури	Умовні позначення	Урожайність, ц/га	Собівартість, грн/ц	Затрати праці на 1 ц, люд.-год.	Вартість добрив в розрахунку на 1 га, грн	Середня ціна реалізації, грн/ц	Рівень товарності, %
Озима пшениця	x_1	52,8	259,28	0,19	12,4	263,33	0,858
Ячмінь	x_2	48,2	223,24	0,38	13,6	246,88	0,816
Овес	x_3	38,0	255,56	0,39	10,3	244,44	0,693
Кукурудза	x_4	81,2	178,12	0,71	8,1	207,95	0,945
Гречка	x_5	17,0	260,38	0,78	11,5	333,12	0,965
Горох	x_6	38,3	228,75	0,64	5,6	250,87	0,885
Соя	x_7	25,4	340,45	0,98	26,8	456,87	0,974
Соняшник	x_8	32,4	332,52	0,91	25,1	685,59	0,916

Джерело: розраховано автором за даними підприємства

Необхідно визначити такі площі посіву сільськогосподарських культур, щоб витрати при виробництві і реалізації продукції рослинництва були мінімальними, враховуючи, що:

площа посіву повинна бути в межах 2230,0 га, в тому числі технічних культур (соняшнику, сої) – 600 га, зокрема соняшнику – менше 200 га, зернових і зернобобових – менше 1630 га;

затрати праці на вирощування сільськогосподарських культур мають бути в межах 90000 люд.-год.

Цільова функція – мінімум витрат при виробництві та реалізації продукції рослинництва:

$$Z_{min} = 259,28 \times 52,8x_1 + 223,24 \times 48,2x_2 + 255,56 \times 38x_3 + 178,12 \times 81,2x_4 + 260,38 \times 17x_5 + 228,75 \times 28,3x_6 + 340,45 \times 25,4x_7 + 332,52 \times 32,4x_8$$

Побудувавши математичну модель задачі в середовищі MS Excel і розв'язавши її за допомогою засобу “Поиск решения”, отримано наступний розв'язок: $Z_{min} = 28669,0$ тис. грн. при $x_1 = 313,8$, $x_2 = 27,0$, $x_3 = 82,1$, $x_4 = 1207,1$, $x_5 = 0,0$, $x_6 = 0,0$, $x_7 = 300$, $x_8 = 300$ га. Отже, для забезпечення мінімальних витрат у СТОВ “Агрофірма “Оржицька” у рослинництві необхідно змінити структуру посівних площ (рис. 1).

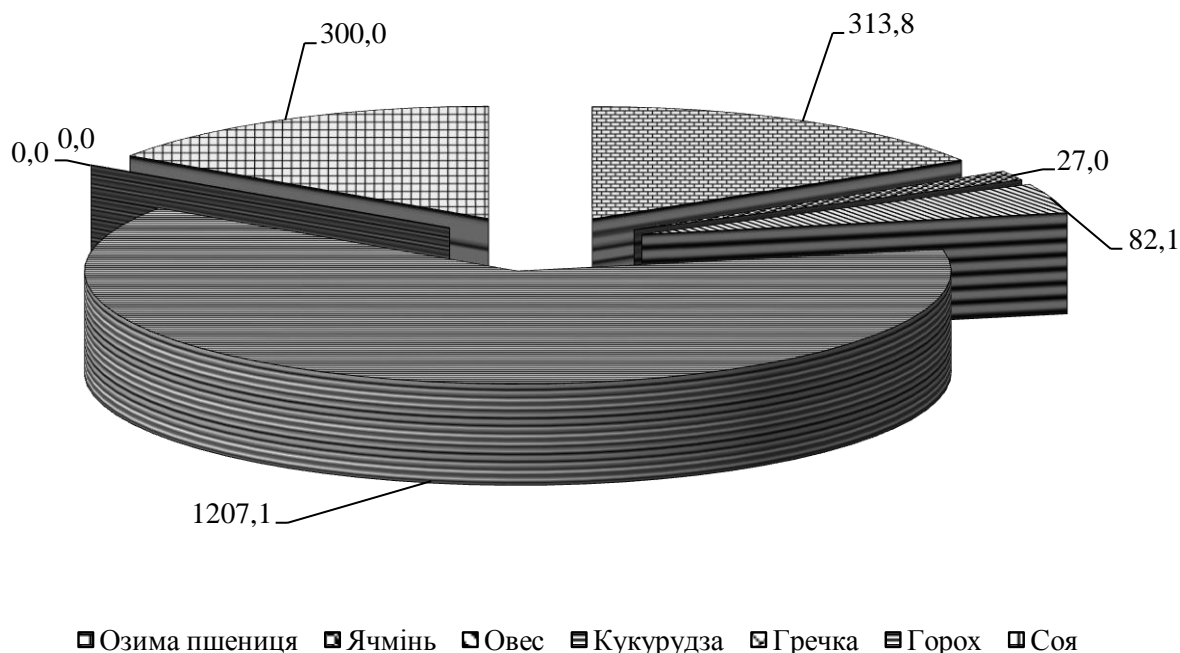

Рис. 1. Оптимальна структура посівних площ сільськогосподарських культур у СТОВ “Агрофірма “Оржицька”, 2017 р.

Джерело: розраховано автором за даними підприємства

Аналізуючи дані рис. 1, можна зазначити, що в оптимізованій структурі посівних площ найбільшу площу займають пшениця – 313,8 га, кукурудза на зерно – 1207,41 га, соя – 400 га. Не відведена площа посіву під горох і гречку. Економічний ефект від оптимізації виробничої програми за критерієм мінімуму витрат галузі рослинництва СТОВ “Агрофірма “Оржицька” розраховано в табл. 2.

Результати оптимізації посівних площ у СТОВ “Агрофірма “Оржицька” свідчать, що необхідно зменшити площу вирощування озимої пшениці з 700 га до 313,8 га, а її питому вагу в структурі посівних площ – з 31,4 % до 14,1 %. Площу вирощування соняшника доцільно зменшити на 300 га, а його питому вагу в структурі сівозміни – на 13,4 п.п. Також з технічних культур доцільним є вирощування сої, її оптимальна площа посіву має становити 300 га. Розрахувавши прибуток від реалізації продукції рослинництва, можна відзначити суттєвий економічний ефект від оптимізації. Підприємство може отримати валового прибутку на 424,2 тис. грн більше, ніж у 2015 р.

Ефективність заходів з оптимізації витрат у галузі рослинництва

СТОВ “Агрофірма “Оржицька”, 2017 р.

Групи і види культур	Фактична площа, 2015 р.		Оптимальна площа, план на 2017 р.		Ціна 1 ц, грн	Собівартість 1 ц, грн/ц	Валовий прибуток, тис. грн		Відхилення плану від факту, +,-
	Площа, га	Структура, %	Площа, га	Структура, %			Фактично, 2015 р.	За планом, 2017 р.	
Зернобобові – всього	1630,0	73,1	1630,0	73,1	х	х	21780,4	22842,4	1062,1
у тому числі озима пшениця	700,0	31,4	313,8	14,1	263,3	259,3	9583,0	4295,9	-5287,1
Гречка	-	-	-	-	333,1	260,4	-	-	-
Овес	30,0	1,3	82,1	3,7	244,4	255,6	291,3	797,3	506,0
ячмінь	300,0	13,5	27,0	1,2	246,9	223,24	3228,1	290,5	140,12
горох	-	-	-	-	250,9	228,8	-	-	-
кукурудза на зерно	600,0	26,9	1207,1	54,1	208,0	178,1	8678,0	17458,7	8780,7
Технічні– всього	600,0	26,9	600,0	26,9	х	х	6464,2	5826,3	-637,9
у тому числі соняшник	600,0	26,9	300,0	13,5	685,6	332,5	6464,2	3232,1	-3232,1
соя	-	-	300,0	13,5	456,9	340,5	-	2594,2	2594,2
Всього	2230	100	2230	100	х	х	28244,6	28668,8	424,2

Джерело: розраховано автором за даними підприємства

Список використаних джерел

1. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року № 2768–III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gska2.rada.gov.ua/pls>
2. Березівський П.С. Напрямки інтенсифікації розвитку сільсько-господарських підприємств / П.С. Березівський, Н.П. Особа, З.П. Березівський // Економіка АПК. – 2009. – № 6. – С. 18–25.
3. Хвесик А.Є. Економічний механізм формування і використання ресурсного потенціалу аграрного підприємства / А.Є Хвесик // Вісник ХНАУ. – 2013. – № 2. – С. 319–324.

УДК 338.12 (075.8)

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА ЯК НЕОБХІДНА УМОВА РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

*Єкель Г.В., к.е.н., завідувач сектором економіки,
ННЦ «Інститут землеробства НААН»*

Швидкий розвиток процесів глобалізації, інтенсифікації породжує ряд проблем екологічного характеру : виснаження природних ресурсів, деградація ґрунтів, забруднення повітря. Нині, поряд з важливими питаннями забезпечення населення продовольством, виникає запит стосовно якості цієї продукції. Вперше людство задумується над тим, на скільки безпечно споживати ті чи інші продукти. Саме сьогодні важливим постає не просто виробництво продукції, але і його вплив на стан навколишнього середовища. В умовах, які диктує ринок необхідно не лише виготовити якісний безпечний продукт, але й зберегти та, по можливості поліпшити, екологічний стан агросфери. Товаровиробники мають приймати рішення які одночасно сприяють підвищенню ефективності використання природних ресурсів та збереженню стану довкілля. Управлінські рішення мають бути спрямовані на органічне виробництво, сталий розвиток та екологічнобезпечне використання земель. Усе це лежить у площині екологізації.

Екологізація – послідовне посилення екологічної орієнтації світової науки і господарської діяльності людини, направлене на збереження природи Землі і біосфери в цілому на ефективне використання її природних ресурсів [1].

Екологізація – поширення екологічних принципів та підходів на природні та гуманітарні науки, на виробничі процеси та соціальні явища [2].

Дослідження показують що науковці, незважаючи на велику кількість досліджень стосовно даного питання, у більшості розглядають екологізацію лише з одного боку. Існує також чимала кількість видів екологізації : виробництва, сільського господарства, регіону, економіки тощо. Це свідчить про проникнення її у всі сфери господарювання та актуальність проблеми.

Екологізація виробництва – шляхи вдосконалення розроблених і створення нових, більш прогресивних технологій (безвідходних, маловідходних), а також проведення інших заходів, спрямованих на запобігання негативному впливу виробничих процесів на природне середовище [3].

Екологізація виробництва – способи вдосконалення розроблених і створених нових технологічних процесів, що якнайповніше забезпечували б принцип збереження екологічної рівноваги. Основними напрямками є розроблення і наукове обґрунтування нових технологічних процесів; оптимізація, а також комплексне і багаторазове використання ресурсів; рекультивация природного середовища [4].

Екологізація виробництва – поступове розширення дії екологічних пріоритетів у виробничій діяльності, підвищення екологічної освіченості управлінського персоналу, впровадження екологічних нововведень і модернізації.

Екологізація сільськогосподарського виробництва – шляхи удосконалення сучасних і створення нових технологічних прийомів і заходів, які б успішніше задовольняли принцип непорушності екологічної рівноваги у сільській місцевості [5]. Екологізація сільського господарства – перехід до прогресивної системи біосферозахисного землекористування, адаптованого до умов навколишнього середовища, з ознаками альтернативного землеробства без застосування пестицидів і добрив, спрямованого на підтримання високого рівня родючості ґрунту біологічними засобами [4].

Екологізація регіону – процес системного та комплексного впровадження прогресивних технологій, новітніх форм організації та управління виробництвом, що забезпечують підвищення ефективності використання, відтворення та збереження природних ресурсів регіону [6].

Ми розглядаємо екологізацію як процес поширення екологічних принципів та підходів на виробничі процеси, основною метою якого є збереження принципу непорушності екологічної рівноваги природнього середовища та виробництво екологічнобезпечної продукції.

На нашу думку, такий підхід є найбільш оптимальним, оскільки він враховує і інтереси споживачів, забезпечує збереження природних ресурсів регіону та підвищує ефективність виробництва.

Список використаних джерел

1. Глобалистика : Международный междисциплинарный энциклопедический словарь / Гл. Ред. И.И. Мазур, А.И. Чумаков. – М. – СПб. – Н. Й. : ИЦ «Клима», ИД «Питер», 2206. – 1160 с.
2. Еколого-технологічний словник-довідник з рослинництва / [О. Ф. Смаглій, М. Ф. Рибак, С. М. Талько та ін.]. – Житомир: Редакційно-видавниче державне підприємство «Льонок», 2002. – 136 с.
3. Козоріз Г.Г. Словник еколого-економічних термінів. – Львів: ЛБІ НБУ, 2006. – 127 с.
4. Дуднікова І.І. Екологія і безпека життєдіяльності : термінологічний словник-довідник / Передм. Ю.С. Шемшученка. – К. : Вища шк., 2005. – 247 с
5. Словник-довідник з агроекології / За ред. О.І. Фурдичка – К.: Основа, 2007. – 272 с.
6. Регіональна економіка: словник термінів: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [А. А. Мазаракі та ін.] ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. А. А. Мазаракі ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. – 351 с.

УДК: 338.43(478)

ПОТЕНЦИАЛ ПРОДУКТИВНОСТИ ЗЕМЛИ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ: МЕТОДИКА ОБОСНОВАНИЯ И ОЦЕНКИ РЕЗЕРВОВ

*Пармакли Д., д.э.н., профессор, Дудогло Т., к.э.н., Тодорич Т., к.э.н.,
ст. преподаватели, Комратский государственный Университет,
Республика Молдова*

Земля в сельском хозяйстве как любой другой ресурс обладает определенным потенциалом отдачи, способностью производить продукцию. Вполне очевидно, что эффективность использования земель в отрасли должна

определяться не столько объемом продукции, получаемой на единицу площади, сколько уровнем реализации потенциала земли как базового ресурса сельскохозяйственного производства [1, с.86].

Рассмотрим динамику производства озимой пшеницы в автономно-территориальном образовании Гагаузия (АТО Гагаузия) за 1995-2015 годы.

Под производственным потенциалом земельных ресурсов следует понимать максимально возможный выход продукции по качеству и количеству в условиях наиболее эффективного использования всех имеющихся средств производства и труда в течение трех и более лет подряд. Данный потенциал формируется на базе показателей урожайности 1997-1999 годов. В среднем за указанные годы он составил 32,2 ц/га. С 1995 по 2015 годы выход пшеницы с гектара посевной площади соответствовал или был выше нормативного 4 года (1997, 2001, 2004 и 2008 гг), а 5 лет опускался ниже минимального уровня, при котором производство и реализация зерна было убыточным или отмечалась незначительная рентабельность (рис.1).

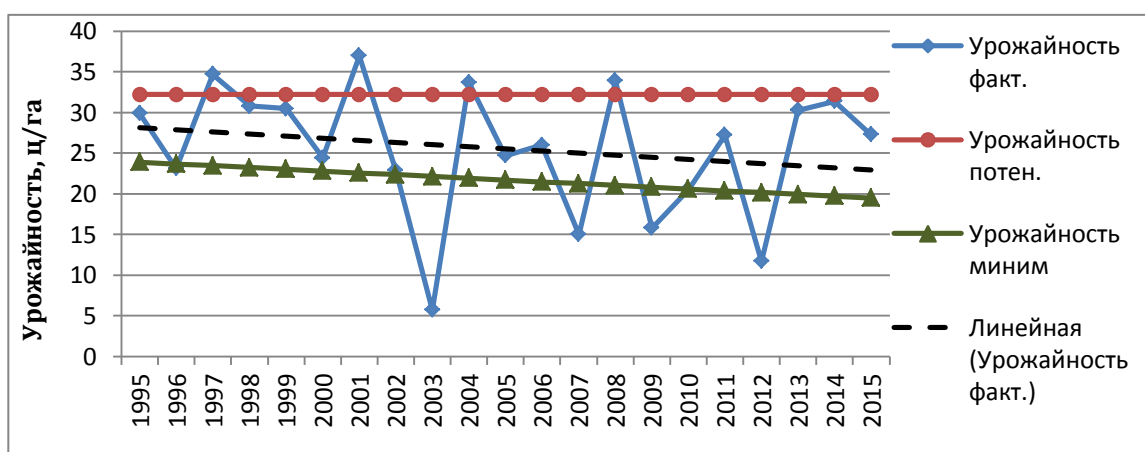

Рис.1. Динамика урожайности пшеницы в АТО Гагаузия за 1995-2015 год
Источник: выполнено по данным управления сельского хозяйства АТО Гагаузия

Расчетная оценка резервов повышения продуктивности земли характеризуется разницей между нормативным значением земельного потенциала и достигнутым уровнем ее использования. Показатели резервов валового сбора подсолнечника наглядно показаны на рис. 2.

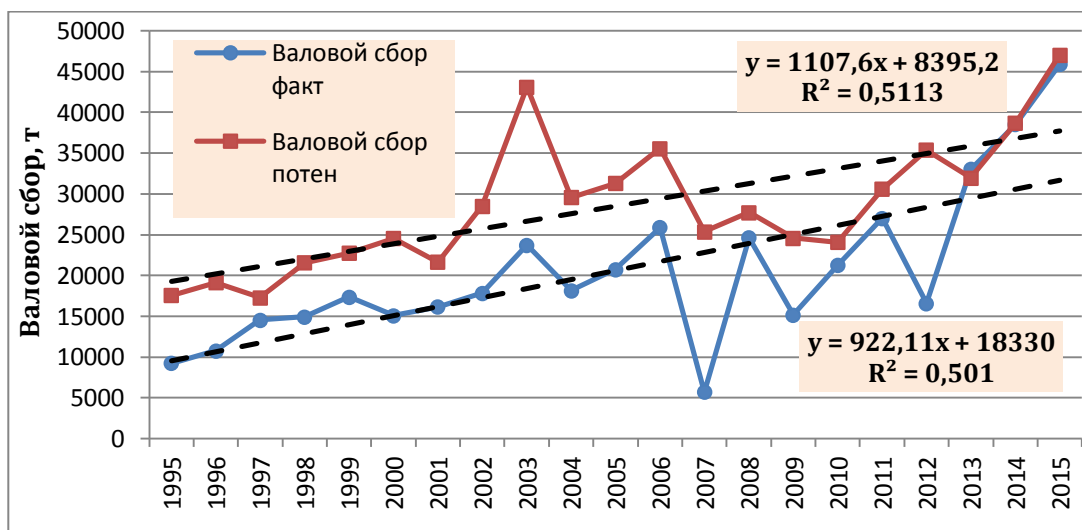

Рис.2. Показатели фактического валового сбора подсолнечника и нормативного значения земельного потенциала в АТО Гагаузия, 1995-2015 гг.

Источник: выполнено по данным управления сельского хозяйства АТО Гагаузия

Коэффициент использования потенциала продуктивности земли в сельском хозяйстве определяется отношением фактического уровня урожайности (q_f) к потенциальному (q_n). Потенциальный уровень продуктивности земельных ресурсов определяется как сумма фактической урожайности и реального резерва ее роста (Δq) [2, с.103]:

$$q_n = q_f + \Delta q$$

На основании данных работы сельскохозяйственных предприятий автономии за 1995-2015 годы находим реальные резервы наращивания продуктивности земли в автономии при производстве пшеницы, ячменя, гороха, кукурузы, подсолнечника и винограда. Величины резервов наглядно представлены на рис. 3. Мы видим, что недобор продукции в расчете на гектар посева составляет от 28,7% при производстве пшеницы до 96,5 % при возделывании винограда. Проведем далее расчеты фактических показателей продуктивности земли за последние 3 года для самого крупного по размерам производства сельскохозяйственного предприятия автономии – колхоза «Победа» Чадыр – Лунгского района и сравним с нормативными показателями автономии.

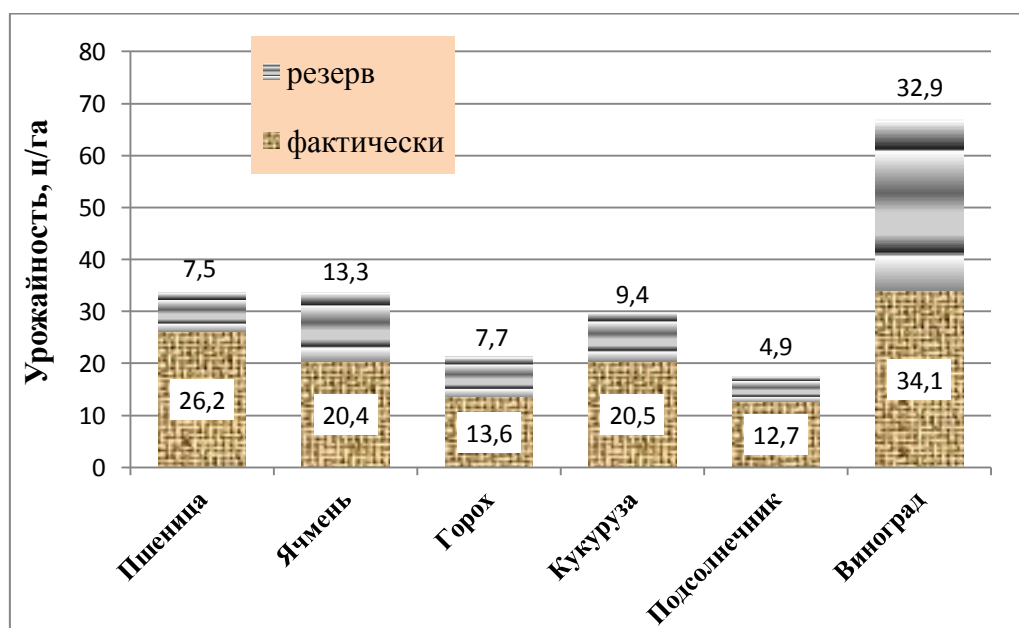

Рис. 3. Показатели фактической урожайности и резервы ее роста при производстве основных культур в АТО Гагаузия в среднем, 1995-2015 гг.

Источник: выполнено по данным управления сельского хозяйства АТО Гагаузия

Полученные результаты по пшенице, кукурузе, подсолнечнику и винограду – ведущим культурам хозяйства – сведем в таблицу 1.

Таблица 1

Фактические и нормативные показатели

использования земли в колхозе «Победа» за 2013-2015 годы

Наименование культур	Год	Урожайность, ц/га		Цена реализации, лей/ц	Объем реализации, лей/га	
		факт.	нормат.		факт.	нормат.
Пшеница	2013	25,4	33,7	178,4	4531	6012
	2014	30,4	33,7	141,9	4314	4782
	2015	18,6	33,7	196,4	3653	6619
	в средн.	24,9	33,7	164,7	4101	5550
Кукуруза	2013	35,4	29,9	294,3	10418	8800
	2014	32,5	29,9	192,9	6269	5768
	2015	31,1	29,9	248,1	7716	7418
	в средн.	32,6	29,9	236,0	7694	7056
Подсолнечник	2013	13,5	17,6	398,8	5384	7019
	2014	14,9	17,6	392,4	5847	6906
	2015	17,9	17,6	568,8	10181	10011
	в средн.	15,6	17,6	471,9	7362	8305
Виноград	2013	52,8	67,0	334,9	17683	22438
	2014	32,9	67,0	264,7	8709	17735
	2015	35,9	67,0	374,1	13430	25064
	в средн.	40,9	67,0	329,6	13481	22083

Примечание: 20 лей = 1 дол. США

Источник: формы отчетности 7 АПК и 9 АПК колхоза «Победа» за 2013-2015 гг

Выполненные расчеты показывают, что лишь при производстве кукурузы достигнутые показатели урожайности были несколько выше обоснованного земельного потенциала автономии. Однако, как недостаток следует отметить, что нормативные показатели урожайности кукурузы в целом по АТО Гагаузия включают как товарные, так и семенные посевы данной культуры. Урожайность последних, как известно, значительно ниже продуктивности полей, предназначенных для выращивания фуражного зерна.

В колхозе в среднем за 2013-2015 годы выход зерна пшеницы с одного гектара был ниже нормативного уровня более чем на 1/4, подсолнечника - на 12,3%. Потенциал продуктивности земли при производстве винограда был освоен лишь чуть более чем на 3/5. В результате существенного отставания фактической урожайности от нормативных показателей в расчете на один гектар земли было недополучено от реализации пшеницы 1449 лей, подсолнечника – 943 лея, винограда – 8602 лея.

Список использованных источников

1. Пармакли Д.М. Методика градации уровней урожайности и зон эффективности продукции растениеводства / Д.М. Пармакли// АПК: экономика, управление. –2016. – № 3. – С.86-91.

2. Пармакли Д.М. Эффективность землепользования: теория, методика, практика: монография / Д.М. Пармакли, Л.П. Тодорич, Т.Д. Дудогло, А.И. Яниогло / Комрат: Б.и.. 2015 (Тірогр. «Centrografic»). – 274 с.

УДК 339.137:637.1

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ РЫНКА МОЛОЧНЫХ ПРОДУКТОВ

БЕЛАРУСИ, УКРАИНЫ И РОССИИ: ОБЩЕЕ И ОТЛИЧИЯ

Карпенко Е.М., д.э.н., профессор, Белорусский государственный университет, Карпенко В.М., к.т.н., доцент, Сухоцкая В.С., аспирант, Белорусский государственный аграрный технический университет

Важное место в рационе питания человека занимают молоко и молочные продукты. В 2015 г. в Беларуси относительно 2010 г. потребление молочных

продуктов увеличилось на 6 кг и составляет 253 кг на одного человека в год. Вместе с тем, потребление молока и молокопродуктов населением в России по сравнению с 2010 г. уменьшилось. В Украине в 2014 г. потребление молока на душу населения составило 223 кг/чел., что значительно выше показателя 2010 г.

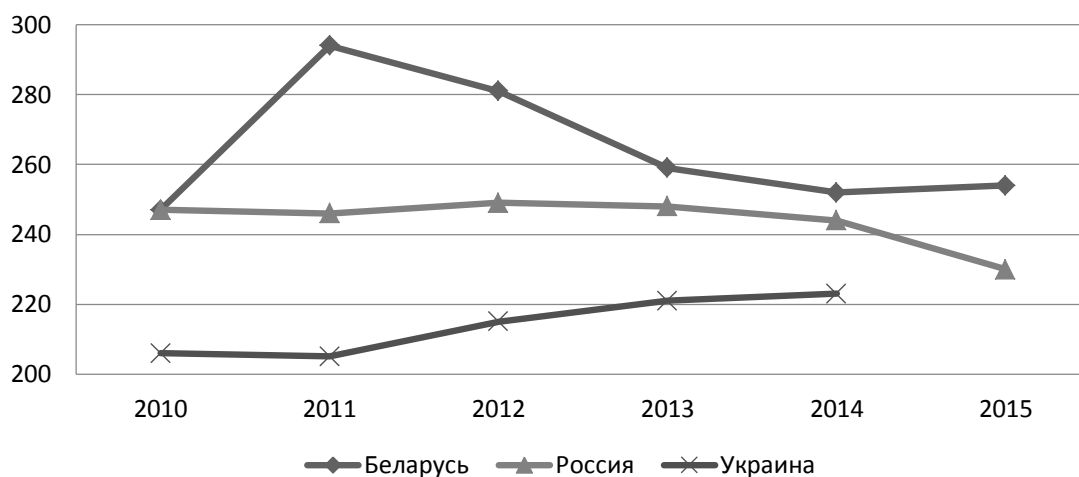

Рис. 1. Динамика потребления молока и молокопродуктов на душу населения, кг/чел.

Производство молочной продукции на душу населения в Беларуси в 2016 г. остается выше прошлогодних уровней и в 1,9 раза превышает утвержденную медицинскую норму потребления — 393 л. Производство молока в сельскохозяйственных организациях за январь 2017 г. выросло на 3,9 % до 546,6 тыс. т по сравнению с январем 2016 г. (рис. 2).

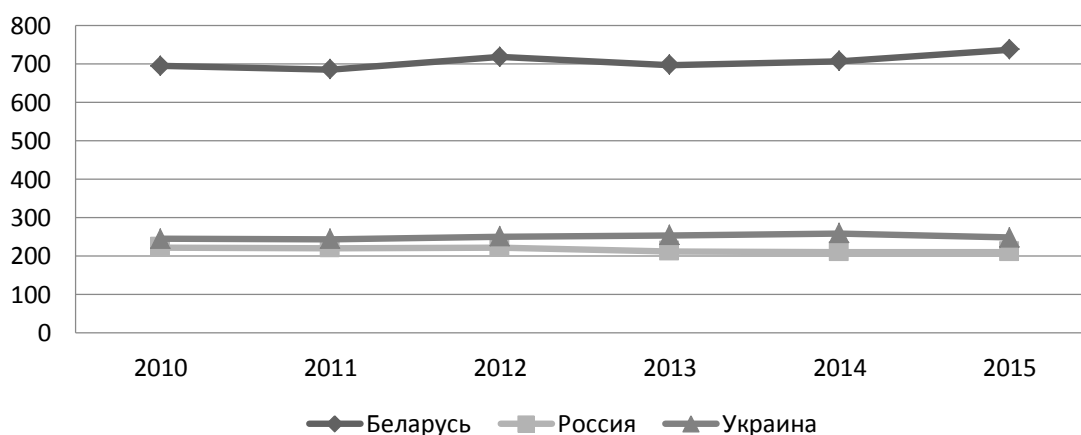

Рис. 2. Динамика производства молока и молочных продуктов на душу населения, кг/чел.

Для эффективной работы на внешних рынках предприятиям необходимо учитывать требования внешней среды: особенности действующего законодательства, международные правила, социально-культурную среду, обычаи, политику и др. В частности для успешной деятельности на рынках молочных продуктов России и Украины молокоперерабатывающим предприятиям Беларуси необходимо понимать особенности потребления молока и молочных продуктов в этих странах.

Исходя из вышесказанного, нами была выдвинута гипотеза об определении ряда факторов, влияющих на объемы потребления молока жителями Беларуси (V_B), Украины (V_U) и России (V_P): индекс потребительских цен, % ($I_{Ц}$); потребление мяса и мясопродуктов на душу населения, кг/г (P_M); индекс Джини, % ($I_{Дж}$); номинальная начисленная среднемесячная заработная плата, долл. США ($ЗП_H$).

На основании выбранных факторов был проведен корреляционно-регрессионный анализ влияния вышеперечисленных факторов на уровень потребления молочных продуктов для каждой страны в отдельности. Для Беларуси единственной адекватной является двухфакторная модель: индекс потребительских цен и потребление мяса и мясопродуктов на душу населения (1.1):

$$V_B = 260,34 + 0,71 \cdot I_{Ц} - 1,21 \cdot P_M \quad (1.1)$$

(3,96) (-2,19)

Также был проведен корреляционно-регрессионный анализ влияния вышеперечисленных факторов на уровень потребления молочных продуктов в Украине и России (1.2, 1.3):

$$V_U = 90,79 - 0,21 \cdot I_{Ц} + 4,63 \cdot P_M - 2,75 \cdot I_{Дж} - 0,10 \cdot ЗП_H \quad (1.2)$$

(-9,78) (44,74) (-20,67) (-16,92)

$$V_P = 203,33 - 0,64 \cdot I_{Ц} - 1,76 \cdot P_M + 5,77 \cdot I_{Дж} + 0,02 \cdot ЗП_H \quad (1.3)$$

(-6,85) (-15,43) (11,57) (13,25)

Влияние фактора «потребление мяса и мясопродуктов на душу населения» на количество потребления молока белорусами практически в два раза больше влияния фактора «индекс потребительских цен», при этом между ними наблюдается обратная зависимость. Не смотря на увеличение индекса потребительских цен в Беларуси, объемы потребления молочных продуктов населением увеличиваются. Это обусловлено тем, что молочные продукты входят в перечень социально-значимых продуктов питания, цены на которые до января 2016 г. регулировались Министерством экономики [4].

Для Украины основным фактором, оказывающим наибольшее влияние на потребление молока и молочных продуктов населением, является «потребление мяса и мясопродуктов на душу населения». При этом, с ростом потребления мясных продуктов, увеличивается и потребление молока — люди стали больше потреблять. Это связано в том числе с изменением характера труда украинцев: в последнее время преобладающим является физический труд, и людям нужно восстанавливать силы. Чем ниже «номинальная начисленная среднемесячная заработная плата» и «индекс Джини», тем выше потребление молочных и мясных продуктов украинцами.

Рост индекса потребительских цен в Украине вызывает уменьшение объемов потребления молочных продуктов жителями этой страны, в том числе и общей доли расходов на продукты питания. Для России основным фактором, оказывающим наибольшее влияние на потребление молока и молочных продуктов населением, является «индекс Джини». С увеличением степени расслоения общества по уровню денежных доходов, и с увеличением заработной платы россиян, потребление молока и молочных продуктов в стране растет. Это связано, прежде всего, с тем, что в рационе питания населения с высоким уровнем доходов удельный вес молочных продуктов с каждым годом увеличивается: у людей есть возможности и желание следить за своим здоровьем и питанием.

В то же время, мы наблюдаем обратную зависимость между потреблением мясных и молочных продуктов россиянами: со снижением

уровня потребления мясных продуктов, увеличивается уровень потребления молочных. То есть население с меньшим уровнем доходов покупает молочные продукты питания. Рост индекса потребительских цен в России вызывает уменьшение объемов потребления молочных продуктов жителями этой страны, в том числе и общей доли расходов на продукты питания.

Список использованных источников

1. Евразийский экономический союз в цифрах: краткий статистический сборник / Евразийская экономическая комиссия. — Москва, 2016. — 190 с.

2. Мировая и региональная статистика, национальные данные, карты и рейтинги [Электронный ресурс]. — Минск, 2017. — Режим доступа: <http://knoema.ru>. — Дата доступа: 22.02.2017.

3. Национальный статистический комитет Республики Беларусь [Электронный ресурс]. — Минск, 2017. — Режим доступа: <http://www.belstat.gov.by>. — Дата доступа: 25.02.2017.

4. О внесении изменений и дополнений в постановление Совета Министров Республики Беларусь от 17 января 2014 г. № 35: постановление Совета Министров Республики Беларусь от 11.01.2016 № 8. — Минск: Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь, 2017. — 2 с.

5. Драгун Н. П. Конкурентоспособность перерабатывающих предприятий АПК: экономическая сущность и механизм управления: монография / Н.П. Драгун, Е.М. Карпенко. — Гомель: ГГТУ им. П.О. Сухого, 2009. — 246 с.

6. Карпенко Е. М. Факторы, влияющие на потребление молочных продуктов в молодежной среде в Республике Беларусь / Е. М. Карпенко, В. С. Сухоцкая // Научный потенциал молодежи — будущему Беларуси: материалы VIII международной молодежной научно-практической конференции, УО «Полесский государственный университет», г. Пинск, 4 апреля 2014 г.: в 2-х ч. Ч. 2 / Министерство образования Республики Беларусь [и др.]; редкол.: К. К. Шебеко [и др.]. — Пинск: ПолесГУ, 2014. — С. 276-278.

УДК 332.122:330.366

ФАКТОРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

*Міняйленко І.В., ст. викладач, здобувач, Полтавський національний
технічний університет імені Юрія Кондратюка*

Для досягнення просторового розвитку регіону необхідна погоджена взаємодія наступних складових: економічної, соціальної, екологічної, інноваційної, технологічної та інших видів розвитку. Економічна складова просторового розвитку орієнтована на досягнення максимального економічного зростання регіону, тобто зростання валового регіонального продукту; соціальна складова орієнтована на людину й спрямована на збільшення перш за все доходів населення, середньої заробітної плати та покращення умов проживання; екологічна складова повинна забезпечувати цілісність біологічних і фізичних природних систем і оцінюватися екологічним збитком від виробничої діяльності, який повинен зменшуватися відповідно взаємного впливу всіх складових розвитку; інноваційна складова забезпечує впровадження ресурсозберігаючих та маловідходних технологій; технологічна складова відповідає за якісний стан техніко – технологічної бази, а технічна за вдосконалення виробничого устаткування.

Щодо інших видів, то функціональний розвиток орієнтований на використання існуючого потенціалу розвитку регіону; географічна складова вказує на приналежність функціональної системи регіону. Так як розвиток може бути прогресивним і регресивним, то векторна складова просторового розвитку дозволяє визначити напрям послідовних змін економіки регіону. Це обумовлює необхідність комплексного дослідження складної, багатofакторної проблеми управління розвитком регіону як економічної системи у просторовому форматі, що дозволить урахувати сутнісні аспекти процесу стійкого економічного розвитку і виявити його основні фактори й керуючі параметри. Пропонується наступна систематизація факторів, які забезпечують просторовий розвиток регіону:

- фактори, які впливають на соціальну складову розвитку;
- фактори, які впливають на економічну складову розвитку;
- фактори, які впливають на екологічну складову розвитку;
- фактори, які впливають на інноваційну, технологічну та технічну складові розвитку;
- фактори, що визначають взаємозв'язок між структуроутворюючими елементами регіону (функціональний, географічний, векторний розвиток), що враховують просторовий формат.

Перші чотири групи факторів асоціюються із ресурсоспоживанням та ефективним використанням наявного потенціалу розвитку регіону, тому що соціальна складова, економічна й екологічна складова, пов'язані з матеріальним виробництвом, а інноваційні, технологічні та технічні складові використовують досягнення науки й техніки для одержання якісних результатів розвитку. Група факторів, пов'язаних з функціональним, географічним та векторним розвитком визначає напрям, територію, взаємовплив і взаємозалежність складових. Зв'язки існують не тільки між предметами в рамках даної форми руху матерії, але й між усіма її формами. Це означає, що всі можливі зміни, що відбуваються в будь-якому окремому предметі або явищі, викликаються змінами в інших предметах і явищах і, у свою чергу, викликають ці останні. Кожне окреме явище, таким чином, пов'язане з іншими безліччю переходів, відносин, впливів, що мають взаємний характер. Ігнорування принципу загальних зв'язків і взаємодії призводить до регресивного розвитку економіки.

Взаємозв'язок між екологічною й соціальною складовою характеризується зміною в соціальній поведінці населення, сприяє формуванню її енергоефективної свідомості. Взаємозв'язок між економічною й соціальною складовою проявляється не лише в економічному зростанні регіону, а й у добробуті населення. Взаємозв'язок між екологічною й економічною складовими віддзеркалюється в кінцевій ефективності конкретних природоохоронних технологій, технічних витратах часу на підготовку їх застосування і т.д. Взаємозв'язок економічної і інноваційної складових призводить до використання ресурсозберігаючих технологій, а це в свою чергу

призводить до зменшення екологічного навантаження на економіку регіону. Взаємозв'язок економічної з технічною та технологічною складовими сприяє вдосконаленню виробничого процесу, покращенню умов праці, зменшенню викидів в атмосферу, що підвищить результативність діяльності підприємств регіону. Сутність взаємозв'язків між екологічною й соціальною, між економічною й соціальною, а також, між екологічною, інноваційною, технічною, технологічною й економічною складовими просторового розвитку визначається поняттям складності, яке існує в загальній теорії систем [1, с. 15].

Саме через зв'язки просторова економіка регіону являє собою приклад складності. Часті невдачі в прогнозуванні змін у соціумі, економіці, навколишньому середовищі підтверджують, що складність, властива соціо-економічній поведінці, може перевищувати межі інтелектуальних можливостей людини, тому просторовий розвиток генетично пов'язаний із стратегічним плануванням, хоча врахувати всі взаємозалежності досить складно. Те, що в одному секторі економіки проявляється як симптом, в іншому секторі з'являється як результат подій. Стан економіки також залежить від мобільності трудових ресурсів, які у свою чергу, залежать від безлічі місцевих і регіональних питань, таких, як можливості наймання на роботу, вартості життя, загальні життєві умови. Нарешті, стан економіки більшою мірою визначається такими специфічними факторами, як довіра до політики обраних лідерів. Якщо ведення бізнесу в регіоні є прозорим, виконуються регіональні і місцеві програми розвитку, проводиться інвестування проектів, що мають соціальну значущість.

Наслідки проведеної неефективної економічної політики, політичні зміни її напрямків може призвести до приросту валового регіонального продукту або до його зниження, що в свою чергу вплине на закриття багатьох підприємств, втрати робочих місць, зниження добробуту населення, вичерпання природних ресурсів тощо. Активізація інноваційної діяльності дозволить оновити матеріально – технічну базу підприємств регіону або збільшити витрачання невідновних ресурсів.

Таким чином, при визначенні сукупності факторів, що забезпечують просторовий розвиток необхідно враховувати не тільки окремі фактори впливу, але й зв'язки взаємодії між соціальною, економічною, екологічною, інноваційною, технологічною та технічною складовою стійкого розвитку. При цьому необхідно враховувати, що кожен із факторів забезпечує в комплексі просторовий розвиток регіону і може відігравати вирішальну роль у формуванні стратегічних планів розвитку. Виходячи із цього, можна зробити висновок, що саме зв'язки різних факторів впливають на якісний стан просторового розвитку, і забезпечують синергетичний ефект.

Список використаних джерел

1. Шипулін В.Д. Основні принципи геоінформаційних систем: навч. посібник / В.Д. Шипулін. – Х.: ХНАМГ. – 2010. – 313 с.

УДК 338.631

РОЛЬ РОДОВИХ САДИБ У РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Плотнікова М.Ф., к. е. н, доцент, Присяжнюк О.Ф., к. е. н, доцент,

Житомирський національний агроекологічний університет

Васильєв М. Л., голова ВГО «Народний рух захисту Землі»

Сьогодні в світі все більш очевидними стають прояви антропогенного впливу на навколишнє середовище і необхідність формування моделі суспільства майбутнього. Навіть в ООН вже відмічалось, що урбанізація вже досягла свого піку, і потрібно шукати нові, не стандартні підходи у вирішенні питання організації суспільства для покращення соціального, економічного стану населення. Екстраполюючи наявні тенденції щодо розвитку екологічних поселень в часі та масштабах, виявлено зміни в свідомості осіб, які ініціюють їх створення [1–3]. Зокрема, це стосується гармонізації відносин людини і природи. Ще на початку ХХ ст. В.І. Вернадський вказував на зв'язок людини з природою, що простір є живим. Енерго-інформаційний простір формує низку егрегорів, що діють на фізичний план і змінюють свідомість

людей у напрямі розуміння сутності суспільних взаємодій та взаємозалежностей, цілісності системи навколишнього простору, її причинно-наслідковий та функціональний характер. Разом з тим, і це не може не радувати, в суспільстві спостерігається рух людей до землі. Люди реалізують свої наміри про володіння земельними ділянками хто як може. Мотивація руху людей до землі різна, але факт залишається фактом, люди йдуть на землю, облаштовуються, не дивлячись на всі проблеми які з цим пов'язані [4–5, 8].

На сьогодні ці поселенці і поселення, що виникають, викликають у багатьох іронію, але кількість їх росте і вони свідчать про те, що цей процес вартий серйозної державної уваги. Якщо не стимульовані ні ким і нічим (для прикладу) поселенці хутора Буда (Черкаська обл.) показують темпи росту : за 6 років освоєно 23 садиби. В Житомирській області 7 років тому, було започатковане 1 родове поселення, а на сьогодні їх 12 в 7 районах [6]. Такі ж приклади можуть бути приведені по інших областях. Основна маса цих людей мріють облаштувати на цій землі родовий маєток, який потім дістанеться в спадок нащадкам. Очевидним є те, що з однієї сторони у держави є категорії земель які створюють для неї проблему, а з іншої сторони є люди які бажають взяти землю для облаштування родового маєтку. Проблемні категорії земель вимагають від держави значних бюджетних капіталовкладень і постійного контролю та підтримки (які теж затратні). Аналіз процесу створення нових населених пунктів на сільських територіях на базі принципів, викладених в проекті концепції «Родова садиба», проведений спеціалістами Мінагрополітики України та Національною академією аграрних наук України (НААНУ) в березні 2013 року, за дорученням керівництва, для облаштування однієї родової садиби, за 10 років, і наповнення її усім необхідним для повноцінної життєдіяльності, потрібні фінансові вкладення в розмірі приблизно – 300 тис. гривень, або 30 тис. грн. на рік.

Інноваційний характер такого роду інвестицій (фізичних осіб) в розвиток сільських територій полягає в тому, що ці інвестиції не буде необхідності повертати. Вони, як передбачається, будуть довічно в користуванні роду,

передаючись в спадок з покоління в покоління. Нескладно порахувати, що на територію 250 га (250 родових садиб) буде вкладено за 10 років 75 млн. грн., або 7,5 млн. грн. щорічно [7]. В таких населених пунктах буде передбачатись і створення відповідної соціальної інфраструктури: освіта, культура, медицина та інші види обслуговування населення. Якщо взяти до уваги лише відродження 600 населених пунктів, які зникли з мапи України за роки незалежності і 600 населених пунктів в яких залишилось, згідно паспортизації, від 1 до 10 будинків з людьми похилого віку [7–10], і прийняти розмір нові населеного пункту 250 дворів по 1 га, тоді:

1) розмір фінансових вкладень, які здійснять фізичні особи, власники родових садиб в розрахунку на один рік по 1200 населених пунктах становитиме (300 тис. дворів *30 тис. грн./рік) – 9 млрд. грн.;

2) заробітна плата, як показує практика, становить у вартості товарів і послуг біля 30%. Це означає, що в 9 млрд. грн. фінансових вкладень заробітна плата становитиме (9 млрд. грн.*30%) – 3 млрд. грн.;

3) кількість щорічно зайнятих на виробництві товарів і наданні послуг, які можуть бути забезпечені фондом зарплати в 3 млрд. грн. і при середньомісячній зарплаті 3661 грн. (дані Пенсійного Фонду за 2015 рік) становитиме (3 млрд. грн.: 3661 грн.) : 10 місяців) більше 80 тис. чол.;

4) податок на заробітну плату, який направляється щороку в бюджет, з зарплати 3 млрд. грн. становитиме (3 млрд. грн.*30%) – 1 млрд. грн.;

5) бюджет зекономить щороку, враховуючи, що заробітна плата в 3 млрд. грн. дозволить зайняти на виробництві товарів і наданні послуг більше 80 тис. чол., кошти на суму (80 тис. чол.*974-місячна допомога по безробіттю) – 935 млн. грн.;

б) кожна родова садиба буде виробляти екологічно чистої сільськогосподарської продукції на суму біля 20 тис. грн., тобто в рік 300 тис. родових садиб вироблять на суму (20 тис. грн. * 300 тис. садиб) – 6 млрд. грн.;

7) такі перші кроки у розвитку сільських територій, за рахунок відродження 1200 знятих з мапи України сіл і таких, які на межі зникнення

дадуть можливість зменшити імпорт сільськогосподарської продукції (за даними 2015 року) на – 7,3 %;

8) зниження імпортової залежності до нуля можливе в разі відродження 16,5 тис. населених пунктів;

9) невібрана таким чином з торгівельної мережі сільськогосподарська продукція на суму 6 млрд. грн. вплине на зниження цін на неї до 10 %;

10) зарплата на суму 2 млрд. грн. буде витрачена на придбання товарів і послуг, що спонукатиме появу доходів у розмірі 700 млн. грн., що відобразатиметься в додатковій зайнятості 14 тис. чол. та бюджетних доходах у сумі 233 млн. грн.

Розвиток сільських територій в Житомирській області отримав своє продовження через реалізацію ідеї «Родова садиба», яка передбачає «надати законодавче право кожному громадянину України отримати один гектар землі для облаштування родової садиби. Безоплатно, без права продажу, з правом передачі лише в спадок» (проект Закону України «Про родові садиби та родові поселення»). Схильність особистості до сприйняття позитивних енергій, продододоцільної діяльності змінює сприйняття ідеї «Родова садиба» в масштабах країни з позиції формування духовності, розвитку творчого потенціалу особистості. Таким чином, ми маємо схему, коли цілеспрямована інформаційна роботи з наукою та адміністративними органами, студентами, збільшує потенціал позитивного егрегора під грифом гармонії з природою, що реалізується в родових садибах.

Дія егрегору проявляється в системних зрушеннях реалізації виразу «гармонія з природою» з різних джерел, у різних формах та варіантах, зокрема у вигляді прямих звернень під час проведення конкретних заходів, поширення інформації про сімейні цінності та родові садиби, надходження інформації про органічне землеробство (в тому числі пермакультурний дизайн, природодоцільні технології), безвідходну життєдіяльність (в тому числі використання джерел відновлюваної енергії), біоадекватні методики в освіті та вихованні (ноосферна освіта). Прояв популярності товарів та технологій під

грифон «еко», «біо», «органік» є також формою прояву егрегора, коли увага суспільства є привернутою на пізнання, поширення та пропагування корисних для природи та фізичного, морального та духовного здоров'я людей підходів і сприяє еволюційному розвитку планети.

Список використаних джерел

1. Christian D. L. *Creating a Life Together: Practical Tools to Grow Ecovillages and Intentional Communities* / D. L. Christian. – Paperback: New Society Publishers, 2003. – 273 p. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://archive.org/details/fa_Creating_a_Life_Together-Practical_Tools_to_Grow_Ecovillages_and_Intentional_Com

2. Gilman R. *The Eco-village Challenge. The challenge of developing a community living in balanced harmony – with itself as well as nature – is tough, but attainable* / R. Gilman // Context Institute. *Catalyzing a graceful transition to the Planetary Era*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.context.org/iclib/ic29/gilman1/>

3. Global Ecological Network (GEN). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gen.ecovillages.org/>

4. *Inspring Stories from Ecovillages: Experiences with Ecological Technologies and Practices* (2013). Editors: Ansa Palojarvi, Jarkko Pyysiainen, Mia Saloranta. Vilnius: BMK Leidykla. – 120 p.

5. *Living in harmony: inspring stories from ecovillages* (2013). Editor: Dalia Vidickiene. Vilnius: BMK Leidykla. – 124 p.

6. Plotnikova M. *Conceptual Basis for Ukrainian Rural Development* / M. Plotnikova // *Regional Formation and Development Studies*. – 2015. – №3. – P. 134-144.

7. Plotnikova M. *Innovative character of rural territories social potential realization* // *Management Theory And Studies For Rural Business And Infrastructure Development*. – 2014. – №36. – №4. – P. 956–958.

8. Батуріна Р. М. «Родова садиба» – один з напрямів сталого розвитку сільських територій // *Агроінком*. – 2013. – № 4–6. – С. 102–109.

9. Кропивко М.М. Організаційні особливості створення родових садиб як альтернативної форми розвитку господарств населення / М.М. Кропивко // Науковий вісник Мукачівський державного університету. – 2015. – №2(4). Ч.2 – С. 24–29.

10. Кропивко М.Ф. Кластерний підхід до управління сільським розвитком / М.Ф. Кропивко // Економіка АПК. – 2008. – №5. – С. 55–58.

УДК 330.332.012

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕФІНІЦІЇ «СІЛЬСЬКІ ТЕРИТОРІЇ»

*Федорак В. І., к.е.н., доцент, завідувач кафедри фундаментальних,
загальноекономічних дисциплін і туризму,*

*Гилка М. Д., к.е.н., доцент кафедри фундаментальних, загальноекономічних
дисциплін і туризму, Інститут управління природними ресурсами
Університету економіки і права «КРОК»*

На шляху України до інтеграції в Європейський Союз особливої актуальності набуває проблема розвитку сільських територій, оскільки доступ України на європейські ринки аграрної продукції та надходження значних прямих іноземних інвестицій в аграрний сектор можливі лише за умови наближення завдань щодо розвитку аграрного сектора економіки та, зокрема, його складової – сільських територій, до законів, нормативів та стандартів ЄС. Варто зауважити, що завдання Спільної аграрної політики країни Європейського Союзу протягом останніх років поступово зміщувалися із розв'язання проблем сільського господарства до вирішення завдань розвитку сільських територій, що пов'язане із інтеграцією в аграрній економіці в одне ціле галузевого та територіального факторів.

Сільські території займають особливе місце в соціально-економічному розвитку України ще й тому, що на них припадає приблизно 90 % площі країни

та проживає третя частина населення. Крім того, значення сільських територій зростає через їх винятковий внесок у формування продовольчої безпеки та нарощування експортного потенціалу країни. Ці та інші фактори надають розвитку сільських територій пріоритетності в державній політиці України, яка повинна спрямовуватися на зростання ефективності функціонування аграрного сектора, підвищення стандартів життя сільського населення, покращення якості трудового потенціалу, поліпшення екології та стану довкілля.

Проблемам сільського розвитку, розвитку сільських територій, в тому числі і регіональним аспектам, присвячені дослідження таких відомих вчених, як Ю. Губені, М. Дем'яненко, М. Малік, І. Прокопа, О. Павлов, П. Саблук [2-8]. Тенденціям розвитку сільських територій в напрямку виробництва аграрної продукції присвятили свої наукові праці І. Баланюк, В. Геєць, В. Трегобчук, В. Юрчишин та ін. Проте, все ще залишається багато актуальних питань, що недостатньо узагальнюють об'єктивну оцінку у визначенні сутності та змісту дефініції «сільські території».

Метою дослідження є узагальнення науковотеоретичних підходів щодо сутності дефініції «сільські території».

На сьогодні в економічній літературі ще не сформувалося єдине визначення дефініції «сільські території». Крім того, її зміст протягом двох останніх десятирічч постійно трансформувався. Єдиний методологічний підхід до цього визначення також відсутній. Проаналізуємо особливості трактування сільських територій різними науковцями.

Так, за О. Павловим сільські території – це типи поселення, соціально-виробничі, культурно-побутові та адміністративні осередки; населення, сільськогосподарські та інші угіддя поза межами сільських поселень з розташованими на них виробничими об'єктами; органи самоврядування та громадські організації тощо [6, с.113-132]. П. Саблук трактує сільські території як складну багатфункціональну систему, важливим елементом якої є село та його аграрна спеціалізація [8, с.21-23]. Багато вчених, зокрема С. Мельник, схиляються до думки, що сільська територія – це історично сформований

елемент поселенської мережі, що поєднує організаційну та функціональну сукупність селищ, сіл, хуторів, односімейних та інших жилих утворень, які знаходяться під юрисдикцією сільських (селищних) рад [5, с.342].

Такі вчені, як М. Малік та М. Хвесик зазначають, що сільська територія – це сукупність, що поєднує в собі організаційно-територіальну та територіально-функціональну приналежність (виробництво, переробка, реалізація сільськогосподарської продукції) [4, с.3-12].

Відповідно до проекту Закону України «Про планування території інфраструктури сільської місцевості» сільська територія визначається, як територія на якій частка сільського населення у його загальній чисельності перевищує 15-50 % [1]. Основним критерієм тут є частка сільського населення.

Зарубіжні науковці здебільшого застосовують багатокритеріальний підхід до визначення сільських територій, відповідно до якого сільські території включають:

- фізичний простір, де до складу поселень та інфраструктури входить частина ландшафтів;
- природне середовище, де домінують такі його елементи, як пасовища, ліси, гори, пустелі;
- поселення із малою щільністю населення (5-10 тис. осіб на 1 км²);
- виробничий простір, де більшість людей працює в сільському господарстві;
- економічні території, де ціна на землю є відносно низькою;
- місцевість, структурі виробництва якої притаманні високі транзакційні витрати, пов'язані зі значними відстанями від великих адміністративних та промислових центрів та незадовільною інфраструктурою.

Проаналізувавши та систематизувавши трактування даної дефініції різними науковцями, хочемо, перш за все, зауважити, що розвиток сільських територій складається з двох блоків:

- виробничо-господарського (аграрне виробництво, лісове, водне господарство, переробні галузі та торгівля);

- соціально-економічного (економіка, планування, прогнозування розвитку сільських територій).

Крім того, сільські території поєднують виробничо-господарські, політичні, соціальні, природні складові, що підпорядковуються органам місцевого самоврядування, органам державної влади, та регулятивному впливу територіальних громад, бізнесу та громадськості. Всі ці складові поділяються на елементи, властивості яких визначають певні функції сільських територій і розкривають їхню сутність. Характер сільських територій відображається у тому, що виробничо-господарська діяльність в їх межах безпосередньо пов'язана з природним середовищем. Результати цієї діяльності залежать від природно-ресурсного потенціалу, де земля виступає головним засобом виробництва.

Разом з тим кожне сільське територіальне утворення здатне виконувати функції загальнонаціонального значення, а саме виробничу, демографічну, соціально-культурну, природоохоронну, оздоровчо-рекреаційну, житлово-комунальну, просторово-комунікаційну, соціального контролю над територією.

Отже, дефініція «сільські території» як економічна категорія є предметом досліджень багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених. Відповідно до сучасних наукових концепцій сільські території поєднують функції соціального розвитку з економічно ефективним багатофункціональним виробництвом та забезпеченням екологічно сприятливого стану довкілля. Сукупність таких концепцій дозволяє очікувати, що в подальших теоретико-методологічних розробках сільські території отримають єдине найбільш повне трактування їхньої сутності як економіко-географічного простору, що виник внаслідок перетворення людиною природного ландшафту в комплексне багатофункціональне утворення, основними складовими якого є просторово-ресурсна основа для аграрного виробництва, природне середовище та місце життєдіяльності людських спільнот.

Незважаючи на широкий спектр наукових досліджень розвитку сільських територій, залишається актуальною потреба в суттєвому уточненні понятійно-категоріального апарату дослідження сільських територій, їх функцій,

принципів управління з метою формування парадигми сталого соціо-еколого-економічного розвитку сільських територій.

Вихідний принцип такої парадигми має полягати в тому, що все більшого значення набуває здатність сільських територій до саморегуляції своєї життєдіяльності, поряд із управлінням сільськогосподарським виробництвом, що здійснюється на основі законів ринкової економіки.

З огляду на поглиблення євроінтеграційних процесів все більшої актуальності набуває завдання з розробки національної стратегії розвитку сільських територій та запровадження єдиної політики сільського розвитку.

Список використаних джерел

1. Про планування територіальної інфраструктури сільської місцевості : проект Закону України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc34?id=&pf3511=24247&pf35401.

2. Губені Ю. Розвиток сільських територій: європейська теорія і практика / Ю. Губені // Економіка України. – 2007. – № 4. – С.80-92.

3. Дем'яненко М. Кредитний фактор сталого розвитку аграрного сектору України / М. Дем'яненко // Економіка АПК. – 2014. – № 11. – С.5-15.

4. Малік М. Сталий розвиток сільських територій на засадах регіонального природокористування та еколого-безпечного агропромислового виробництва / М. Малік, М. Хвесик // Економіка АПК. – 2010. – №5. – С.3-12.

5. Мельник С. Соціально-економічні проблеми відтворення та ефективного використання ресурсного потенціалу села / С. Мельник. – К. : ННЦ ІАЕ, 2004. – С. 342.

6. Павлов О. Сільські території: теоретико-методологічні засади дослідження / О. Павлов // Регіональна історія України. – 2009. – №3. – С.113-132.

7. Прокопа І. Соціальні аспекти розвитку сільських територій / І. Прокопа // Економіка АПК. – 2005. – № 11. – С.49.

8. Саблук П. Розвиток сільських територій – запорука відродження аграрної України / П. Саблук // Вісник аграрної науки. – 2006. – №5. – С.21-23.

УДК 332.021.8:63

СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АПК УКРАЇНИ

Волошина О.А., асистент кафедри економіки підприємства та управління персоналом, Миргородська А.О., студентка, Д.С. Олійник, студентка, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Розвиток економіки України здійснюється під впливом інтеграційних процесів у глобальний економічний простір, які вимагають удосконалення існуючої системи господарювання агропромисловим комплексом, підвищення його якості і конкурентоспроможності, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, а також активізація наявного потенціалу. Враховуючи динамічні процеси інтеграції нашої країни до світового економічного простору, дуже важливим є постановка і огляд існуючих проблем в АПК на теренах України, і вчасне їх вирішення і набуття нового рівня, поряд з найрозвинутішими країнами.

Багато авторів по різному трактують визначення агропромислового комплексу, але можна навести одне з них: агропромисловий комплекс – виробничо-територіальне поєднання галузей (підприємств), які спільно функціонують для досягнення єдиної мети: виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки, зберігання, транспортування та збутом сільськогосподарської продукції [2].

В умовах глобалізації в Україні йде період саме формування агропромислового комплексу. Але формування таких економічних відносин проходить з тенденцією відставання і порушення адміністративних, організаційних, економічних і фінансових структур агропромислового комплексу. Саме тому найважливішим питанням є процес розвитку і трансформування комплексу з урахуванням сучасного стану ринку, його сегментації і взагалі світових тенденцій [3].

На сьогоднішній день у багатьох публікаціях значна кількість уваги приділяється тим змінам, що відбулися та продовжують відбуватися у

сільському господарстві України. Також акцентується увага на позитивних зрушеннях, зумовлених утворенням організаційно-господарських структур ринкового типу, розвитком підприємницької діяльності та ін. Однак внаслідок поглиблення диспаритету між цінами на промислову та сільськогосподарську продукцію скоротився обсяг її виробництва, загострилися фінансові проблеми.

В українському аграрному секторі поширюються економічна нестабільність, загострюється проблема задоволення потреб населення у продуктах харчування.

У сучасних умовах агропромисловий комплекс переживає важкі часи, пов'язані зі світовою фінансовою кризою. Проблеми розвитку продовольчого комплексу зумовлені передусім нестабільністю землеробства, зокрема, коливанням погодних умов.

Згідно даних Державного комітету статистики у 2015 р. обсяг виробництва валової продукції сільського господарства в усіх категоріях господарств становив 95,6 % (рис 1).

Рис 1. Темп обсягу виробництва валової продукції с/г [1]

Щодо фінансування агропромислового комплексу можна сказати наступне. До Загального фонду державного бюджету передбачено 1,73 млрд. грн. видатків у 2015 році. На фінансову підтримку заходів в АПК шляхом здешевлення кредитів було виділено 300 млн. грн. [1].

До Спеціального фонду передбачено 1,49 млрд. грн. на підтримку розвитку підприємств АПК в 2015 році. З них 89,2 млн грн. спрямовано Державною казначейською службою України Мінагрополітики станом на 21.08.2015 р. [2]. Однією з ключових проблем агропромислового виробництва

Україні досі є низький ступінь освоєння підприємствами сучасних інноваційних технологій, через що у галузі автоматично унеможливується процес зниження собівартості сільськогосподарської продукції та зростання її якості і безпечності, які б відповідали міжнародним стандартам. Сучасні інновації не є елементарними феноменами, а досить складною самоорганізуючою системою, яка передбачає внутрішні і зовнішні взаємодії. Отже, між процесом створення й упровадження новітніх технологій та системою самоорганізації й саморозвитку виробництва існує тісний кореляційний зв'язок.

Вагомий внесок у наукові дослідження проблем розвитку агропромислового комплексу присвячено праці провідних вчених аграріїв таких як Бабенко А., Березовський В., Бородіна О. І зараз стає зрозумілим висновок О. Бородіної про те, що в попередній практиці реалізації аграрної політики не врахували питання здійснення механізму саморозвитку територій, що й зумовило загострення диспропорцій між областями. Можливим варіантом виходу з нинішнього кризового стану може стати перехід аграрного виробництва від галузевої форми розвитку до іншої конкурентної, в якій би відбувався процес взаємодії вільних ринкових сил згідно з принципом самоорганізації – кластерна форма [3]. В країні простежується тенденція до значного скорочення посівних площ під озиминою при низькій якості робіт, недофінансування гектара. Великий відсоток площ засіяний в неоптимальні терміни, що призведе до серйозного падіння врожайності.

Проведене в нашій країні реформування аграрної галузі та персоніфікація землі мали забезпечити комерціалізацію всіх ланок АПК, створити ринкові інфраструктури завдяки виробленню оптимальної цінової, податкової, кредитної й митної політики, виборчого підходу в державній підтримці суб'єктів сільськогосподарського виробництва, а також за допомогою заходів, що забезпечують науково-технічне, технологічне та кадрове зміцнення галузі й вирішити складну та важливу задачу забезпечення продовольчої безпеки держави на рівні сучасних потреб розвитку цивілізації.

Земельні відносини в Україні регулюються чинними законодавчими актами, згідно з якими запроваджені три рівноправні форми власності: державна, колективна і приватна. Саме на приватній формі власності і ґрунтується діяльність селянських (фермерських) господарств як самостійної юридичної одиниці. Розвиток саме цих господарств повинен стимулюватись вільною конкуренцією на ринку з державними і кооперативними підприємствами, бо його основними завданнями, як відомо, є: виробництво, переробка і збут сільськогосподарської продукції; розвиток підсобної діяльності для раціонального використання природних і трудових ресурсів, земельних угідь, поліпшення їх родючості; участь працею або коштами в соціальному розвитку села, де розташоване фермерське господарство.

Держава активно регулює діяльність АПК через механізм цін, оподаткування, кредитну політику, надання субсидій для сільського господарства, шляхом заохочення експорту сільськогосподарської продукції та ін. Слід звернути особливу увагу на зберігання, переробку та реалізацію сільськогосподарської продукції (в Україні через погане зберігання втрачається близько 25% всієї продукції). При проведенні аграрної політики урядовим структурам необхідно перейти від обіцянок підтримки сільського господарства до вжиття реальних заходів для відродження села, яке повинно стати основою національного відродження. На основі аналізу сучасних тенденцій розвитку АПК можна стверджувати про велику обмеженість асортименту вітчизняної сільськогосподарської продукції в готовому вигляді. Вона більшою мірою потрапляє на експорт у вигляді сировини, що свідчить про велику втрату можливостей гідно представляти українські товари вже в готовому вигляді й мати певний рейтинг на світовому ринку. Перед тим як розглянути можливі тенденції до розвитку і зростання потенціалу АПК, треба розглянути ряд причин через які українська продукція програє зарубіжній:

- велика частка застарілого обладнання і неправильних організаційних впорядкувань, це призводить до того, що продуктивність праці зменшується, продукція не відповідає міжнародним стандартам якості і безпеки, доходи і

прибутки зменшуються і ведуть до збанкрутіння сільськогосподарських підприємств;

- мала кількість інвестиційних надходжень в цю сферу діяльності та мізерне бюджетне фінансування в розвиток;

- низький рівень забезпеченості науковою базою і не використання сучасних технологічних і інформаційних засобів введення сільськогосподарською діяльністю [3 ; 4].

Поряд з тим, вважаємо, що необхідно зробити наступні кроки, щоб подолати кризу і дати змогу побачити ресурсний потенціал України іншим країнам світу, навіть в умовах глобалізації і постійних наукоємних досліджень і відкриттів. А саме такі кроки:

1. Створення умов для підвищення інноваційної діяльності і надання умов до збереження висококваліфікованих робітників, які б змогли підвищити рівень вітчизняної продукції, тим самим зробивши її високоякісною.

2. Заміна застарілого і технічно непридатного обладнання, на удосконалене і модернізоване.

3. Підвищення якості наявних природних ресурсів, а саме: підвищення родючості земель, підтримання всіх екологічних стандартів і вимог, очищення всіх водойм і запровадження і використання сучасних «чистих» методів добування електроенергії і запровадження енергозберігаючих засобів.

4. Залучення іноземних інвесторів в агропромисловий комплекс і створення «м'яких» умов для інвесторів. [5].

Таким чином, проаналізувавши всі проблеми, можна зробити висновки для подальшого формування, розвитку і піднесення агропромислового комплексу України. Нагальність цієї проблеми полягає в тому, що кількість населення зростає і тому потреба в кінцевих результатах сільсько-господарської діяльності буде тільки зростати, і якщо Україна зможе правильно вибрати сегмент ринку і налаштувати зовнішні контакти, то в подальшому можливе значне піднесення і інтеграція українських товарів і послуг в «одні ряди» з найпотужнішими країнами світу.

Список використаних джерел

1. Методологічні положення зі статистики. – К.: Держкомстат України, 2015. – Вип. I (за сприяння TACIS).
2. Андрійчук В. Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу : підручник / В. Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2013. – 779 с.
3. Бабенко А. Державне регулювання та підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору / А. Бабенко // Економіка АПК. – 2008. – №5. – с.85-88.
4. Березовський В. Фінансовий механізм регулювання експортно-імпортних операцій із сільськогосподарською продукцією / В. Березовський // Економіка АПК. – 2008. – №1. – С.94-100.
5. Бородіна О. Сільський розвиток в Україні: проблеми становлення / О. Бородіна, І. Прокопа // Економіка України. – 2009. – №5. – С.59-67.
6. Димченко О.В. Регіональна економіка: навч. посібник / О.В. Димченко, Н.М. Матвеева, С.М. Гайденок; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва – Х.: ХНАМГ, 2010. – 221 с.
7. Чубань В., Лега В., Шор О. Державний вплив на біржовий ринок сільсько-господарської продукції в умовах сучасної фінансово-економічної кризи / В. Чубань, В. Лега, О. Шор // Економіка, фінанси, право. – 2009. – № 9. – С. 22-26.

УДК 338.432:631.15

ЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ РОСЛИННИЦТВА В ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

*Хадарцев О.В., асистент, Полтавський національний технічний
університет імені Юрія Кондратюка*

Сучасні умови господарювання визначають сільське господарство як одну із головних галузей національної економіки України. Саме сільське господарство відіграє важливу роль у зміцненні світових позицій національної економіки, підвищенні зайнятості і життєвого рівня сільського населення.

Окрім цього, агровиробництво сприяє забезпеченню продовольчої безпеки населення, формуванню сировинної бази для переробної промисловості, а останнім часом – створенню альтернативних джерел енергоресурсів і сприянню енергоефективності [1]. Таким чином, ефективність використання потенціалу агровиробництва щільно пов'язана з іншими сферами економіки. У розрізі складових потенціалу агровиробництва, Україна має істотні сильні сторони і можливості у рослинництві. На думку фахівців [2, с. 130; 3, с. 273], сьогодні слід приділити головну увагу виробництву, підвищенню якості та впровадженню новітніх технологій щодо культур рослинництва, оскільки рослинництво є більш рентабельним і забезпеченим необхідними ресурсами видом агровиробництва.

За обсягами виробництва продукції сільського господарства у вартісному вимірі Полтавська область відноситься до групи областей з високим рівнем сільської економіки. За 2005-2015 рр. обсяги виробництва сільсько-господарської продукції в цілому зросли більше ніж на 60% (табл. 1).

Таблиця 1

**Обсяги виробництва продукції сільського господарства по
 Полтавській обл. за 2005-2015 рр., (млн. грн. у цінах 2010 р.)***

Показник	Роки										
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Всього продукція сільського господарства	10307,6	10684,1	10959,6	12314,1	12287,3	10999,2	14922,5	13399,8	16022,8	15520,4	16660,7
частка від загальноукраїнського обсягу, %	5,74	5,80	6,37	6,11	6,21	5,64	6,39	6,00	6,34	6,17	6,96
Продукція рослинництва	7380,2	7529,5	7987,5	9642,2	9344,8	8064,7	11877,2	9959,1	12271,1	11703,0	12902,2
частка від загальноукраїнського обсягу, %	6,45	6,46	7,54	7,08	7,19	6,47	7,31	6,67	6,98	6,59	7,66
Продукція тваринництва	2927,4	3154,6	2972,1	2671,9	2942,5	2934,5	3045,3	3440,7	3751,7	3817,4	3758,5
частка від загальноукраїнського обсягу, %	4,49	4,67	4,49	4,09	4,33	4,17	4,27	4,65	4,87	5,18	5,29

(*Джерело: Статистичний щорічник України за 2011 р., Статистичний щорічник України за 2014 р., Статистичний щорічник Полтавської області за 2011 р., Статистичний щорічник Полтавської області за 2014 р., Статистичний бюлетень «Валова продукція сільського господарства за 2015 рік»)

Зростання відбулося в першу чергу за рахунок рослинництва – на 74,8%, зростання по тваринництву склало 28,4%. Частка сільського господарства у валовому регіональному продукті Полтавської області (14,4%) також зростала протягом останніх років, та значно перевищувала аналогічний показник в середньому по Україні (9,8%).

Станом на 2015 р. у сільському господарстві України за загальними обсягами виробництва продукції Полтавська область займає 2-ге місце, у розрізі окремих видів продукції: 1-ше місце у рослинництві і 5-те місце у тваринництві.

Підвищенню потенціалу рослинництва і, відповідно, зростанню обсягів рослинництва сприяє низка чинників економічного і технічного характеру. У аспекті проблем ефективного використання потенціалу рослинництва, до складу технічних чинників правомірно віднести весь комплекс екстенсивних та інтенсивних характеристик природничого, кліматичного, агротехнологічного і відтворювального походження. Цілком логічним буде твердження, що продуктивна складова потенціалу ґрунтується на технічних чинниках. Разом з тим, залучення і активізація впровадження технічних чинників формується під впливом саме економічних чинників. Економічні чинники виконують роль каталізаторів розвитку процесів виробництва, оскільки можуть здійснювати позитивний вплив на формування виробничого потенціалу. Такими економічними чинниками є попит на окремі види продукції рослинництва, сприятлива ринкова кон'юнктура, відносно низька вартість агровиробництва в Україні, розвиненість транспортно-логістичної інфраструктури щодо продукції агровиробництва.

Проте економічні чинники, окрім позитивного впливу на зростання обсягів виробництва продукції рослинництва, здатні призвести до відтермінованих негативних диспропорцій і наслідків про що свідчать окремі тенденції. Зокрема, за 2005-2014 рр. відбулося зростання посівних площ під технічні культури (з 22,% до 31,8 % структурі загальних посівних площ), при цьому 80-90% площ технічних культур відводиться під соняшник і сою (рис. 1)

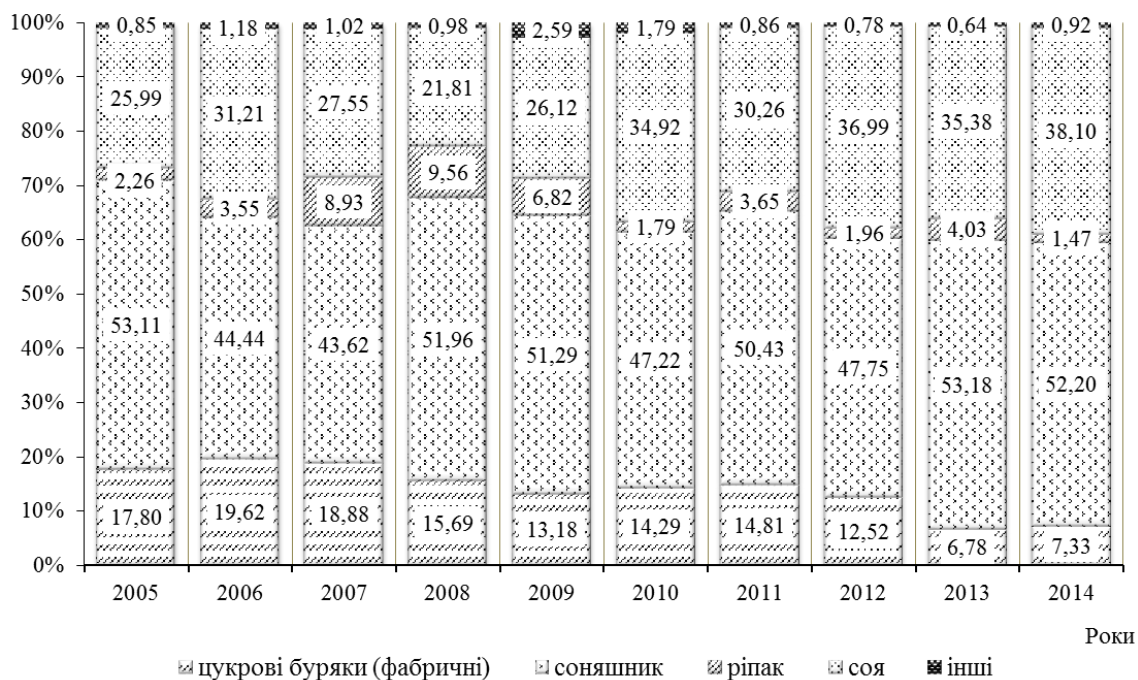

Рис. 1. Розподіл посівних площ технічних культур по Полтавській обл. за 2005-2015 рр.*

(*Джерело: розраховано за Статистичний щорічник України за 2011 р., Статистичний щорічник України за 2014 р., Статистичний щорічник Полтавської області за 2011 р., Статистичний щорічник Полтавської області за 2014 р.)

З однієї сторони, це пов'язано із вищою рентабельністю, гнучкістю агротехнологій (широкі можливості для механізації), стабільністю попиту за рахунок орієнтації на експорт. З іншої сторони, виникає загроза зниження родючості земель за рахунок їх виснаження технічними культурами, а отже втрата агропідприємствами природньо-ресурсного і економічного потенціалу. Така загроза посилюється відсутністю довготривалої концепції збереження і розвитку потенціалу сільськогосподарських угідь, яка мала б забезпечувати науково-обґрунтоване рослинництво на державному рівні.

Таким чином, питання ефективного використання потенціалу рослинництва потребує комплексного оцінювання і аналізу впливу економічних чинників, що дозволить дослідити усі можливі прогнозні сценарії розвитку і використання ресурсів агропідприємств та виробництва продукції рослинництва.

Список використаних джерел

1. Морозова Г.С. Сучасні тенденції розвитку сільського господарства України / Г.С. Морозова // Агросвіт. – 2013. - №21. – С. 3-9.
2. Іващенко О.В. Сучасні тенденції розвитку маркетингу вітчизняних підприємств – виробників зерна / О.В. Іващенко // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка та менеджмент». – 2010. – Випуск 6/1 (44). – С. 128-133.
3. Сокольська Т.В. Відтворення ресурсного потенціалу агросфери як чинника економічного зростання / Т.В. Сокольська // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки. – 2014. – Випуск 5. Частина 1. – С. 272-275.

УДК 339.56

ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНІ ОПЕРАЦІЇ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Волченко Н. В., к.е.н., доцент,

Сумський національний аграрний університет

Глобалізаційні процеси та інтеграційні наміри держав сьогодні як ніколи раніше, набрали значних обертів по всьому світу. Дані процеси характеризують умови, в яких змушені функціонувати всі господарства та світова торговельна мережа. Ізоляція для підприємств, регіонів, держав, інтеграційних об'єднань є неприпустимою для сучасного стану світового господарства, адже власними силами протистояти поточним загрозам майже неможливо. Імплементация умов угоди України з ЄС про створення зони вільної торгівлі і попередні зусилля держави щодо прискорення реалізації інтеграційних прагнень свідчать про необхідність даних процесів в сфері захисту національних інтересів держави. Національні підприємства отримали можливість приваблювати значні обсяги іноземних інвестицій внаслідок вступу до Світової організації торгівлі. До того ж, доступними стали провідні світові ринки збуту, зменшилися випадки

недобросовісної конкуренції (відповідно, вдалося уникати великої кількості розслідувань). Потенційною небезпекою для підприємств можна вважати лібералізаційні механізми у розвитку зовнішньоторговельної діяльності, що призводить до вільного доступу на український ринок товарів, виготовлених закордонними підприємствами. Нові “правила гри” покликані допомогти підприємствам-експортерам та імпортерам пристосуватися до змінних умов та мінімізувати їх негативний вплив. Ці умови змушують суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності завжди бути готовими до завищених вимог по якості виготовленого товару, управлінню всіма процесами, використовувати новітні технології, мати прогресивну систему збуту продукції та його стимулювання, швидко та гнучко змінюватися самим та реагувати на зміни у контрагентів, конкурентів тощо. У цьому контексті актуальності набирає проблема вдосконалення управління експортно-імпортними операціями. Починати, на нашу думку, необхідно з вдосконалення теоретичних базисів.

Офіційні джерела, зокрема нормативно-правові акти у сфері зовнішньоекономічної діяльності, не дають чіткого визначення поняття “експортно-імпортна операція”, або “зовнішньоторговельна операція”. Визначаються окремо зовнішньоекономічна діяльність, експорт, імпорт і т.д. Тому, на нашу думку, слід починати із визначення зовнішніх операцій, або міжнародних економічних операцій.

Будь-які дії, які відбуваються між економічними одиницями можна узагальнити як економічні операції. О. М. Тітьонко визначає, що економічна операція – це групування певних елементарних потоків з їх змістом, тобто це добровільна взаємодія між не менш як двома господарюючими суб’єктами у зв’язку з виробництвом і використанням продуктів і послуг, розподілом і перерозподілом доходів, придбанням фінансових активів, прийняттям фінансових зобов’язань тощо [1, с. 57]. Нас в даному аспекті цікавить група економічних операцій, які передбачають, що дані господарюючі суб’єкти мають різну державну приналежність. В економічній літературі найчастіше зустрічається таке визначення міжнародних економічних операцій: операція у

сфері міжнародної діяльності – це професійний здійснюваний процес, який має часові межі та реалізується шляхом певних технічних прийомів по підготовці та проведенню економічного співробітництва. Зовнішньоекономічною операцією можна також визначити операцію пов'язану із реалізацією зовнішньоекономічної діяльності, яка є структурною частиною системи зовнішньоекономічних зв'язків [2, с. 5].

До теоретичного базису експортно-імпортних операцій ближчим є визначення зовнішньоторговельної операції. Економічна енциклопедія пропонує таке визначення: зовнішньоторговельна операція – комплекс заходів, які використовують суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності різних країн з метою здійснення і вдосконалення зовнішньої торгівлі [3]. У процесі здійснення зовнішньоторговельної операції ті, чи інші дії провадяться у чіткій послідовності та взаємозв'язку. Логічним є висновок, що такі дії можуть здійснюватися як послідовно, так і паралельно.

Звертаючись до основного нормативно-правового акту, що регулює зовнішньоекономічну діяльність (ЗЕД) знаходимо визначення експорту та імпорту. Відповідно, експорт – це продаж товарів українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності іноземним суб'єктам господарської діяльності (у тому числі з оплатою в негрошовій формі) з вивезенням або без вивезення цих товарів через митний кордон України, включаючи реекспорт товарів. Імпорт – це – купівля (у тому числі з оплатою в негрошовій формі) українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності в іноземних суб'єктах господарської діяльності товарів з ввезенням або без ввезення цих товарів на територію України, включаючи купівлю товарів, призначених для власного споживання установами та організаціями України, розташованими за її межами [4].

В. В. Козик визначає, що експортні операції окреслюють продаж і вивезення товарів за рубіж для передачі їх у володіння закордонному контрагенту. В цей же час імпортні операції – це закупівля і ввезення іноземних товарів для реалізації їх на внутрішньому ринку країни-імпортера або

виробничого вживання підприємством-імпортером. Дані види операцій вважаються виконаними, коли наявними є комерційні засади і укладений контракт купівлі-продажу [5].

Підводячи підсумки вищенаведеного можна сформулювати, що експортно-імпортними операціями є комплекс процедур, який забезпечує виконання сторонами різної державної приналежності зобов'язань, пов'язаних із купівлею-продажем товарів на комерційній основі при обов'язковій умові перетину даними товарами державного кордону і укладанням зовнішньоторговельного контракту.

Як правило, експортно-імпортні операції здійснюються двома основними методами: прямим і непрямим [6,7]. Прямий метод завбачає створення прямого зв'язку між виробником та споживачем, коли постачання товару відбувається для кінцевого споживача, або купівля товару відбувається безпосередньо у виробника. Оформлюється це договором купівлі-продажу. Непрямий метод передбачає наявність посередницької ланки із якою буде укладатися додатковий договір на посередницьку операцію (агентський, комісійний тощо). Посередник виконуватиме свої зобов'язання за визначену у договорі винагороду.

Список використаних джерел

1. Тітьонко О. М. Система макроекономічного рахівництва / О. М. Тітьонко : навч. посібн. – К. : КНЕУ, 2002. – 188 с.
2. Савина С. А. Внешнеэкономическая деятельность : уч.-метод. пос. / С. А. Савина, Т. А. Дугина, Т. А. Высочина . – Волгоград : ФГБОУ ВПО Волгоградский ГАУ, 2014. – 120 с.
3. Економічна енциклопедія : У трьох томах. Т. 1. / Редкол. : С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К. Видавничий центр “Академія”, 2000. – 864 с.
4. Про зовнішньоекономічну діяльність: закон України № 959–ХІІ ВР від 16 квітня 1991 року (остання редакція від 01.01.2016) [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/959-12>

5. Зовнішньоекономічні операції і контракти [Навч. посіб.] / В. В. Козик, Л. А. Панкова, Я. С. Крап'як, О. Ю. Григор'єв, А. О. Босак. – 2-ге вид. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 608 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://pidruchniki.com/13761025/ekonomika/zovnishnotorgovi_operatsiyi

6. Шишкін В.О. Динаміка експортно-імпортних операцій Запорізької області у 2011-2012 рр. / В. О. Шишкін, М. О. Ломовцева // Сталий розвиток економіки : Міжнародний науково-виробничий журнал. – 2013 . – №4 [21]. – С. 159-163

7. Бевзюк В. Ф. Організація експортно-імпортних операцій на підприємстві та шляхи їх удосконалення / В. Ф. Бевзюк. – Наукове товариство Івана Кушніра [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=42785>

УДК 339.97:339.9.012:334.716

ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЙ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗОВНІШНІХ РИНКАХ

Гольд А.О., студентка, Кулакова С.Ю., к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства та управління персоналом, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Сучасні умови міжнародної торгівлі характеризуються жорсткою конкурентною боротьбою, непередбачуваністю змін у потребах споживачів та швидким розвитком новітніх технологій, примушують компанії, що зорієнтовані на міжнародну діяльність, вживати радикальних заходів для адаптації до нового, динамічного ринку. Сьогодні не можна розраховувати на те, що знайдеться ринок, недоступний для світових виробників, тому проблема розроблення ефективної стратегії потребуватиме постійних рішучих дій для свого вирішення. Лідери найближчого майбутнього – це компанії, які вміють миттєво реагувати на короткострокові запити ринку, тут же перетворювати їх в товари та послуги і швидше за інших доставляти їх споживачеві.

Головною метою в сучасних ринкових умовах є досягнення конкурентних переваг у довгостроковому періоді, які нададуть стабільне економічне зростання та високу норму прибутку. Для того, щоб досягти довгострокових конкурентних переваг та, як внаслідок, забезпечити ефективну зовнішньоекономічну діяльність, підприємству необхідний єдиний стратегічний напрямок розвитку.

Стратегія підприємства – це систематичний план його потенційної поведінки в умовах неповноти інформації про майбутній розвиток середовища та підприємництва, що включає формування місії, довгострокових цілей, а також шляхів і правил прийняття рішень для найбільш ефективного використання стратегічних ресурсів, сильних сторін і можливостей, усунення слабких сторін та захист від загроз зовнішнього середовища задля майбутньої прибутковості [1].

Вибір стратегії, що забезпечує просування і дистрибуцію продукції підприємства, обумовлюється рядом чинників. Серед них можна виділити: досвід, одержаний на національному ринку; уявлення про цільовий ринок; особливості бізнесу (насамперед технології); мета підприємства; ресурси, що знаходяться в його розпорядженні. На основі аналізу цих та інших чинників підприємство ухвалює рішення про метод проникнення на новий ринок.

Орієнтація зовнішньоекономічної діяльності припускає проведення ринкових досліджень стратегічного характеру, які повинні готувати необхідну інформацію для стратегічного планування на рівні підприємства і прийняття стратегічних рішень. При виході на зовнішній ринок підприємство потрапляє в умови жорсткої міжнародної конкуренції. У цих умовах можна успішно працювати, лише застосовуючи сучасні методи управління, у тому числі і маркетинг. Під маркетингом розуміється система внутрішньофірмового управління, направлена на вивчення і урахування ринкового попиту, потреб і вимог конкретних споживачів до продукту для більш обґрунтованої орієнтації науково-технічної і виробничо-збутової діяльності фірми на випуск конкурентоспроможних видів продукції, щоб забезпечити отримання планованого розміру прибули. При виході за межі своєї держави підприємство

має справу з новими умовами зовнішнього середовища. Наприклад, інші види податків, валюти, цін, способів транспортування тощо. Необхідно аналізувати і досліджувати міжнародний ринок.

Після того, як підприємство визначило, який ринок є найбільш привабливим для нього та проаналізувало всі можливі негативні та позитивні сторони свого рішення, перед ним постає питання – у якій формі виходити на цей ринок. Ця проблема постає при розробленні маркетингової стратегії, її вирішення є стратегічним для будь-якої фірми.

Вибір способу виходу на зовнішній ринок залежить від мети підприємства, масштабів діяльності, характеру товарів та намірів контролювати продаж. Враховується також потенційний обсяг продажу, витрати та інвестиції на організацію руху товарів, наявність персоналу та інші умови.

Однією з форм здійснення зовнішньоекономічної діяльності є зовнішня торгівля. Вона відіграє величезну роль у підвищенні економічного добробуту держави, поліпшенні рівня життя населення і зміцненні положення держави на світовій арені. Експортні операції, як складова частина зовнішньої торгівлі є найважливішим джерелом одержання прибутку держави. Досягнення максимальної ефективності експортних операцій, а, отже, максимізація прибутку можлива тільки з використанням знань і досвіду, накопичених протягом тривалого часу.

Метою підприємства при виході на зовнішній ринок і здійсненні експортних операцій є одержання прибутку від експорту. При чому даний прибуток повинний бути більше можливого прибутку при реалізації товару на внутрішньому ринку, інакше витрати на організацію експортних операцій є недоцільними і неефективними.

Список використаних джерел

1. Рубан І. В. Обґрунтування стратегії розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємства на засадах збалансованої системи показників [Електронний ресурс] / І. В. Рубан. – Режим доступу: <http://www.rusnauka.com/9.EISN2007/Economics/21328.doc.htm>

УДК 331.6:631

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

*Галайда Т.О., ст. викладач, Полтавський національний технічний
університет імені Юрія Кондратюка*

В умовах сучасних глобалізаційних тенденцій в економіці та поглиблення демографічної кризи в Україні проблеми у сфері збереження і розвитку трудового потенціалу сільських територій суттєво загострилися. Важливу роль у формуванні трудового потенціалу сільських територій відіграє стан розвитку ринку праці та зокрема вирішення проблем зайнятості населення в аграрному секторі економіки. Структура зайнятості населення віддзеркалює структуру господарства і рівень соціально-економічного розвитку країни. Основною тенденцією в структурі зайнятості в світі є збільшення кількості зайнятих в обслуговуючих галузях за рахунок зменшення частки зайнятих у матеріальному виробництві. Економічна система України внаслідок високої відкритості піддається сильному впливу глобальних тенденцій розвитку. У сфері сільської зайнятості ключовими рисами є деаграризація й диверсифікація сільської економіки, багатовекторність міграційних потоків робочої сили. Виявлені вітчизняні тенденції розвитку сільського ринку праці свідчать про збереження цих рис і в майбутньому [1].

За даними Державної служби статистики, кількість економічно активного населення віком від 15 до 70 років в Україні у середньому за 9 місяців 2016 року становила 18,0 млн. осіб, з них 5,7 млн. осіб становили мешканці сільської місцевості. Серед занятого населення в сільській місцевості дві третини працювали за наймом, Майже третина самозайняті, та 1,3% – це роботодавці та безкоштовно працюючі члени сім'ї. Рівень зайнятості населення, що проживає у сільській місцевості, становив 55,2% (за 9 місяців 2015 року – 55,5%). Кількість працюючих у неформальному секторі економіки за 9 місяців 2016 року становила 4,0 млн. осіб, з яких 41,1% громадян були зайняті у сільському,

лісовому та рибному господарстві [2]. Протягом 2013-2015 рр. на тлі скорочення чисельності зайнятого населення (майже на 15%) спостерігається скорочення кількості та питомої ваги зайнятих у сільському, лісовому та рибному господарстві України (табл.1).

Таблиця 1

Зайнятість населення України в агропромисловому секторі

Показники	Кількість зайнятих, тис. осіб			Питома вага, %		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Усього зайнято	19314,2	18073,3	16443,2	100	100	100
Сільське, лісове та рибне господарство	3389	3091,4	2870,6	17,55	17,10	17,46

При цьому при скороченні кількості зайнятих в агропромисловому секторі відбулося на 15,3%, а їхня частка в загальній кількості зайнятих зменшилась з 17,55% до 17,46%.

В Полтавській області спостерігаються більш позитивні тенденції ніж в цілому по Україні (табл.2). При зменшенні загальної кількості зайнятих майже на 10% скорочення кількості зайнятого населення в агропромисловому секторі відбулося на 6,8%, а їхня частка зросла з 19,82% до 20,52% в загальній кількості зайнятого населення. Основними причинами незайнятості у сільській місцевості є: сезонний характер роботи (18%) та звільнення за власним бажанням, за угодою сторін (25%).

Таблиця 2

Зайнятість населення Полтавської області в агропромисловому секторі

	Кількість зайнятих, тис. осіб			Питома вага, %		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Усього зайнято	648,3	602,9	583,6	100,00	100,00	100,00
Сільське, лісове та рибне господарство	128,5	120,6	119,8	19,82	20,00	20,52

Збереження деструктивних тенденцій у сфері сільської зайнятості об'єктивно зумовлюватиме подальший процес погіршення умов відтворення кількісних та якісних параметрів трудового потенціалу села.

Узагальнення результатів обстежень економічної активності сільського населення за останні роки минулого століття (проведених Державним комітетом статистики України) дозволяє зробити висновок, що сільська місцевість України має досить обмежені можливості щодо забезпечення власного населення додатковою, крім сільськогосподарського виробництва, та й то з певними обмеженнями, роботою. Не дивлячись на те, що у сільській місцевості серед зайнятого економічною діяльністю населення, частка осіб, які мали додаткову роботу, у 12 разів перевищує аналогічний показник по місту, основним джерелом додаткової роботи для сільських жителів виступає самозайнятість, переважно в особистому підсобному сільському господарстві майже 97%. Головною причиною пошуку іншої основної або додаткової роботи у сільського населення виступає незадоволеність теперішньою роботою через низький рівень оплати праці – майже 50% [3].

Регулювання зайнятості сільського населення повинне здійснюватися шляхом поширення системи спрощеного оподаткування суб'єктів малого підприємництва; подолання цінового диспаритету між сільськогосподарською та промисловою продукцією, особливо між сільським господарством і переробною промисловістю; поліпшення стану кредитування сільської економіки; розмежування видаткової частини Державного фонду сприяння зайнятості населення з виділенням міського і сільського блоків з наступним спрямуванням коштів на реалізацію заходів активної політики зайнятості; підвищення рівня самоорганізації сільського населення, зайнятого в особистих підсобних господарствах, а також тих селян, які можуть скористатися правом самостійного господарювання на вилученому із землекористування колективного сільськогосподарського підприємства земельному паї; створення ефективної системи збуту виробленої сільськогосподарськими товаровиробниками продукції на продовольчому ринку.

Крім сприяння зростанню дохідності сільськогосподарських підприємств, у тому числі й шляхом підвищення продуктивності праці, державна політика має бути спрямована як на стимулювання власників агропідприємств до

збільшення частки фонду оплати праці найманим на роботу селянам (заробітна плата має стати основною частиною особистих доходів), так і на контроль за неухильним дотриманням законодавства власниками у зазначеній сфері. За відсутності державного контролю великі землевласники продовжуватимуть політику заниження оплати праці та закупівельних цін на продукцію малих сільськогосподарських підприємств. Подальший розвиток ринку праці, зайнятості сільського населення, сприяння удосконалення людського капіталу на селі, розвиток трудового потенціалу сільських територій, підвищення добробуту сільських жителів. Подолання кризових явищ, що склалися у соціальній і трудовій сфері сільських територій, потребує актуальних методів удосконалення політики продуктивної зайнятості сільського населення.

Список використаних джерел

1. Киристюк С.В. Зайнятість сільського населення – компроміс між сільською та міською економіками / С.В. Киристюк // Глобальні та національні проблеми економіки. – Вип. 3. – 2015. –С. 644-645.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Регулювання зайнятості сільського населення в умовах реформування аграрного сектору України. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1107>.

УДК 338.439(477)

ПРОБЛЕМИ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ

Болдирєва Л.М., к.е.н., доцент,

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Процес інституціоналізації агропродовольчого сектора (АПС), по-перше, є перманентним, тривалим, динамічним, оскільки відбуваються зміни в

соціально-економічному розвитку АПС під впливом глобалізації економіки, зростання конкуренції на внутрішньому і зовнішньому ринках, динамізації міграційних процесів, а це вимагає змін в інституціональному середовищі АПС. По-друге, прогресивні зміни інституціонального середовища АПС, що спрямовані на його приведення до норм ЄС, інших розвинених країн, стимулюють зі свого боку соціально-економічний розвиток галузей АПС, сільських територій, сільських громад. По-третє, процес інституціоналізації АПС має поєднувати такі суперечливі тенденції, як індивідуалізація праці, так її соціалізація.

З одного боку індивідуалізація одноосібної праці в дрібних фермерських та селянських господарствах, невеличких торговельних точках з торгівлі харчовими продуктами, робочі місця з переробки сільськогосподарської продукції повинні мати відповідний інституціональний супровід, зокрема, прощенні системи обліку витрат та оподаткування. З іншого боку, процес соціалізації характерний для корпоративних утворень у вигляді фермерських господарств, що використовують найману працю, для середніх і великих підприємств галузей АПС. Робота в групі (колективі) чи команді вимагає відповідного інституційного забезпечення, зокрема, трудового законодавства, яке б забезпечувало уникнення (чи попередження) соціальних конфліктів на робочих місцях.

Аналіз нормативно-правових актів, що регулюють діяльність АПС, свідчить про наявність суперечностей в частині їх, неповноту, що знижує ефективність інституціонального забезпечення функціонування АПС. Якщо розглядати інституціональне середовище АПС як систему, що має поєднувати однорідні елементи, то варто зазначити відсутність системоутворюючого характеру офіційних інститутів через різні засадничі принципи, які певним чином змінювалися у процесі ринкової трансформації АПС.

До основних проблем інституціональної організації АПС належить:

1) відставання у формуванні формальних і неформальних норм від потреб розвитку АПС;

2) домінування неефективних бар'єрів входу на окремі види агропродовольчий ринків для дрібного агробізнесу та особистих селянських господарств;

3) наявність досить великого за обсягами тіньового сектора аграрної економіки.

З інституційних позицій функціонування АПС зазнає серйозного впливу нестабільного інституціонального середовища, яке складно прогнозувати. Зокрема, те, що так звані «агрохолдинги» часом знаходяться в кращому становищі, ніж середні та дрібні аграрні товаровиробники з позицій економічної ефективності як свідчать проведені дослідження пояснюється й тим, що регуляторна складова аграрної політики держави часом формується законодавчим органом державної влади під впливом так званого «аграрного» лобі. Нестабільність регуляторних актів щодо АПС, певна невизначеність окремих ключових питань розвитку аграрної сфери (зокрема, щодо перспектив земельної реформи) не дозволяє формувати довгострокові стратегії агробізнесу.

На переконання І.Г. Филиппової та В.Г. Сумцова, «механізм дії інституціональної пастки виявляється також в тіньовій зайнятості і прихованому безробітті» [1]. Тіньова зайнятість в Україні найбільш розповсюджена у сфері послуг, будівництва, ремонті, що найбільш розвинуто у містах та великих населених пунктах.

Спроба імпорту (з європейських країн та ін.) ринкових інститутів АПС певним чином дозволив замовити прогалини інституціонального середовища АПС, адаптувати його до світових і європейських стандартів. Водночас це не зменшило схильність як аграрного бізнесу, так і держави до опортуністичної поведінки. Прикладів цього достатньо: взяти хоча б факти неповернення ПДВ по експортних операціях зернових трейдерів та ін. Неврегульованість багатьох бізнесових питань в АПС, недотримання контрагентами, в т.ч. державою, вимог формальних інститутів зумовлює інституціональні перекоси (деформації) агропродовольчих ринків. Створення (дизайну) нових інститутів, що відбувається у випадках відсутності за кордоном, в розвинених країнах

аналогічних інститутів з метою інституціонального забезпечення специфічних умов господарювання в АПС (наприклад, українською специфічною особливістю є розвиток присадибних селянських господарств). Оновлення чинних інститутів за рахунок рекомбінації (від ре... і лат. combination – з'єднання їх окремих складових). З точки зору теорії систем зазначені типи інститутів (імпортовані, створені чи оновлені) мають складати єдину інституціональну систему, тобто бути однорідними.

Однак у процесі інституціоналізації АПС можна спостерігати таке:

- зростання неоднорідності інституціонального середовища АПС внаслідок наявності інститутів різної якості (сучасних, прогресивних та тих, що мають у собі застарілі норми і правила);
- при імпорті окремих інститутів АПС відбувається запозичення негативних норм чи таких, що не властиві українському менталітету й потім важко приживаються;
- інституціональний конфлікт внаслідок критичної неоднорідності інституціонального середовища АПС, що формує його дисфункції (порушення, розлад функцій). Це відбувається, коли новий інститут (створений чи імпортований) вносить зміни в правове поле діяльності суб'єктів господарювання чи не відповідає усталеним психологічним нормам споживачів продовольства або сільських мешканців;
- несприйняття затверджених офіційних інститутів (норм) частиною населення чи працівників галузей АПС (наприклад, спроби позбавити індивідуальних власників великої рогатої худоби громадських пасовищ через передачу цих земель в ринковий обіг);
- ігнорування певних норм економічними агентами внаслідок їх опортуністичної та девіантної поведінки у процесі інституціоналізації АПС.

Таким чином, специфікація державою інституційних умов розвитку АПС має включати: удосконалення формальних норм, що регулюють діяльність економічних агентів галузей АПС; приведення державної агропродовольчої політики у відповідність до сучасних вимог; розвиток форм та інструментів

взаємодії селянських і фермерських господарств з середніми та великими корпоративними агропродовольчими формуваннями; державне регулювання природних монополій, що стосуються діяльності АПС.

Список використаних джерел

1. Филиппова І.Г. Деформація інституціональної матриці в Україні / І.Г. Филиппова, В.Г. Сумцов // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми управління людським капіталом – виклики сучасності». – Луганськ, СНУ ім. В. Даля, 2011. – С. 236-243.

УДК 331.56.57 (477)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Бондаревська К.В., к.е.н., доцент,

Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро

Сучасні тенденції розвитку відносин зайнятості на селі засвідчують цілий ряд проблемних питань, серед яких: високий рівень безробіття, тінізація ринку праці, структурні диспропорції між попитом та пропозицією робочої сили, посилення міграції сільського населення, демографічні проблеми, недосконалість сільської інфраструктури. Особливої актуальності набувають питання молодіжної зайнятості, оскільки даний показник у цій віковій категорії наразі є найнижчим. Іншою проблемою сфери зайнятості молоді на селі є міграція як до великих міст, так і за кордон, що має на меті подальше отримання освіти та працевлаштування. Варто зазначити, що відповідні негативні тенденції продовжують посилюватися. Так, кількість зайнятого у сільському господарстві населення протягом останніх трьох років скоротилася на 19,8%; кількість найманих працівників у сільському господарстві – на 15,3%. Низький рівень оплати праці, невідповідність попиту та пропозиції у розрізі необхідних та наявних робочих місць, недостатній розвиток суспільно-

побутової, культурної, освітньої, спортивно-оздоровчої складових сільської інфраструктури є реальними перешкодами до забезпечення продуктивної зайнятості на селі.

Важливу роль в процесі вирішення наявних проблем відіграє ефективна держава політика. За думкою сучасних дослідників, в умовах розвитку ринкових відносин вона має бути спрямована на забезпечення гнучкості ринку праці, зміну професійно-кваліфікаційної структури робочої сили сільських територій, підвищення мобільності працівників, регулювання сегменту прихованого безробіття, легалізацію неформальної і нелегальної зайнятості, а також стимулювання трудової активності населення та попиту на працю [1].

З метою регулювання ситуації на ринку праці в економічно розвинутих країнах світу використовуються механізми прямого та непрямого управління зайнятістю. При цьому пряме стимулювання зайнятості являє собою заходи щодо розвитку трудомістких сфер сільськогосподарської діяльності, організації громадських робіт у якості тимчасової роботи, розвитку самозайнятості та альтернативних форм зайнятості, створення нових робочих місць на принципах субсидування та зменшення податкового навантаження для підприємств. Зокрема, у Німеччині діє практика виплати субсидій для підприємств, що наймають на роботу безробітних, які довгий час не могли працевлаштуватися. Підприємства Франції отримують державну дотацію за прийнятого некваліфікованого працівника. Крім того, з метою заохочення власників підприємств щодо працевлаштування молоді, їм надаються податкові пільги за кожного прийнятого працівника у віці від 16 до 26 років [2]. Таким чином, характерною рисою регулювання зайнятості у економічно розвинутих країнах є підвищення якості життя шляхом всебічного розвитку трудового потенціалу та високого рівня соціального захисту населення.

Окремим напрямом щодо вирішення проблеми зайнятості є формування ефективної системи розвитку трудового потенціалу, яка включає в себе загальне та професійне навчання, в тому числі безпосередньо на підприємствах, перепідготовку та підвищення кваліфікації як безробітних, так і працюючих

осіб. Важливим в цьому аспекті є співробітництво та ефективна взаємодія держави, представників бізнесу і навчальних закладів з метою консолідації зусиль щодо підвищення якості та конкурентоспроможності робочої сили, що, в свою чергу, здійснить неабиякий позитивний вплив на зайнятість населення. Також серед заходів розвитку трудового потенціалу слід визначити консультаційну підтримку та дорадництво з питань зайнятості та самозайнятості сільського населення.

Враховуючи зарубіжний та вітчизняний досвід щодо регулювання відносин зайнятості, з метою підвищення її рівня у сільській місцевості, є доцільним:

- удосконалення законодавчої бази з питань регулювання самозайнятості сільського населення;
- створення нових робочих місць на базі сільськогосподарських підприємств та агроформувань;
- впровадження форм альтернативної зайнятості аграрного напрямку (мисливство, рибальство, кролівництво, бджільництво, конярство, вирощування плодів та ягід) та позааграрного напрямку (агротуризм та рекреація, ремісництво і народні промисли, бізнес і торгівля, аграрний маркетинг, будівництво і транспорт);
- розробка та реалізація цільових програм розвитку зайнятості та соціальної сфери села;
- удосконалення діючих та створення нових об'єктів сільської інфраструктури;
- підвищення рівня доходів населення за допомогою підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва.

Окрім заходів прямого регулювання зайнятості, в межах компетенції держави знаходиться можливість здійснювати опосередкований вплив на ринок праці через методи податкової, бюджетної, цінової та грошово-кредитної політики.

Таким чином, формування дієвого механізму державного регулювання ринку праці з урахуванням заходів прямого та непрямого впливу сприятиме покращенню ситуації у сфері зайнятості населення, що здійснить позитивний вплив на розвиток сільських територій та функціонування аграрного сектору економіки України в цілому.

Список використаних джерел

1. Турбаєвська Л.О. Роль держави у розв'язанні проблем зайнятості та ефективного використання трудових ресурсів сільських територій [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/node/1820/turbaievskalorolderzhaviurozvyazanniproblemzaynyatostitaefektivnogovikoristannyatrudovihresursivsils.pdf>

2. Bondarevska K. Employment regulation in the context of global management // «PERSPECTIVE TRENDS IN SCIENTIFIC RESEARCH – 2015» / Materials of International scientific and practical conference. – Volume 1. – October, 17-22, Bratislava, Slovak Republic. – P. 23-24.

УДК 338:439

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ В ХАРЧОВІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ

*Голос А.Е., студентка, Самойлик Ю.В., к.е.н., доцент, докторант,
Полтавська державна аграрна академія*

На сьогоднішній день значимість розвитку кожного з комплексів стає вагомішою. Аграрно-промисловий комплекс займає одну з найважливіших позицій. Ресурсний потенціал національного агропромислового комплексу – це сукупність ресурсних потенціалів трьох його головних сфер: галузей, які випускають для сільського господарства та інших галузей АПК засоби виробництва та надають агротехносервісні послуги; власне сільськогосподарське виробництво. Особливої уваги заслуговує сфера

переробки сільськогосподарської продукції та виробництво харчових продуктів, оскільки найбільша питома вага прибутку залишається саме в цій сфері. Ресурсний потенціал стає все більш обмеженим, тому ефективність використання ресурсів є важливим чинником збереження їх кількості. При цьому важлива роль відводиться інноваційній діяльності.

Рівень інновацій оцінюється значною кількістю показників, серед яких у харчовій промисловості основними є технічні й технологічні рівні виробництва, що відображають обсяг впровадження у виробництво нововведень.

Значення терміну “інновація” залежить від конкретної мети дослідження, вимірювання або аналізу об’єкта [5]. У зв’язку з цим розрізняють такі основні типи інновацій (рис. 1):

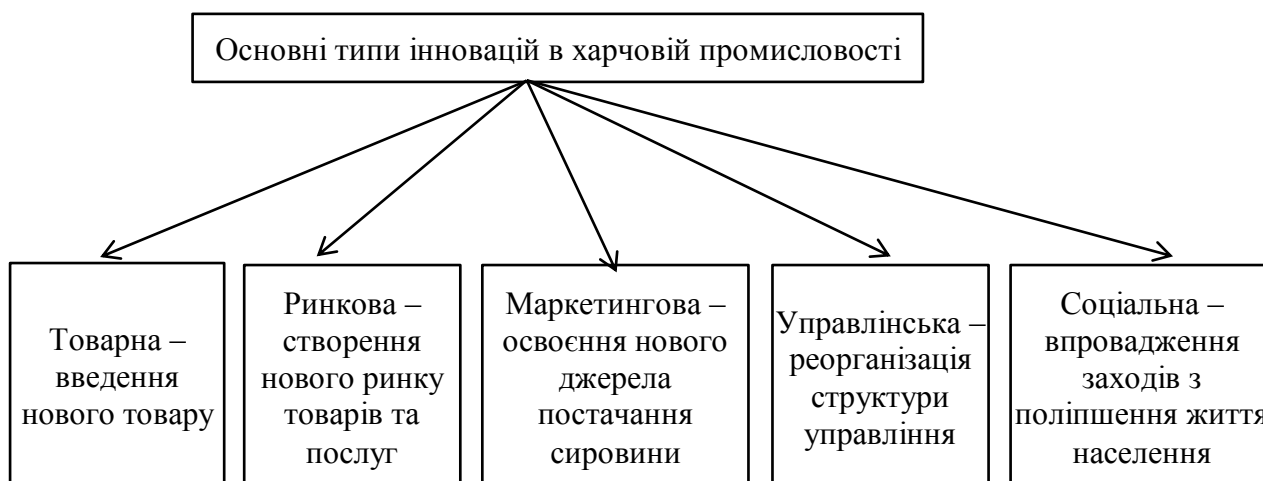

Рис. 1. Характеристика типів інновацій у харчовій промисловості

Джерело: удосконалено автором за [1-5]

Харчова промисловість виконує низку функцій. Однією з найважливіших є забезпечення потреб населення країни у продуктами харчування. Незважаючи на рівень розвитку науково-технічного прогресу, забезпечення однієї з найважливіших потреб людини як живого організму здійснюється благами, що створюються в АПК та зокрема у харчовій промисловості. Розмір цих благ залишається однією з основних складових рівня життя у кожній країні. В умовах сучасного висококонкурентного ринку стратегія інноваційного розвитку стає вирішальним фактором успіху, що дозволяє забезпечити лояльність клієнтів підприємства і стабільно високі економічні результати.

Більшість керівників розуміють необхідність інноваційної стратегії, однак лише на деяких підприємствах вдається впроваджувати її системно і послідовно, приділяючи особливу увагу внутрішнім бізнес-процесам.

Для вирішення завдання розвитку харчової промисловості України на переважно інноваційній основі необхідні наступні передумови. По-перше, чітке визначення стратегічних пріоритетів розвитку на інноваційній основі. По-друге, має бути створений механізм запуску і розумної підтримки інноваційно-перспективних підприємств харчової промисловості, в тому числі, і в середовищі малого та середнього підприємництва. По-третє, слід реалістично оцінити, на які джерела інноваційного зростання в сфері харчової промисловості може спиратися країна в найближчій і в довготривалій перспективі. Нарешті, по-четверте, повинні бути усунені інституційні перешкоди на шляху інновацій, деформуючі умови нормальної конкуренції і вільного підприємництва на українських ринках [2].

Для України характерна дуже низька інноваційна активність приватнопідприємницького сектору (в середньому інновації використовують менше 10% промислових підприємств). Стимування інноваційного процесу безпосередньо в середовищі приватного бізнесу відбувається під впливом ряду причин, до яких можна віднести:

1) низька затребуваність інновацій в українській економіці, пов'язана з її монополізацією, слабкістю механізмів конкуренції, відсутністю необхідних інститутів інноваційного менеджменту та ін .;

2) низька платоспроможність споживачів інноваційних продуктів внаслідок невисоких доходів основної маси населення, неготовністю платити вищі ціни за якісну продукцію, а також нездатністю підприємств купувати високоякісне обладнання через постійні обмеження у доступі до ресурсів банківського кредитування;

3) недостатня чисельність висококваліфікованих фахівців, здатних працювати в інноваційній сфері, особливо, в галузях промисловості. В даний час тільки 5% економічно активного населення України належить до категорії

висококваліфікованих фахівців, в той час як у розвинених країнах цей показник становить близько 50%;

4) відсутність цілого ряду спеціалізованих інститутів (у тому числі, і спираючихся на цільову державну підтримку), що забезпечують функціонування економіки інноваційного типу в усіх її складових (організація і управління розробками; їх фінансування, маркетинг, комерціалізація та ін.);

5) відсутність ефективної державної інноваційної політики, що спирається на імператив підвищення якості “людського капіталу” як головної рушійної сили всіх перетворень в сучасній економіці.

Щоб зразки інноваційної промислової продукції стали конкурентоспроможним українським товаром на світовому ринку, необхідні технологічно оснащені виробництва, висококваліфіковані кадри і якісно нова система фінансування інноваційної діяльності. У цих цілях Урядом України має бути розроблена і реалізована спеціальна програма, спрямована на створення умов для розвитку інноваційних галузей економіки. Зокрема, доцільне збільшення обсягів фінансування інноваційних компаній, продуктивно працюючих на територіях промислово-виробничих особливих економічних зон (ОЕЗ) [1]. Разом з тим, важливою проблемою залишається підвищення якості виробів, тому для покращення контролю якості сировини і готової продукції, для забезпечення вирішення сучасних проблем харчової промисловості потрібне впровадження інновацій, які забезпечать безпечне вживання харчових продуктів.

Таким чином, більшість національних підприємств харчової промисловості України усвідомили необхідність проведення інноваційної політики, проте невизначеність в структурній перебудові економіки і інші чинники, обумовлені національним менталітетом, перешкоджають приєднанню українських бізнесменів до світових інноваційних процесів. Отже, першочергове завдання держави – виведення у найкоротші терміни національного АПК на передові техніко- технологічні, економічні та екологічні показники розвитку. Для цього потрібно сконцентрувати всі можливості та

ресурси суспільства, науково-технічний і економічний потенціал держави. Тому, що інноваційний розвиток є тією рушійною силою, яка забезпечить підвищення конкурентоспроможності економіки країни, посилить позицію національного товаровиробника і введе нашу державу на більш високий рівень у світових рейтингах.

Список використаних джерел

1. Заяць В. М. Методи, алгоритми та програмні засоби для моделювання і аналізу динаміки складних об'єктів і систем на основі дискретних моделей: [монографія] / Заяць В. М. – Львів : Новий світ-2000, 2009. – 400 с.
2. Кіндрацька Г. І. Економічний аналіз : підручник / Г. І. Кіндрацька, М. С. Білик, А. Г. Загородній– К. : “Знання”, 2008. – 487 с.
3. Крисанов Д.Ф. Інноваційний фактор розвитку харчової промисловості України / Д.Ф. Крисанов // Економіка України. – 2010. – №4. – С. 71 – 81.
4. Куцай Н.С. Основні тенденції розвитку інноваційної діяльності у харчовій промисловості / Н.С. Куцай, О.В. Поміркована // Економічні науки. Серія “Економіка та менеджмент”: Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. – Випуск 10 (38). – Луцьк, 2013. – С. 122-126.
5. Фатхутдинов Р.А. Инновационный менеджмент / Р.А. Фатхутдинов – Спб.: Питер, 2002. – 400 с.

УДК 338.242:656.13

СУТНІСТЬ ТА СКЛАДОВІ МЕХАНІЗМУ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ

Грінченко О.В.¹, аспірант, Полтавська державна аграрна академія

На сьогодні актуальність проблем побудови механізму ефективного розвитку обумовлюються об'єктивними умовами економічного життя в країні: недостатня місткість внутрішнього ринку через його низьку платоспроможність; непослідовна економічна політика держави, спрямована

¹ Науковий керівник: к.е.н., доцент Галич О.А.

на підтримку підприємств; існування суперечності економічних інтересів працівників у ході побудови мотиваційного механізму на підприємстві.

В економічній літературі існують публікації, які присвячені дослідженню проблем формування економічного механізму розвитку підприємств, серед яких чільне місце посідають роботи таких науковців як Й.М. Петрович [1], Г. Я. Ільницька [2], Полозова В.Т., Овсюченко В.Ю. [3], Шевченко М.Г. [4], Андрійчук В.Г. [5], Козаченко Г.В. [6], Митяй О.В. [7], Галич О.А. [8], Волков О. И [9], П. В. Круш, С. О. Тульчинська, Р. В. та ін [10], І. І. Циглик [11], О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник [12], тощо. Однак, подальшого розвитку потребують питання щодо розробки ефективного механізму розвитку підприємств виробничої сфери.

Метою дослідження є обґрунтування сутності та складових механізму ефективного розвитку виробничих підприємств.

Сучасні науковці-економісти [1-12] застосовують поняття «механізм» досить широко. Зокрема, термін «механізм» часто використовується в поєднанні з категоріями «економічний», «організаційний», «організаційно-економічний», «господарський», «ринковий» тощо, проте в спеціальній літературі чітко не розмежовано сфери застосування цих понять.

На основі узагальнення наукових підходів різних науковців [1-12], на нашу думку, механізм розвитку підприємства можна визначити систематичну реалізацію методів та інструментів впливу на діяльність суб'єктів господарювання у певному напрямі, що спонукає їх до досягнення встановлених цілей за рахунок надання їм матеріальної винагороди чи позбавлення їх частки матеріального ресурсу в разі виконання суб'єктами управління небажаних дій.

Отже, механізм ефективного розвитку виробничого підприємства є оптимальною сукупністю форм, інструментів, методів, засобів і функцій управління, які мають формуватися з урахуванням взаємозв'язку із зовнішнім середовищем з метою забезпечення регулювання діяльності підприємства для відповідності заданим параметрам.

Розглянемо окремо економічний і організаційний механізми управління діяльністю виробничого підприємства та їх методи реалізації. Тому за своїм змістом організаційна діяльність охоплює як прості виробничі операції, так і складні процеси оперативного, технологічного, комерційного, економічного, управлінського характеру. Механізм ефективного розвитку виробничого підприємства здійснюється за допомогою наступних методів:

- 1) планування та прогнозування діяльності підприємства;
- 2) підприємницький (комерційний) розрахунок;
- 3) економічне стимулювання діяльності підприємства.

Прогнозування – науково-обґрунтоване передбачення ймовірності подій або явищ на майбутнє на основі статистичних, економічних, соціальних та інших досліджень. Планування – процес визначення цілей, які підприємство передбачає досягти за певний період, а також засобів, шляхів та умов їх досягнення. Сутність планування полягає в тому, що воно надає можливість вибору одного варіанту з альтернативних. Сукупність організаційних дій на всіх ієрархічних рівнях у процесі організації господарської діяльності може бути зведена до такого переліку укрупнених напрямків:

- створення нової організаційної структури;
- перебудова, реформування, вдосконалення існуючої організаційної структури;
- організаційне забезпечення успішного функціонування організаційної структури та її гармонійного розвитку;
- вдосконалення організаційних відносин і зв'язків;
- підвищення ефективності взаємодії елементів організаційної структури;
- організація операцій, процесів, робіт та їх оптимізація;
- диверсифікація виробничої діяльності;
- організаційний аналіз і організаційне проектування;
- організація взаємодії елементів організаційної структури з суб'єктами поза межами системи;
- інтеграція організаційної структури на різних рівнях у зовнішнє середовище.

Узагальнюючи визначення організаційної і економічної складових механізму ефективного розвитку підприємства, пропонуємо загальну схему її формування.

Структура визначає стійкі зв'язки і відносини всередині, основні напрями управлінського впливу, що забезпечує цілісність механізму.

Метою формування механізму ефективного розвитку виробничого підприємства є забезпечення сприятливих організаційних та економічних умов для здійснення підприємницької діяльності. Обґрунтування структури механізму є одним з ключових завдань розроблення його загальної концепції.

Основними цілями реалізації механізму розвитку діяльності виробничих підприємств можемо визначити: забезпечення зростання економічної ефективності функціонування підприємства, забезпечення прибутковості, підвищення конкурентоспроможності, забезпечення збалансованості системи управління, реалізація інвестиційного потенціалу, досягнення поставлених цілей і здійснення місії підприємства. Функціями механізму розвитку діяльності виробничого підприємства є загальнонаукові функції управління: планування, організування, мотивування, контролювання, регулювання. Об'єктом ОЕМ механізму розвитку є безпосередньо діяльність виробничого підприємства. Суб'єктом механізму розвитку виробничого підприємства є учасники виробничої діяльності.

Отже, основними елементами формування механізму ефективного розвитку виробничого підприємства є: мета формування, об'єкт, суб'єкти механізму, функції, цілі та принципи формування, а також інструменти реалізації механізму розвитку. В сучасних умовах розвитку ринку організаційно-економічний механізм набуває більш складної конфігурації, внаслідок чого для процесу управління все більш характернішими стають ознаки «суб'єкт-об'єктної» взаємодії. Наприклад, працівники можуть купувати акції та долучатися до управління акціонерним товариством (брати участь у встановленні системи оплати праці) або ж керівники підприємств,

об'єднуючись у кредитні спілки, можуть самостійно вирішувати проблеми кредитування.

Список використаних джерел

1. Петрович Є.М., та ін. Економіка виробничого підприємства, підручник / за аг. ред.. Й.М. Петровича / Є.М. Петрович., А.Ф. Кіт, О.М. Семенів. – Львів: Новий світ, 2009. – 680 с.

2. Ільницька Г. Я. Формування фінансово-економічного механізму управління підприємством / Г. Я. Ільницька // Науковий вісник. Український державний лісотехнічний університет: Збірник науково-технічних праць. – 2010. – Вип. 14.7. – С. 291–294.

3. Полозова Т. В., та ін. Сутність механізму розвитку функціонування підприємств промисловості [Електронний ресурс] / Т. В. Полозова, Ю.В. Овсюченко // Вісн. Міжнар. Слов'ян. ун-ту. Сер. Екон. науки. - 2005. - 8, № 1-2. – С. 63-65.

4. Шевченко Г.М. Організаційно-економічний механізм формування та використання природно-рекреаційного потенціалу території : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.06 / Г.М. Шевченко ; Сум. держ. ун-т. – Суми, 2008. – 21 с.

5. Андрійчук В. Г. Економіка підприємств: [підручник]. – 2-ге вид., доповн. і перероб. / В. Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2010. – 624 с.

6. Бакай С.С. Словник з теорії організації: [навч. посіб.] / С. С. Бакай, С. О. Білун, А. В. Світлична; за ред. д.е.н., проф. С. С. Бакая -2-ге видання, доопрацьоване і переробл. – Полтава, 2011. – 65 с.

7. Митяй О.В. Концепція механізму розвитку підвищення ефективності діяльності підприємства / О.В. Митяй // Економіка: реалії часу, 2013. – №2(7). – С. 39-46.

8. Галич О. А. Внутрішній організаційно-економічний механізм підприємства: [курс лекцій] / О. А. Галич. – Полтава, 2005. – 298 с.

9. Волков О. И. Экономика предприятия : курс лекций / О. И. Волков, В. К. Скляренко. – М. : ИНФРА-М, 2010. – 280 с.

10. Круш П. В. Внутрішній організаційно-економічний механізм підприємства : [навч. посіб.] / П.В. Круш, С.О. Тульчинська, Р.В. Тульчинський, С. О. Кириченко та ін. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 206 с.

11. Циглик І. І. Внутрішній організаційно-економічний механізм підприємства: [навч. посіб.] / І. І. Циглик. – Івано-Франківськ, ІМЕ, 2008. – 104 с.

12. Кузьмін О.Є. Основи менеджменту. Підручник / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник. - К.: Академвидав, 2011. - 414 с.

УДК 65.012

ДОСВІД РОБОТИ ЗАКОРДОННИХ ВЕНЧУРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*Ільїн В. Ю., аспірант, Луганський національний
університет ім. Т. Шевченка, м. Старобільськ*

Індустрія венчурного капіталу найбільш розвинена в Сполучених Штатах, де вона орієнтована на технологічні сектори економіки і складається з широкого спектра інвесторів. Успіх венчурного капіталу в США багато в чому був пов'язаний з підтримкою федеральним урядом розвитку інноваційних процесів, що виразилося, зокрема, у створенні інвестиційних компаній по фінансуванню малого бізнесу (Small Business Investment Companies - SBIC). Ці компанії, хоча й належали приватним особам, мали доступ до державних фінансових коштів, які надавалися для фінансування інноваційних малих і середніх підприємств (МСП) на пільгових умовах [1].

Розвиток динамічними темпами позабіржового ринку цінних паперів (Over the Counter - OTC) в США також сприяло розширенню діяльності венчурних компаній, оскільки OTC дозволяв венчурним компаніям швидко і ефективно відшкодувати вкладений капітал, не завдаючи шкоди інтересам своїх вкладників. У країнах також існує велика кількість великих інвестиційних інвесторів, спосібних надати ринку венчурного капіталу значні фінансові ресурси. Основними вкладниками є пенсійні фонди, яким дозволено

інвестувати свої кошти у венчурні компанії. Іншим суттєвим фактором стало пільгове оподаткування венчурних операцій і венчурних компаній. Присутність на американському ринку значного числа невеликих інноваційних компаній, перш за все у сфері високих технологій, які розраховують досягти швидких темпів зростання за допомогою «моделі відкритої власності», також є важливим стимулом для розвитку ринку венчурного капіталу.

З європейських країн найбільш активно венчурний капітал заявив про себе в Великобританії. Фактори, що сприяли розвитку ринку венчурного капіталу в Великобританії, схожі з американськими. Це, перш за все, активна політична і законодавча підтримка інноваційних процесів і венчурного капіталу з боку держави. Створені при державній підтримці спеціальні фінансові інститути, що інвестують в промисловість (Investors in Industry), сьогодні є одними з найбільших інституційних інвесторів в Європі. Ці компанії мають спеціальні підрозділи, які оперують на ринку венчурного капіталу. Важливим етапом в стимулюванні МСП стало створення урядом М. Тетчер замість Національного промислового комітету спеціальної Британської технологічної групи (British Tehnology Group), що займається проблемами МСП [2].

Основним поштовхом до розвитку ринку венчурного капіталу у Франції стала реформа банківської системи, проведена урядом в 1985 р. У ході реформи було скасовано принцип поділу сфер діяльності депозитних і ділових банків, в результаті чого кредитні інститути отримали можливість інвестувати кошти в ризиковий капітал. Крім цього, уряд прийняв ряд заходів по стимулюванню вкладень заощаджень населення в акціонерні підприємства, прийнявши для цього ряд фіскальних заходів пільгового характеру. Законом від 1983 р. країні засновувалися закриті взаємні фонди по вкладенню в ризикові операції (Fonds communs de placement a risque). Ці фонди відкривали для банків, які здійснюють венчурні операції, нові можливості для мобілізації коштів, необхідних для викупу своїх часток участі в МСП. У 1983 році у Франції був створений вторинний ринок (Second market) цінних паперів, що дозволяв МСП котирувати свої акції, минаючи складну процедуру реєстрації на фондовій біржі.

Важливими чинниками розвитку ринку венчурного капіталу на голландському ринку стали традиційна підприємницька культура, розвиток фондового ринку, фінансові стимули і пільги, що надаються державою приватним особам і інституційним інвесторам, які вкладають свої кошти і заощадження у венчурні операції. Це в свою чергу повинно вплинути на розвиток ефективного вторинного ринку, де котирують свої акції нові підприємства [3].

В Італії, незважаючи на досить сприятливі умови для венчурних інвестицій, венчурний капітал до останнього часу не отримав достатнього розвитку, що в першу чергу пов'язано з недосконалістю податкової системи, що не сприяло розвитку інноваційного процесу і вкладення капіталів в ризикові проекти, а також з відсутністю спеціального законодавства, що регулює і стимулює подібні операції. До того ж стрімко наростаючий державний борг і постійний дефіцит державного бюджету змушують уряд випускати державні облигації на настільки привабливих умовах, що приватний капітал орієнтується насамперед на ці цінні папери, що забезпечують більш надійний постійний дохід.

Як показує досвід інших країн, важливу роль в стимулюванні ринку венчурного капіталу відіграють фінансові посередники і в першу чергу великі інвестори – різні трастові корпорації і пенсійні фонди. В Італії інституційні інвестори отримали законодавче право на існування лише в останні роки. У зарубіжних країнах, як правило, ринок венчурного капіталу поділяють на формальний (інституціональний) і неформальний. Формальний ринок венчурного капіталу представлений венчурними фондами, об'єднують ресурси ряду інвесторів. Неформальний ринок венчурного капіталу складається з індивідуальних інвесторів, безпосередньо інвестують свої особисті фінансові ресурси в нові і зростаючі малі фірми.

Список використаних джерел

1. Ковальова А. Венчурний капітал: досвід і перспективи розвитку в зарубіжних країнах / А. Ковальова // Українська асоціація білоруських банків. - 2005. – № 1-2. - С. 31-38.

2. Малашенкова О. Венчурне інвестування: світовий досвід / О. Малашенкова // Журн. міжнар. права і міжнар. відносин. – 2008. – № 1. – С. 92-97.

3. Шанько О. Особливості венчурного фінансування інноваційних проектів в розвинених країнах / О. Шанько // Фінанси, облік, аудит. – 2006. – № 5 – С. 62-64.

УДК: 631.11: 330. 3

СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

*Щербата І.В., к.е.н., доцент, Львівський національний аграрний
університет, Клепчава О.В., к.е.н. помічник судді, Господарський суд м. Київ*

В останні роки відбувається процес нарощування виробництва сільськогосподарської продукції у сільськогосподарських підприємствах. В окремих випадках – відродження деяких галузей виробництва. Однак ці темпи є недостатніми, а виробництво продукції сільського господарства в основному зосереджене в господарствах населення. Ринкові трансформації аграрних підприємств характеризуються структурним дисбалансом аграрного виробництва. Спостерігається різке переважання виробництва продукції рослинництва. Виробництво продукції тваринництва зосереджено в основному в господарствах населення і, частково, в фермерських господарствах.

Сільськогосподарські підприємства в основному спеціалізуються на виробництві зернових та молока, виробництво яких мають високий (в порівнянні з іншою продукцією) рівень рентабельності. Овочівництво і картоплярство є високорентабельним, однак менш привабливим у зв'язку з високою трудомісткістю та затратністю. Виробництво м'яса ВРХ та птиці є збитковим, свиней – низькорентабельним. Виробництво продукції тваринництва пов'язано з високими ризиками, які не готові брати на себе

сільськогосподарські підприємства. Виробництво рослинницької продукції є менш ризиковим і більш рентабельним. Внутрішній попит на продукцію тваринництва забезпечується в основному господарствами населення й частково – фермерськими господарствами. Міжнародна ринкова кон'юнктура зумовила таке реформування аграрних відносин, що рослинництво стало найвигіднішою сферою аграрної діяльності. В структурі аграрного виробництва продукція рослинництва має переважаюче значення. Деформація структури аграрного виробництва зумовлена переходом сільськогосподарських підприємств на виробництво переважно високомаржинальних культур. Така структура аграрного виробництва відображає, насамперед, корпоративні, а не національні інтереси і є загальною тенденцією в Україні [3, с. 109].

Це підтверджує проведений аналіз агровиробництва Сокальського району Львівської області. У 2015р. сільськогосподарським виробництвом в районі займалось 120 господарств (включаючи фермерські та підсобні організації) та 20,5 тисяч господарств населення. Основними виробниками сільськогосподарської продукції в районі, як і в попередні роки, залишаються господарства населення. У 2015 році ними вироблено 60% валової продукції сільського господарства, в т.ч. у рослинництві близько 49%, у тваринництві – 82%.

У загальному обсязі частка валової продукції сільського господарства вироблена сільськогосподарськими підприємствами має загальну тенденцію до збільшення. Якщо обсяг виробництва сільськогосподарської продукції в усіх категоріях господарств за період 2012-2015 р.р. зріс на 14,7%, то в сільськогосподарських підприємствах – на 45,3%, в тому числі в рослинництві на 24,3% і 60,3% відповідно, а в тваринництві спостерігається зниження виробництва на 0,7% в усіх категоріях господарств і зокрема на 6,3% у сільськогосподарських підприємствах.

Співвідношення між продукцією рослинництва і тваринництва становило у відсотках 67 до 33. Рівень рентабельності основних видів продукції повазано в табл. 1.

Таблиця 1

**Рівень рентабельності основних видів продукції сільського господарства у
сільськогосподарських підприємствах Сокальського району, %**

Види продукції	2013 р.	2014р.	2015р.	Відхилення +,-
Зерно	4,3	-10,5	15,9	+11,6
Цукрові буряки (фабричні)	-3,0	0,2	7,8	+10,8
Овочі відкритого ґрунту	12,7	13,2	29,1	+16,4
Картопля	-39,3	3,4	29,0	+68,3
Молоко і молочні продукти	3,2	15,8	11,0	+7,8
М'ясо великої рогатої худоби	-27,2	-38,8	-30,7	-3,5
М'ясо свиней	-7,6	7,3	1,0	+6,6
М'ясо птиці	-0,4	6,9	-5,2	- 4,8
Яйця	4,4	12,1	20,7	+ 16,3

* Джерело: розраховано автором за даними відділу статистики у Сокальському районі Львівської області

Виявлені тенденції спонукають великі та середні сільськогосподарські підприємства до переходу на багатопрофільне виробництво з широкою номенклатурою продукції, що випускається. Це забезпечує підвищення стійкості підприємства, можливість отримання синергетичного ефекту за рахунок проникнення на нові ринки, економії за рахунок ефекту масштабу. У Сокальському районі функціонує 45 крупнотоварних сільськогосподарських підприємств, 40% з яких є багатогалузевими. 22 підприємства (50%) спеціалізуються на виробництві тільки продукції рослинництва, на розведенні ВРХ спеціалізується 2 (4%) та свиней – 3 підприємства (6%).

Натомість вузькоспеціалізовані підприємства займають нетрадиційні для сільського господарства ніші: овочівництво, декоративне садівництво, вирощування продукції розсадників закритого ґрунту, розведення гусей, бройлерів, хутрових звірів, риби або освоєння випуску нових непрофільних продуктів, але для традиційних споживачів, зокрема виробництво екологічної сільськогосподарської продукції. Такі підприємства вже появились в Сокальському районі. Це дає їм можливість задовольнити потребу в нішовому продукті з високим рівнем рентабельності, уникаючи конкуренції з агрохолдингами. Виробництво нетрадиційної для сільськогосподарських підприємств продукції характеризується високими темпами зростання рівня

рентабельності, значними перспективами зростання ринку, тому є привабливими для аграрних підприємств в стратегічному відношенні. За даними річних фінансових звітів ПАФ «Білий Стік» Сокальського району зростання рівня рентабельності зернових за період 2012-2016 рр. становило 4,8 відсоткові пункти (з 65,5% до 70,3%), а риби – 12,4 (з 0,1% до 13,5%).

Стратегію диверсифікації традиційно використовують як інструмент підвищення доходів господарюючих суб'єктів (як сільськогосподарських підприємств, так і домогосподарств), що характеризує потребу в доході як основну рушійну силу цього процесу. Процес ініціювання диверсифікації відбувається у двох випадках: *по-перше*, за умови, коли традиційний вид діяльності не забезпечує належного рівня доходів (диверсифікація потреби); *по-друге*, коли існуючий потенціал дає змогу розширювати сферу діяльності (диверсифікація можливості) [4]. Проте в кожному разі детермінантою диверсифікованої діяльності виступає саме наявний потенціал.

В основному сільськогосподарські підприємства обирають горизонтальну диверсифікацію, цільове призначення якої – освоєння випуску нових непрофільних продуктів, але для традиційних споживачів. Основною типовою ситуацією для реалізації такої стратегії є висококонкурентне середовище, яким є сільське господарство, та можливість використання традиційних каналів збуту для просування на ринок нових продуктів.

Ринок аграрної продукції характеризується низькими бар'єрами входження. Великотоварні підприємства (агрохолдинги) мають значні конкурентні переваги за рахунок можливості використання інтенсивних технологій та інновацій. Тому великі і середні сільськогосподарські підприємства основною стратегією обирають широку диверсифікацію виробництва аграрної продукції з метою часткового зниження підприємницьких ризиків. Малі підприємства – диференціацію, займають незаповнену ринкову нішу з виробництва нетрадиційної для сільського господарства продукції. Обрані стратегії є досить привабливими, забезпечуючи не тільки стабільні зростаючі доходи, але і захист від конкуренції. Однак, можливості

диверсифікації для більшості сільськогосподарських підприємств є досить обмеженими. Це зумовлено низьким рівнем гнучкості виробничого потенціалу і незадовільним фінансовим станом.

Висока територіальна концентрація крупних агроформувань, у користуванні яких перебуває переважна частка сільськогосподарських угідь і ріллі, знижує можливість розвитку дрібних товаровиробників. Найбільш ефективні експортно-орієнтовані галузі агровиробництва і збуту на зовнішні ринки й отримання прибутків стали головними ланками господарювання та метою діяльності лише крупних агрохолдингових компаній. Дрібні сільськогосподарські товаровиробники не в змозі конкурувати з крупними агроформуваннями як у виробництві (високі виробничі витрати) так і в збуті продукції (недостатньо розвинута інфраструктура). Тому головні ринкові регулятори – попит і пропозиція – не мають належного механізму функціонування для дрібних товаровиробників.

В умовах подальшої глобалізації економіки капіталізація сільського господарства буде посилюватись. Для підвищення конкурентних переваг дрібним і середнім сільськогосподарським виробникам необхідно обирати стратегію виживання, зокрема стратегії диференціації і диверсифікації.

Список використаних джерел

1. Андрійчук В. Г. Капіталізація сільського господарства: стан та економічне регулювання розвитку: [монографія] / В. Г. Андрійчук. – Ніжин : ТОВ В-во «Аспект-Поліграф», 2007. – 216с.
2. Головне управління статистики у Львівській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lv.ukrstat.gov.ua>
3. Ольшанська О. В. Агросоціальна система України : / О. В. Ольшанська. – К.: КНЕУ, 2013. – 329 с.
4. Study on Employment in Rural Areas [Electronic resource]. – Mode of access: http://ec.europa.eu/agriculture/publi/reports/ruralemployment/sera_report.pdf.

УДК 658.32

МОТИВАЦІЯ ПРАЦІ ПЕРСОНАЛУ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЗЕД

Клецова Н. В., к.е.н., доцент,

Сумський національний аграрний університет

Сьогодні в Україні поступово зростає кількість підприємств, які використовують у своїй роботі команди найманих працівників, щоб швидко реагувати на зміни в умовах інтенсивної глобальної конкуренції. Загальні цілі, швидше за все, будуть досягнуті через спільну співпрацю й акумулювання досвіду працівників. А ефективне функціонування будь-якої організації, що здійснює ЗЕД, та підвищення її конкурентоздатності в умовах нестабільного бізнес-середовища вимагає постійних інновацій. Досягнення гнучкості реагування та активізації інновацій вимагає реорганізації роботи окремих підрозділів та формування команд, щоб поліпшити потік інформації, оптимізувати взаємодію і роботу всередині компанії [1, с. 313].

Наймани працівники, які працюють узгоджуючи цілі та дії, представляють собою групи людей із взаємодоповнюючими навичками, які мають спільну мету діяльності і є взаємовідповідальними за свої досягнення. Основне завдання будь-якого колективу в межах підприємства – ефективність, тобто ступінь злагодженої роботи, в якому команда досягає успіху в поставлених цілях. Ключовим поняттям у розумінні сутності колективу найманих працівників на підприємствах, що здійснюють ЗЕД, є відсутність у цьому терміні слова “Я”. Прибуткові компанії виявили, що ключ до успішного завершення і реалізації проектів – розвиток команд завдяки гідної мотивації найманих працівників, що і визначає актуальність обраної проблематики.

Одним із проблемних завдань у функціонуванні підприємства, що здійснює ЗЕД, виступає побудова команди високоякісного персоналу [2, с. 81]. Так, на думку фахівця з управління персоналом Дж. Ейдер, команда – це щось більше, ніж група, яка об’єднана єдиною метою. Це об’єднання людей, в якому внесок кожного найманого працівника доповнює роботу іншого, пов’язує їх

єдиною метою і відповідальністю щодо кінцевого результату діяльності підприємства [3, с. 96]. Пропонуємо на прикладі Державного підприємства “Сумська біологічна фабрика” розглянути, яким чином формується командний підхід щодо роботи найманих працівників шляхом мотивування гідної оплати праці. Так, оплати праці даної організації в основному представлена грошовою компенсацією робітникам за рахунок обміну виконаних ними завдань. І не зважаючи на те, що керівні щаблі управління намагаються побудувати раціональну систему заробітної плати, все ж таки виникають нюанси, які гальмують даний процес. Ми вважаємо, що саме вдало запропонована система фонду заробітної плати допомагає не тільки залучати висококваліфікованих працівників, але й зберігати їхній командний дух на підприємстві протягом тривалого періоду (рис. 1).

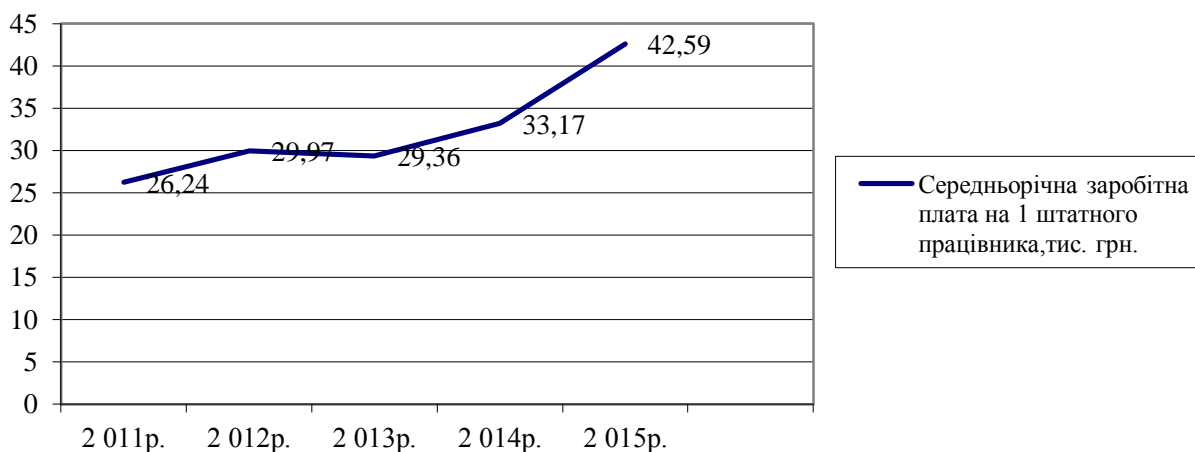

Рис. 1. Динаміка середньорічної заробітної плати на одного штатного працівника у ДП “Сумська біологічна фабрика” протягом 2011 по 2015 років, тис. грн.

Джерело: побудовано авторам за даними фінансової і бухгалтерської звітності досліджуваного підприємства

Так, у динаміці, ми бачимо, що середньорічна заробітна плата на одного штатного працівника у 2015 р., у порівнянні з 2011 р., зросла на 16,35 тис. грн., виплата якої проводиться вчасно, що може виступати єдиним стимулом сумлінної роботи персоналу. Директор підприємства намагається підвищити умови трудового життя найманих працівників, шляхом застосування

децентралізації влади. На підприємстві мають місце програми просування по кар'єрній драбині. Однак є й негативний момент. Він полягає у тому, що не відбувається матеріального заохочення робітників, результати діяльності яких мають вплив на збільшення кінцевого ефективного виробництва та реалізації продукції. Більш того, нами було досліджено динаміку середньомісячної заробітної плати одного штатного працівника у ДП "Сумська біологічна фабрика" за період з 2011 по 2015 роки (рис. 2).

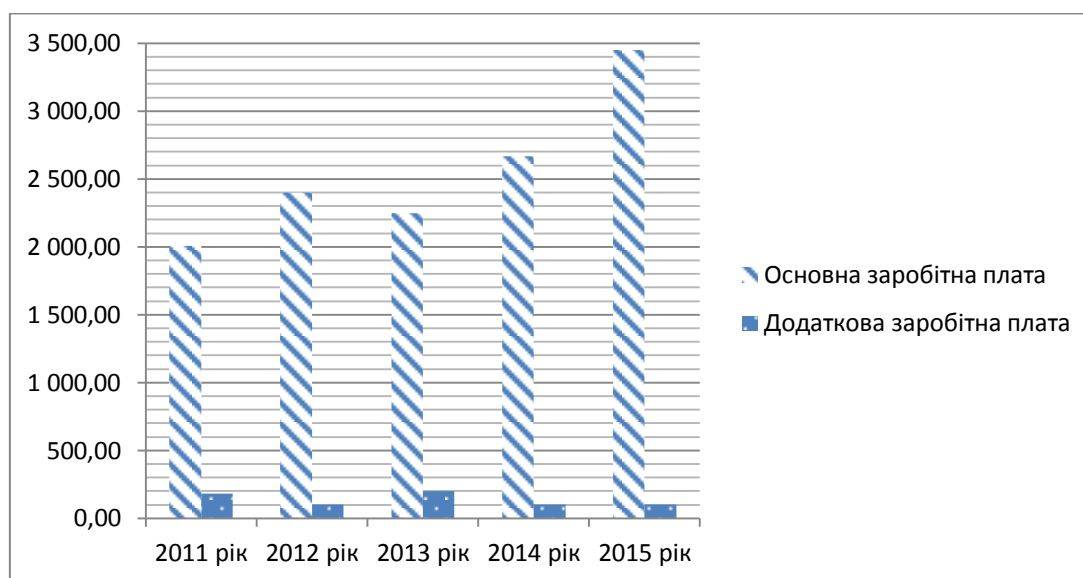

Рис. 2. Динаміка середньомісячної основної та додаткової заробітної плати одного штатного працівника у ДП "Сумська біологічна фабрика" за період з 2011 по 2015 роки, грн.

Джерело: побудовано авторам за даними фінансової і бухгалтерської звітності досліджуваного підприємства

Виявлено, що має місце як основна, так і додаткова заробітна плата. Проте, якщо проаналізувати, можна виявити тенденцію, що розмір додаткової заробітної плати є несуттєвим, що гальмує функціонування мотиваційного механізму найманих працівників на підприємстві. Зокрема, працівники не зацікавлені у понад нормованому виконанні праці, так як знають наперед розмір незмінної заробітної плати. Вченими доведено [1, с. 315; 4, с. 138; 5, с. 51], що більше, ніж 32% собівартості готової продукції підприємства займають саме витрати на фонд оплати праці найманих працівників. Так, нагальним постає питання для управлінського персоналу досліджуваної

організації сформувати не лише кількісно, але і якісно конкурентоспроможний склад робітників (табл. 1). Говорячи про результати, зображені у табл. 1, ми розуміємо, що вони охоплюють як кількісні, так і якісні показники стосовно роботи персоналу підприємства, а також їх динаміку в часі.

Таблиця 1

Динаміка трудових ресурсів Державного підприємства “Сумська біологічна фабрика” на період 2011-2015 років

Категорії працівників	Роки					Відхилення 2015 р. до 2012 р., +/-
	2011	2012	2013	2014	2015	
Середньооблікова кількість штатних працівників, осіб	130	116	111	103	93	-37
Середня кількість позаштатних працівників (працюють за цивільно-правовими договорами та зовнішні сумісники), осіб	9	9	7	8	5	-4
Кількість штатних працівників, які працюють на умовах неповного робочого часу (дня, тижня), осіб	169	156	122	107	99	-70

Джерело: розраховано авторам за даними фінансової і бухгалтерської звітності досліджуваного підприємства

Відповідно до проведених нами розрахунків, зокрема у табл. 1, ми бачимо, що протягом досліджуваного проміжку часу на підприємстві відбувалось зменшення облікової кількості найманих працівників. Так, мала місце тенденція щодо скорочення штату середньооблікової кількості штатних працівників організації, і наприкінці 2015 року її кількість склала 93 особи, що майже на 37 осіб менше, ніж у 2011 р., що у відсотковому відношенні складає 28,5%. Якщо аналізувати середню кількість позаштатних працівників, то відбулось їхнє зменшення аж на чотири особи (відповідно 44,4%). Також відбулось скорочення облікової кількості штатних працівників, які працюють на умовах неповного робочого часу майже на 41,4%. Зокрема, у 2015 році даний показник склав 99 осіб, що на 70 осіб менше, у порівнянні з 2012 роком. Пояснити таку ситуацію можна тим, що досліджуване підприємство здійснило реконструкцію виробничих приміщень, і відбулась автоматизація окремих процесів виробництва.

Таким чином, проведені нами дослідження дозволяють висловити думку про те, що протягом останніх п'яти років на досліджуваному підприємстві має місце зменшення кількості найманих працівників, відповідно відбувається рух трудових ресурсів. Не зважаючи на те, що заробітна плата найманих працівників у 2015 році підвищилась, проте нераціональний її розподіл на основну і додаткову унеможлиблює мотивування новоприйнятих робітників. А це говорить про те, що не відбувається в кінцевому результаті відчуття самореалізації особистості, яке повинно бути обґрунтоване моральним та матеріальним задоволенням від виконаної роботи чи наданих послуг. Зокрема, наймані працівники не вмотивовані збільшувати обсяги реалізації та продажу товарів ДП “Сумська біологічна фабрика”.

Список використаних джерел

1. Муха Р. А. Організація командної роботи на підприємстві, її переваги та недоліки / Муха Р. А. // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – № 12. – С. 313–317.

2. Когдин А. А. Мотивация и стимулирование трудовой деятельности в управлении персоналом // Основы экономики, управления и права. – 2012. – №4 (4). – С. 80–83.

3. Adair J. E. The John Adair Handbook of management and leadership / Adair J. E., Thomas N. – London: Thorogood. – 2015. – 242 p.

4. Михайлова Л. І. Кадровий менеджмент сільськогосподарських підприємств [Текст]: монографія / Л. І. Михайлова, С. Г. Турчіна. – Суми: “Козацький Вал”, “СОД”, 2009. – 240 с.

5. Фатенок-Ткачук А. О. Аналізування факторів впливу на розвиток зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств / Фатенок-Ткачук А. О. // Наукові праці КНТУ. Економічні науки. – 2014. – № 17. – С. 47–53.

УДК 338.432: 631.115: 338.433

ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ ТА ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Льовин А. С., магістр,

Полтавська державна аграрна академія

Більш як двадцятирічний період реформування аграрного сектору економіки є достатній для кількісного і якісного оцінювання тенденцій динаміки ефективності використання ресурсів з метою виробництва сільськогосподарської продукції. Одним із узагальнювальних показників ефективності використання підприємством виробничих ресурсів є рівень рентабельності виробництва продукції.

Рентабельність виробництва продукції, характеризуючи ефективність виробництва після завершення відтворювального циклу, відображає можливості суб'єктів господарювання економіки країни. Тому виявлення тенденцій динаміки рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції в товарному секторі сільського господарства України дасть змогу оцінити потенційні можливості для сталого розвитку цієї галузі [1, с. 229].

За роки незалежності виробництво валової продукції сільського господарства у галузях рослинництва та тваринництва знаходилося на досить низькому рівні. І лише починаючи з 2001 р., сільськогосподарські підприємства починають одержувати прибутки, насамперед за рахунок рослинництва. Розглянемо динаміку рівня рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції у підприємствах України (табл. 1).

Рівень рентабельності у 2015 р. в 1,6 рази в порівнянні з минулим роком і становить 41,7 %, хоча виробнича собівартість 1 ц сільськогосподарської продукції зросла в середньому у півтора рази. Переважну частку прибутку традиційно було отримано у результаті реалізації продукції рослинництва – 46,9 %, з яких зернові та зернобобові культури 43,1 %, насіння соняшнику – 80,5 %, цукрові буряки 28,2 %.

Таблиця 1

**Динаміка рівня рентабельності виробництва сільськогосподарської
 продукції у підприємствах України, 2011 – 2015 рр., %**

Показники	Роки					Абсолютне відхилення (+, -) 2015 р. від:	
	2011	2012	2013	2014	2015	2011 р.	2013 р.
Рівень рентабельності – всього	27	20,5	11,2	25,8	41,7	14,7	30,5
у т. ч. продукції рослинництва	32,2	22,3	11,1	29,2	46,9	14,7	35,8
зернові та зернобобові	26,1	15,2	1,5	25,8	43,1	17	41,6
насіння соняшнику	57	45,8	28,5	36,5	80,5	23,5	52
цукрові буряки	36,5	15,7	2,7	17,9	28,2	-8,3	25,5
продукції тваринництва	13	14,3	11,3	13,4	22,6	9,6	11,3
Молоко	18,5	2,3	13,6	11,0	12,6	-5,9	-1
м'ясо великої рогатої худоби	-24,8	29,5	-43,3	-35,9	-17,9	6,9	25,4
м'ясо свиней	-3,7	2	0,2	5,6	12,7	16,4	12,5

Джерело: розраховано автором за даними [4].

Щодо тваринництва, то загальний фінансовий результат становить 22,6 %. Першість тримає виробництво молока – 12,6 % та м'яса свинини – 12,7 %. Збитковим знову стало виробництво м'яса великої рогатої худоби – 17,9 %. Динаміка показників ефективності виробництва сільськогосподарської продукції у підприємствах Полтавської області має схожу тенденцію і перевищує середні показники по країні. Так, рівень рентабельності сільськогосподарського виробництва за досліджуваний період збільшився на 39,2 % до 66,8 %, а порівняно з 2013 р. на 58,5 % [3]. Досягнутий рівень рентабельності свідчить про високий рівень ефективності виробництва у підприємствах області. Серед сільськогосподарської продукції найбільш рентабельним є виробництво зернових та зернобобових – 79,3 %, насіння соняшнику – 107,7 %, молока – 16,5 %, та м'яса свиней – 19,6 %. Слід зазначити, що рівень рентабельності продукції рослинництва у 2015 р. порівняно з 2011 р. збільшився на 44,7 % до 79,4 %.

При цьому виробництво продукції тваринництва в останні 5 років було прибутковим і у 2015 р. його рентабельність становила 16,3 %, що на 9,8 % більше ніж у 2011 р. Серед продукції тваринництва рентабельним було виробництво молока – 16,5 % та виробництво м'яса свиней – 19,6 %, що аж на

29,5 % більше ніж у 2011 р. Рівень збитковості виробництва м'яса великої рогатої худоби за досліджуваний період зменшився на 20,4 % і становить 10,2 %. На рівень рентабельності сільськогосподарського виробництва впливають внутрішні та зовнішні чинники. Внутрішні чинники, в свою чергу, поділяються на виробничі та позавиробничі. Виробничі чинники характеризують наявність і використання засобів виробництва і предметів праці, трудових і фінансових ресурсів. Виробничі чинники поділяються на екстенсивні та інтенсивні [2]. Екстенсивні фактори впливають на процес одержання прибутку через кількісні зміни (обсягу засобів і предметів праці, фінансових ресурсів та ін.), а інтенсивні фактори впливають на процес одержання прибутку через якісні зміни (підвищення продуктивності устаткування, зниження трудомісткості і матеріаломісткості продукції, більш ефективного використання фінансових ресурсів тощо).

Отже, можна зробити висновок, що сільськогосподарські підприємства перебувають, образно кажучи, у «замкненому колі». Їх прибутковість і фінансовий стан у цілому не можуть забезпечити сучасний рівень зношеної техніко-технологічної бази та відтік трудових ресурсів. Тобто, критичний стан матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств зумовлений тривалою фінансовою неспроможністю, спадом інвестиційної діяльності.

Список використаних джерел

1. Андрійчук В. Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: [підручник] / В. Г. Андрійчук. – 3-е вид. К.: КНЕУ, 2013. – 779 с.
2. Коваленко Ю. С. Факторний аналіз економічної ефективності аграрних підприємств України / Ю. С. Коваленко, І. В. Охріменко, О. В. Демченко, О. В. Грищенко // Економіка АПК. – 2007. – № 4. – С. 60 – 67.
3. Статистичний збірник. Сільське господарство Полтавської області у 2015 році / За ред. Л. М. Безхлібняк. – Полтава : Головне управління статистики у Полтавській області, 2012. – 269 с.
4. Статистичний збірник. Сільське господарство України за 2015 р. / За ред. Н. С. Власенко. – К. : Державний комітет статистики України, 2016. – 360 с.

УДК 338.439.52:339.9

РОЗВИТОК ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВІТЧИЗНЯНОГО МОЛОКОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ

*Миколенко І.Г., к.е.н., доцент,
Полтавська державна аграрна академія*

Молокопродуктовий сектор для України є стратегічно важливим, перш за все для забезпечення повноцінного розвитку нації, адже для здорового харчування людини – молочні продукти є незамінними. А враховуючи, що попит на молоко та молочні продукти в світі буде тільки зростати, український молокопродуктовий сектор має дієвий стимул для ефективного розвитку, враховуючи власний потужний експортний потенціал.

Молочні продукти є надзвичайно цінними продуктами харчування в раціоні людини, що зумовлює стратегічну важливість ефективного функціонування молокопродуктового підкомплексу. Одним із пріоритетних напрямів розвитку підприємств молокопродуктового підкомплексу в сучасних умовах є активізація експортної діяльності. Тим більш, що ситуація на світовому ринку молока характеризується зростанням обсягів споживання молока та молочних продуктів, перш за все в країнах з великою чисельністю населення, враховуючи підвищення рівня життя громадян.

Молокопереробний підкомплекс України має значний потенціал для завоювання високих конкурентних позицій, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, тому являє собою одну із найбільш перспективних та інвестиційно привабливих галузей сільського господарства. Але відсутність підтримки з боку держави значно гальмує розвиток експортного потенціалу підприємств даної галузі. Для зміни ситуації необхідне вдосконалення бюджетної, податкової, інвестиційної фінансово-кредитної політики держави та внесення відповідних змін до законодавчої бази, які нададуть можливість товаровиробникам змінити на краще існуючу ситуацію на ринку молока.

Важливою передумовою успішності експорту молочних продуктів в умовах висококонкурентного ринку є об'єктивна оцінка та своєчасність

формування експортного потенціалу молокопродуктового підкомплексу. До процесу формування експортного потенціалу залучаються всі його складові – галузь молочного скотарства, молокопереробна промисловість та підприємства інфраструктури аграрного ринку. Водночас реалізують експортний потенціал молокопродуктового підкомплексу, тобто безпосередньо здійснюють експортну діяльність, тільки молокопереробні підприємства. Тому при оцінці експортного потенціалу молокопродуктового сектору важливим завданням є впровадження нових технологій виробництва і повна модернізація або заміна застарілого обладнання з метою виробництва конкурентної продукції.

Не забезпечивши внутрішній розвиток молокопродуктового сектору і його складових, неможливо забезпечити конкурентоспроможність української продукції, в тому числі і молочної на світовому ринку. Однак для молокопереробних підприємств експорт молочної продукції є більш прибутковим ніж реалізація на внутрішньому ринку, особливо враховуючи постійне зниження купівельної спроможності населення.

Основними причинами, які змушують молокопереробні підприємства України здійснювати подальше освоєння міжнародних ринків молочної продукції, є такі: по-перше, міжнародні ринки молочної продукції відкривають значні можливості для нарощування виробництва, збільшення доходів, отримання додаткових конкурентних переваг за рахунок ефекту масштабу; по-друге, вихід на зовнішні ринки дозволить диверсифікувати ризики як комерційного, так і політичного характеру; по-третє, освоєння зовнішніх ринків має стати стимулом впровадження міжнародних стандартів якості у процесі виробництва, переробки та реалізації продукції вітчизняної молочної галузі.

У сучасних умовах господарювання зростає необхідність реалізації адекватної аграрної політики, одним із елементів якої є визначення зовнішньоекономічних векторів розвитку агропродовольчої сфери. Торговельна політика держави має сприяти формуванню експортного потенціалу аграрної сировини і продовольства, рівень якого безпосередньо впливає на ефективність функціонування аграрного сектору економіки.

УДК 502.33 : 631.15

ЕКОНОМІЧНІ СТИМУЛИ ЗЕМЛЕОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РАЦІОНАЛЬНОГО ЗЕМЛЕВЛАСНИКА

Дивнич А. В., судовий експерт Полтавського НДЕКЦ МВС України

*Статівка Д. І., головний судовий експерт Полтавського НДЕКЦ МВС
України*

Природна складова ресурсного потенціалу підприємств АПК визначається наявними земельними ресурсами виробництва та сприятливими для ведення сільськогосподарського виробництва кліматичними умовами. Тому все більшої актуальності набувають питання раціонального природокористування та відтворення природного засобу виробництва – землі.

На сьогодні власники ділянки землі сільськогосподарського призначення не відчують себе повноцінними господарями цієї землі. Звичайний агроландшафт: поле з посівами кукурудзи, посіви соняшнику – змінюється лише порядком чергування інтенсивних культур. Тому, за умови застосування усталеної ґрунтовитратної технології з вітчизняними особливостями господарювання (систематичного недотримання порядку сівозмін, повної відсутності ґрунтозахисних заходів, викривленням економічних стимулів), за прикладом китайських аграріїв, слід використовувати землю в інших державах [2].

Раціональність поведінки певного суб'єкта передбачає за мету досягнення певних об'єктивних показників. Егоїстичні спонукання економічних агентів, за висловом А.Сміта – “невидима рука ринку”, – є регуляторами господарської активності [1, с. 24]. Доведено, що жоден екзогенний вплив, наприклад, з боку держави, громадськості тощо не матиме такої ефективності, як внутрішні рушії агента, спрямовані на досягнення певного результату.

Загроза юридичної відповідальності за порушення норм із охорони земель наразі здебільшого декларативна, а правосуддя щодо покарання винних має вибірковий характер.

Економічне підґрунтя вказаних процесів може полягати у відсутності повноцінного власника землі. Дієві важелі впливу щодо фактичного використання земельної ділянки має лише її власник, що здійснює юридично не заборонену діяльність. Ним є особа-носій прав щодо володіння, розпоряджання і використання. Відсутність хоча б одного з перелічених повноважень звужує економічну базу створення вартості. Так, орендар має змогу монетизувати своє право розпоряджання суто за рахунок виробничого використання чи передачі в суборенду. Такий механізм, що нині домінує у відносинах стосовно земель сільськогосподарського призначення в Україні, виштовхує інвестиційну складову за межі операційної діяльності. Спостерігається заміна мотивів діяльності господарюючих суб'єктів, їх суб'єктивна оцінка особистої користі від обсягу й напряду поєднання та використання виробничих чинників. Економічними детермінантами такої діяльності, передусім, є показники прибутковості – рентабельність, норма прибутку тощо, що спричиняє споживацьке ставлення до земель, які користувачам не належать. Застосування існуючих схем легалізації операцій з відчуження окремих ділянок за відсутності дієвого законного ринку сільськогосподарських земель не спроможне виправити становище. “Чорний” ринок передбачає додаткові витрати на формування корупційної ренти, що суттєво зміщує ринкові орієнтири, та не може задовольнити наявний попит через обмежену “пропускну здатність” у здійсненні угод.

Світосприйняття ж повноцінного власника земельного активу має суттєві структурні відмінності щодо основ формування вартості. Ступінь раціональності діяльності у власника визначається не тільки обсягом та ритмічністю грошового потоку, а й динамікою величини вартості належного йому капіталу. Збереження й підвищення якості земельних ресурсів означає зростання їх вартості. Тому концепція звичайної виробничої діяльності перетворюється на парадигму управління вартістю майнових активів. Це стимулює активне здійснення інвестицій у підтримання ґрунтової родючості, та, у ряді випадків, може спонукати навіть до суттєвого обмеження чи

виведення з господарського використання певних ділянок – так званих трансформації та консервації земельних угідь.

Крім того, слід враховувати, що природні ґрунтоутворні процеси мають нелінійний характер, і при створенні відповідних умов (наявності поживних решток, відсутності інтенсивного обробітку) протікають незалежно від людини, не вимагаючи значного фінансування.

Перманентне щорічне подовження мораторію на відчуження земель сільськогосподарського призначення може й надалі загострювати проблему зниження якості ґрунтів. На нашу думку, при існуванні повноцінних власників землі потреба у заходах примусу до здійснення землеохоронної діяльності, більш за все, просто б не існувала.

Список використаних джерел

1. Лісовицький В. М. Історія економічних вчень: [навчальний посібник] / В. М. Лісовицький. – 3-тє вид., випр. та доповн. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – С. 24 – 25.
2. Что делает Китай с чужой землёй: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://republic.ru/posts/52855>.

УДК 631.11: 330.111.4

ОПОСЕРЕДКОВАНІЙ ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК ГАЛУЗІ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ

*Яровий В.Ф., к.е.н., доцент, докторант,
Херсонський державний університет*

На розвиток та функціонування галузі сільського зеленого туризму в Україні значний, хоча й опосередкований вплив, крім місцевих умов та ресурсів, здійснюють чинники й процеси глобалізації [2, с. 58]. Він проявляється, з однієї сторони, у зростанні доступності до туристичних послуг і ресурсів для вітчизняних споживачів у світовому вимірі; зростанні унікальності та різноманітності туристичних дестинацій у будь-яку пору року; ліквідації

часових обмежень туристичних сезонів; збільшенні пропозиції на туристичному ринку. З іншої сторони, саме міжнародна туристична діяльність спонукає до підвищення якості розвитку у т.ч. й вітчизняного сільського зеленого туризму на рівні світових стандартів; показує його пріоритети для розвитку сільських територій; для підвищення зайнятості й рівня життя сільського населення.

Крім того, маючи низький ціновий сегмент, галузь є привабливою для широкого кола туристів з низькими та середніми доходами. Тому велике теоретичне й практичне значення має виявлення, оцінка та діагностика тенденцій прояву вказаних чинників та врахування в управлінні з метою забезпечення ефективної й конкурентоспроможної туристичної діяльності. Визначено, що для процесів глобалізації в галузі туризму загалом характерні певні тенденції [1, с. 408]. Це проникнення підприємств і організацій транспорту, фінансування та страхування у сферу туристичної діяльності та бізнесу; створення диверсифікованих міжгалузевих корпорацій з метою отримання можливості перехресного субсидування, тобто коли діяльність одних підприємств, які в них входять, фінансується з прибутку інших. Останнє дозволяє уникнути банкрутства туристичних організацій. Здійснюється також придбання туристичними підприємствами-операторами власних туристичних комплексів, готелів та інших засобів розміщення.

У зв'язку з цим вітчизняні туристичні підприємства, навіть агросадиби на рівні сільського зеленого туризму також прагнуть до планування і контролю своєї діяльності на європейському та світовому рівні. Вони розробляють стратегію розвитку, організаційну структуру управління, приймають рішення про інвестиції коштів, удосконалюють роботу працівників, використовують ресурси у місцях і напрямках з перспективою довгострокового зростання та можливістю отримання прибутків [4, с. 134]. Особливо це стосується малих туристичних підприємств на селі у Карпатському регіоні.

Отже, вітчизняні суб'єкти господарювання галузі сільського зеленого туризму можуть по-різному реагувати на міжнародні процеси та впливи, які в

кінцевому рахунку, призводять до загострення конкурентної боротьби на ринках туристичних послуг. Можна припинити надавати туристичні послуги і не конкурувати з великими готельними підприємствами, мережами та альянсами. Але більш доцільно використовувати унікальні та дешеві місцеві ресурси і надавати конкурентоспроможні послуги та продукти [3, с. 87].

Нарешті, третій напрям розвитку галузі пов'язаний із пошуком найбільш ефективних та нових організаційних форм міжнародного співробітництва, особливо у транскордонних регіонах. Це сприяло б освоєнню та впровадженню правил, обмежень та стандартів ведення глобального малого туристичного бізнесу, адаптації вітчизняної галузі туризму на селі до міжнародних вимог, підвищенню конкурентоспроможності туристичної продукції та послуг, зміцненню фінансово-економічної стійкості власне малих підприємств та інших організацій сільського зеленого туризму [5, с. 30].

Список використаних джерел

1. Бойко М.Г. Ціннісно орієнтоване управління в туризмі: [монографія] / М.Г. Бойко. – К.: КНТЕУ, 2010. – 524 с.
2. Грицку-Андрієш Ю.П. Фестивальний туризм у системі рекреаційно-туристичної діяльності / Ю.П. Грицку-Андрієш // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць. – Вип. 5. – Чернівці: ЧНУ, 2010. – С. 56-60.
3. Мармуль Л.О. Організація та розвиток аграрного туризму в регіоні: [монографія] / Л.О. Мармуль, Т.А. Пінчук. – Херсон: Айлант, 2009. – 168 с.
4. Марченко О.А. Вплив глобальних та регіональних чинників суспільно-економічного розвитку на структуру туристичного ринку / О.А. Марченко // Матер. міжнар. наук.-практ. конф. [Україна-Польща: діалог культур в контексті євроінтеграції] (м. Запоріжжя, 25-27 вересня 2014 р.). Т. 1. Запоріжжя: ЗДІА, 2014. – С. 133-135.
5. Романюк І.А. Системно-структурні дефініції категорій у галузі сільського зеленого туризму: узагальнення та використання / І.А. Романюк // Науковий вісник ХДУ. – Серія: Економічні науки. – Вип. 15. Ч. 3. – Херсон: Вид. дім «Гельветика», 2015. – С. 29-31.

УДК 631.11: 330.111.4

ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ У РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ

*Романюк І.А., к.е.н., Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка*

В сучасних умовах концентрації та пріоритетності аграрного виробництва диверсифікацію економіки агросфери в Україні все більше пов'язують з розвитком сільського зеленого туризму [5, с. 183]. Він сприяє підвищенню рівня зайнятості та життєдіяльності жителів сільських територій, диверсифікації економіки агросфери, стимулює удосконалення місцевої інфраструктури і підтримку належної екології довкілля через м'які впливи на ресурсокористування. Розвиток сільського зеленого туризму, як і розвиток будь-якого виду підприємницької діяльності, має на меті отримання прибутків і може стати додатковим джерелом грошових надходжень у бюджети обласного та місцевого рівнів [2, с. 136]. Він сприяє зростанню зайнятості, додаткових видів діяльності і може бути використаний для інших суспільних потреб сільських громад. Отже, це дає підстави розглядати галузь сільського зеленого туризму як одну з дієвих моделей для їх згуртування та сприяння розв'язанню інших проблем сільської місцевості.

Необхідно відзначити, що сільський зелений туризм традиційно спирається на природний туристично-рекреаційний ресурсний потенціал (сприятливі погодно-кліматичні умови; водні, бальнеологічні, рослинні та фауністичні ресурси; мальовничі ландшафти та біоценози тощо) та класичні сільськогосподарські атракції (незвичні для міських жителів види будь-яких сільськогосподарських робіт) й види відпочинку на природі (прогулянки, збір ягід, грибів, лікарських трав, рибалка, відвідування саду, пасіки, квітників, теплиць, тваринницьких ферм тощо). Разом з тим, в українських сільських поселеннях часто знаходяться унікальні культурно-мистецькі заклади, архітектурні пам'ятки, центри народних промислів і ремесел; відбуваються

самобутні фольклорні дійства, які через динамічний розвиток інформаційних технологій та комунікацій, масової культури переживають, певною мірою, занепад, будучи звичними для місцевих мешканців і невідомими широкому загалу [4, с. 347]. Ситуацію ускладнює різке зменшення їх бюджетного фінансування, передача на баланс місцевих органів влади, формування у суспільній думці непристигності та.

Прикладами таких закладів є унікальні сільські краєзнавчі, у т.ч. шкільні музеї, виставки з постійними експозиціями або колекціями, які навіть мають високий статус народних; поміщицькі палаци та садиби, замки з унікальною архітектурою та садово-парковими ансамблями; місця життєдіяльності, садиби та будинки-музеї видатних людей; картинні та мистецькі галереї; музеї народної архітектури і побуту під відкритим небом; культові споруди та заклади – монастирі та лаври, храми загалом. Значне пізнавальне значення мають древні фортеці або їх залишки, городища, скіфські кургани, пам'ятки трипільської культури, історичні пам'ятки козацької доби, радянського часу; поховання та пам'ятники воїнам, історичним та громадським діячам [3, с. 254]. Саме вони є матеріальними носіями значного соціально-культурного потенціалу сільських територій, який може і має бути активно задіяний у туристичній сфері на селі.

Їх відвідання не тільки сприятиме підвищенню туристичної привабливості сільських територій, піднесенню рівня розвитку галузі сільського зеленого туризму, але й вихованню патріотизму, знанням своєї національної ідентичності, культури та мистецтва. З метою раціонального використання великого соціально-культурного ресурсного потенціалу села доцільно створити системний каталог або реєстр, який би містив всі описові дані про його об'єкти, дані про графіки роботи, контакти та розміщення, віддаленість одне від одного, способи та шляхи сполучення між ними. У мережі Інтернет містяться дані про багато з них, але ще більше об'єктів та закладів лишаються невідомими для широкого загалу. Важливою також є інвентаризація стану вказаних закладів та об'єктів. Це дозволило б надати їм волонтерську допомогу, наприклад, у

відбудові, ремонті, поповненні книжкового фонду сільських бібліотек, комп'ютерних класів, пам'ятників; забезпечити грошовими коштами на засадах меценатства, франдрайзингу тощо.

Значну частину соціально-культурного ресурсного потенціалу сільських територій для розвитку сільського зеленого туризму складають сучасні заклади освіти, охорони здоров'я, фізичної культури і спорту, розваг, громадського харчування, торгівлі, зв'язку [1, с. 211]. Вони здійснюють прямий або непрямий вплив на розвиток галузі, забезпечуючи всілякі зручності у місцях перебування туристів, їх безпеку, інші життєво необхідні потреби. Їх функціонування також направлене на підвищення престижу сільських територій та сільського зеленого туризму. У сучасному глобальному світі дуже цінується національна самобутність. Тому важливе значення має підтримка навчальних закладів декоративно-прикладного мистецтва, художньої творчості на селі. Це сприятиме покращенню загальної культури та освіти населення, збільшенню сфери прикладання праці.

Перспективним є створення історико-культурних центрів, пов'язаних із життям видатних діячів чи видатними подіями, розвиток зв'язків із закордонним українством; як осередків державності, демократичних, релігійних та господарських традицій нашої країни [6, с. 57]. Необхідно також більше уваги приділяти формуванню нових культурно-просвітницьких та побутово-культурних заходів і послуг як туристичних атракцій. Йдеться про організацію гастрономічних та дегустаційних турів, свят урожаю, винограду, кавунів, сиру і т.п.; проведення днів поля, села, мистецьких фестивалів; розробку маршрутів по місцях трудової й бойової слави тощо. Важливе значення має розвиток транскордонного співробітництва та культурно-мистецьких обмінів з сільськими територіями інших країн. Вказані заходи будуть сприяти не лише відтворенню й раціональному використанню соціально-культурного потенціалу, піднесенню галузі сільського зеленого туризму, але й розвитку сільських територій загалом.

Список використаних джерел

1. Вишневська О. М. Ресурсний потенціал підприємств сільських територій : [монографія] / О. М. Вишневська. – Миколаїв : «Видавництво Ірини Гудим», 2009. – 487 с.
2. Єрмаков О.Ю. Ресурсний потенціал сільських територій та особливості його відтворення і використання в аграрній сфері / О.Ю. Єрмаков // Науковий вісник НУБіП України. – 2011. – Вип. 163. – Ч. 3. – С. 133-141.
3. Ігнатенко М.М. Проблеми та перспективи розвитку сільського туризму в Україні / М.М. Ігнатенко // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. – Серія «Економічні науки». – Т. 12, № 1 (43). – Львів, 2010. – С. 252-255.
4. Мальська М.П. Міжнародний туризм і сфера послуг: [підручник] / М.П. Мальська, Н.В. Антонюк, Н.М. Ганич. – К.: Знання, 2008. – 661 с.
5. Марченко О.А. Роль корпоративної культури у поліпшенні якості туристичних послуг / О.А. Марченко // Бізнес-навігатор: наук.-вироб. жур. – Херсон: МУБіП. – 2011. - №5 (26). – С. 182-186.
6. Ткаченко Т. І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: [монографія] / Т.І. Ткаченко. – 2-ге вид., випр. та доп. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 463 с.

УДК 331.108.2:316.6

СТАВЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ ДО ПРАЦІ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА І НЕОБХІДНІСТЬ ЙОГО ВРАХУВАННЯ У МЕНЕДЖМЕНТІ

Осадчук І.В., к.с-г.н., доцент

ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки України неможливе без вирішення проблем зайнятості сільського населення та управління трудовими ресурсами організацій. Підприємництво – шлях до процвітання українського села. Грамотне управління трудовими ресурсами організації – шлях до її успіху, адже чим більш грамотно підібрані ці ресурси,

чим більш якісними вони є, тобто чим більш кваліфікованими, творчими й самостійними є працівники, чим відповідальніше ставляться вони до праці, чим більше вони працьовиті, тим легше ними управляти і тим більших висот можна досягти. Саме тому надзвичайно важливо дослідити особливості ставлення українців до праці та підприємництва.

Українці – працьовитий народ. Позитивне ставлення до праці та її результатів – одна з виразних рис української ментальності. Воно знайшло яскраве відображення в народних прислів'ях і приказках: «Праця годує, а лінь псує», «Без праці не проживеш», «Маленька праця краще великого неробства» тощо. Як бачимо, народна мудрість наголошує на людинотворчій функції праці, її необхідності та самоцінності для формування людської особистості. Однак досягнути особливості ставлення українців до праці можна лише шляхом вивчення традицій та цінностей сільського населення, яке й нині є носієм культури українського народу та колективних спогадів про особливості життя селян у різні часи.

Традиції та цінності сільського населення визначили формування в українців ряду бажань та звичок, що сприяють підтримці належного, відповідального ставлення до праці, а саме: бажання: бути господарем на власній землі; наповнити життя змістом і можливість реалізувати його через внесок у корисну для себе та для суспільства справу; отримувати задоволення від спілкування з природою, фізичної праці на землі, реальних результатів своєї праці; споживати натуральні високоякісні продукти харчування; бути самостійним і вільним у прийнятті рішень, тобто працювати на свій розсуд, а не так, як вказують інші, самостійно вирішувати всі проблеми діяльності свого господарства; а також звички: виконувати у селянській сім'ї функції виховання дітей, зокрема трудового, через залучення дорослими членами сім'ї дітей до роботи в селянських господарствах і передачу новому поколінню навичок і традицій у конкретній справі; використовувати вільний час для роботи у власному господарстві не лише заради задоволення біологічних потреб, а й задля того, щоб не компенсувати його наявність пияцтвом чи іншими формами антисуспільної поведінки.

Однак сучасних українських селян змушують дуже обережно ставитися до заняття підприємницькою діяльністю, до створення власного бізнесу колективні спогади про: особливості життя сільського населення в Радянському Союзі, насамперед про наслідки насильницького формування у період колективізації господарських структур соціалістичного типу та руйнівний характер їх цілей; надмірної ідеологізації діяльності традиційних для соціалізму форм господарювання; значних розбіжностей між цілями в розроблених програмах розвитку різних галузей економіки і результатами їх виконання; низького рівня соціальної спрямованості при проведенні аграрної політики; недостатнього обґрунтування напрямів проведення соціальної політики щодо стирання відмінностей між містом і селом. При цьому їм не вистачає загальних знань про рівень життя сільського населення та масштаби підтримки підприємств у розвинених країнах світу, про можливість результативної й ефективної діяльності різних підприємств України (з історичного досвіду ведення сільськогосподарського та інших видів виробництва, традицій та ін.), а також умінь пристосовуватися до об'єктивної дії природних сил шляхом використання сучасних ресурсозберігаючих технологій. На ставлення українців до підприємництва вплинуло й геополітичне розміщення України, адже, на думку О.Кульчицького, саме воно народжувало у її жителів два типи характерів людей: дружинницький, лицарсько-козацький тип характеру, з насолодою ризику й бажанням активно обороняти честь, волю та віру, та тип характеру, носії якого надають перевагу втечі у приватне життя («моя хата з краю»), поводять себе «нижче трави, тихше води», живуть за принципом «покірне телятко дві мамки ссе») [1]. Не дивлячись на всі перераховані проблеми, серед українців усе більше стає тих, хто має власну справу або прагне її створити. Не є виключенням і сільське населення. Так, досить велика кількість селян створює фермерські господарства, ще більша - фактично є власниками товарних особистих селянських господарств. Та ось похвалитися успіхом можуть далеко не всі фермери. При цьому більшість з них основною перешкодою в досягненні успіху називають нестачу навичок розв'язування проблем, хоча в дійсності причин значно більше і головними з них є:

відсутність уміння раціонально використовувати свій час та бажання здійснювати делегування повноважень[2].

На нашу думку, зростання кількості українців, які виявили бажання здійснювати підприємницьку діяльність, свідчить про певні зміни типових звичок значної частини населення та виправлення досить поширених наприкінці ХХ-го століття деформацій у їх ментальності, суспільній свідомості та психології. Так, донедавна, до типових звичок населення України деякі дослідники зараховували: ходити і говорити «озираючись»; виявляти спритність та давати собі раду, «вивертатись» при труднощах і небезпеках; працювати в «авральному режимі»; розраховувати на «либонь»; шукати причини і можливості відмовитися від встановлення конкретних цілей та від обов'язків, виконання яких покладає на людину серйозну відповідальність; помічати наслідки роботи інших і мало звертати увагу на результати своєї; підводити підсумки і робити висновки, спираючись на власні емоції та думки більшості знайомих людей, а не на реальні факти та результати детального вивчення й оцінювання ситуації; ухилятися від складної та нецікавої для себе роботи; нездатність/невміння заощаджувати; втікати від дійсності в умовах невдачі. Однак, наразі ситуація змінюється. Наприклад, щодо звички «втікати від дійсності в умовах невдачі» В. Янів писав, що «Брак зовнішнього успіху скріплює інтровертність українця, але рівночасно й пасивізм (знеохоту), спричиняючись рівночасно до своєрідної втечі від дійсності, до ілюзійонізму. ...Так, отже, українець настроєний, але без сили волі у спрямуваннях» [3]. Та в надзвичайно складних умовах 2014-2016 років українці змогли швидко змобілізуватися. І це далеко не єдиний приклад того, як досить значна кількість перерахованих негативних звичок стає швидше винятком із правил ніж правилом. Та все ж не можна не помічати й того, що певні деформації у ментальності, суспільній свідомості та психології населення залишилися. І це є однією з важливих причин надзвичайно складного стану економіки України. Насамперед, досі багато хто боїться ризикувати і тому прагне працювати за вказівкою керівництва, яке часто є несамостійним у прийнятті рішень. У свідомості українців «засів» патерналізм - сподівання на вирішення своїх проблем «зверху» і при цьому, часто маючи занижену самооцінку і виявляючи

схильність до безпідставного каяття, до самобичування, іноді навіть маючи занижене почуття власної гідності (хоч події останніх трьох років значно зменшили відсоток людей з такою деформацією), багато хто вдається до боягузливого мовчання і стає беззахисним перед свавіллям місцевої влади, продовжує бути пасивним у діях самозахисту. Крім того, частина українців дозволяє собі пияцтво та інші антисуспільні форми поведінки. Є на жаль і такі, для яких ледарство, хитрість, підозрілість, підлабузництво, безвідповідальна поведінка, заздрість, ненависть, ворожнеча, озлобленість стали нормами життя.

Окремо слід сказати і про таку деформацію у суспільній свідомості українців, як віра в те, що «загальна рівність у бідності». На перший погляд – це не так уже й страшно. Однак, у житті реалізація такої деформації набуває загрозливого вигляду. І ось приклад з життя. Працівниця сільської бібліотеки розповіла історію про те, як щомісяця працівники бюджетної сфери з того ж села вказували на її високу, порівняно з їхніми, зарплату. При цьому відкрито говорили, що зарплату бібліотекаря слід би було зменшити вдвічі, а саме до рівня їхніх зарплат. Аргументів щодо необхідності, правильності й законності таких дій у односельчан бібліотекаря не було. Дивує той факт, що ніхто навіть не думав про те, що, якби це було можливо, «вирівняти» розміри зарплат можна і шляхом їх підвищення для всіх працівників бюджетної сфери, замість зниження зарплати бібліотекаря. Це приклад прагнення до «рівності в бідності». Або інший приклад. Студенти випускного курсу одного з ВНЗ, в якому працював автор дослідження, а це близько 100 осіб, отримали завдання написати есе на тему «Як Ви розумієте слова Ф. Ніцше: «Того, хто падає – підштовхни»?». Результати виконання завдання вразили: студенти писали в есе щось на кшталт того, що «потрібно пожаліти людину і підштовхнути у прірву, щоб не страждала» і лише одна дівчина написала, що підштовхнути людину можна і в напрямку «від прірви», при чому прірва розглядалася нею і в прямому, і в переносному значенні.

Отже, у ментальності, суспільній свідомості та психології українців досі збереглися певні деформації. Різні автори вбачають джерела їх появи у різному: одні – у відсутності власної державності (Г. Ващенко); другі – в природно-

кліматичних умовах (О. Кульчицький, І. Рибчин); треті – у християнстві (Д. Чижевський) та ін. Тож і виправляти ці деформації потрібно з урахуванням джерел їх виникнення та при умові об'єднання зусиль влади, педагогів, психологів, юристів, працівників медіа-сфери, і, звичайно ж, менеджерів організацій, що керують людьми у ході реалізації ними трудової діяльності й можуть створити для них такі умови праці, які забезпечать розвиток психофізіологічного, інтелектуального і творчого потенціалу їх особистості, сприятимуть формуванню позитивного ставлення до праці.

Список використаних джерел

1. Кульчицький О. Світовідчуження українця / О. Кульчицький // Українська душа / відп. ред.: В. Храмова . – Київ : Фенікс, 1992 . – С. 48-65.
2. Осадчук І.В., Сендецька Ю.В. Самоменеджмент і його роль у досягненні життєвого успіху студентами аграрного університету та фермерами // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки», 2016. – В. 17. Ч. 3 – С. 68 – 71 – 160с.
3. Янів В. Нариси до історії української етнопсихології [Текст] : навчально-методичний посібник / В. Янів. – Мюнхен: [б. в.], 1993. – 217 с.

УДК 331.105.7.5

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОФСПЛОК У СВІТІ

*Іваницька С.Б., к.е.н., доцент, Полтавський національний технічний
університет ім. Ю. Кондратюка*

Провідне місце серед груп інтересів, виокремлених за соціальною основою, посідають професійні спілки – масові громадські організації найманих працівників, які засновані на спільності їхніх інтересів у процесі праці і мають за мету поліпшення умов життя і праці своїх членів. Профспілки виникли у другій половині XIII ст. у Великобританії як асоціації висококваліфікованих робітників, котрі об'єднувалися для захисту своїх професійних інтересів.

Форма організації профспілок може бути різноманітною. Як правило, критерієм вступу є професія члена профспілки. Така організація за професійною ознакою поширена в Данії, Ісландії, Великобританії та в інших країнах. На одному й тому самому великому підприємстві працівників можуть представляти десяток профспілок. Іншим критерієм членства може бути галузь економіки. Такі профспілки характерні для Німеччини, Франції, Італії, Норвегії та Швеції [1, с.13].

Третій варіант, характерний для Японії, Швейцарії та інших країн, відрізняється тим, що кожне підприємство має власну профспілку, що суттєво позначається на різниці в рівнях заробітної плати на різних підприємствах. Основною метою, яку ставлять перед собою профспілки, є підвищення рівня заробітної плати, збереження робочих місць для членів профспілки, участь трудящих в управлінні виробництвом і розподілі виробленого продукту, а також покращення умов праці.

В Японії управління на себе бере профспілка як законний посередник між власником фірми й робітниками у питаннях зарплати. Профспілки постійно шукають шляхи й методи поліпшення життя робітників без шкоди для фірми. Вони розуміють, що умови життя робітників у кінцевому підсумку залежить від процвітання фірми. Керівники японських фірм приділяють величезну увагу добробуту своїх працівників. Це, природно підвищує їхню довіру як до менеджменту так і до профспілок.

Нині у багатьох країнах трудящі перестають відчувати потребу в профспілках, частка працівників, які беруть участь в різних об'єднаннях, поступово зменшується. За даними ООН, членство американців у профспілках було максимальним в 1954 році – 35%, а у 2014 році воно вже складає 11%. В ЄС середній відсоток працівників, які перебувають у профспілках становить 22%. Частка працівників, які перебувають у профспілках сильно варіюється по розвинених країнах: переважна більшість в державах Північної Європи (Фінляндії – 79%, Данія – 77%), від однієї чверті до третини в Італії (33%), Великобританії (28%) і Канаді (29,4%), менше однієї п'ятої в Німеччині

(19,9%), Японії (19,8%), Австралії (18,5%) і у Франції – (7,8%). Цьому певною мірою сприяє тенденція децентралізації трудових відносин на ринках праці різних країн і індивідуалізації трудових відносин [2,с.83].

У Німеччині історично склалася подвійна система представлення інтересів працівників профспілками і радами підприємств: профспілки ведуть переговори з тарифів і відповідають за суспільно-політичну діяльність для підвищення рівня життя найманих робітників; ради підприємств представляють інтереси найманих робітників при внутрішніх виробничих конфліктах з роботодавцями.

Конституція Німеччини гарантує свободу створення профспілок, результат тарифних договорів і проведення страйків для досягнення економічних цілей. З закріпленого в Конституції положення про соціальну державу випливає, що задачею є прийняття законодавчих і фінансових заходів для захисту слабких. Це загальне конституційне положення упродовж багатьох років конкретизувалося в різних законах [2. с. 86].

Трудові відносини в Данії характеризуються високою культурою соціального діалогу. Це, безсумнівно, пов'язане з чисельністю соціальних партнерів. Відносини з роботодавцем профспілка регулює колективними договорами на національному рівні. Це досягається секторальним діалогом без участі уряду. Виключення державного втручання — суть Датської моделі. Датський ринок праці, таким чином, побудований на концепції самоврядування. Це відрізняє його від багатьох інших країн, де ринок регулюється трудовим правом. У Данії роботодавцями та працівниками укладаються добровільні угоди, які стосуються умов роботи та оплати праці. Основні питання трудових відносин в Данії, наприклад, розмір заробітної плати та умов праці, не регулюється законом. Соціальні партнери, а не уряд чи парламент, погоджуються з умовами відносин. Профспілки мають щоденний контакт з членами своєї організації, ведуть переговори на робочому місці, де і укладають колективні договори. Крім того, існують робітничі ради, що діють у великих виробничих структурах. У Данії, як і в Швеції, діє принцип

представництва на робочому місці. В одній компанії співробітники можуть потрапити тільки в одну з організацій, що входять до профспілкових центрів.

Фінляндія — країна, що має один з найвищих показників у світі охоплення профспілковим членством. Більше 80% працівників відноситься до спілок. Діють 76 федерацій, що входять в три центральних організації: С.А.К. (виробничого персоналу), STTK (посадових осіб, службовців) і АКАВА (вчені, викладачі). Крім того, роботодавці мають дуже високий рівень організаційної приналежності: чотири організації роботодавців. Три центральні організації профспілок діють у тісній співпраці, як в країні, так і на різних міжнародних форумах. Вони відіграють важливу роль у соціальному розвитку країни, підтримують згоду щодо рівня заробітної плати, підготовки пропозицій щодо актів трудового законодавства, визначають форми виробничих відносин. Поряд з центральними організаціями роботодавців і урядом, вони не тільки ведуть переговори з питань заробітної плати, а й домагаються угод з питань зайнятості, рівності можливостей на ринку праці, формують систему пенсійного забезпечення, оподаткування, заохочення кращих ідей, передового досвіду бізнесу на ринку праці. Фінський закон не визначає розміру мінімальної заробітної плати. Вона визначається в колективних угодах, які охоплюють практично всі сектори економіки. У Фінляндії в силі, як і в Швеції, принцип: одна профспілка на підприємстві.

Конфедерація профспілок Словацької Республіки спрямована на зміцнення демократичної держави та її демократичних інститутів; розвиток свободи громадян; зміцнення демократичної політики національної економіки; ліквідацію всіх форм дискримінації; зниження рівня безробіття; створення нових робочих місць; сприяння реалізації принципів соціальною діалогу, зміцнення профспілкових прав і прав трудящих в трудовому законодавстві, соціальне забезпечення; ведення колективних переговорів; зміцнення здоров'я та безпеки на виробництві. У Словацькій Республіці існують два види колективних договорів: між галузевими асоціаціями та окремими роботодавцями; на робочому місці між місцевими профспілковими

організаціями і апаратом управління виробництвом. Соціальний діалог розвивається на різних рівнях. Існують й інші профспілкові центри: Конфедерація мистецтв і культури та Незалежна асоціація християнської Словаччини. Вони підтримують тісні контакти між собою, забезпечують консультації з таких питань, як заохочення прав профспілок та роботодавців. Підписано угоду про двостороннє співробітництво.

Французьке законодавство захищає права найманих працівників, особливо з вісімдесятих років минулого століття. 10 останніх років спостерігається стабілізація і навіть деякий прогрес з точки зору профспілкового представництва в компаніях. Більшість охоплених профспілковим членством - працівники державного сектора: вчителі, вчені, лікарі, інженери, управління персоналом у державному секторі, керівники, працівники енергетики. Представництво трудящих, ще одна особливість французької моделі праці, це високий відсоток працівників, охоплених колективними договорами. Переговори проводяться на різних рівнях. Секторальні колективні договори більш сприятливі, ніж встановлені законом правила та угоди.

Підводячи підсумок, потрібно підкреслити, що профспілки у сучасному світі повинні прагнути до популяризації профспілкового руху та його цінностей, до збільшення його чисельності, а також до трансформації самої ролі профспілок.

Список використаних джерел

1. Нагребецька І. Українські профспілки з ознаками євроінтеграції / І.Нагребецька // Урядовий кур'єр. – 2005. – 26 квітня. – С. 13.
2. Цвих В.Ф. Соціальне партнерство в Західній Європі: корпоративна модель / В.Ф. Цвих // Вісн. Київ. ун-ту. Сер. Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2010. – Вип. 30, Ч.ІІ. – С. 81-87.

СЕКЦІЯ 2

ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АПК ТА ЙОГО ОЦІНКА В ОПЕРАЦІЙНОМУ, БІЗНЕСОВОМУ, ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

УДК 338.436

РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОЇ СФЕРИ У СИСТЕМІ ЇХ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

*Березіна Л.М., д.е.н., професор,
Полтавська державна аграрна академія*

Проблеми розвитку ефективної системи організаційно-економічних відносин підприємств агропромислової сфери у сучасних умовах господарювання значною мірою обумовлені використанням їх ресурсного потенціалу, який забезпечує виконання всіх функцій суб'єктами агропромислового виробництва.

Забезпечення ефективного, з економічної точки зору, використання ресурсів є актуальним, що значною мірою залежить від наявних нині глобалізаційних процесів у розвитку економіки та трансформації господарської діяльності підприємств усіх сфер, у тому числі агропромислової. Нині спостерігаються негативні тенденції щодо трансформації ресурсів, використовуваних у господарських процесах. Негативними є також і структурні зміни у співвідношенні окремих видів ресурсів, які використовують підприємства агропромислової сфери.

Коли мова йде про ресурсний потенціал підприємств агропромислової сфери, доцільно вказати на необхідність поєднання його складових, до яких

відносимо не лише матеріальні елементи, а й дію сил природи. Усі складові можуть бути застосовані у господарських процесах підприємств системи агропромислового виробництва, результатом яких стане виготовлення товарів та надання послуг. Враховуючи зазначену специфіку агропромислового виробництва відмічаємо, що сукупність складових ресурсного потенціалу визначає й специфічні організаційно-економічні засади здійснення господарської діяльності підприємствами агропромислової сфери.

Ресурсний потенціал підприємств агропромислової сфери може бути представлений сумарною величиною еквівалентів таких факторів виробництва як земля, трудові, фінансові, матеріальні ресурси у вигляді виробничих засобів.

Ресурсний потенціал підприємств агропромислової сфери доцільно об'єднати у такі групи: складові природно-кліматичного походження (земельні, водні ресурси, ресурси сонячного та повітряного басейнів); біологічні складові (живі організми тваринного та рослинного світу); складова трудового потенціалу (специфічна складова біологічного потенціалу, яка покликана впливати на інші складові ресурсного потенціалу); складові техніко-технологічної бази підприємств, які забезпечують виробництво, переробку та просування до споживача продукції, одержаної на основі сільськогосподарської сировини; фінансова складова, як посередник у поєднанні всіх складових ресурсного потенціалу та вимірник ефективності здійснення господарської діяльності підприємствами, у тому числі агропромислової сфери.

Окрім названих складових ресурсного потенціалу для забезпечення розвитку підприємств агропромислової сфери в сучасних умовах нестабільного середовища господарювання та швидких темпів науково-технічного прогресу важливого значення набуває використання інтелектуальних ресурсів. На нашу думку, інтелектуальні ресурси є сукупністю інтелектуального капіталу, інтелектуальної праці та інтелектуальних продуктів [1]. Інтелектуальні ресурси можуть використовуватися ефективно за умови функціонування відповідного механізму управління, який забезпечує: оптимізацію структури інтелектуального капіталу; безперервність руху інтелектуального капіталу;

формування ефективних зв'язків між складовими інтелектуальних ресурсів та ресурсного потенціалу в цілому; максимізацію економічних результатів використання інтелектуальних ресурсів.

Враховуючи багатоеlementність складових ресурсного потенціалу підприємств агропромислової сфери доцільним може бути використання поняття інтегрального ресурсу потенціалу підприємства. Під таким поняттям розуміємо сукупну величину наявних у підприємстві ресурсів, які здатні забезпечити функціонування підприємства в умовах конкурентної боротьби в сфері його діяльності. Отже, інтегральний ресурс потенціалу підприємства агропромислової сфери розглядається як поєднання природних та створених людиною складових ресурсного потенціалу, а також соціально-економічних відносин, оскільки всі вони забезпечують господарську діяльність. Така система взаємопов'язаних складових інтегрального ресурсу потенціалу підприємств агропромислової сфери є відкритою, оскільки може змінюватися під впливом дії чинників впливу зовнішнього та внутрішнього середовища. Це, звичайно, ускладнює й процес формування та розвитку ефективних організаційно-економічних відносин між підприємствами агропромислової сфери. Разом з тим, з'являється можливість оптимізації використання окремих складових інтегрального ресурсу потенціалу підприємств у соціально-економічній сфері, що дає, як правило, й позитивний економічний ефект.

Інтегральний ресурс потенціалу підприємства агропромислової сфери є цілісною сукупністю факторів, які забезпечують розвиток суб'єкта господарювання. При цьому, якісні та кількісні зміни одного ресурсу призводять до певних кількісних і якісних змін у використанні інших складових ресурсного потенціалу. Тому важливим є забезпечення оптимального співвідношення між ресурсами в процесі їх виробничого використання. З огляду на це, при формуванні ефективних організаційно-економічних відносин підприємств агропромислової сфери варто приділити значну увагу оптимізації використання ресурсного потенціалу підприємствами третьої сфери АПК. Адже підприємства переробної та харчової промисловості, підприємства торгівлі

відіграють важливу роль у забезпеченні населення країни продуктами харчування.

Забезпечення ефективних організаційно-економічних відносин підприємств агропромислової сфери має спиратися на принципи, які дозволяють врахувати механізми сучасних трансформацій в агропромисловій сфері; забезпечити розвиток цих підприємств з урахуванням ступеня використання інтегрального ресурсу їх потенціалу; управління складовими ресурсного потенціалу має відповідати сучасним методам менеджменту.

Список використаних джерел

1. Березіна Л.М. Науково-методичні основи ресурсовикористання на підприємствах / Л.М. Березіна // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. Економічні науки. – Вип. 82. – Харків: ХНТУСГ, 2009. – С. 62-67.

УДК 631.11: 330.111.4

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПОТЕНЦІАЛУ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Мармуль Л.О., д.е.н., професор, Бойко В.І., к.ф.н., доцент, Семенюк К.В., бакалавр, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв

Соціокультурний та соціально-інфраструктурний потенціал сільських територій розуміється нами як здатність підприємств, закладів та організацій соціокультурної сфери, соціальної інфраструктури надавати відповідні послуги населенню, насамперед, сільським жителям [2, с. 574]. Йдеться про освітні, медичні, оздоровчі, житлово-комунальні, комунікаційні, культурно-мистецькі, фінансово-грошові, торгівельно-збутові послуги, послуги громадського харчування тощо. Відповідно до галузевої належності, він вимірюється кількісними натуральними (кількість місць, ліжко-місць, навчальних або торгівельних площ, одиниць закладів, кіноустановок, книг, їх доступності

тощо); відносними (відносно нормативних вимог, фактичної наявності, в розрахунку на кількість мешканців, порівняно з іншими регіонами або/та країнами; за рейтингами, рангами і т.п.); грошовими (вартість, собівартість, ціна, грошові обсяги надання та ін.) показниками.

При цьому для оцінки та діагностики величини потенціалу, його відповідності за видами послуг нормативним науково-обґрунтованим вимогам, а також кількості, структурі та динаміці споживачів провідне методологічне значення має використання нормативного та програмно-цільового підходів. Поряд з цим управління соціокультурною сферою та соціальною інфраструктурою села та їх потенціалом донедавна спиралося переважно на галузевий підхід [4, с. 124]. Нові форми господарювання у виробничій агросфері, нова схема фінансування розвитку соціокультурної сфери та соціальної інфраструктури, значне зменшення кількості сільських жителів та загострення соціально-економічної й демографічної ситуації на селі вимагають переходу від галузевого до територіального принципу управління.

Це дасть можливість місцевим органам самоврядування, сільським громадам формувати й використовувати доходну частину місцевого бюджету, достатню для забезпечення соціальних потреб мешканців на нормативно-мінімальному рівні [1, с. 211]. Згідно такого обґрунтування, до функцій управління соціальним потенціалом сільських територій слід віднести підготовку й подання на розгляд місцевими органами державної влади проектів загальних та цільових програм соціально-інфраструктурного й соціокультурного розвитку відповідного сільського населеного пункту; пропозицій щодо формування бюджетних коштів на соціальну розбудову сільських територій та контроль за їх виконанням, сприяння надходженню інвестицій.

Мова йде також про прийняття рішень з питань адміністративно-територіального устрою в законодавчо визначених межах; періодичне заслуховування підвідомчих керівників про виконання програм соціального спрямування та бюджету; забезпечення збалансованого соціально-економічного

розвитку сільських населених пунктів із залученням до цього в законодавчому порядку всіх суб'єктів господарювання, розміщених на їх території. Доцільним є проведення конференцій, семінарів, круглих столів, нарад з питань соціально-економічного розвитку села.

Для досягнення значимих соціально-економічних результатів щодо розбудови потенціалу у перспективі важливо застосовувати довгострокові, найбільш принципові настанови, плани, наміри уряду, адміністрації регіонів, керівництва підприємств, сільських громад відносно виробництва, доходів і витрат, бюджетів, податків, капіталовкладень, цін, соціального захисту. Ці принципи і положення повинні враховуватися при здійсненні системи заходів, спрямованих на досягнення поставленої мети [5, с. 34]. При цьому кожен з них має відображати реальні потреби людини, які не суперечать потребам і морально-етичним цінностям суспільства, мати в своїй основі певну закономірність, торкатися проблеми сталого розвитку сільських територій та країни загалом.

Переорієнтація командно-адміністративного управління на користь місцевого самоврядування також докорінно змінює методичні підходи до формування управлінських рішень. Це практично новий, відмінний від існуючого, методичний підхід. Він передбачає заміну галузевого управління територіальним з подальшою чіткою регламентацією дій керівних структур, насамперед на місцевому, а далі на районному, обласному, регіональному і загальнодержавному рівнях. Вони мають бути орієнтовані на створення належних умов праці та максимальне задоволення соціальних потреб сільського населення.

Серед сучасних проблем сільських територій важливе значення має проблема реформування системи державних стандартів і державних гарантій соціокультурного та соціально-економічного забезпечення. Державні стандарти обов'язково повинні враховуватися під час розробки програм економічного і соціального розвитку сільських територій. Важливу роль в управлінні потенціалом соціокультурної сфери та соціальної інфраструктури відіграють

соціальні нормативи.

Тому необхідно розробити такі нормативи, які можна було б використовувати на рівні сільських (селищних) рад, адміністративних районів (регіонів). Їх мінімальні значення можна покласти в основу розрахунків нормативної бази бюджетування витрат на утримання і розвиток соціокультурної сфери та соціальної інфраструктури села, тобто нормативів бюджетного забезпечення населення, як одних з основоположних елементів формування місцевих бюджетів [3, с. 46]. При виявленні проблем використання та відтворення потенціалу соціокультурної сфери та соціальної інфраструктури на селі слід враховувати таку важливу вимогу програмно-цільового підходу управління його збереженням та розвитком, як переважання соціально-економічних критеріїв під час вибору та розробки системи показників і завдань відповідних програм, планів і проектів.

У кінцевому підсумку, йдеться про удосконалення системи програмних, планових та проектних показників. На нашу думку, вона повинна відображати регіональний аспект, який має, по-перше, характеризувати особливості демографічного та соціально-економічного стану й розвитку сільських територій; по-друге, оцінка ефективності функціонування соціокультурної сфери та соціальної інфраструктури має враховувати чинники їх динаміки.

Список використаних джерел

1. Ігнатенко М.М. Стратегії та механізми управління розвитком соціальної відповідальності суб'єктів господарювання аграрної сфери економіки: [монографія] / М.М. Ігнатенко. – Херсон: Айлант, 2015. – 470 с.
2. Куценко В. І. Соціальна сфера: реальність і контури майбутнього (питання теорії і практики): [монографія] / В. І. Куценко. – Ніжин: ТОВ Видавництво «Аспект-Поліграф», 2008. – 818 с.
3. Мармуль Л.О. Ринок праці та зайнятість населення сільських територій: теорія і практика регулювання: [монографія] / Л.О. Мармуль, І.А. Романюк. – Херсон: Айлант, 2015. – 266 с.

4. Павлов О. Сільські території: теоретико-методологічні засади дослідження / О. Павлов // Регіональна історія України. Зб. наук. статей. – Вип. 3. – 2009. – С. 113-132.

5. Яценко О.М. Конкурентоспроможність галузей сільського господарства в умовах глобалізації ринку продовольства / О. М. Яценко // Економіка АПК. – 2013. – № 1. – С. 31-38.

УДК 338.1:633.1

ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЇ НА ОРГАНІЗАЦІЮ ВИРОБНИЦТВА НА ПІДПРИЄМСТВІ

*Махмудов Х.З., д.е.н., професор, Михайлова О.С., к.е.н., доцент,
Світлична А.В., к.е.н., доцент, Полтавська державна аграрна академія*

Для забезпечення конкурентоспроможності виробників особливе значення має швидкість їх реакції на зміну ситуації на ринку, задоволення нових вимог споживачів до продукції. Для виробництва продукції необхідно формування сукупності взаємопов'язаних технологічних процесів, спрямованих на перетворення природних речовин у продукти промисловості і побутового застосування, що є виробничим процесом.

Технологія – це сукупність систематизованих наукових знань, а також вироблених на цій основі технічних, організаційних та інших рішень, що стосуються процесу виробництва, споживчих властивостей продукції чи наданих послуг у різних сферах діяльності [1].

Дослідження особливостей роботи нових технічних систем дозволяє обґрунтувати одне з властивостей гнучкості цих систем - гнучкість виробничої потужності, що реалізується шляхом обліку реального завантаження устаткування, обумовленою його технологічною гнучкістю. У практичних умовах нерідко використовуються різні поняття гнучкості, що відносяться до різних рівнів виробництва і різних стадій виробничого процесу. Властивість

гнучкості виробничої потужності обумовлено технологічною гнучкістю системи машин, що відбиває здатність системи використовувати різні варіанти технологічного процесу для компенсації усіляких відхилень від запланованого графіка виробництва [2].

Що стосується ринку технологій, він являє собою сукупність економічних відносин, що охоплюють сфери формування попиту і пропозиції технологій та форми технологічного обміну. Ринок технологій у галузі промисловості за показником наукоємності представлений на сьогодні чотирма групами:

- високотехнологічні галузі (повітряні й космічні літальні апарати; виробництво комп'ютерів та офісного устаткування; радіо-, телевізійне і комунікаційне обладнання; медичні, точні й оптичні інструменти; фармацевтична галузь);

- середньо-високотехнологічні галузі (електричні машини й апарати; моторні засоби пересування; хімічне виробництво, за винятком фармацевтичного; залізне і транспортне обладнання; машинобудування та обладнання);

- середньо-низькотехнологічні галузі (очищені нафтопродукти і ядерне паливо; гумові й пластмасові вироби; інші неметалічні мінеральні продукти; будівництво і відновлення суден; базові метали; виготовлення металевих виробів);

- низькотехнологічні галузі (виробництво і переробка; продукція з деревини і корку; целюлоза; папір, поліграфія; продовольчі продукти, напої, тютюн; текстиль, текстильні вироби, шкіра, взуття) [1].

Ефективна організація виробництва в сучасних підприємствах це гармонійне поєднання технологічних процесів та економічних потреб. Вибір технології залежить від дострокового планування та конкурентоспроможності продукції. При виборі тієї чи іншої технології необхідно враховувати ряд зовнішніх факторів, що впливають на комплекс організаційно-технічних заходів, спрямованих на якісне оновлення активної частини основних виробничих фондів підприємства, підвищення техніко-економічного рівня

виробництва з метою досягнення стратегічних і тактичних цілей переоснащення та підвищення конкурентоспроможності підприємства на ринку.

Список використаних джерел

1. Філіпенко А.С. Світова економіка: підручник / А.С. Філіпенко, В.С. Будкін, О.І. Рогач та ін. – К. : Либідь, 2007. – 640 с.
2. Хауштайн Х.-Д. Гибкая автоматизация / Общ. ред. В.С. Автономова. – М.: Прогресс, 1990. – 200с.

УДК 330.15:338.432:631.11

ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ – ОСНОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

*Сосновська О.О., кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри,
Полтавська державна аграрна академія*

Аграрний сектор посідає важливе місце в економіці України, що зумовлено його високою часткою у валовому національному продукті, за його рахунок забезпечується близько 80% попиту населення на товари народного споживання. На жаль сьогодні воно переживає на найкращі часи. Про це свідчить аналіз таких показників: 97% підприємств АПК не мають змоги купити нові машини і обладнання, 83% - мінеральні добрива, запчастини і будівельні матеріали, 16% - органічні добрива, до 80% - засоби захисту рослин, медикаменти для лікування тварин і пальне [1].

Таким чином, однією із проблем діяльності сільськогосподарських підприємств, на наш погляд, є проблема формування оптимального та ефективного використання наявного ресурсного потенціалу. Ресурсний потенціал підприємства – це сукупність виробничих ресурсів з урахуванням їх обсягу, структури, рівня та якості, потужності і рівень використання яких характеризується обсягом виробництва. Складовими ресурсного потенціалу

підприємств аграрного виробництва є не лише земля, матеріальні та людські ресурси, а також технологія виробництва, яка застосовується [2].

За показником сукупного ресурсного потенціалу Полтавська область займає 18 місце в Україні, в тому числі за фауністичним – перше. За статистичними даними Полтавська область входить у першу десятку за обсягами виробництва валової продукції у розрахунку на одиницю земельної площі, що дозволяє стверджувати, що вона має достатній ресурсний потенціал для ефективного ведення сільськогосподарського виробництва [3].

Одним із найважливіших складових ресурсного потенціалу є людські ресурси. Основою формування трудового потенціалу аграрного сектора виступає сільське населення у працездатному віці. Чисельність даної категорії населення за період 2000 – 2015 рр. у Полтавській області зменшилась із 677,0 до 551,2 тис. осіб, або на 18,6% [4]. Провідну роль у даному процесі відіграв високий рівень його передчасної смертності, який з 1998 р. став єдиною причиною втрат людей даної вікової категорії. Іншою причиною скорочення чисельності зайнятого населення стало скорочення попиту підприємств та організацій на робочу силу. Загальний рівень безробіття в сільській місцевості Полтавської області перевищує 6,3%, тоді як у містах він становить близько 4%. Зменшення кількості сільського населення, в тому числі працездатного, суттєво вплинуло на економічні показники сільського господарства: насамперед зменшення площ земель в обробітку, скорочення виробництва основних видів продукції тваринництва за одночасного зростання виробництва продукції рослинництва.

Важливою складовою ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств є земля. У 2015 році одне аграрне підприємство Полтавської області в середньому мало у землекористуванні близько 590 га ріллі. Продуктивність землі, як відомо, визначається великим і малим кругообігом речовин. Близько 80% органічної маси у вигляді продукції рослинництва із природи повертається назад в обмеженій кількості, внаслідок чого зростає дисбаланс поживних речовин у ґрунті. Лише за умови зростання внесення

органічних і мінеральних добрив можна досягти підвищення родючості ґрунтів. Проте фактичне їх внесення продовжує зменшуватись. Так, якщо у 2000 р. було внесено мінеральних добрив у поживних речовинах 101,0 тис. т , або 79 кг в розрахунку на 1 га, то у 2015 р. лише 96,9 тис. т та 77 кг відповідно. Зменшилось внесення і органічних добрив. Так, якщо на 1 га посівної площі у 2000 р. було внесено 6,8 т, то у 2015 р. лише 1,1 т [4]. Таким чином, внесення мінеральних та органічних добрив скоротилося відповідно га 2,5% та у 6,2 рази.

Основною причиною зменшення внесення органічних добрив є скорочення поголів'я тварин. Так, поголів'я тварин у сільськогосподарських підприємствах Полтавської області протягом 1990-2015 рр. зменшилось більше, ніж втричі. А саме тваринництво має головне значення як для розвитку землеробства, так і одержання високих і сталих врожаїв сільськогосподарських культур. В свою чергу, розвиток біологічного землеробства, максимальне насичення сівозмін азотофіксуючими зернобобовими культурами, багаторічними та однорічними травами сприятиме інтенсивному розвитку тваринництва, а отже і виробництву органічних добрив.

Аграрні підприємства у своїй діяльності використовують ресурси засобів і предметів праці, які разом складають засоби виробництва. Аналіз динаміки забезпеченості сільськогосподарських підприємств основними видами техніки свідчить, що на протязі 1990-2015 рр. кількість тракторів у них зменшилась із 23,9 тис. шт. до 9,9 тис. шт., або більше, ніж вдвічі, зернозбиральних комбайнів із 5, 5 тис. шт. до 1,8, або більше, ніж втричі, бурякозбиральних комбайнів та машин із 1,6 тис. шт. до 0,7 тис. шт., або у 2,3 рази [4].

Для простого і розширеного відтворення виробничих засобів важливого значення набуває раціональне використання фінансових ресурсів, які і визначають можливості економічного і соціального розвитку підприємства. Саме фінансові ресурси є вихідним видом ресурсів, які формують інші ресурси для організації виробничих процесів, забезпечують процес перетворення ресурсів підприємства у продукцію, вартісне відтворення їх, а отже, і процес кругообігу капіталу [4].

Прискорення темпів науково-технічного прогресу спричиняє зростання частки основних засобів у елементній структурі потенціалу сучасних підприємств, хоча на вітчизняних підприємствах ця тенденція зумовлено скороченням усіх інших елементів. Як показали наші дослідження, структура потенціалу сучасних аграрних підприємств Полтавської області формується приблизно на 69% за рахунок виробничих засобів, на 18% - персоналу, 13% інформації. У 2015 р. порівняно з 2010 р. у сільгосппідприємствах Полтавського району відбулося збільшення вартості ресурсного потенціалу на 16261,4 тис. грн. (42,3 %). Цьому сприяло в свою чергу збільшення вартості земельних угідь на 3797,3 тис. грн. (19,5 %), основних засобів на 1175,5 тис. грн. (9,7 %), трудового потенціалу на 329,6 тис. грн. (46,3 %). Разом з тим зростання ресурсовіддачі не відбулося, її рівень залишався стабільним. Аналогічна тенденція характерна і для ресурсомісткості, що свідчить про недостатній рівень інтенсивності використання наявного ресурсного потенціалу.

Групування сільськогосподарських підприємств району за вартістю ресурсного потенціалу показало, що з підвищенням забезпеченості підприємств ресурсами ефективність їх господарської діяльності зростає. Так, у підприємствах, де середня вартість ресурсного потенціалу знаходилася в межах 6011,5 – 33881,4 тис. грн. і чисельність яких є переважаючою у районі (це невеликі підприємства, середня площа яких не перевищує 700 га, а середньорічна кількість працюючих 60 осіб) отримують в середньому валової продукції на суму до 2,5 млн. грн. Рівень рентабельності виробництва становить 10,8%. Ці підприємства є фінансово нестабільними та неконкурентоспроможними, в результаті чого здають свої позиції. Підприємства, вартість ресурсного потенціалу яких становить понад 50 млн. грн. отримують значно вищі результати господарської діяльності. Рівень рентабельності виробництва тут перевищує 12 %. Ще кращі результати мають підприємства, де вартість ресурсного потенціалу найвища і складає понад 70 млн. грн. Це СТОВ “Імені Калашника”, ТОВ “Агрофірма “Джерело”, СВК

“Злагода” та СТОВ “СС “Тростянець”, ДП ДГ “Степне”, рентабельність виробництва яких знаходиться в межах 35-60%.

Однією із причин низької конкурентоспроможності вітчизняних сільськогосподарських підприємств та незадовільної ефективності їх діяльності є неефективне використання наявного ресурсного потенціалу та відсутність стратегічного управління ним. У більшості підприємств елементи ресурсного потенціалу розглядаються як засоби виробництва, а не як елемент конкурентних переваг. Проведений аналіз формування ресурсного потенціалу сільськогосподарського виробництва дає підстави стверджувати про значні невикористані резерви збільшення виробництва продукції, підвищення її якості та здешевлення. Покращення економічної ситуації в сільському господарстві і забезпечення максимального використання його можливостей досягається за умови раціонального використання ресурсів на основі їх пропорційності і збалансованості.

Список використаних джерел

1. Піняга Н.О. Забезпеченість виробничими ресурсами сільськогосподарських підприємств / Н.О. Піняга // Сталий розвиток економіки – №2 (12) .– 2012.– С. 272.

2. Ресурсний потенціал аграрної сфери: проблеми та завдання ефективного використання : аналіт. доп. / О. В. Собкевич, В. М. Русан, А. Д. Юрченко, О. В. Ковальова [та ін.]. – К. : НІСД, 2013. – 76 с.

3. Україна у цифрах 2015: статистичний зб. // Державна служба статистики України. – К., 2016 р. –239 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://istmat.info/files/uploads/53010/ukraina_v_cifrah_2015.pdf.

4. Сільське господарство Полтавської області у 2015 році.: [стат. щорічник] Полтава: Головне управління статистики у Полтавській області, 2016.– С. 251.

УДК 631.11: 330.111.4

**ОЦІНКА ТА ДІАГНОСТИКА ВИРОБНИЧО-РЕСУРСНОГО
ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ФОРМУВАНЬ:
ОБМЕЖЕННЯ ТА РЕЗУЛЬТАТИ**

*Ігнатенко М.М., д.е.н., професор, Паламарчук О.М., к.е.н., доцент
ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
ім. Г. Сковороди”*

Аналіз категорій, понять, показників та інших дефініцій щодо механізму управління виробничо-ресурсним потенціалом аграрних підприємств дозволив визначитися, що усі його інструменти доцільно віднести або до організаційної, або до економічної складової й дати йому характеристику як організаційно-економічного механізму [2, с. 147]. Саме такий підхід обґрунтовує чітку структуру та виділення функціональних елементів, необхідних для реалізації системних управлінських рішень, спрямованих на досягнення конкретних цілей об'єкта управління шляхом впливу на середовище його функціонування з використанням виробничих ресурсів.

Виходячи з того, що виробничо-ресурсний потенціал характеризується не тільки кількісними та якісними показниками на момент дослідження, а й співвідношенням його величини та складу відносно потреб аграрних підприємств, цільового ринку їх діяльності, доцільно застосувати так званий ромб потенціалу, де на кінцях діагоналей відображаються види ресурсів. Велике значення має врахування структурних зрушень у складі виробничо-ресурсного потенціалу суб'єктів аграрного господарювання, а також динаміки змін у його величині, розміщенні та їх тенденцій.

Організаційно-економічний механізм управління ресурсним потенціалом аграрних підприємств слід розглядати як найбільш активний елемент системи управління їх розвитком загалом [1, с. 51]. Його основним призначенням є постійна ідентифікація ситуації в конкурентному середовищі та забезпечення швидкості реакції на ринкові зміни. У цьому зв'язку організаційно-економічний

механізм управління виробничо-ресурсним потенціалом аграрних підприємств розглядається як багатофункціональна і багатокомпонентна система, що складається з сукупності взаємопов'язаних структурних компонентів, які забезпечують ефективність та результативність управління.

Серед них як найбільш впливові процедури на результати діяльності виділено оцінку та діагностику виробничо-ресурсного потенціалу. Вони здійснюються, відповідно, до суб'єктів та об'єктів управління; передбачають послідовність етапів впровадження та використання стратегічного управління виробничо-ресурсним потенціалом аграрного підприємства; охоплюють завдання, результати та наслідки. На основі останніх здійснюється розробка заходів забезпечення розвитку виробничо-ресурсного потенціалу; відбуваються коригувальні дії у разі його часткової відповідності вимогам сталого та конкурентоспроможного розвитку аграрного підприємства, обґрунтовуються рекомендації щодо підвищення ефективності використання [3, с. 34].

Одним із найважливіших складників організаційно-економічного механізму є процеси оцінки та діагностики виробничо-ресурсного потенціалу, бо саме вони дозволяють досягати цілей та вирішувати поставлені завдання. При цьому необхідно відзначити, що коли потенціал агробізнесу розглядається як сукупність наявних ресурсів, його оцінка й діагностика зумовлюють необхідність встановлення якісних і кількісних характеристик окремих видів ресурсів, а також розробку параметрів, що описують виробничо-ресурсний потенціал агроформувань загалом.

Аналізуючи потенціал як здатність ресурсів давати певні результати і забезпечувати функціонування аграрного підприємства, слід погодитися з думкою, що використання результуючих характеристик дозволяє забезпечувати ефективність його розвитку. Саме тому організаційні процедури є інструментами розвитку та удосконалення виробничо-ресурсного потенціалу, забезпечуючи: комбінацію складових; формування оптимальної структури; ресурсозбереження; обґрунтування джерел фінансування та інвестування; напрямів досягнення ефективності використання у перспективі [5, с. 52].

З метою удосконалення виробничо-ресурсного потенціалу агроформувань необхідно використовувати диверсифікацію, кооперацію або інтеграцію виробництва, розвиток нових додаткових, супутніх або альтернативних видів діяльності (наприклад, сільського зеленого туризму, переробних підприємств, народних промислів та ремесел тощо). Зважаючи, що завданням управління є максимально продуктивне використання наявного виробничо-ресурсного потенціалу, важливим бачиться виділення в структурі його механізму концепцій, програм, проектів та планів підвищення ефективності використання [4, с. 78].

Список використаних джерел:

1. Ванієва А.Р. Методичні засади економічної оцінки виробничо-ресурсного потенціалу господарської діяльності / А.Р. Ванієва // Агросвіт. – 2013. – № 9. – С. 50-53.
2. Гринчук. Ю.С. Удосконалення формування та використання виробничо-ресурсного потенціалу аграрних підприємств: [монографія] / Ю.С. Гринчук. – Біла Церква: 2014. – 390 с.
3. Россоха В.В. Теоретико-методичні засади формування, розвитку та оцінювання виробничого потенціалу сільськогосподарського підприємства / В.В. Россоха. – К.: ННЦ ІАЕ, 2009. – 94 с.
4. Чирва О. Г. Виробничий потенціал підприємств АПК: поняття та оцінка / О. Г. Чирва // Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту. – 2014. – Вип. 1 (42). – С.76-80.
5. Шура Н. Моделювання залежності ефективності виробничо-господарської діяльності підприємств від стану та ефективності відтворення основних фондів / Н. Шура // Економіст. – 2012. – №4. – С. 50-55.

УДК 658.5:338.432

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*Красноруцький О.О., д.е.н., професор, Руденко С.В., к.е.н., викладач,
Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка*

Сучасний стан розвитку аграрного сектору економіки, який характеризується динамічними структурними трансформаційними процесами та турбулентністю, потребує проведення глибоких економічних досліджень господарської діяльності суб'єктів галузі, які дадуть їм можливість досягти стійких конкурентних позиції на ринку та підвищити економічну ефективність основної діяльності. В даному контексті першочерговою системною характеристикою господарської діяльності аграрних підприємств виступає виробничий потенціал, який відображає можливості та ресурси для своєчасної адекватної реакції підприємства на умови і зміни існуючого та прогнозованого середовища його діяльності. Управління розвитком виробничого потенціалу неможливе без переведення даної категорії з абстрактної площини в площину конкретних показників та індикаторів, які можуть бути оцінені за допомогою, передусім, економіко-статистичними методами.

Метою даної публікації є систематизація підходів щодо здійснення економічної оцінки виробничого потенціалу аграрних підприємств, пошук єдностей та протиріч у прийомах оцінювання, а також обґрунтування раціональних методичних підходів, які враховують складності та особливості формування та використання інформаційної бази щодо управління можливостями та комбінаціями ресурсів в умовах конкретного суб'єкта економічних відносин в аграрному секторі.

При виконанні дослідження методологічних та методичних засад економічної оцінки виробничого потенціалу аграрних підприємств необхідно обґрунтувати сутність цієї категорії, визначити структуру показників та індикаторів, місце в економічній діяльності підприємств. Така потреба виникає

через відсутність усталеності наукових позицій з цього питання, і, як результат, наявності значної кількості підходів до досліджень оцінки виробничого потенціалу в рамках різного розуміння його економічної сутності. Наразі, можна нарахувати досить багато підходів щодо розуміння сутності виробничого потенціалу аграрних підприємств.

Це дає змогу стверджувати, що виробничий потенціал аграрного підприємства є складною, багатогранною та багаторівневою системною характеристикою підприємства, яка ототожнює його можливості щодо отримання певних результатів своєї діяльності у визначених напрямках за рахунок певних організаційно-управлінських дій в процесі поєднання складових ресурсного потенціалу з технологіями, організацією та управлінням виробництвом в підприємстві.

Ми виходимо з того, що виробничий потенціал підприємства формується у вигляді відкриття можливостей, які реалізуються або залишаються невикористаними в залежності від розвитку та дієвості механізму їх управління. Тим самим чітко виокремлюються два етапи – формування і реалізація виробничого потенціалу аграрних підприємств, і, як наслідок, постає питання щодо можливості оцінки виробничого потенціалу на кожному з цих етапів.

Дослідження показали, що існуючі методичні підходи щодо оцінки виробничого потенціалу аграрних підприємств можна об'єднати в три групи. Найбільш поширеними та універсальними є комбінації методів, що застосовуються в межах витратного підходу. Крім того, він є придатним до використання як на стадії планування тих чи інших проектів розвитку підприємства, які передбачають генерування нових можливостей, тобто на етапі формування виробничого потенціалу, так і на етапі його реалізації для поточної оцінки можливостей в ході реалізації стратегічних та тактичних рішень щодо здійснення основної діяльності та забезпечення економічного зростання товаровиробника. Методичною основою вказаного підходу є сукупність методів визначення витрат, пов'язаних з реалізацією проектів розвитку та здійснення поточної діяльності, а також імовірнісні методи оцінки

очікуваних результатів реалізації вказаних проектів. За умови релевантної та повної інформаційної бази застосування цього підходу може давати надійні результати для використання при прийнятті відповідних управлінських рішень.

Порівняльний та результативний методичні підходи придатні до застосування лише на етапі реалізації потенціалу, адже передбачають наявність певних обраних стратегічних альтернатив розвитку та імплементацію відповідних стратегій. В основі застосування цих підходів лежать специфічні статистичні та імовірнісні методи оцінки ринкової вартості підприємства, сценарні методи стратегічного планування тощо. Застосування вказаних методів у різних комбінаціях потребує менш широкої та деталізованої інформаційної бази у порівнянні з методами витратного підходу, втім, надійність отриманих результатів для прийняття управлінських рішень, зазвичай, є меншою.

Єдність розглянутих підходів зумовлюється складністю оцінки такого об'єкта, як можливості розвитку або зростання підприємства, що зумовлює необхідність широкого застосування імовірнісних та сценарних методів. На нашу думку, саме їх поєднання має стати основою будь-якого методичного підходу щодо оцінки виробничого потенціалу аграрних підприємств, адже будь-яка можливість є його основною компонентою, а реалізація чи не реалізація можливості підприємством залежить від низки суб'єктивних та об'єктивних, зовнішніх та внутрішніх факторів, а отже носить імовірнісний характер. Більш того, остаточний вибір напрямку розвитку підприємства, а отже і його потенціалу, здійснюється власником та менеджментом підприємства, що додатково зумовлює суб'єктивний і, відповідно, також імовірнісний характер вибору того чи іншого сценарію. Останнє актуалізує застосування сценарних методів. Важливою проблемою оцінки виробничого потенціалу підприємства, в даному випадку, є те, що може скластися ситуація, за якої, наприклад, підприємство має значні можливості, але, в той же час, вони можуть залишитися нереалізованими, що навантажує методику оцінки потенціалу на етапі формування, зокрема, робить необхідним врахування ризиків від цього.

Зважаючи на особливості сучасних умов здійснення діяльності основна проблема методології оцінки економічного потенціалу полягає не стільки у створенні нової комбінації методів в межах того чи іншого підходу, не в ідентифікації додаткових нових гібридних, інтегральних та комплексних підходів, а в обґрунтуванні процедур вибору в межах існуючих підходів найраціональнішої комбінації методів на основі критичного аналізу доступності інформаційної бази та ситуативного планування сценаріїв розвитку.

Усунення вказаних протиріч можливо за рахунок впровадження методичного підходу, який чітко розмежовує дефініції «забезпечення виробничої діяльності», «ресурсний» та «виробничий» потенціал. Вказаний методичний підхід дозволяє уникнути більшості виявлених методичних протиріч за допомогою декомпозиції оцінок ресурсного забезпечення, технологій і організації виробництва, що визначає послідовність етапів оцінки виробничого потенціалу та дозволяє отримувати достовірні дані щодо можливостей розвитку виробничої діяльності аграрних підприємств.

Список використаних джерел

1. Андрійчук В. Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз [монографія] / Андрійчук В.Г. – К.: КНЕУ, 2005. – 292 с.
2. Гуторов О. І. Оцінка земель і ресурсного потенціалу в сільському господарстві: теоретичні та практичні підходи [монографія] / О.І. Гуторов, І.О. Шарко / Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Харків: ХНАУ; Вид-во «Точка», 2012. – 256 с.
3. Заїка С. О. Інвестиційний потенціал підприємства та варіанти його формування / С. О. Заїка // Науковий вісник Херсонського державного університету. «Економічні науки». – 2015. – Вип. 13. Ч. 1. – С. 84-87.
4. Плотницька С. І. Інструментарій ефективного управління внутрішніми ресурсами аграрних підприємств [монографія] / С.І. Плотницька. – Харків: Видавництво ТОВ «Щедра садиба плюс», 2015. – 331 с.

5. Ярема Я.Р. Розвиток потенціалу підприємств агропромислового виробництва [монографія] / Я.Р. Ярема. – Харків: Видавництво ТОВ «Щедра садиба плюс», 2015. – 256 с.

6. Макаренко П. М. Стратегія розвитку інвестиційної діяльності в АПК / П. М. Макаренко // Вісник СНАУ : Фінанси і кредит . – № 1. – 2013. – С. 83-88

7. Лугова О. І. Формування результативної системи управління економічним потенціалом підприємств галузі свинарства / О. І. Лугова // Бізнес-навігатор. – 2014. – № 1. – С. 210-214.

УДК 631.11

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*Погребняк Л.П., аспірант, Полтавська державна аграрна академія,
викладач циклової комісії фінансово-економічних і облікових дисциплін,
Полтавський кооперативний коледж*

Ефективне і конкурентоспроможне функціонування кожного окремого сільськогосподарського підприємства є практично неможливим без якісного і економічно обґрунтованого розвитку його ресурсного потенціалу. Сучасні умови розвитку економіки супроводжуються високим рівнем невизначеності макросередовища, загостренням конкуренції, що впливають на ефективність функціонування підприємства, досягнення стійкого розвитку та спонукають до максимального використання наявних ресурсів та їх сукупності в якості ресурсного потенціалу підприємства. Досить часто категорії «ресурси» та «ресурсний потенціал» ототожнюють, хоча, на нашу думку, між ними існують розбіжності в тлумаченні та змістовому наповненні. Як зазначають К. Макконелл та С. Брю, до ресурсів слід віднести землю, капітал, працю та підприємницьку здібність [5]. А.Г. Загородній та Г.Л. Вознюк під

економічними ресурсами розуміють сукупність ресурсів, які використовують для виробництва товарів: земля, праця, капітал, підприємницькі здібності, технологія, інформація тощо [1].

Головна відмінність категорії «ресурсний потенціал» від категорії «ресурси» полягає в тому, що в якості ресурсного потенціалу, крім матеріальних та нематеріальних засобів, використовується здатність персоналу та підприємства в цілому використовувати наявні засоби та ресурси. Характеризуючи ресурсний потенціал, слід враховувати, що до його складу входять не тільки ресурси, призначені для споживання в конкретному періоді, але й їх страхові та інші запаси. Тому ресурсний потенціал відображає і потенціальну, а не лише реальну, можливість його споживання в процесі суспільного виробництва.

Застосування категорії ресурсного потенціалу було розпочато в 70 – 80-ті роки минулого століття. Тоді домінували два підходи до тлумачення ресурсного потенціалу:

– як сукупності ресурсів без урахування їх взаємозв'язку та участі у виробничому процесі. Його прихильниками, зокрема, є Л.І. Абалкін, І.І. Лукінов, А.М. Онищенко, Б.Й. Пасхавер, Д.А. Черніков та ін.;

– як сукупності ресурсів, здатних виробляти визначену кількість матеріальних благ. До його прихильників належать насамперед В.І. Свободін, Д.К. Шевченко, Е. Б. Фігурнов.

Зокрема поняття аграрного ресурсного потенціалу найбільш повно розкрив С.Муравський. Він говорить, що «ресурсний потенціал слід характеризувати як сукупність природних і техногенних матеріальних елементів, які можуть бути використані людиною для своєї життєдіяльності і залучені до процесу праці. Ресурси являють собою матеріальну основу виробництва, але в статичі, тобто до моменту їх залучення до виробничого процесу, вони являються вихідною точкою виробничого процесу і можуть увійти до нього в самому різноманітному сполученні. Ресурси представляють собою витратну частину процесу виробництва і характеризують лише те, що

може бути отримано в результаті здійснення виробничого процесу. Тому як окремі види ресурсів, взяті самі по собі, так і сума ресурсів, визначена на основі використання різних еквівалентів, представляють собою саме ресурсний потенціал, який може бути залучений у будь-які виробничі процеси. Один і той же ресурс по різному бере участь в різних процесах виробництва і приводить до самих різноманітних кінцевих результатів» [2].

По суті, ресурсний потенціал аграрних підприємств – складна система, яка поєднує в одне ціле групи ресурсів, що при використанні в органічній єдності дозволяють отримати належні результати діяльності. При цьому ресурсний потенціал підприємства можна охарактеризувати чотирма основними критеріями:

- реальними можливостями підприємства в тій чи іншій сфері діяльності; обсягом ресурсів, залучених і підготовлених до використання у виробництві;
- здатністю кадрів використовувати ресурси, вміння розпоряджатися ресурсами підприємства;
- формою підприємництва та відповідною організаційною структурою підприємництва [3, с. 83-87].

Ефективне використання ресурсного потенціалу аграрних підприємств є об'єктивною необхідністю і важливою передумовою розвитку аграрного сектору економіки. Реформаційні зміни в сільському господарстві не дали бажаної соціально-економічної віддачі. Підприємства сьогодні знаходяться у край важкому становищі, руйнується ресурсний потенціал галузі. Кризова ситуація в АПК та в економіці України загалом спричиняє руйнування ресурсного потенціалу. Враховуючи специфічні галузеві особливості сільського господарства, виокремлено основні принципи, які допомогли б досягнути високої віддачі ресурсів:

- принцип оптимізації структури передбачає таку кількісну та якісну співвідносність різних ресурсних складових, які, виконуючи властиву кожній з них функцію або виконуючи відведену для них роботу, проявляли б якомога

краще й ефективніше їх «внутрішній резерв», сприяли кращому прояву потенціалу всіх інших складових і забезпечували на цій основі необхідний результат. У нашому випадку йдеться про те, що для обробітку певної кількості сільськогосподарських угідь необхідна визначена кількість матеріально-технічних і трудових ресурсів. Тобто ресурси повинні бути збалансовані таким чином, щоб їх використання забезпечувало оптимальний рівень випуску продукції і прибутковості підприємства;

– другий принцип реалізується у таких основних напрямках. По-перше, вдосконалення складових ресурсного потенціалу, тобто оновлення машинно-тракторного парку відповідно до вимог НТП, підвищення кваліфікації кадрів, перепідготовка, профорієнтація робочої сили, зайнятої в сільському господарстві, відтворення та покращення якості ґрунтів тощо. По-друге, вдосконалення технології – способу використання ресурсів у виробничому процесі. Застосування прогресивних технологій забезпечує ресурсозберігаючий ефект, отримання високих врожаїв та високопродуктивного поголів'я;

– суть третього принципу полягає в цільовому використанні ресурсів. Сьогодні часто можна спостерігати ситуацію, коли через нестачу техніки машини й обладнання використовують не за призначенням. Відповідно й робітники в такому випадку, обслуговуючи їх, виконують не суто професійні функції. Дотримання принципу цілеспрямованості використання ресурсів забезпечить зростання продуктивності праці, фондівіддачі та урожайності;

– принцип економності є однією з головних умов ефективного виробництва не тільки в АПК, а й в усіх галузях національної економіки. Це зумовлено дією економічного закону «обмеженості ресурсів» [4, с. 38].

Дотримуючись цих принципів, можна отримати максимально високі результати з економією продуктивних сил.

Отже, ресурсний потенціал сільгоспідприємства являє собою сукупність всіх ресурсів, необхідних йому для забезпечення ефективної діяльності (землі, матеріально-технічних засобів, трудових, фінансових і різноманітних нематеріальних ресурсів). Ресурсний потенціал грає важливу роль для

ефективної роботи підприємства, оскільки є засобом для отримання максимального прибутку і підвищення конкурентноспроможності.

Список використаних джерел

1. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. — К.: Знання, 2007. — 1072 с.
2. Піняга Н.О. Спеціалізація виробництва в сільськогосподарських підприємствах / Розвиток механізмів функціонування економіки та фінансово-кредитного сектору в умовах євроінтеграційних процесів: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. — Сімферополь, 2012. — с. 29-31.
3. Сердак С.Е. Принципи ефективного управління ресурсами суб'єктів господарювання/ С.Е. Сердак // Академічний огляд : наук. практ. журнал. — 2008. — № 2. — С. 83-88.
4. Юрчишин В.В. Розбудова системного державного управління сільським господарством /В.В. Юрчишин //Економіка АПК : міжнар. наук. виробн. журнал. — 2005. — № 6. — С. 3-17
5. Makkonell, K.R. and Vrtju, S.L. (1998), Jekonomiks [Economics], INFRA, Moscow, Russia, p. 984.

УДК 330.313:631.11

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Пономарьов О.С., к.е.н., доцент, докторант, Тернопільський національний економічний університет, Народний депутат України

Здійснення економічної діяльності суб'єктами аграрного виробництва, забезпечення досягнення її ефективності неможливе без залучення та використання певних ресурсів. Максимальної ефективності основної діяльності підприємство досягає при оптимальній комбінації обмежених ресурсів, що приймають участь у виробництві. Варто відзначити, що комбінування ресурсів у процесі виробництва впливає не тільки на реалізацію існуючих можливостей,

що є характеристикою реалізації виробничого потенціалу, а й на відкриття додаткових можливостей, що дає змогу говорити про його розвиток.

В свою чергу, саме розвиток виробничого потенціалу аграрних підприємств є основою їх економічного зростання, адже створення умов для реалізації тих чи інших можливостей підвищення економічної ефективності за рахунок змін в обсягах виробництва, якості продукції, товарній номенклатурі випуску, поглибленні переробки сільськогосподарської сировини в підприємстві, вирішенні проблеми зберігання є викликом для структурних змін в забезпеченні ресурсами всіх процесів виробництва на підприємстві.

Метою публікації є ідентифікація структурних особливостей комбінування ресурсів у процесі формування виробничого потенціалу аграрних підприємств, оптимізації та раціоналізації їх поєднання.

На сьогоднішній день перед аграрним сектором економіки держави, в першу чергу, стоїть завдання подолання збитковості аграрного виробництва, адже, збиткова діяльність аграрних підприємств стала перманентним явищем, яке можна спостерігати набагато частіше, ніж отримання стабільних прибутків від здійснення поточної виробничої діяльності та досягнення фінансової стійкості суб'єктів аграрної сфери. Вагомою причиною цього є скорочення ресурсного забезпечення аграрного виробництва. Саме тому, пошук напрямів покращення економічної ситуації в аграрному секторі економіки необхідно виконувати спираючись на створення умов для оптимального забезпечення ресурсами виробничого процесу аграрних підприємств, як головної передумови здійснення успішної виробничої, а також комерційної діяльності підприємств галузі. Вважаємо, що розпочинати ці процеси необхідно саме в підприємствах, що спеціалізуються на галузі рослинництва, це викликано тим, що підприємства даного галузевого напрямку, в порівнянні з іншими, мають більше передумов для сталого розвитку та ефективного функціонування.

Ідентифікація структурних особливостей комбінування ресурсів є основою подальшої оцінки та визначення напрямів розвитку процесів формування виробничого потенціалу аграрних підприємств, оптимізації та

раціоналізації їх поєднання. Для розкриття глибинного змісту, внутрішніх взаємозв'язків виробничого потенціалу доцільним є надання характеристики його структурних елементів. Безперечно, базовими елементами виробничого потенціалу аграрних підприємств є ресурси, які необхідні для виробничої діяльності у галузі. Важливим у характеристиці ресурсів є визначення взаємозв'язків між ними, а також причинно-наслідкових зв'язків їх структурних елементів в контексті системних ознак виробничого потенціалу, як складної та багатогранної категорії, яка характеризує здатність суб'єкта до економічного зростання. При цьому саме врахування субституції ресурсів є найбільш складним завданням оцінки ресурсного забезпечення та ресурсного потенціалу в аграрній сфері.

Аналізуючи склад визначених ресурсів аграрних підприємств, варто відмітити, що земельні ресурси (сільськогосподарські угіддя) та трудові ресурси аграрних підприємств можуть бути якісно поліпшені без залучення їх ззовні. В той час, як основні та оборотні фонди мають фіксовані в статистиці вхідні параметри, які можливо лише максимально реалізувати. Доцільним є розгляд факторів, що впливають на ресурсне забезпечення аграрного виробництва, формування і реалізацію виробничого потенціалу в розрізі таких ресурсів, як наявність земельних ресурсів, персоналу, активної частини основних засобів, коштів для фінансування оборотних засобів.

Беручи до уваги характер участі у виробництві виділених видів ресурсів, їх дію у формуванні та функціонуванні ресурсного потенціалу аграрного виробництва можна виділити наступний склад критеріїв ресурсного забезпечення аграрного виробництва: 1. Забезпеченість земельними ресурсами. 2. Забезпеченість підприємства кваліфікованим персоналом. 3. Забезпеченість виробничого процесу технічними засобами виконання технологічних процесів. 4. Забезпеченість коштами для фінансування матеріальних та нематеріальних витрат при реалізації процесу виробництва продукції.

Відповідність ситуації, що склалася в підприємствах, першим трьом критеріям характеризує здатність підприємства ефективно, при оптимумі

витрат, виробляти максимальний обсяг конкурентоспроможної аграрної продукції. В той же час, відповідність третьому критерію дозволяє забезпечувати ефективність всієї виробничо-господарської діяльності, адже саме наявність технічних засобів дозволяє реалізовувати технології виробництва, що є основою отримання результатів виробничої діяльності. В свою чергу, четвертий критерій складає основу для дотримання всіх перелічених ознак, адже саме його дотримання забезпечує повноту переходу авансованого капіталу в товарну форму з метою подальшого повернення в грошову, що відповідає сутності виробничої стадії відтворювального процесу.

Таким чином, виробничі ресурси аграрного виробництва – це складна, інтегрована система, яка пов'язує різні за своїми характеристиками групи ресурсів матеріального та нематеріального характеру, які при використанні в своїй органічній єдності дозволяють отримувати результати шляхом створення аграрної продукції. При цьому економічні результати використання ресурсів формуються лише за певних умов, які, в свою чергу, можуть бути керованими, некерованими та частково керованими з боку підприємства. Таким чином, відмінність між ресурсним забезпеченням та ресурсним потенціалом полягає в урахуванні вказаних умов та можливостей їх використання або управління ними. Тобто, якщо ресурсне забезпечення виробництва являє собою інтегровану систему наявних ресурсів, то ресурсний потенціал є впорядкованою сукупністю (або системою) можливостей використання та комбінування ресурсів з метою отримання економічних результатів в контексті імперативів внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства. Органічний розвиток інструментів та засобів урахування вказаних імперативів, інтеграція в системи управління розвитком потенціалу функціональних компонент або функціональних потенціалів забезпечує трансформацію ресурсного потенціалу в потенціал виробничий і далі в економічний.

Варто також узагальнити, що кожна компонента та елемент ресурсного потенціалу в динаміці може розглядатися як об'єкт відтворювального процесу. При цьому слід зазначити, що саме елементи потенціалу, а не сам потенціал є

об'єктом відтворення, адже потенціал – це сукупність можливостей, а можливість відкривається перед підприємством за тих чи інших умов, переважно, незалежних від активності суб'єкта. Втім, підприємство може володіти або не володіти засобами реалізації можливостей, які відкриваються, що і забезпечується наявністю ресурсів та інструментарію їх поєднання у виробничому процесі, якщо мова йде про потенціал виробничий, або у виробничо-комерційному процесі, якщо мова йде про потенціал економічний.

Перспективним напрямом подальших досліджень є встановлення вартісних критеріїв рівня ресурсного забезпечення аграрних підприємств та обґрунтування кореляції стадії розвитку ресурсного потенціалу аграрного підприємства з типом технологій в аграрному виробництві, як основної компоненти переходу ресурсного потенціалу у виробничий.

Список використаних джерел

1. Економічна енциклопедія: У 3-х т. / Відп. ред. С.В. Мочерний – К.: Академія, 2002. – Т. 3. – 952 с.
2. Маркс К. Капітал. Т.3 // Маркс К., Енгельс Ф. Сочинения. – Изд-е второе. – М.: Госуд. изд-во политической литературы, 1961. – Т.25, ч. 2. – С. 551.
3. Маркс К. Капітал. Т.1 // Маркс К., Енгельс Ф. Сочинения. – Изд-е второе. – М.: Госуд. изд-во политической литературы, 1960. – Т.23. – С. 907.
4. Ульяновченко О.В. Управління ресурсним потенціалом в аграрному секторі: автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.00.03 / О.В.Ульянченко; Нац. наук. центр «Ін-т аграр. Економіки» УААН. – К., 2008. – 38 с.
5. Соколова Л.В. Організаційно-економічне забезпечення адаптації підприємств до невизначеності бізнес-середовища: Автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.06.01 / Л.В. Соколова; НАН України. Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2006. – 32 с.

УДК 331.103.6

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Васюта В.Б., к.т.н., доцент, Васюта В.В., к.т.н., доцент,

Полтавський національний технічний університет ім. Ю.Кондратюка

Підприємство, безперечно, являє собою один із головних елементів ринкового господарства та є провідним і важливим аспектом сучасної економіки. Від ефективності функціонування підприємства залежать економічний, науковий, технічний рівень розвитку країни, добробут усіх верств населення. Особливість галузі, в якій функціонує підприємство, позначається на особливостях його розвитку [1].

Питанням соціального та економічного розвитку підприємств присвятили свої праці такі вчені, як: Алімов О.М., Амоша О.І., Ансофф І., Аптекарь С.С., Афанасьєва Н.В., Берсуцький Я., Богатирьов І.А., Булеєв І.П., Василенко В.А., Воронкова А.Е., Гавриленко В.А., Галушко О.С., Геєць В.М., Друкер П.Ф., Євдокимов В.Ф., Запасна Л., Кизим М.О., Кононенко І.В., Макогон Ю.В., Масленникова Н.П., Миколайчук Н.С., Новикова О.Ф., Орлов О. О. Подсолонко В.А., Пономаренко В.С., Портер М., Пушкар О.І., Раєвнєва О.В., Тридід О.М., Червона Л.Г., Чумаченко Н.Г., Хобта В.М. та інші.

Ринкові засади господарювання, підвищення інтенсивності конкуренції, насичення інформаційного простору, світова фінансова криза тощо вимагає від сучасних підприємств нових методів та підходів до вирішення повсякденних задач для забезпечення повноцінного функціонування, економічної ефективності та виживання на конкурентному ринку. Оптимальним процесом направленим на вирішення вищезгаданих задач є економічний розвиток підприємства [2].

Економічний розвиток – незворотні, спрямовані, закономірні (кількісно-якісні та сутнісні) зміни економічної системи (у нашому випадку підприємства)

в довготерміновому періоді, що відбувається під впливом економічних суперечностей, потреб та інтересів, зумовленість яких характеризується дією основних законів діалектики, що не виходять за межі глибинної внутрішньої сутності такої системи [3]. Економічному розвитку також притаманні керованість, цілеспрямованість, вимірюваність.

На процес реалізації керівництвом підприємства функції планування економічного розвитку впливають фактори як внутрішнього, так і зовнішнього середовища організації. До факторів внутрішнього середовища організації відносяться цілі, інформаційне забезпечення, ефективність трудової діяльності керівника, рівень кваліфікації працівників підприємства, ресурсне забезпечення, технологія виробництва, економічна безпека підприємства [4]. Фактори зовнішнього середовища організації – економічні, політичні, соціальні, правові.

Планування економічного розвитку пов'язане складною взаємозалежністю з такими складовими: фінансовою, інформаційною, кадровою, правовою, виробничою, техніко-технологічною. Підвищення чи зниження показників, які характеризують кожен зі складових, може спричинити зміну економічного розвитку підприємства.

Соціальний розвиток підприємства пов'язаний з необхідністю створення сприятливих умов для діяльності працівників.

Соціальний розвиток – це процес якісного удосконалення соціальної складової життєдіяльності персоналу, що забезпечується його власними зусиллями та діями керівництва підприємств, яке функціонує з дотриманням законодавства на принципах соціально-орієнтованого господарювання. Колектив підприємства є найближчим соціальним середовищем кожного працівника, і саме він забезпечує його постійний розвиток [5].

Соціальний розвиток охоплює широке коло аспектів, яке включає створення необхідних умов для культурного розвитку, спілкування, відпочинку і повноцінного відновлення сил працівників. Для забезпечення соціального

розвитку підприємство утримує і розвиває соціальну інфраструктуру.

Соціальний розвиток трудового колективу, як правило, розглядається у широкій та вузькій площині. У широкому розумінні, соціальний розвиток трудових колективів охоплює помітні перетворення, наслідком яких є кількісні та якісні зміни у сферах їх життєдіяльності, утвердження соціальної згуртованості, підвищення соціального статусу колективу, розвиток особистісного самовираження членів колективу, вдосконалення соціальної та професійної структур, збагачення інституційної і професійної мотивації, формування системи спільних цінностей.

Тобто соціальний розвиток колективу підприємства завдяки процесам соціалізації окремого працівника та всього колективу дає змогу регулювати та врівноважувати інтереси усіх зацікавлених сторін. Як пише О.А. Грішнова [6], у вузькому розумінні соціальний розвиток колективу містить в собі ту суму факторів, які утворюють показники соціальної трудового колективу та сприяють здійсненню функцій цього типу соціальних утворень.

Соціальна функція підприємства реалізується за допомогою здійснення як обов'язкових, так і добровільних соціальних програм, які розробляються і реалізуються за ініціативою самого підприємства.

Соціальна політика відносно розвитку персоналу представляє собою цілі і заходи, що пов'язані з наданням працівникам додаткових пільг, послуг та виплат, які забезпечують подальший розвиток персоналу. На більшості підприємств разом з обов'язковими соціальними програмами реалізуються добровільні програми, які розрізняються великою різноманітністю.

Як зазначають спеціалісти, в соціальному розвитку підприємств намітилися дві тенденції: збільшення гнучкості соціальних програм, посилення індивідуального підходу та збагачення змісту соціальних програм, що пов'язано з необхідністю задоволення нових соціальних потреб і проблем [7].

Усе це є підтвердженням того, що соціальна функція підприємств розвивається і посилюється, що сприяє розвитку персоналу, формуванню

партнерських відносин та підвищенню ефективності трудової діяльності.

Планування соціального розвитку колективу підприємства виступає як метод управління соціальними процесами в житті колективу.

Основним завданням плану соціального розвитку колективу є розробка і здійснення системи заходів, що забезпечує гармонійні та всебічні підвищення якості життя персоналу підприємства в побуті і якості умов трудової діяльності.

В умовах загострення соціально-економічних відносин в суспільстві підприємствам необхідно замислитись про свою соціальну діяльність і відповідальність перед суспільством, оскільки порушення економічного та екологічного балансу у всьому світі створює реальні загрози для бізнесу і ставить під питання його існування разом із самим суспільством. Сьогодні підприємства найрозвинутіших держав світу, як і самі держави, не в змозі самотійно змінити таку тенденцію. Саме тому наявні проблеми потрібно вирішувати всім соціальним партнерам – бізнес-сектору, державі і громадським організаціям [8].

Бізнес-сектору потрібно усвідомити загрози, які криються в її діяльності відносно зацікавлених сторін. Тобто, підприємства в своєму соціальному розвитку мають вирішувати як проблемні питання внутрішнього середовища, так і адаптуватися до змін зовнішнього середовища.

Тенденції світового розвитку, систематизовані О.В. Мартяковою та В.В. Зубенко, які впливають на соціальний розвиток підприємства поділяються на: загально цивілізаційні (ефект десинхронізації, адаптивні організаційні структури); економічні (розвиток економіки знань, віртуальна економіка, соціально відповідальне споживання, розвиток Інтернету); соціальні (масова індивідуалізація, виникнення доктрини «соціальної згуртованості») [8].

Результатом впливу цих тенденцій є бізнес-модель соціально відповідальної організації, тобто в основі її лежить корпоративна соціальна відповідальність, інтегрована в бізнес-стратегію підприємства та його цінності. Дійсно, очевидним є те, що економічні реалії і соціальний розвиток суспільства,

а отже і підприємств, корелюють між собою, відбувається трансформація соціальних відносин і очікувань [7].

Одним із найважливіших способів забезпечення стійкого соціального розвитку підприємств в сучасних умовах можна вважати доктрину «соціальної згуртованості». Соціальна згуртованість є протиположною індивідуалізації. Під соціальною згуртованістю в загальному сенсі варто розуміти здатність суспільства гарантувати добробут всіх його членів, зводячи до мінімуму відмінності між соціальними групами.

Соціальна згуртованість колективу може стати основою моделі соціально відповідального підприємства і його відповідальної поведінки відносно суспільства і працівників. Підприємство з розвинутою організаційною культурою, як системою цінностей, які поділяються всіма членами колективу, ніколи не буде соціально розрізненим.

С. Долан і С. Гарсія пропонують розглядати культуру компанії як сукупність трьох категорій цінностей: економіко-прагматичних, етико-соціальних та емоційно-розвиваючих [9]. Такі цінності можуть стати основою соціально відповідального підприємства.

Проте, якщо підприємство вирішило працювати згідно принципів соціальної відповідальності, воно має розв'язати проблему побудови діалогу з широким колом зацікавлених сторін шляхом соціального партнерства.

Вирішення питань соціального розвитку колективу підприємства належать до найважливіших чинників підвищення ефективності виробництва, високої результативності виробничо-господарської та комерційної діяльності. Сучасні умови господарювання висувають підвищені вимоги до персоналу підприємства, рівня його загальної освіти, професійної підготовки, творчої активності. Постійний розвиток здібностей людини є необхідною передумовою її успішної праці, уміння використовувати сучасні технічні засоби, нову техніку й технологію, новітні наукові досягнення.

Список використаних джерел

1. Нечепуренко М. Н. Проблеми економічного розвитку підприємств / М. Н. Нечепуренко // Питання економічних наук. – 2006. – № 1 (17). – С. 23 – 25.
2. Крюкова І. О. Проблема збалансованості підсистем сталого економічного розвитку / І. О. Крюкова // Економічний простір. - 2009. - №22. - С. 224-229.
3. Дакус А.В. Економічний розвиток підприємства: сутність та визначення [Електронний ресурс] / А.В. Дакус, М.О. Сімченко // Актуальні проблеми економіки та управління. – 2012. – №6. – Режим доступу : <http://problemy.economy.kpi.ua>
4. Череп А.В., Лепьохін О.В., Олейнікова Л.Г., Лепьохіна І.О. Економічний механізм регулювання розвитку промислового виробництва: монографія / – Запоріжжя: КПУ, 2011. - 352 с.
5. Бичков О.О. Соціально-економічні регулятори розвитку підприємства. Економіка та держава. – № 9, 2011. С.73-77.
6. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудова відносини: підручник [Текст] / О.А. Грішнова. – К.: Знання, 2009. – 390 с
7. Олесневич Л. Проблемы социального управления на промышленном предприятии. Киев, – 2006. – 149 с.
8. Мартякова О.В., Зубенко В.В. Вектор социального развития предприятий в современных условиях. // Управлінські технології у рішенні сучасних проблем розвитку соціально-економічних систем: моногр. [Текст] / О. В. Мартякова [та ін.]; за заг. ред. О.В. Мартякової. – Донецьк: ДВНЗ «ДонНТУ», 2011. – 744 с.
9. Долан С. Управление на основе ценностей. Корпоративное руководство по выживанию, успешной жизнедеятельности и умению зарабатывать деньги в XXI веке [Текст] / С. Долан, С. Гарсия. – М.: Претекст, 2008. – 313 с.

УДК 631.11: 330.111.4

**ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ
АПК ТА ЙОГО ОЦІНКА В ОПЕРАЦІЙНОМУ, БІЗНЕСОВОМУ,
ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ**

Волошина О.А., асистент кафедри економіки підприємства та управління персоналом, Стеценко Ю.В., студент, Улько О.Ю., студент, Полтавський національний технічний університет імені Ю. Кондратюка

На будь-якому підприємстві, незалежно від його організаційно-правової форми господарювання, важливим є формування його ресурсного потенціалу. Стратегічне значення ресурсів полягає в можливостях розробляти оптимальну для підприємства стратегію, забезпечувати рентабельне виробництво та підвищувати його рівень позиції на ринку.

У повсякденній господарській діяльності підприємств задіяні безліч різноманітних ресурсів: земельні, трудові, фінансові, матеріальні та нематеріальні тощо. Процес виробничої діяльності ускладнюється браком їхнього існування на підприємстві, тому забезпечення сільськогосподарського виробництва ресурсами є актуальним питанням сьогодення.

Слово «ресурс» походить від французького «resource» – допоміжний засіб. В економічному словнику С.М. Гончарова ресурси визначаються як природні, сировинні, матеріальні, трудові, фінансові цінності, які можна використати в разі потреби для створення продукції, надання послуг, одержання додаткової вартості [2]. Під поняттям «потенціал» (від лат. «potentia» – можливість, потужність) розуміють засоби, запаси, джерела, які є і можуть бути мобілізовані, приведені в дію, використані для досягнення певних цілей, здійснення плану, вирішення якихось завдань [7]. На думку С. Сердака, ресурсний потенціал підприємства – це сукупність матеріальних, нематеріальних, трудових, фінансових ресурсів, зокрема здатність робітників підприємства ефективно використовувати зазначені ресурси для виконання місії, досягнення поточних та стратегічних цілей підприємства [8].

Так, К.М. Миско розглядає ресурсний потенціал як сукупну величину реалізованих і нереалізованих можливостей використання ресурсів у процесі задоволення суспільних потреб, що виражається в ресурсній формі її представлення [6].

Андрійчук В.Г. розглядає ресурсний потенціал як сукупність органічно взаємопов'язаних ресурсів сільськогосподарського виробництва, що дають змогу досягати, в заданих умовах об'єктивно обумовленого рівня господарських результатів [1].

Думки науковців щодо визначення терміну ресурсного потенціалу відрізняються, але всі вони погоджуються, що використання даного потенціалу є основним з факторів виходу вітчизняних підприємств аграрного сектору з кризи, стабілізації їхньої діяльності на внутрішньому ринку і вихід на зовнішні ринки збуту.

Аграрний сектор України набув нового значення для економіки України в контексті стрімкого зростання обсягів виробництва та експорту протягом останнього десятиліття. Разом з тим внаслідок конфлікту на Донбасі різке падіння промислового виробництва і згорання металургійного експорту зумовило прискорену реструктуризацію економіки України, значно підвищивши значення агросектору у її структурі та експорті. Зокрема, АПК став сектором, який продовжив зростання у кризовий 2014 р. та вперше став лідером за обсягом експортних поставок.

Експорт українських аграрних та харчових продуктів перевищив \$ 15,5 млрд. за минулий рік і склав 42,5 % від загального експорту країни. Зовнішньоторговельний обіг продукції агропромислового комплексу за 2016 р. досяг у вартісному \$ 19,6 млрд. В загальному зовнішньоторговельному обігу країни це склало 26,1%.

Експорт української аграрної продукції зріс на 4,5 % порівняно з 2015 р. Головними продуктами експорту в 2016 році традиційно стали такі товари як зернові культури, олія та насіння олійних культур. До ТОП-10 експортних товарів також потрапили соя, цукор та м'ясо [3].

Позитивна кон'юнктура світових сільськогосподарських ринків сприяла зростанню привабливості сектору АПК для внутрішнього та зовнішнього інвестування, в т.ч. з країн ЄС.

До основних бар'єрів для інвестицій у сільському господарстві на сьогодні відносять [4]:

- нестабільна, непрогнозована та непрозора державна політика, яка характеризується відсутністю єдиної законодавчої бази для усіх виробників та секторів, надмірним втручанням уряду в роботу аграрних ринків (особливо це стосується експортних обмежень та розподілу експортних квот, цінового регулювання на окремі види аграрної продукції, системи оподаткування сектору, ін.). Така політика створює несприятливий інвестиційний фон в секторі, що перешкоджає надходженню довгострокових інвестицій.

- недостатнє фінансування сільського господарства, низький рівень кредитування сектору у порівнянні з подібними країнами. Ускладнений доступ до банківських кредитів та ресурсів міжнародних фінансових організацій. Головним джерелом фінансування серед підприємств агробізнесу залишається внутрішнє самофінансування з прибутку і особистих заощаджень. Тоді як можливості зовнішнього фінансування через банківський кредит дуже обмежені для сільгоспвиробників. Малий та середній агробізнес особливо відчуває ускладнений доступ до інфраструктурних потужностей, які концентруються в основному у великих агрохолдингах. Це значно обмежує можливості малого та середнього бізнесу в АПК щодо експорту.

- неефективна державна політика щодо підтримки експортерів. Основними перешкодами на шляху українських експортерів аграрної продукції (в першу чергу, малого та середнього бізнесу) є: невідповідність українських стандартів європейським та міжнародним та низька якість виробленої продукції; недостатня інформація про особливості цільових експортних ринків; низька поінформованість невеликих аграрних виробників про можливості експорту на ринки ЄС; відсутність державних програм та інституцій з розвитку сільськогосподарського експорту; обтяжливі митні процедури та корупція на

митниці, нерозвинена ринкова інфраструктура та проблеми з логістикою; неефективна система страхування с/г ризиків.

Однак рівень інвестицій в основний капітал аграрного сектору все ще обмежений і потенціал сектору щодо збільшення врожайності та продуктивності праці залишається невикористаним.

Надходження прямих інвестицій в агропромисловий комплекс покращить становище сільського господарства, сприятиме впровадженню нових технологій, покращанню якості переробки та зберігання продукції сільського господарства. Важливим завданням є створення інноваційного потенціалу, що здатний забезпечити належний рівень конкурентоспроможності продукції сільського господарства, державне регулювання цін на окремі види продукції та правил страхування сільськогосподарської продукції.

В умовах фінансової кризи залучення іноземних інвестицій до АПК є одним із головних засобів забезпечення підвищення якісних показників економіки АПК України. Аграрний сектор економіки України може здійснити прорив на світовому ринку завдяки тому, що його потенціал ще не вичерпано.

Список використаних джерел

1. Андрійчук В.Г. Ефективність використання виробничого потенціалу в сільському господарстві / В.Г. Андрійчук. – К. : Вид-во «Економіка», 1983. – 280 с.
2. Гончарова С.М. Тлумачний словник економіста / за ред. проф. / С.М. Гончарова – Рів- не : Вид-во НУВГП, 2008. – 264 с.
3. Державний комітет статистики України // Статистична інформація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Єрмолаєв А., Клименко І., Аграрний сектор України: тенденції, суб'єкти, перспективи реформування / А.Єрмолаєв, І.Клименко та ін. – К. : Інститут стратегічних досліджень, 2015. – 28 с.
5. Мамалуй О.О. Основи економічної теорії : підручник / О.О. Мамалуй, О.А. Гриценко, Г.Ю. Дарнопих та ін. / за заг. ред. О.О Мамалуя. – К. : Вид-во «Юрінком Інтер», 2003-480 с.

6. Миско К.М. Ресурсний потенціал регіону (теоретичні і методологічні аспекти вивчення) / К.М. Миско. – М. : Вид-во «Наука», 1991. – 94 с.

7. Моречний С.В. Економічна енциклопедія(том 2) / С.В. Моречний – К. : «Академія», 2000. – 864 с.

8. Сердак С.Е. Принципи ефективного управління ресурсами суб'єктів господарювання/ С.Е. Сердак // Академічний огляд : наук.-практ. журнал. – 2008. – № 2. – С. 83-88.

УДК 331.522.4: 631.11

ЦІНА ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСУ «РОБОЧА СИЛА» В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Ал-Далаіен Рашад Халіф Хаммад, аспірант

Полтавська державна аграрна академія

В сучасних умовах економічного розвитку сільськогосподарських підприємств значно зростає природа людського буття, що виявляється тільки в праці (єдина форма буття робочої сили). Виникає необхідність розгляду явищ і тенденцій у процесі формування і використання робочої сили серед яких на особливу увагу заслуговує її ціна. Остання – це грошовий вираз її вартості. Вона, як правило, набуває форми заробітної плати, та як ціна будь-якого товару визначається багатьма факторами. Зокрема, кількістю, якістю і умовами праці, її продуктивністю і ефективністю. Як зазначається в літературі «працівник одержує заробітну плату не лише тому, що він повинен нормально відтворити робочу силу, а й тому, що він працює певний час з певною інтенсивністю і виробляє товари з певними параметрами, тобто заробітна плата залежить від результативності й ефективності праці найманого працівника» [1, с. 300].

У контексті професійної структури ресурс «робоча сила» поділяється на такі основні групи: 1) працівники апарату управління та головні спеціалісти; 2) спеціалісти; 3) безпосередні працівники (серед них особливе місце посідають механізатори і комбайнери.

Міністерством аграрної політики встановлені і закріпленні галузевою угодою із профсоюзами нормативні міжрозрядні тарифні коефіцієнти за шести розрядною тарифною сіткою (I розряд – 1,0; II – 1,09; III – 1,2; IV – 1,35; V – 1,55; VI – 1,8). В них закладенка різниця між працівниками, що виконують просту некваліфіковану роботу і працівниками, що здійснюють роботу високої кваліфікації. Крім того тарифна сітка враховує різницю в тарифній ставці працюючих різних галузей сільського господарства що виконують роботи по одному і тому ж розряду. Так, наприклад, ставка 1 розряду буде відрізнятися наступним чином (якщо ми приймаємо за одиницю рослинництво): ручні роботи в рослинництві 1,02; ручні роботи з ремонту на станках – 1,08; ручні роботи в тваринництві – 1,18; роботи з обробки металу на станках – 1,21; роботи трактористів-машиністів і комбайнерів – 1,19. Різниця в праці одного розряду пояснюється її умовами. Зокрема, дією аміачних випаровувань і газів в тваринництві, впливом куряви, шуму, вібрації при роботі механізмів на полі, горілого, вібрації, шуму, верстатів на ремонтних роботах і т. ін.

Тож для працівників масових професій при виконанні норм виробітку виходячи із мінімальної ставки місячної зарплати в Україні 3200 грн починаючи з 1.01.2017 р. потрібно розраховувати денні тарифні ставки наступним чином. При 40 годинній робочій неділі місячна норма складатиме 164,74 робочих годин, або 23,53 робочих дні з розрахунку семигодинного робочого дня.

Наприклад, для машинотракторних робіт базовою (I розряд) семигодинною тарифною ставкою буде: $3200 \div 23,53 \times 1,19 = 161,84$ грн. Враховуючи що згідно тарифікації механізованих робіт основні із них мають III – VI розряди то семигодинні тарифні ставки для працівників (трактористів-машиністів), що виконують норми виробітку та здійснюють більш кваліфіковану роботу мають бути: III розряд – $161,84 \times 1,2 = 194,21$; IV розряд – $161,84 \times 1,35 = 218,48$; V розряд – $161,84 \times 1,55 = 250,85$; VI розряд – $161,84 \times 1,80 = 291,31$ грн.

Рівень ціни використання ресурсу «робоча сила» в сільськогосподарських підприємствах в значній мірі залежить від ефективності управлінської праці. На сучасному етапі розвитку ринкової економіки зростає роль погодження,

упорядкування, регулювання, координації і контролю за роботою людей в сільськогосподарських підприємствах, особливо тих, що здійснюють виробництво у великих розмірах. З цього приводу влучно сказав К. Маркс «Окремий скрипач сам управляє собою, оркестр потребує дирижера» [2, с. 342].

Щодо грошового виразу вартості робочої сили працівників апарату управління, головних спеціалістів та спеціалістів. Перш за все тут збережений той же принцип шести розрядної тарифної сітки, що розрізняється за масштабами керівництва. Але за одиницю прийнято брати найбільший масштаб. Ним є обсяг реалізованої продукції що відображає розмір виробництва. Але враховуючи що обсяг реалізованої продукції в національній грошовій одиниці щорічно різко зростає то масштаб діяльності сільськогосподарських підприємств необхідно прив'язати до валюти (дол. США) і виділити розміри підприємств I група – 5 млн. і більше, II – 3,5 – 5 млн., III – 2,5 – 3,5 млн., IV – 1,5 – 2,5 млн., V – 1,5-2,5 млн., VI – до 500 тис. дол. США. Так як абсолютна більшість сільськогосподарських підприємств має сільськогосподарські угіддя то управлінський персонал та їх матеріальні стимули можливо диференціювати згідно використовуваної площі ними землі I група – 10000 га і більше, II – 7000 – 10000, III – 5000 – 7000, IV – 3000 – 5000, V – 1000 – 3000, VI – до 1000 га. Це стосується і великих агрохолдингів які розміщені в різних адміністративних областях і регіонах України та створюють структурні підрозділи на базі сільськогосподарських підприємств з розширенням земельних масивів на основі оренди.

Даючи оцінку існуючій тарифікації найманих керівників і головних спеціалістів підприємства потрібно відмітити, що в залежності від масштабу діяльності (обсягів реалізації, площі землі) тарифні коефіцієнти мають диференціацію по всіх шести розрядах тарифної сітки. Зокрема, керівники господарства мають тарифний коефіцієнт по I розряду – 3,545; II – 3,364; III – 3,180; IV – 2,499; V – 2,818; VI – 2,637, а головні спеціалісти: 2,636; 2,454; 2,272; 2,090; 2,00; 1,908 – відповідно.

По всіх шести розрядах зберігаються єдині тарифні коефіцієнти: а) галузеві спеціалісти першої категорії – 1,909; другої – 1,636; без категорії –

1,272; б) техніки першої категорії – 1,181; другої – 1,09; без категорії – 1,0. У вищезазначені показники галузевих спеціалістів і техніків включені фактори не пов'язані з масштабом діяльності підприємства, але пов'язані ступенем матеріальної і моральної відповідальності, розумовою напругою. Тож оцінюючи ресурс «робочої сили» управлінців починаючи з 2017 року необхідно мінімальну середньомісячну зарплату техника прийняти за 3200 грн, виконавчому керівнику (I розряду за масштабами діяльності підприємства) місячний грошовий тарифний оклад встановити в сумі 11344 ($3200 \times 3,545$) грн, головному спеціалісту – 8435,2 ($3200 \times 2,636$) грн. Тарифний фонд збільшується на передбачені законодавством доплати і нарахування.

Важливою складовою частиною зарплати працюючих сільськогосподарського підприємства має бути зростання маси прибутку. Одержана маса приросту прибутку після відрахування податків може бути розподілена в сільськогосподарському підприємстві на виплату дивідендів на акції (паї) – 20 %, інвестиції в розвиток підприємства – 30 %, фонд матеріального стимулювання працівників – 40 %. Заохочення керівника, головних галузевих спеціалістів – 10 %. Те що керівник, головні та галузеві спеціалісти мають одержати заохочення у вигляді частини приросту прибутку стимулює їх здібності направляти на поєднання праці колективу із засобами виробництва (з метою одержання максимуму продукції із найменшими витратами).

Такий механізм оплати за ресурс «робоча сила» є діючим засобом підвищення трудової активності, виступає надійною гарантією від прояву зрівнялівки та забезпечує стійкі тенденції і новації в структурі матеріальних цінностей і життєвих орієнтацій.

Список використаних джерел

1. Мельник Л.Ю. Економічна теорія на межі тисячоліть [Навчальний посібник] / Л.Ю. Мельник, П.М. Макаренко, І.Г. Кириленко. – К. : ІАЕ УААН, 2003. – 748 с.
2. Маркс К. Капітал. В 3-к т. / К. Маркс, Ф. Енгельс, - соч. – 2-е изд. – Т. 23. – 907 с.

УДК 631.11:338.124.4

МЕХАНІЗМ ОЦІНКИ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Гасанов Р.І., магістрант, Самойлик Ю.В., к.е.н., доцент, докторант,

Полтавська державна аграрна академія

Ресурсний потенціал підприємства, як сукупність структуроутворюючих його елементів, має оцінюватися не лише по частинах, а й у сукупності їх взаємодії. Саме компетенції працівників, службовців та апарату управління на підприємстві визначають ефективність використання ресурсного потенціалу. Такі елементи як земельні ресурси, основні та оборотні засоби, працівники складають основу потенціалу підприємства.

Ресурс – термін французького походження, означає засіб, можливість, джерело доходів. У літературі зустрічаються випадки коли автори ототожнюють поняття “фактори виробництва” та “ресурси”. Слід зазначити, що фактори виробництва – це елементи у виробничому процесі, які прямо чи опосередковано впливають на його здійснення і отримання кінцевого результату. Тоді як виробничий ресурс – це джерело формування факторів виробництва, яке може мати як матеріальну так і нематеріальну форму [1].

Забезпечення комплексного і високоефективного використання ресурсного потенціалу регіональних продуктових підкомплексів здійснюється за рахунок його формування та передбачає обчислення і визначення ступеня його використання.

Так, при оцінці складових елементів ресурсного потенціалу аграрно-промислового виробництва необхідно враховувати кількісну (масштаби обсягу та темпу збільшення окремих ресурсів і в цілому ресурсного потенціалу взаємопов'язаних галузей) та якісну (оцінку споживчих якостей ресурсу, яка характеризує ефективність використання ресурсів) його сторони [3].

Для точнішого виявлення вартості виробничого потенціалу ми використали таблицю розрахунків, в якій наявні показники за якими ми оцінювали ресурсний потенціал (табл. 1).

Таблиця 1

Грошова оцінка ресурсного потенціалу ДП “ДГ “Степне”, 2011-2015 рр.

Показники	Роки					2015 р. у % до 2011 р.
	2011	2012	2013	2014	2015	
Площа сільськогосподарських угідь, га	3568	3568	3568	3568	3568	100,0
Грошова оцінка 1 га сільськогосподарських угідь, грн	3864,3	3864,3	3864,3	3864,3	3864,3	100,0
Грошова оцінка земельних ресурсів, тис.грн	13787,8	13787,8	13787,8	13787,8	13787,8	100,0
Середньорічна вартість основних засобів, тис.грн	22257,5	21768,5	20407,5	20796	21948,5	98,6
Середньорічна вартість оборотних засобів, тис.грн	7043	7753,5	9894	10856,5	12383,5	175,8
Середньорічна чисельність працівників, осіб	268	272	269	267	245	91,4
Середньомісячна оплата праці одного працівника, грн	1875,0	2075,0	2158,3	2450,0	2975,0	158,7
Річний фонд оплати праці одного працівника, грн	22,5	24,9	25,9	29,4	35,7	158,7
Строк окупності основних засобів, років	10	10	10	10	10	100,0
Оцінка потенціалу одного працівника, тис.грн	225,0	249,0	259,0	294,0	357,0	158,7
Трудовий потенціал, тис.грн	60300	67728	69671	78498	87465	145,0
Оцінка ресурсного потенціалу, тис.грн	103388	111038	113760	123938	135585	131,1
Ресурсний потенціал в розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь, тис.грн	29,0	31,1	31,9	34,7	38,0	131,1
Структура ресурсного потенціалу, %:						
сільськогосподарські угіддя	13,3	12,4	12,1	11,1	10,2	76,3
основні засоби	21,5	19,6	17,9	16,8	16,2	75,2
оборотні засоби	6,8	7,0	8,7	8,8	9,1	134,1
трудові ресурси	58,3	61,0	61,2	63,3	64,5	110,6

Показники, розраховані у табл. 1 дають змогу характеризувати ресурсний потенціал підприємства. Оцінка вартості трудового потенціалу склала станом на 2015 р. 87,5 млн. грн. Оцінка земельних ресурсів склала 13,8 млн.грн. Загальна оцінка ресурсного потенціалу ДП “ДГ “Степне” становила 135,6 млн. грн. За допомогою даної таблиці ми можемо зробити висновки про важливість

кожного фактора у формуванні вартості потенціалу підприємства. Структура ресурсного потенціалу свідчить про те, що найбільшу вагу у вартості займають трудові ресурси – 64,5 %. Це є досить позитивним явищем тому, що саме в провідних європейських країнах кадровий потенціал є найважливішим чинником успішної діяльності підприємства. На другому місці знаходяться основні засоби підприємства – понад 16,2 %. Обладнання та устаткування є підґрунтям успішної виробничої діяльності підприємства, а отже, ДП “ДГ “Степне” має міцну опору для подальшого розвитку власних продуктивних сил. Третє місце займають сільськогосподарські угіддя підприємства, тобто земельні ресурси – 10,2 %. Саме земля, як один із невід’ємних факторів виробництва є основою сільськогосподарського виробництва, зокрема рослини і тварини що вирощуються на ній. Проте, на нашу думку, земельні ресурси підприємства повинні займати друге місце у загальній структурі потенціалу. На останньому місці знаходяться оборотні засоби (рис. 1).

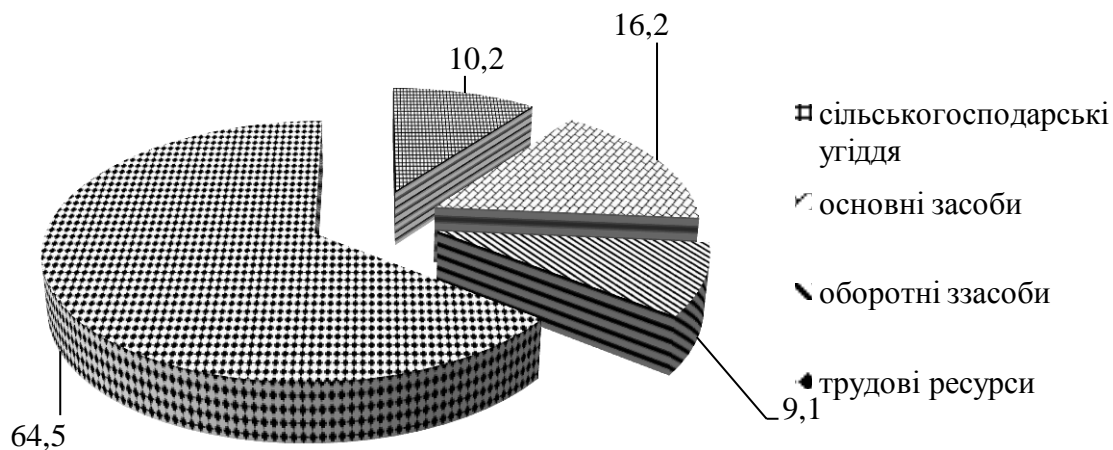

Рис. 1. Структура ресурсного потенціалу ДП “ДГ “Степне”, 2015 р.

З метою збереження ресурсного потенціалу підприємства та уникнення його поступового виснаження, що ставить під загрозу основний принцип сталого розвитку – можливість майбутніх поколінь задовольняти свої потреби, вкрай необхідно забезпечити раціональне використання наявних у підприємств

природних та виробничих ресурсів. З метою оптимізації співвідношення між складовими елементами аграрного ресурсного потенціалу і на цій основі підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва необхідно регулярно проводити його оцінку. Досягнення сталості на рівні сільськогосподарських підприємств, яке позначиться на рівні продуктового забезпечення населення певного регіону, неможливе без чітко визначеної регіональної програми сталого функціонування аграрного сектора. Базисом такої програми повинна стати Концепція та стратегія сталого розвитку аграрного сектора регіону, що дасть змогу втілити в життя заходи, передбачені тактикою забезпечення сталості сільськогосподарського виробництва.

Список використаних джерел

1. Гуткевич С.О. Управління економічними ресурсами підприємства / С.О. Гуткевич // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 7. – С.99-105.
2. Підлісецький Г.М. Підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу аграрного сектору / Г.М. Підлісецький, М.І. Толкач // Економіка АПК. – 2008. – №5. – С. 65-66.
3. Пластун В.Л. Страхування ризиків сільськогосподарських підприємств / В.Л.Пластун // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія “Економіка і менеджмент”. – 2012. – 12/1 (33). – С. 58-62.

УДК: 631.115.1:331.101262

ФОРМУВАННЯ ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК СКЛАДОВОЇ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Прокопишин О.С., к.е.н., доцент,

Львівський національний аграрний університет

Відтворювальний процес у сільському господарстві тісно пов'язаний з різними видами матеріально-технічних ресурсів, серед яких особливе місце належить технічним засобам. Основною умовою ефективного ведення сільськогосподарського виробництва є формування системи машин відповідно з

виробничою програмою підприємства та утримання їх працездатному стані. Одним із важливих чинників конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств є економічність виробничих витрат, результатом чого є підвищення рентабельності виробництва. Запорукою зниження собівартості виробництва та підвищення продуктивності праці є наявність найновішої високопродуктивної техніки та ефективне її використання. Здійснення технологічних процесів в оптимальні строки є запорукою отримання високих урожаїв та прибутку, що неможливе без відтворення технічних засобів. Однак, на сучасному етапі технічна оснащеність сільськогосподарського виробництва досягла свого критичного рівня, що суттєво знижує адаптацію сільськогосподарських підприємств до ринкових умов.

Якщо врахувати, що фермерські господарства зазвичай створювались на основі майнових комплексів колишніх колективних сільськогосподарських підприємств, які значною мірою були або зруйновані, або технічно і технологічно відсталими, то відповідно вони успадкували наявний комплекс проблем технічного забезпечення. Довготривала кризова ситуація, яка охопила сільськогосподарське виробництво, низька інвестиційна привабливість вітчизняного аграрного сектору, неможливість отримання довгострокових кредитних ресурсів ще більше погіршували стан технічної оснащеності фермерських господарств. Це своєю чергою зумовило масове порушення оптимальних строків виконання технологічних операцій у виробництві рослинницької і тваринницької продукції, спад сільськогосподарського виробництва, зниження його ефективності, погіршення фінансового стану і платоспроможності фермерських господарств.

Аналіз забезпеченості фермерських господарств Львівської області технічними засобами переконливо свідчить про їх недостатній рівень. Значна частина техніки потребує капітального ремонту і фізично зношена за рахунок чого постійно зростають витрати на закупівлю запасних частин для ремонту техніки, а також для ремонтних робіт. В середньому на 1 фермерське господарство припадає 0,83 тракторів всіх марок або 17 на 1000 га ріллі.

Середнє навантаження на один трактор у фермерських господарствах становить 57,5га ріллі. Тільки у 6 районах області кожне фермерське господарство має трактор. Якщо на 1000 га ріллі в сільськогосподарських підприємствах припадає 7,3 сівалки, то в фермерських господарствах – 0,6.

Сезонна завантаженість зернозбиральних комбайнів у фермерських господарствах становить 1254 га площ посівів зернових культур на один агрегат, а в сільськогосподарських підприємствах – 91 га. Такий стан технічного забезпечення не може не відбитись на ефективності виробництва у фермерських господарствах області. Наявна техніка відпрацювала свій ресурс, виробнича база тривалий час не оновлюється. Вибуття основних засобів у 10-15 раз перевищує їх надходження.

Експлуатація тракторів, комбайнів та інших видів техніки, яка відпрацювала свій амортизаційний термін, потребує зростання витрат на проведення ремонтних робіт з метою підтримання їх у працездатному стані. Знизився коефіцієнт готовності технічних засобів для виконання необхідних сільськогосподарських робіт. Враховуючи обмежені власні ресурсні можливості, фермерські господарства не мали змоги придбати техніку, яка б відповідала їх виробничим параметрам. Тому вони зазвичай, купуючи техніку, керуються не технологічними потребами, а наявними можливостями. Таким чином, на сьогодні сформувався склад техніки, який в основному не відповідає структурі та розмірам землекористування фермерських господарств. Фермерські господарства через низьку платоспроможність не можуть власними силами забезпечити нарощування технічної та енергетичної оснащеності виробництва, результатом чого є зниження їх фондозабезпеченості, погіршення забезпеченості запасними частинами, ремонтними і пально-мастильними матеріалами через відсутність коштів на їх закупівлю, що не дає змоги виконувати необхідний ремонт техніки та вчасно проводити необхідні агротехнічні операції. Наявна техніка характеризується великим фізичним зносом, знижується її технічна готовність.

Аналіз відтворення тракторного та комбайнового парку свідчить про незадовільний стан цього процесу у фермерських господарствах Львівської області (табл. 1). Негативною тенденцією є те, що енергооснащеність фермерських господарств знижується. У 2015 році цей показник був на 2,8% нижчий, ніж у 1995 році і на 4,1% нижчий, ніж у 2000 році. Це стало результатом швидкого розширення земельних наділів фермерських господарств, яке за темпами випереджало розширення технічної бази. Значною мірою це могло бути і наслідком оптимізації ресурсооснащеності фермерського виробництва, оскільки забезпечувало краще використання технічних засобів за більшої площі земель в обробітку.

Таблиця 1

Динаміка коефіцієнтів відтворення тракторного парку і комбайнів фермерських господарств Львівської області*

Показник	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Трактори всіх марок				
1. Коефіцієнт зростання	0,991	0,996	1,008	0,946
2. Коефіцієнт оновлення	0,068	0,073	0,087	0,076
3. Коефіцієнт вибуття	0,065	0,076	0,081	0,131
4. Коефіцієнт списання	0,021	0,025	0,117	0,088
5. Коефіцієнт купівлі	0,033	0,035	0,057	0,069
Комбайни зернозбиральні				
1. Коефіцієнт зростання	1,002	1,006	1,011	1,013
2. Коефіцієнт оновлення	0,096	0,098	0,098	0,075
3. Коефіцієнт вибуття	0,081	0,093	0,086	0,075
4. Коефіцієнт списання	0,093	0,091	0,032	0,111
5. Коефіцієнт купівлі	0,025	0,026	0,054	0,059

* Джерело: розраховано за даними форми № 10-мех (річна) ГУСуЛО.

Для повної оцінки тенденції в тракторооснащеності фермерських господарств встановлено її зміну за 2000-2015 роки. Тенденція зміни кількості тракторів на 10 фермерських господарств характеризується рівнянням:

$$Y_x = 8,72 + 0,075t.$$

Навантаженість угідь на один трактор описується таким виразом:

$$Y_x = 44,312 + 0,321t.$$

Наведені рівняння та одержані результати вирівнювань прогнозують, що в основному збережеться тенденція до певного покращання

тракторозабезпеченості фермерських господарств, а очевидно, і до їх більш повного завантаження. На сьогодні тракторозабезпеченість фермерських господарств є виробничо і технологічно не обґрунтованою.

На сучасному етапі технічне оновлення сільськогосподарських підприємств є можливим тільки за умов стабільної державної підтримки, оскільки традиційне джерело інвестицій у відтворення основних фондів – прибуток – є недостатнім. Формування технічного забезпечення фермерських господарств потребує комплексного підходу до вирішення питання зростання їх купівельної спроможності через вдосконалення фінансово-кредитних відносин, розвиток кооперації, розвиток інтеграційних процесів в АПК та державного регулювання. Результатом підвищення технічного забезпечення є зростання рівня платоспроможності, конкурентоспроможності, прибутковості, ліквідності активів, економічного потенціалу фермерських господарств, що забезпечить у майбутньому можливість формування власних джерел для інвестування.

Формування технічної забезпеченості фермерських господарств передбачає забезпечення комплексного підходу до вирішення цього питання через вдосконалення фінансово-кредитних відносин, розвиток кооперації, розвиток інтеграційних процесів в АПК та державного регулювання. Основними складовими організаційно-економічного механізму технічної забезпеченості фермерських господарств є: формування амортизаційної політики відтворювального характеру; формування сприятливого інвестиційного клімату; удосконалення фінансово-кредитних відносин; розвиток інтеграційних процесів в АПК; розвиток кооперації; розробка і впровадження у виробництво якісно нових зразків вітчизняної техніки; інформаційна підтримка.

Список використаних джерел

1. Бурковський І. Д. Поліпшення технічного обслуговування аграрного сектору економіки / І. Д. Бурковський // Економіка АПК. – 2005. – №9. – С.19-23.
2. Підлісецький Г. М., Моголова М. М. Підвищення рівня фондооснащеності аграрного виробництва як основа зростання його

ефективності / Г. М. Підлісецький, М. М. Могилова // Економіка АПК. – 2009. – №12. – С.21-28.

3. Проблеми реалізації технічної політики в агропромисловому комплексі // [Я. К. Білоусько, В. О. Бурилко, В. О. Галушко та ін.] ; за ред. Я. К. Білоуська. – К. : ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2007. – 216 с.

4. Соловей Д. Ю., Білоусько Я. К. Аналіз кон'юнктури ринку сільськогосподарської техніки в Україні // Д. Ю. Соловей, Я. К. Білоусько // Економіка АПК. – 2014. – №12. – С. 40-44.

5. Фермерські господарства Львівщини // Статистичний збірник. – Львів: ГУСуЛО, 2016. – 111с.

УДК 330.322:631.16

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Дивнич О. Д., к.е.н., доцент,

Полтавська державна аграрна академія

Для забезпечення високих сталих темпів розвитку агропромислового виробництва і завдяки цьому досягнення істотних зрушень у вирішенні продовольчої проблеми необхідно докорінно переглянути практичні заходи щодо зміцнення і розвитку матеріально-технічної бази, вдосконалення її виробничої структури, особливо технічного переозброєння сільського господарства з урахуванням швидких змін технологічної складової та спеціалізації підприємств.

Сільське, лісове та рибне господарство України створює 14 % валової доданої вартості, у той час як на частку даної галузі у структурі основних засобів припадає лише 2,7 %. За даними Держстатистики ступінь зносу основних засобів сільського, лісового та рибного господарства становить лише 38,9 % у 2015 р. [3], тоді як деякі економісти наголошують на катастрофічному рівні зносу – більше 60 %.

Закупівля основних видів сільськогосподарської техніки складає 3-5 % від наявної [2], тоді як для простого відтворення машинно-тракторного парку потрібно щорічно закуповувати не менше 12,5% виходячи з середнього життєвого циклу основних засобів 8 років. Тому можна стверджувати, що в Україні спостерігається великий відкладений попит на сільгосптехніку. У 2015 р. найбільшу активність щодо закупівлі тракторів проявляли підприємства, що мали сільськогосподарські угіддя від 1 до 5 тис. га [2].

За даними науковців Інституту аграрної економіки, українські аграрії забезпечені основними видами сільгоспмашин лише на 50 %. Особливо критична ситуація склалася з тракторами, які є невід'ємною частиною більшості виробничих процесів у рослинництві. Тракторна техніка в господарствах відпрацювала свій термін та вимагає заміни. Станом на 2016 р., за різними підрахунками, понад 75 % тракторів знаходилося за межами амортизаційного та економічно доцільного терміну експлуатації [4].

Іморт закордонної сільськогосподарської техніки в Україну продовжує зростати. За даними митної статистики, якщо за весь 2015 р. було завезено тракторів на \$229,9 млн., то за дев'ять місяців 2016 р. – на \$424,7 млн., комбайнів – на \$106,6 млн. та \$218,3 млн. відповідно. Найпопулярніші імпортні трактори в Україні марки «Беларус-82.1», «Беларус-1221», John Deere 8R, New Holland T8, Case IH Magnum, Fendt 900 Vario, Claas Axion.

В останні роки в Україні спостерігався активний розвиток дилерських мереж багатьох світових виробників техніки, таких як John Deere, CLAAS, AGCO, ПЬОТІНГЕР тощо. До того ж деякі з них принесли новий рівень продажу й обслуговування техніки, встановивши високі американські та європейські стандарти сервісу. Більшість компаній залучаючись підтримкою фінансових установ, пропонують купувати сільськогосподарську техніку на вигідних умовах за спеціальними програмами.

На ринку сільгосптехніки України також спостерігається тенденція до збільшення частки потриманих машин, а в окремих сегментах (зернозбиральні

комбайни) продажі старих агрегатів навіть перевищили продажі нових. Проте дія 10%-го мита обмежила попит на таку техніку.

Очікується, що співпраця між іноземними та вітчизняними компаніями допоможе українським сільгоспвиробникам отримати доступ до високоякісної нової і вживаної техніки та запчастин, а також отримати можливості фінансування такої техніки. Зокрема, через низькі відсоткові ставки у фермерів в США є можливість оновлювати парк сільськогосподарської техніки щосезону, тому у таких дилерів накопичується велика кількість відносно нової техніки, яка була у вжитку лише 1-2 сезони. Це дає можливість українським підприємствам, використовуючи західне фінансування, купити сільськогосподарську техніку високої якості за доступною ціною.

Нині в Україні існує більше 40 підприємств, які виробляють сільгосп-техніку, проте потребують підтримки. Саме тому, в 2017 р. Мінагрополітики започаткувало програму підтримки національного виробника сільськогосподарської техніки. У лютому місяці на засіданні Кабінету Міністрів було схвалено рішення щодо компенсації вартості української сільськогосподарської техніки та обладнання у розмірі 15 %. Але 1 березня, під час засідання Кабінету Міністрів України, компенсація за придбання сільгосптехніки українського виробництва було збільшено з 15 % до 20 %. Запропонована підтримка у 20 % буде діяти у 2017 р. для підприємств, які мають ступінь локалізації 35 %, у 2018 р. – 45 %, у 2019 р. – 55 %, у 2020 р. – 60 % [1].

Так, для отримання компенсації за техніку виробнику достатньо буде подати до державного банку заявку та підтверджуючі документи про придбання техніки. Після отримання відповідних документів Мінагрополітики у місячний термін перераховує кошти державному банку, який в одноденний термін компенсує сільгоспвиробнику 20 % від вартості придбаної техніки без ПДВ. Також порядком визначається створення переліку техніки та виробників (відповідною комісією при Мінекономрозвитку), на які буде поширюватися дія компенсації вартості. Перелік техніки та виробників, після його створення, буде розміщено на сайтах Мінекономрозвитку та Мінагрополітики.

В цілому, нинішня ситуація з технічним забезпеченням, що склалася в аграрному секторі потребує державної підтримки та невідкладних організаційно-економічних заходів.

Список використаних джерел:

1. Забезпеченість господарств агросектору технікою. Реалії сьогодення та чого очікувати у майбутньому: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://imperiya-agro.com/youtube-kanal/zabezpechenist-gospodarstv-agrosektoru-tehnikoyu-realiyi-sogodennya-ta-chogo-slid-chehati-u-majbutnomu>.

2. Наявність сільськогосподарської техніки та енергетичних потужностей у сільському господарстві у 2015 році: [статистичний бюлетень] / Відповідальний за випуск О. М. Прокопенко. – К.: Державна служба статистики України, 2016. – 43 с.

3. Основні засоби України за 2015 рік: [статистичний бюлетень] / Відповідальний за випуск І. С. Петренко. – К.: Державна служба статистики України, 2016. – 19 с.

4. Українські аграрії забезпечені основними видами сільгосптехніки лише на 50%: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agravery.com/uk/posts/show/ukrainski-agrarii-zabezpeceni-osnovnimi-vidami-silgosp tehniki-lise-na-50>.

УДК 338.46:334.012.23:334.012.42

РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ДОМІНАНТА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Радіонова Я. В., аспірант,

Полтавська державна аграрна академія

Сьогодні суттєві труднощі функціонування суб'єктів господарювання агропромислового комплексу України, як ніколи, підкреслюють необхідність підвищення уваги до проблем інноваційного розвитку. Тому, надійним

підгрунтям для забезпечення безперервного та результативного впровадження інновацій агропромисловими підприємствами є ресурсний потенціал, як сукупність не лише ресурсів, що є в розпорядженні підприємства, а також й спроможність персоналу використовувати ці ресурси з метою виробництва продукції та отримання максимального прибутку.

Дійсно усунення диспропорції між необхідністю інноваційних змін та наявними можливостями агропромислового підприємства дозволить сформувати сприятливе середовище для ефективного інноваційного розвитку.

Враховуючи змістове наповнення категорії «інноваційний розвиток», його розглядають не лише, як процес, а й як систему взаємопов'язаних чинників та умов, необхідних для його здійснення, тобто інноваційний потенціал.

Як відомо, інноваційний потенціал агропромислового підприємства – це сукупність науково-технічних, технологічних, інфраструктурних, фінансових, правових, соціокультурних та інших можливостей для забезпечення сприйняття і реалізації нововведень. З огляду на зазначене, інноваційний потенціал - це «міра готовності» підприємства здійснювати діяльність, орієнтовану на впровадження нових продуктів [1].

Проведений нами аналіз фахової економічної літератури показав, що основними структуротворюючими елементами інноваційного потенціалу є: ресурсна, результативна, внутрішня та інноваційна культура. Ресурсна складова інноваційного потенціалу агропромислового підприємства є основним фундаментальним елементом, що безпосередньо виконує формоутворюючу функцію для інноваційного розвитку та містить у собі такі компоненти: фінансові, матеріально-технічні, інформаційні, людські та інші види ресурсів.

Результативна складова інноваційного потенціалу формує мету інноваційної діяльності агропромислового підприємства та визначає можливості відтворення, нагромадження і збільшення інших його компонентів, особливо ресурсного. Водночас ефективне поєднання і використання ресурсної складової інноваційного потенціалу створює передумови для реалізації

результативної складової. Внутрішня компонента інноваційного потенціалу – це механізм, що забезпечує поєднання і використання ресурсної та результативної складових та характеризує цілеспрямованість інноваційної діяльності, можливість досягнення поставлених цілей та виконання завдань, включає способи і методи управління інноваційним розвитком агропромислового підприємства.

Тобто, внутрішня складова відповідає за всі етапи реалізації інноваційного процесу та включає в себе: створення, генерацію нового продукту; подальше вдосконалення інноваційного зразку; забезпечує зв'язок виробництва з наукою через трансфер технологій; забезпечує зв'язок виробництва з ринком, реалізуючи ідеї, вимоги та запити споживчого попиту.

Інноваційна культура як компонент інноваційного потенціалу представляє собою міру сприйнятливості агропромислового підприємства до нововведень, досвід впровадження нових проектів, політику менеджменту в сфері інновацій, відношення персоналу до новацій.

З огляду на вище викладене, інноваційний потенціал можна охарактеризувати як систему ресурсів, здібностей та можливостей, що забезпечують спроможність та здатність здійснювати інноваційну діяльність, впровадження досягнень НТП, розробку та реалізацію нововведень й підтримку інноваційного процесу. Тому, ефективне використання наявного ресурсного потенціалу є передумовою ефективного інноваційного розвитку агропромислового підприємства в довгостроковій перспективі.

Список використаний джерел

1. Ельсиновская С. О. Ресурсный потенциал как основа инновационного развития организации / С. О. Ельсиновская // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 2, Т. 3. – с. 46-47.
2. Кокурин Д. И. Инновационная деятельность / Д. И. Кокурин. – М. : Экзамен, 2001. – 575 с.
3. Довгаль Н. С. Ресурсный потенциал підприємства: теоретичні основи / Н. С. Довгаль // Науково-технічна інформація. – 2009. - № 1. – с. 42-45.

УДК 338.242.2:631.11

СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СПІВВІДНОШЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЇХ ПРОДУКЦІЇ

*Зайцев Ю.О., к.е.н., доцент, Харківський національний технічний
університет сільського господарства імені Петра Василенка*

Вирішення завдань забезпечення результативного функціонування всіх секторів вітчизняної економіки на сучасному етапі вимагає створення ефективного конкурентного середовища на товарному ринку. При цьому специфіка функціонування вітчизняної економіки, довготривалий характер дії посткризових, кризових та інших факторів, а також особливості формування підприємницького середовища в країні зумовили викривлення базового розуміння конкуренції, як рушійної сили економічного розвитку. Виправлення даної ситуації вимагає певного достатньо тривалого регуляторного впливу. Проте, на сьогоднішній день напрями цього впливу не можуть бути однозначно та раціонально визначені без вирішення цілої низки проблем теоретичного та методологічного осмислення сутності конкуренції та конкурентоспроможності, через відсутність єдиної, універсальної та не дискусійної позиції дослідників з приводу цього. Систематизації існуючих поглядів на ці основоположні для забезпечення ефективного управління економікою категорії присвячено дослідження, результати якого наведені в даній публікації.

Метою даної публікації є систематизація та критичне співставлення сучасних поглядів на трактування понятійно-категоріального апарату досліджень конкуренції та конкурентоспроможності в контексті забезпечення ефективного управління активністю суб'єктів економічної діяльності, передусім, аграрних підприємств.

Конкурентоспроможність – категорія динамічна, причому ця динаміка обумовлена перш за все зовнішніми факторами. Раніше конкурентоспроможність у більшій мірі залежала від наявності в ній основних факторів виробництва – природних, трудових ресурсів і капіталу. З розвитком

виробництва і науково-технічним прогресом конкурентоспроможність почали визначати фактори вищого рівня, перш за все інфраструктура, науковий потенціал та рівень освіти населення.

Конкурентоспроможність товару – це відносна і узагальнена характеристика товару, яка характеризує його вигідні відмінності від товару конкурента за ступенем задоволення потреби і за рівнем затрат на її задоволення. Визначається чотирма інтегральними показниками першого рівня – якістю товару, його ціною, затратами на експлуатацію товару протягом його життєвого циклу, якістю сервісу товару. При цьому значення перелічених показників залежать від сили впливу зовнішніх і внутрішніх факторів конкурентних переваг товару [1, С. 54].

Конкурентоспроможність товару розглядається також як його властивість більш повно відповідати запитам покупців порівняно з аналогічними товарами, присутніми на ринку, або, іншими словами, вона визначає здатність товару витримувати конкуренцію з аналогічними товарами на даному ринку.

Отже, конкурентоспроможність товару є поняттям відносним, але чітко прив'язаним до ринку та часу продажу (для товарів сезонного типу). При цьому не викликає сумнівів, що саме товар надає суб'єкту ринку переваги над конкурентами, робить його конкурентоспроможним.

Конкурентоспроможність підприємства деякі науковці вбачають у відносній характеристиці, яка відображає ступінь відмінності розвитку даної організації від конкурентів за ступенем задоволення своїми товарами потреб споживачів, а також можливості і динаміці пристосування організації до умов ринкової конкуренції. Якщо ж розглядати конкурентоспроможність суб'єкта ринку як його здатність конкурувати із собі подібними задля досягнення власних цілей на основі певних конкурентних переваг над суперниками, то стає очевидним, що вона притаманна організаціям, які беруть участь у ринкових відносинах, виробляючи і реалізуючи товари з відповідними властивостями та ціновими параметрами.

Конкурентоспроможність галузі позиціонується наявністю технічних, економічних, організаційних умов для створення, виробництва й збуту (з витратами, не вищими за міжнародні) продукції високої якості, що задовольняє вимоги конкретних груп споживачів. Однак, за словами Шпанко А., галузь не може конкурувати, конкурують лише фірми, що входять до її складу. Крім того, як сказано у визначенні, конкурентоспроможність галузі – це наявність умов, тобто можливостей, які тільки мають бути використані. Таким чином, галузь, як і товар, лише надає певні переваги господарюючим суб'єктам.

З урахуванням вище викладеного матеріалу, вважаємо за доцільне виділити три основні підходи до трактування категорії "конкуренція":

1. Конкуренція визначається як певна дія, місцем якої є ринок. Такий підхід базується на загальноприйнятому розумінні конкуренції як змагання між суб'єктами ринку за досягнення найкращих результатів: отримання вигод продавцем і задоволення потреб покупця. Таке визначення переважає у вітчизняній літературі і спростовує висловлення вченого Адріанова В. про те, що "конкуренція забезпечує творчу свободу особистості, створює умови для її самореалізації у сфері економіки", оскільки це досить жорстка боротьба за право панування на ринку.

2. Конкуренція розглядається як елемент ринкового механізму, який дозволяє забезпечити відповідність попиту і пропозиції. Такий підхід характерний для класичної економічної теорії.

3. Конкуренція визначається як один з основних економічних критеріїв оцінювання і управління суб'єктом своїми конкурентними перевагами. Такий підхід базується на сучасній мікроекономічній теорії, відповідно до якої "конкуренція" виступає невід'ємною властивістю ринку.

Загальним недоліком більшості існуючих трактувань поняття "конкуренція" є відсутність в них відображення найбільш важливих ознак – динамічності і безперервності перебігу процесу. Крім того, не здійснено акцент на економічному характері процесу, пов'язаного з конкуренцією [1, с. 31]. З

урахуванням цього, на нашу думку найбільш доцільним є таке формулювання визначення категорії «конкуренція»:

Конкуренція – це динамічний і безперервно оновлюваний процес суперництва, що відбувається між економічно незалежними товаровиробниками в умовах обмежених ресурсів з метою якомога повнішого задоволення платоспроможних споживчих потреб покупців за врівноваженою ціною, яка має задовольняти інтереси покупця і постачальника.

Як економічна система ринок може функціонувати лише за наявності конкуренції та конкурентоспроможних учасників, тобто суб'єктом ринку може бути лише конкурентоспроможний суб'єкт. Виходячи з цього, конкурентоспроможність виступає нормою або навіть «способом буття» ринкових агентів і водночас імперативом функціонування ринку як системи [3]. Зважаючи на це і враховуючи вище наведені трактування, під конкурентоспроможністю (суб'єкта), на нашу думку, варто розуміти інтегровану властивість економічної системи, яка зумовлює реалізацію мети та досягнення результатів функціонування, необхідних і достатніх для активного позиціонування системи в конкурентному ринковому просторі.

Конкурентоздатність продукції (товару) доцільно трактувати як комплекс основних властивостей продукції (товару), що відрізняють її (його) від аналогів і тим самим надають виробникові потенційну можливість мати переваги над конкурентами, тобто досягти відповідної конкурентоспроможності на ринку.

В контексті сучасного розуміння економічних процесів, доцільним є виділення не менш ніж трьох базових підходів до трактування категорії конкуренції, кожен з яких характеризується певними перевагами та недоліками. При цьому найбільш відповідним, на нашу думку, є визначення конкуренції, як динамічного, безперервного та циклічного процесу суперництва між товаровиробниками. При цьому під конкурентоспроможністю суб'єкта економічної активності при виконанні економічних досліджень слід розглядати інтегровану властивість економічної системи, яка зумовлює реалізацію мети та досягнення результатів функціонування, необхідних і достатніх для активного

позиціонування системи в конкурентному ринковому просторі. До того ж доцільним є відокремлення категорії конкурентоздатності продукції як комплексу властивостей, що дає змогу суб'єкту, оперуючи нею, вступати в конкурентні відносини з іншими виробниками та постачальниками продукції.

Список використаних джерел

1. Антонюк Л.Л. Конкурентоспроможність національної економіки в умовах глобалізації: автореф. дис. На здобуття наук. ступеня доктора економічних наук: спец. 08.05.01 / Л.Л. Антонюк. – К., КНЕУ, 2004. – 32 с.
2. Пасхавер Б. Цінова конкурентність аграрного сектора / Б. Пасхавер // Економіка України. – 2007. – № 1. – С. 78-87.
3. Піддубний І. Теорія конкурентоспроможності: сучасний стан і предметно-методологічні аспекти розвитку / І. Піддубний, Л. Піддубна // Економіка України. – 2007. – № 8. – С. 52-60.
4. Пуцентейло П.Р. Конкуренція як економічна категорія / П.Р. Пуцентейло // Економіка АПК. – 2007. – № 4. – С. 122-126.
5. Данько Ю. І. Формування систем забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств : монографія / Ю. І. Данько. – Суми: Університетська книга, 2016. – 324 с.

УДК 658.009.12 (477)

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ АПК УКРАЇНИ

Биба В.В., к.т.н., доцент кафедри економіки підприємства та управління персоналом, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Конкурентоспроможність являє собою найважливішу інтегральну характеристику, яка необхідна для аналізу економічної ситуації як на ринку товарів, так і на ринку послуг. Для досягнення підприємством конкурентоспроможності необхідно, перш за все, модернізувати управління господарськими процесами за умови чіткого визначення мети його діяльності.

Основними при цьому завжди має бути вміння визначати та швидко і ефективно використовувати свої переваги в конкурентній боротьбі.

Проведений аналіз літературних джерел свідчить, що в залежності від наукових поглядів, автори по різному обґрунтовують комплекс факторів, що впливають на конкурентоспроможність підприємства. Кожне підприємство, яке виходить на ринок з власною продукцією, намагається досягти переваги над іншими підприємствами.

У практиці господарювання вітчизняних сільськогосподарських підприємств набула широкого застосування система показників ефективності виробництва, яка певною мірою відмінна від тієї, що використовується в більшості розвинутих країн світу. Оскільки відповідно до чинного законодавства нашої країни, у сільському господарстві можуть функціонувати підприємства різних організаційно-правових форм, що створює певні труднощі у виборі ефективних методів господарювання, адекватних ринковим відносинам та природно-економічним умовам господарської діяльності.

На нашу думку, однією з основних проблем є відсутність підтримки державою аграрного сектора на відміну від промислового. Хоча саме аграрний сектор є системоутворюючим у національній економіці, формує засади збереження суверенності держави – продовольчу, та у деякій мірі економічну, екологічну та енергетичну безпеки, а також забезпечує розвиток технологічно пов'язаних галузей економіки, оскільки є стабільною сферою забезпечення населення країни якісними, безпечними та доступними продовольчими товарами. І головне, як зазначалося вище, є конкуруючою галуззю на світовому ринку.

Проведені дослідження свідчать, що конкурентоспроможність підприємства в першу чергу характеризується ефективністю діяльності підприємства, яка, в свою чергу, залежить від ефективності використання ресурсів. Проаналізуємо показники ефективності використання ресурсів сільськогосподарських підприємств України на прикладі ТОВ «Промінь» (Полтавська область) (табл. 1).

**Показники ефективності використання ресурсів ТОВ «Промінь»,
2014 – 2015 рр.**

Найменування показників	2014 рік	2015 рік	Абсолютне відхилення	Темп росту, %
Обсяг випущеної продукції, робіт та послуг, тис. грн.	21304	33779	+12475	158,5
Середньооблікова чисельність працівників, чол.	66	68	+2	103,0
Прибуток від операційної діяльності, тис. грн.	4098	19103	+ 15005	466,2
Матеріальні ресурси, тис. грн.	12615,0	12860,0	+ 245	101,9
Середньорічна продуктивність праці одного працівника, тис. грн./чол.	322,79	496,75	+ 173,96	153,9
Середня вартість основних засобів, тис. грн.	10510,0	13631,5	+ 3121,5	129,7
Середньорічна вартість активної частини основних засобів, тис. грн.	9115,5	11863,0	+ 2747,5	130,1
Питома вага актив. частини основних засобів, %	86,70	87,00	+ 0,3	100,3
Фондовіддача, грн./грн.	2,03	2,48	+ 0,45	122,2
Фондомісткість, грн./грн.	0,49	0,40	- 0,09	81,6
Фондоозброєність, грн./чол.	187,68	231,04	+ 43,36	123,1
Фондорентабельність, %	39,00	140,10	+ 101,10	359,2
Матеріаловіддача, грн./грн.	1,69	2,63	+ 0,94	155,6
Матеріаломісткість, грн./грн.	0,59	0,38	- 0,21	64,4

Проведені дослідження свідчать, що сільське господарство є прибутковою сферою і має високу ефективність використання ресурсів, про що свідчать такі фактори, як: збільшення продуктивності праці, фондовіддачі, фондоозброєності, матеріаловіддачі, що в свою чергу призвело до збільшення рентабельності, а також зменшення фондо- та матеріаломісткості.

Одним з найважливіших результативних показників діяльності будь-якого суб'єкта господарювання в ринкових умовах є розмір отриманого прибутку (який збільшився на 15005 тис. грн.), а показником ефективності – рентабельність (збільшення на 101,1%). Проведені дослідження свідчать, що всі вищенаведені показники є важливими для оцінки конкурентоспроможності підприємства.

Рівень конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства основним чином залежить від конкурентоспроможності продукції та підтримання її у довгостроковому періоді.

Більшість підприємств аграрного сектору економіки України має достатньо передумов для успішного входження до світового співтовариства, серед яких головною є великий природно-ресурсний та людський потенціал. Однак головним недоліком є те, що, по-перше, рівень функціонування сільського господарства нашої країни не наближений до рівня провідних, а, по-друге, немає державного стимулювання та підтримування саме цієї галузі.

Список використаних джерел

1. Збарський В.К. Конкурентоспроможність високотоварних сільськогосподарських підприємств: Монографія / В.К. Збарський, М.А. Місевич. – К., 2009. – 310 с.

2. Аналіз господарської діяльності [текст]: навчальний посібник за заг. ред. І.В. Сіменко, Т.Д. Косової] – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 384 с.

3. Управління конкурентоспроможністю підприємства: навч. посіб. / С.М. Клименко, О.С. Дуброва, Д.О. Барабась, Т.В. Омеляненко, А.В. Вакуленко. – К.: КНЕУ, 2006. – 527 с.

УДК 658.821:631.9

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА НАПРЯМИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ

Демиденко Л. М., к.е.н., доцент,

Полтавська державна аграрна академія

Конкурентоспроможність країни визначається конкурентоспроможністю її галузевих комплексів. Необхідність забезпечення продовольчої безпеки країни, задоволення потреб населення в продуктах харчування і зростання соціально-економічної ефективності сільського господарства висуває на перший план задачу підвищення конкурентоспроможності вітчизняного агропромислового комплексу. Найбільш актуальним це завдання є для сільськогосподарських підприємств, які особливо чутливі до впливу зовнішніх

чинників. Без високоефективного і конкурентоспроможного агропромислового виробництва неможливе вирішення багатьох першочергових і стратегічних завдань щодо розвитку соціально-орієнтованої економіки країни і формування цивілізованого агропродовольчого ринку. Підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств забезпечить розвиток економіки інших галузей, що сприятиме загальному прогресу національної економіки в цілому.

Існують різні підходи до визначення сутності «конкурентоспроможність підприємства», так, на думку М. Г. Міценко та О. С. Смик, конкурентоспроможність – це така позиція підприємства, яка дає змогу йому виграти змагання між підприємцями, яке виявляється на ринку товарів та послуг [1]. На думку Прокопець Л. В. конкурентоспроможність підприємства визначається такими параметрами як: здатність підприємства ефективно функціонувати на внутрішньому та зовнішньому ринках; спроможність продукції даного підприємства конкурувати на ринку з аналогічною продукцією; отримання підприємством конкурентних переваг на основі продукції відповідної якості; ефективне використання технологій, ресурсів, методів управління, навичок і знань персоналу, компонентів маркетингової діяльності, які відображаються в якості та конкурентоспроможності продукції, прибутковості підприємства [2].

На конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств впливають наступні особливості, характерні для галузі сільського господарства: стійкість сільськогосподарського виробництва значно нижче інших галузей у зв'язку з мінливими метео-умовами, що викликає значні коливання обсягів пропозиції продукції і цін; тривалий виробничий цикл визначає інерційність пропозиції сільськогосподарської продукції при зміні цін; сезонність виробництва призводить до нерівномірної реалізації продукції протягом року; значна частка продукції, що швидко псується (овочі, молоко) потребує її швидкої реалізації, що загострює конкуренцію в період масового надходження на ринок; іммобільність ресурсів у сільському господарстві виключає його із

міжгалузевої конкуренції за більш дохідне вкладення капіталу.

На наш погляд, для створення умов для підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств необхідно в аграрній політиці реалізувати наступні стратегічні ініціативи:

1. Підвищити рентабельність сільськогосподарських товаровиробників. Має бути забезпечений рівень рентабельності та прибутку сільського господарства, достатній для розширеного відтворення, інвестування, впровадження досягнень науково-технічного прогресу. Підтримувати рівень рентабельності сільськогосподарського виробництва доцільно за допомогою гарантованого рівня цін на основні види сільськогосподарської продукції.

2. Підвищити рівень інтенсифікації агропромислового виробництва. Для цих цілей доцільно використати механізм диференційованого субсидіювання, нормативи якого повинні розроблятися на науковій основі з урахуванням галузевої і регіональної специфіки. Неможливо підвищити рівень конкурентоспроможності АПК без його масштабної модернізації, впровадження прогресивних технологій, сучасного інформаційного і кадрового забезпечення.

3. Стимулювати внутрішній ринок збуту продовольства. Зростання споживання основних видів продовольства сприятиме збільшенню місткості відповідних сегментів продовольчого ринку, стимулювати виробників продовольства до збільшення пропозиції продукції і, як наслідок, створювати умови для підвищення конкурентоспроможності АПК. Основними напрямками у рамках цієї стратегічної ініціативи слід розглядати збільшення доходів населення, забезпечення раціонального споживання продуктів харчування, протекціонізм відносно вітчизняного сільгосптоваровиробника, підвищення якості і екологізації вітчизняного продовольства.

4. Забезпечити розвиток соціальної сфери АПК. Ця стратегічна ініціатива є найскладнішою в частині її реалізації, оскільки зачіпає зміни в громадській оцінці місця і ролі сільського господарства в житті нації. Тому, слід розпочинати з побудови економічних основ таких змін. В першу чергу, це

створення матеріальних умов життєдіяльності на селі відповідно до соціальних стандартів, підвищення рівня оплати праці відповідно до загального по економіці, реалізація інфраструктурних проектів відповідно до чинних програмних документів і в повному обсязі. У довгостроковій перспективі стратегічна ініціатива по соціальному розвитку села має бути орієнтована на пріоритетний розвиток сільського господарства як кореневої системи людського суспільства, що формує потужні стимули до загального прогресу в національній економіці, що вимагає зміни суспільної свідомості по відношенню до сільськогосподарської праці, підвищення рівня його привабливості.

Список використаних джерел

1. Міценко Н. Г. Конкурентоспроможність і конкурентні переваги підприємства в сучасних ринкових умовах/ Н. Г. Міценко, О. С. Смик//Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.3. – С. 243–247.

2. Прокопець Л. В. Складові підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств/ Л. В. Прокопець // Збірник наукових праць Буковинського Університету. – 2011. – № 7. – С. 37–47.

УДК 336:631.11

ОСОБЛИВОСТІ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

М.В. Коваленко, к.е.н., доцент,

Полтавська державна аграрна академія

Необхідність формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств визначається потребою в активах та оптимізацією їх структури з позицій забезпечення умов ефективного використання власного і позикового капіталу. Структура капіталу являє собою співвідношення між власними коштами та зобов'язаннями, які використовуються підприємством для здійснення виробничо-господарської діяльності. Оптимізація структури

оборотних засобів є одним із найбільш важливих і складних завдань, що вирішуються в процесі економічного управління підприємством.

Оптимальна структура капіталу являє собою таке співвідношення використання власного і залученого капіталу за якого максимізується ринкова вартість підприємства [1, с. 45]. І.О. Бланк виділяє 6 етапів процесу оптимізації структури оборотних засобів підприємства [2] (рис. 1).

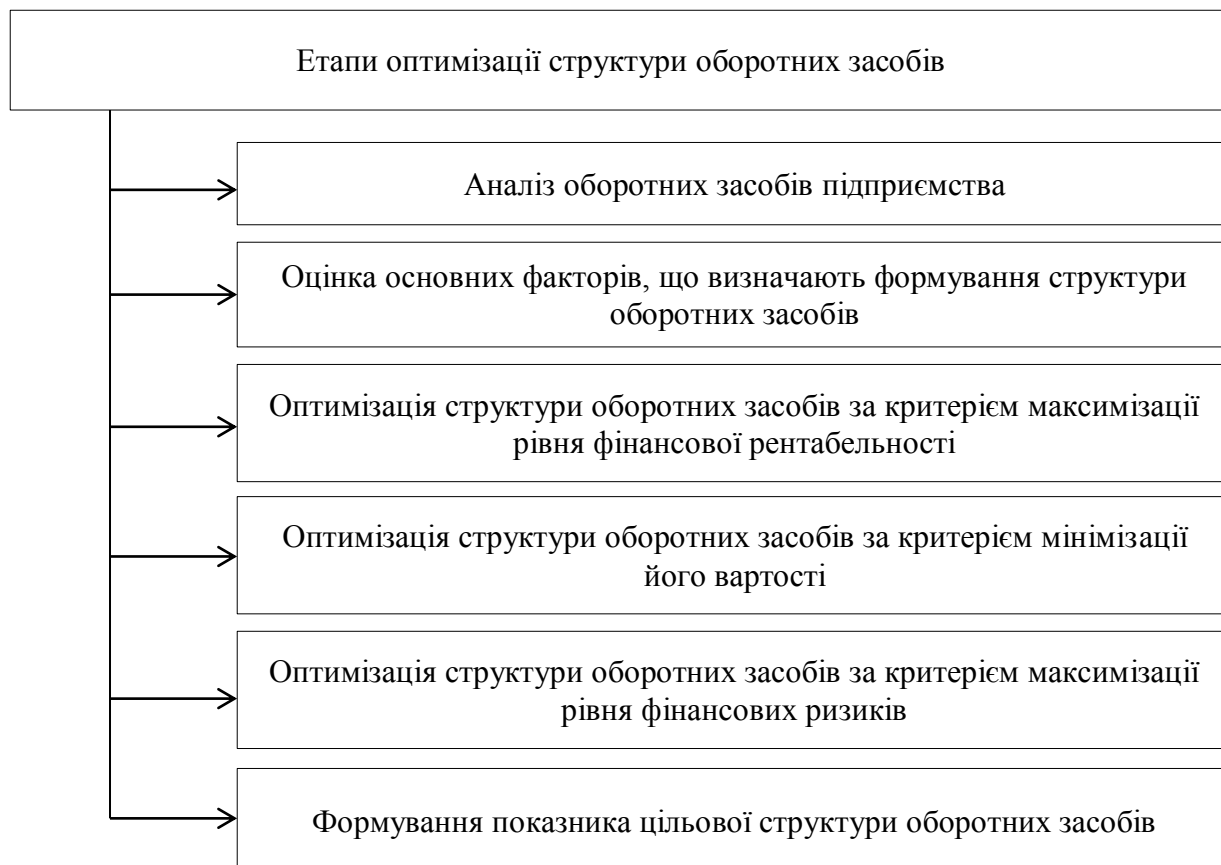

Рис. 1. Зміст основних етапів процесу оптимізації структури оборотних засобів підприємства

Оптимальна структура капіталу підприємства повинна відповідати основним цілям і задачам в області фінансування підприємства; бути обґрунтованою; забезпечувати мінімальні витрати на її формування.

Основні цілі розвитку сільськогосподарських підприємств і відповідні їм цілі формування оптимальної структури капіталу представлені в табл. 1 [3, с. 15].

**Цільові орієнтири формування оптимальної структури капіталу
сільськогосподарських підприємств**

Цілі розвитку підприємства	Цілі формування оптимальної структури капіталу
Вживання підприємства	Мінімізація ціни капіталу і фінансових ризиків
Максимізація поточного прибутку	Мінімізація поточних витрат на залучення капіталу
Збільшення частки ринку	Максимізація обсягу залучених ресурсів
Збільшення ринкової вартості підприємства	Оптимізація фінансової структури капіталу

Виходячи з даних табл. 1, метою формування оптимальної структури капіталу є збільшення ринкової вартості активів підприємства. Таким чином, задача дослідження зводиться до пошуку оптимального співвідношення власного і позикового капіталу, яке б дозволяло досягти головної мети діяльності – зростання ринкової вартості активів підприємства.

Маючи можливість залучати капітали з різних джерел, підприємства намагаються оптимізувати структуру капіталу так, щоб зменшити середньозважену вартість капіталу (СЗВК), яка означає середню плату (у відсотках) підприємства за всі джерела фінансування. Дана економічна категорія також визначає необхідну норму прибутку підприємства загалом.

Прийняття рішення про додаткове залучення капіталу об'єктивно передбачає визначення межі ефективного його використання. З цією метою розраховують показник граничної ефективності капіталу, який розраховується як відношення приросту рівня рентабельності капіталу до приросту середньозваженої вартості капіталу (власного капіталу) [4, с. 54].

Таким чином можна визначити рівень перевищення рентабельності загального капіталу або рентабельності власного капіталу над середньозваженою вартістю капіталу, яка означає середню плату (у відсотках) підприємства за всі джерела фінансування, і, отже, визначає необхідну (найменш можливу) норму валового та чистого прибутку підприємства для беззбиткової діяльності. Якщо в тому чи іншому варіанті формування структури капіталу підприємства рівень перевищення рентабельності загального капіталу ($P_{\text{загК}}$) або рентабельності власного капіталу ($P_{\text{вк}}$) над

середньозваженою вартістю капіталу ($P_{\text{ЗагК}} > \text{СЗВК}$; $P_{\text{ВК}} > \text{СЗВК}$) є найвищим, то така структура капіталу вважається найбільш оптимальною [4, с. 54].

Залучення додаткового капіталу підприємства як за рахунок власних, так і за рахунок позикових джерел має свої економічні межі і пов'язане зі зростанням його середньозваженої вартості. Так, залучення власного капіталу за рахунок прибутку обмежене його розмірами; збільшення обсягу емісії та облигацій вище точки насичення ринку можливе лише при більш високому розмірі виплачуваних дивідендів; залучення додаткового банківського кредиту у зв'язку з ростом фінансового ризику для кредиторів (через зниження рівня фінансової стійкості підприємства) може здійснюватись лише на умовах зростання ставки відсотка за кредит тощо.

Отже, оптимальною структурою капіталу можна вважати таке співвідношення між власним і позиковим капіталом, яке забезпечить оптимальне поєднання ризику і доходності для підприємства, максимізуватиме його ринкову вартість і забезпечує високий рівень платоспроможності та фінансової стійкості.

Головною умовою формування фінансових ресурсів підприємств за рахунок позикових коштів є залучення капіталу за найменшою вартістю та мінімально допустимим ризиком з метою досягнення максимального прибутку. Серцевина цього процесу – оптимізація структури капіталу, яку проводять за багатьма критеріями з метою забезпечення фінансової рівноваги підприємства за високої рентабельності капіталу. Серед таких критеріїв можна виділити: урахування вартості різних частин капіталу (власного, позикового), що впливають на норму валового та чистого прибутку підприємства; використання дії ефекту фінансового левериджу, тобто ефективності залучення позикового капіталу з погляду його впливу на рентабельність власного капіталу через податкову економію та перевищення валової рентабельності активів над сплатою відсотків за позиковий капітал; оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації вартості власного капіталу, вартості позикового капіталу та середньозваженої вартості загального капіталу; підвищення «граничної ефективності» загального та власного капіталу; забезпечення визначеного

запасу фінансової міцності підприємства; забезпечення визначеного рівня ліквідності, платоспроможності, кредитоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності (оборотності капіталу) підприємства тощо.

Список використаних джерел

1. Добровольська О.В. Пріоритети формування оборотного капіталу підприємства у нестабільному середовищі / О.В. Добровольська // Інвестиції: практика та досвід. – № 8. – 2010. – С. 45-49.

2. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: учебный курс / И.А. Бланк. – 2-е изд., перераб. и доп. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. – 656 с.

3. Байстрюченко Н.О. Вплив динаміки структури капіталу на фінансово-економічні результати діяльності підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / Н.О. Байстрюченко. – Суми, 2010. – 20 с.

4. Глущенко В.В. Оптимізація структури капіталу акціонерних товариств на основі багатокритеріального підходу як напрям удосконалення фінансово-кредитного механізму їх розвитку / В.В. Глущенко, А.В. Кравець // Проблеми економіки та управління : [збірник наукових праць]. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2012. – С. 49-56.

УДК 65.011.4

ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В КОНТЕКСТІ АКТИВІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Вітко Ю.Д., аспірант,

Полтавська державна аграрна академія

Виступаючи важливою частиною національної економіки, агропромисловий сектор України залишається основним стабілізатором системи економічного розвитку країни. Багато вітчизняних науковців у своїх дослідженнях підкреслюють наявність значного ресурсного потенціалу

аграрного сектора, що має можливості до істотного збільшення виробництва сільськогосподарської продукції. Разом з цим, важливим аспектом розвитку АПК виступає питання ефективного використання наявних ресурсів в контексті активізації зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств.

Агропромисловий комплекс є надзвичайно ресурсномістким, з великою кількістю природних, трудових та матеріально-технічних ресурсів. Їх кількісний, якісний склад, співвідношення між трудовими, матеріально-технічними і природними ресурсами, з одного боку, та рівень як сумарної, так і позаресурсної віддачі з іншого, визначають величину природно-ресурсного потенціалу в конкретних природно-економічних умовах функціонування кожного суб'єкта АПК [1, с. 81].

Інтенсифікація конкуренції між аграрними підприємствами на міжнародному ринку сільськогосподарської продукції також значною мірою зумовлена відмінностями в рівні виробничо-ресурсного потенціалу, особливостями механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності та методами управління підприємницькою діяльністю. Крім загальних закономірностей розвитку продуктивних сил, забезпечення стійкого розвитку зовнішньоекономічної діяльності агропромислових підприємств визначається здатністю забезпечувати високоефективне виробництво сільськогосподарської продукції та отримувати прибуток, достатній для організації розширеного відтворення. Основною ж проблемою розвитку зовнішньоекономічної діяльності більшості вітчизняних аграрних підприємств залишається недостатня конкурентоздатність сільськогосподарської продукції, вирішення якої, в першу чергу, залежить від здатності мобілізувати та ефективно використовувати наявні виробничі ресурси (сировинні, фінансові, трудові, інтелектуальні, організаційні).

У цілому, стратегія розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств має включати систему організації використання ресурсного потенціалу, здатної забезпечувати виконання таких задач:

– досягнення довгострокових зовнішньоекономічних цілей підприємства при відповідному ресурсному забезпеченні;

– оптимальний розподіл ресурсів на основі вибору пріоритетних видів зовнішньоекономічної діяльності;

– створення і забезпечення стійких конкурентних переваг на міжнародному ринку сільськогосподарської продукції.

Заходами підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу аграрних підприємств в контексті активізації зовнішньоекономічної діяльності можуть стати [2, с. 486; 3, с. 136]:

– якісне оновлення, розширення та модернізації матеріально-технічної бази;

– впровадження ресурсоощадних технологій виробництва сільськогосподарської продукції та сучасного технологічного обладнання;

– забезпечення стабільності формування товарних ресурсів, товарних запасів, надходження сировини та матеріалів; проведення гнучкої закупівельної та асортиментної політики;

– підвищення урожайності сільськогосподарських культур і продуктивності тварин, скорочення тривалості операційного циклу виробництва;

– перехід до безперервного здійснення та інтенсифікація виробничих процесів;

– забезпечення високої швидкості обороту капіталу та поповнення власних оборотних коштів, залучення іноземних інвестицій;

– прискорення процесів збуту сільськогосподарської продукції;

– розвиток інноваційних процесів і впровадження їхніх результатів у забезпечення екологізації, інтенсифікації аграрного виробництва для зменшення витрат ресурсів на одиницю сільськогосподарської продукції;

– формування сучасної інформаційної бази щодо наявної ресурсної бази для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, діагностики та запобігання кризовим явищам.

Список використаних джерел

1. Мазур Г.Ф. Природно-ресурсний потенціал розвитку агропро-мислового виробництва України / Г.Ф. Мазур // Економіка АПК. – 2013. – № 10. – С. 80–86.

2. Піняга Н. Підвищення ефективності використання потенціалу ресурсів підприємств у сучасних умовах господарювання / Н. Піняга // Вісник Львівського національного аграрного університету. Сер : Економіка АПК. – 2013. – № 20(1). – С. 485–488.

3. Чорна І.Ю. Економічна ефективність оптимізаційних заходів щодо зростання ресурсного потенціалу підприємства / І.Ю. Чорна, Л.В. Юрчишена // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер : Економічні науки. – 2014. – Вип. 9(3). – С. 134–137.

УДК 334.021.1

КОНКУРЕНТНАЯ АДАПТИВНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ КАК ИНДИКАТОР ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРОЦЕССА ИНВЕСТИРОВАНИЯ

Шашло Н.В., к.э.н., доцент кафедры экономики, заведующий отделом аспирантуры и докторантуры, Владивостокский государственный университет экономики и сервиса

Одна из главных целей любых инвестиций - получение устойчивого конкурентного преимущества на рынке, что вызывает необходимость учета при оценке инвестиционных проектов фактора рыночной ориентации. Обзор и обобщение литературы по проблемам инвестирования и управления инвестиционными процессами [1 – 4] позволяет утверждать о существовании значительного количества критериев, по которым выбираются приоритетные инвестиционные проекты. Наиболее распространенными из них являются срок окупаемости (DPB), чистая приведенная стоимость инвестиционного проекта (NPV) и внутренняя норма доходности (IRR). Среди других критериев оценки эффективности инвестирования следует выделить индекс доходности инвестиций, уровень инновационности инвестиционного проекта, его экологичность, социальность, соответствие миссии и целям и т.д.

В рассматриваемом контексте следует обратить внимание на то, что в условиях рыночной экономики использование только «классических»

показателей оценки приоритетности инвестирования в активы предприятия можно считать ограниченным подходом. Следует помнить о том, что одна из главных целей любых инвестиций - получение устойчивого конкурентного преимущества на рынке. В последнее время в научной литературе довольно часто утверждают о важности обеспечения взаимосвязи между понятиями «инвестиции» и «рынок», то есть о важности и необходимости рыночной ориентации инвестиционных проектов. В этих условиях индекс доходности инвестиций, чистая приведенная стоимость инвестиционного проекта, срок окупаемости, внутренняя норма доходности дают ограниченную оценку. Бесспорно, экологичность, социальность, инновационность и ряд других параметров являются также важными критериями выбора варианта инвестирования. Поэтому избрание не рыночно-ориентированных инвестиционных проектов уже априори может стать причиной неэффективного использования инвестиционных ресурсов.

В современных условиях факторы, определяющие устойчивые конкурентные преимущества предприятий, зависят от динамичности рынка. Так называемые «конкурентные реакции» со стороны рынка могут касаться ценовой политики, ассортимента товаров и услуг конкурентов, способов сбыта продукции и т.д. Таким образом, довольно сложно в условиях специфики бизнес-среды утверждать о существовании классических источников получения конкурентных преимуществ и формирования долгосрочных стратегий. Особенно важно в рассматриваемом контексте учитывать рыночно - ориентированные параметры оценки приоритетности инвестирования в технологические процессы.

В экономической литературе рассматриваются определенные виды инвестиций, учитывающие факторы рынка [5,6]. В условиях глобального рынка уже сложно получать успех в конкурентной борьбе только путем использования преимуществ масштабов производства, глобального присутствия или инвестирования в торговую марку. Так же сложно удержать средне- и долгосрочное конкурентное преимущество благодаря созданию

различных препятствий для вхождения в отрасль конкурентов. В этих условиях традиционные источники получения конкурентных преимуществ смещаются на краткосрочный рынок и приоритетным становится критерий обеспечения эластичности производства и управления. Очевидно, что все эти явления связаны с инвестиционным поведением предприятия и использованием инвестиционных рычагов для обеспечения развития. Руководители предприятий должны четко идентифицировать при реализации инвестиционной политики будущие конкурентные преимущества.

Таким образом, предлагается при выборе приоритетности инвестирования использовать, кроме стандартных, наиболее распространенных показателей оценки эффективности инвестиционных проектов, еще один - конкурентную адаптивность. Любые инвестиции в технологические процессы в большей или меньшей степени направлены на операционную деятельность предприятия - производство продукции, выполнение работ или оказание услуг. В то же время, учитывая вышесказанное, важно, чтобы в результате инвестиций в технологии можно было получить такой продукт, который не только будет инновационным или конкурентоспособным, но и таким, что будет «поддаваться» дальнейшему технологическому совершенствованию с использованием имеющихся производственных мощностей. Именно благодаря этому упомянутая выше краткосрочная конкурентоспособность будет обеспечена и поддерживаема на должном уровне.

Понятие адаптивности не является новым в научной литературе [7-12]. Исследователи рассматривают это понятие с позиции свойства, которое является «необходимым для определения критериев изменений, реакции, необходимой для установления причины изменений, способностью, необходимой для определения характера текущих изменений и обеспечения экономической устойчивости деятельности, а также характеристикой, необходимой для определения характера и уровня структурных изменений». С позиции Пастуховой Е.А. [10], адаптивность - это «категория, которая характеризует способность предприятия как открытой экономической системы

приспосаблюватися к изменениям во внутренней и внешней среде для обеспечения желаемой эффективности деятельности, и включает производственную, финансовую, трудовую и инвестиционно-инновационную адаптивность». Галушко Е.С. [11] под понятием адаптивности понимает свойство, которое характеризует способность системы нормально функционировать при изменении параметров внешней среды, а также приспособлять систему к этим изменениям. По мнению Корель Л. В. [12], адаптивность «определяет степень приспособления к изменениям во внешней и внутренней среде предприятия и является интегральной характеристикой экономической системы, которая объединяет такие признаки, как гибкость мобильность, маневренность и другие, обеспечивает «легкость» перегруппировки между элементами системы без каких-либо существенных изменений в ее структуре». А. П. Градов отмечает, что «предельные возможности адаптации к условиям производства, меняются» и называет это «закономерностью эквивиальности системы».

Рассматривая конкурентную адаптивность необходимо заметить, что такое понятие следует трактовать как способность экономической системы улучшать конкурентные позиции в течение определенного периода времени путем приспособления к изменению ряда параметров внешней и внутренней среды. Таким образом, учитывая особенности использования инвестиционных рычагов для обеспечения развития предприятий, отметим, что субъекты хозяйствования должны оценивать инвестиционные проекты не только по критериям срока окупаемости, чистой приведенной стоимости, экологичности, инновационности, внутренней нормы доходности и т.д., а также с позиции способности производить продукцию, которая в перспективе позволит улучшать конкурентные позиции предприятия на рынке. Таким образом, понятие конкурентной адаптивности по своему содержанию является иным, по сравнению с понятием гибкости, которое трактуется как способность технологической системы «быстро перестраиваться для обработки новых

деталей в пределах, определенных технологическими возможностями оборудования и технологий».

Таким образом, при выборе приоритетности инвестирования в технологические процессы предприятий важно учитывать именно параметр конкурентной адаптивности таких процессов, которые будут отражать их способность производить продукцию и в перспективе позволят улучшать конкурентные позиции предприятия на рынке. Высокий уровень конкурентной адаптивности технологий позволит в случае изменения факторов среды функционирования в пределах имеющихся технологических возможностей не просто обеспечить изготовление новой продукции, а именно такой, которая будет конкурентоспособной «завтра». Результаты исследования позволили обосновать целесообразность учета конкурентной адаптивности в качестве параметра оценки приоритетности инвестирования в развитие предприятий.

Список использованных источников

1. Осипов В.А., Золотаренко К.И. Влияние инфляционных процессов на ценообразование продукции и услуг торгового предприятия // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. 2015. № 7-2. С. 302-305.
2. Прокопьева Т.И., Ворожбит О.Ю. Инвестиции физических лиц в ценные бумаги // Современные проблемы науки и образования. 2014. № 3. С. 401.
3. Курбаков И.С., Корень А.В. Основные направления эффективного управления инвестиционным портфелем // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. 2015. № 10-4. С. 704-706.
4. Кузубов А.А. Основные резервы и факторы повышения конкурентоспособности агропромышленных предприятий // сборник материалов III Международной научно-практической конференции. -Новосибирск: Изд-во ЦРНС, 2013. - С. 119-125.
5. Ягумова С. Н. Классификация инвестиций как условие повышения эффективности инвестиционной политики отраслей промышленного комплекса / С. Н. Ягумова // Экономика и управление: анализ тенденций и перспектив развития. - 2013. - № 5. - С. 271-275.

6. Ахматова М., Попов Е. Теоретические модели конкурентоспособности // Маркетинг. – 2003. - №4 (71). – С. 25-38.
7. Holland J.H. Hidden Order: How Adaptation Builds Complexity. Readings (MA): Addison-Wesley Publishing Company, 1995. – P. 185
8. Разумовский О.С. Адапционизм и бихевиористика в контексте проблем эволюционизма и смысла жизнедеятельности//Полигнозис. – 2003. №2 Вып.22. – с. 44 - 61.
9. Зяблицкая Н.В. Оценка адаптационных возможностей промышленных предприятий: монография / Н.В. Зяблицкая. - НВ: Изд-во "Приобье", 2005. - 103 с.
10. Пастухова Е.А. Адаптация экономической системы к изменениям среды.//Современные наукоемкие технологии.- № 5.-2006.- с.70-78.
11. Галушко Е.С. Обоснование организационно-экономического механизма адаптации предприятия / Е.С. Галушко, С.А. Галушко // Вестник СевНТУ. – Сер. Экономика и финансы. – Сб. 130. Севастополь, 2012. – С. 43-47.
12. Корель Л. В. Социология адаптаций: Вопросы теории, методологии и методики. – Новосибирск: Наука, 2005.– 424 с. 4.

УДК 339.137.2:664

ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

*Іващенко Т.А., магістрант, Демиденко Л.М. к.е.н., доцент,
Полтавська державна аграрна академія*

Технологія – це певна сукупність агрозаходів, що виконуються у встановленій послідовності в оптимальні строки для забезпечення найсприятливіших умов росту рослин та формування найвищої їх продуктивності.

Основним чинником, що зумовлює зниження урожайності зернових культур у ПП «Комунар» Великобагачанського району Полтавської області, є недосконала система удобрення та захисту рослин. Тому для підприємства доцільне застосування інтенсивної технології вирощування зернових культур. Її суть полягає в оптимізації вирощування на всіх етапах росту й розвитку рослин. Вона передбачає розміщення культур після кращих попередників; застосування добрив на заплановану врожайність; роздрібне внесення азотних добрив; інтегровану систему захисту рослин. Головною метою інтенсивної технології є максимальна реалізація продуктивності культур шляхом раціональної мобілізації природних та техногенних факторів урожайності.

Добрива є одним з найефективніших та швидкодіючих факторів підвищення врожайності пшениці і поліпшення якості зерна. Великий позитивний вплив добрив на продуктивність пшениці пояснюється тим, що у ґрунті поживні речовини містяться у важкорозчинній формі, а фізіологічна активність кореневої системи її недостатньо висока. Під пшеницю вносять органічні і мінеральні добрива.

Середніми нормами добрив при інтенсивній технології вважаються для озимої пшениці 90-120 кг/га азоту, фосфору і калію. Їх вносять розкидачами під основний обробіток ґрунту. Найбільш рослини рівномірно забезпечуються азотом при внесенні 30 % розрахованої або середньої норми (30-60 кг/га азоту). Мінеральні добрива застосовують також при сівбі пшениці у рядки.

Азотні добрива використовують для підживлення вносячи на 2 етапи органогенезу по 30-60 кг/га азоту. Також доцільно використовувати калійні і фосфорні добрива у кількості 45-90 кг/га. Для сівби використовують очищене й відсортоване конденційне насіння із силою росту не менше 80%. Перед сівбою або за 2-3 тижні до сівби його протруюють гранозаном у дозі 1 кг/га чи іншими протруйниками. Фосфорні та калійні добрива вносять під основний обробіток ґрунту, азотні – краще локально одночасно з передпосівною культивуацією на глибину 10-12 см. Мінеральні добрива вносять також у рядки під час сівби ярого ячменю – гранульований суперфосфат з розрахунку 10-15 кг/га фосфору.

Інтенсивна технологія вирощування включає в себе:

- 1) посів по кращим попередникам (кращими попередниками в лісостеповій зоні, наприклад для кукурудзи, є озима пшениця та зернобобові);
- 2) використання набору різноманітних по скоростиглості високопродуктивних і надійнодозріваючих гібридів;
- 3) скорочення числа обробітку ґрунту за рахунок використання високоефективних гербіцидів;
- 4) забезпечення рослин елементами живлення під запланований урожай.

Інтенсивна технологія вирощування включає в себе повне внесення мінеральних добрив: NPK 30-60 кг/га діючої речовини;

- 5) інтегрований захист рослин від хвороб та шкідників;
- 6) поточне виконання всіх робіт в оптимальні строки;
- 7) сувору технологічну дисципліну;
- 8) впровадження прогресивних форм організації праці [1-2].

У системі заходів, які забезпечують зростання врожайності та якості зерна, підвищення ефективності виробництва, важливе місце належить захисту від бур'янів. Особливої актуальності набуває ця проблема на фоні загальної забур'яненості полів ПП «Комунар» в останні роки. Нині у виробництві господарства 60% полів належать до категорії високого ступеня засміченості, а оброблені ділянки ріллі стають джерелом інтенсивного поширення бур'янів. Одним з радикальних способів досягнення позитивної динаміки є застосування гербіцидів на цих землях господарства.

При ступені засміченості посівів 83,6 шт/см² господарстві можна зробити аналіз доцільності внесення гербіцидів ґрунтової дії з дворазовим послідовним внесенням. Для порівняння візьмемо фактичні дані 2013 р., коли гербіциди не застосовувалися; фактичні дані 2015 р. та планові показники на 2017 р. (табл. 1).

Аналізуючи дані таблиці 1 можна відмітити, що при внесенні в плановому році ефективніших гербіцидів господарство зможе отримати більші врожаї в порівнянні з попередніми роками.

Таблиця 1

**Економічна ефективність застосування гербіцидів в інтенсивній технології вирощування зернових культур, пропонованої до впровадження у
ПП «Комунар», 2017 р.**

Роки	Гербіциди	Доза	Урожайність, ц/га	Виробничі витрати коштів на 1 га, грн.			Собівартість 1 ц зерна, грн..	Одержано прибутку з 1 га, грн..	Рівень рентабельності, %
				Всього	у тому числі на захист рослин				
					Вартість гербіцидів	Внесення та збирання додаткового урожаю			
2013 р.	Без гербіцидів	—	22,7	1270	—	—	55,95	-21,5	-1,7
2015 р.	Тітус	30 г/га + 20 г/га	34,3	760,6	163,1	74,3	21,4	539,4	243,9
	Аміака сіль 2,4 Д	1,0 л/га							
2017 р. (план)	Фронт'єр + банвел 4 С	1,5 л/га + 0,6 л/га	61,0	643,2	112	67,5	20,8	486,5	164,2
	Гардіан	2,5 л/га	60,0	687,0	153	71,5	22,7	487,1	175,4
	Харнес	2,5 л/га	60,8	703,4	172	86,6	21,3	466,3	171,3

При даному ступені засміченості посівів в господарстві застосування таких гербіцидів як фронт'єр + банвел 4С, гардіан та харне можуть забезпечити значний приріст урожайності. Внесення запропонованих гербіцидів дозволить отримувати достатньо високий рівень рентабельності в динаміці. Зазначені гербіциди при зміненому типі засміченості досягають рівня технічної ефективності не нижче 85% та відрізнялися високою фітотоксичністю проти різних біогруп бур'янів. Якщо брати до уваги комплекс фітотоксичних,

економічних та господарських показників оцінки гербіцидів, то безперечним лідером тут виявляється Харнес. Цей препарат похідний ацетохлору при технічній ефективності 92 % однаковою мірою пригнічує злакові і двосім'ядольні види бур'янів, характеризується невибагливістю до технології внесення, зберігає високу фітотоксичність навіть без загортання у ґрунт, має найвищі економічні показники, зокрема врожайність 60,8 ц/га.

За рахунок приросту урожайності, при застосуванні даних препаратів, його вартісна величина значно покривала витрати на внесення гербіцидів, збирання, транспортування та доробку додаткового урожаю. Кожна гривня вкладена в захист зернових від бур'янів цими препаратами забезпечить у середньому 2,17-2,98 грн. додаткового чистого прибутку. При цьому одержується найдешевше зерно.

До варіантів використання гербіцидів, що мають високий захисний ефект від втрат врожаю зерна та виправдовують себе з економічної точки зору, належать поєднання ґрунтового препарату фронт'ер із страховим банвел 4С та сумішок тітусу з банвелом 4С. Сумішки та поєднання гербіцидів на базі використання препарату банвел 4С мають перевагу у тих випадках, коли в посівах зернових в агроценозі бур'янів присутні багаторічні (осот рожевий, берізка польова). Щоправда, достатня технічна та економічна ефективність використання таких комбінацій гербіцидів досягається за рахунок повних доз компонентів сумішок, що призводить до здороження хімічного методу та зростання екологічної небезпеки.

Гербіциди з обмеженою селективною дією (тітус, аміака сіль 2,4Д та інші) при самостійному застосуванні значно поступаються препаратам з комбінованою фітоспрямованістю. Ступінь залишкової забур'яненості посівів після внесення вузькоселективних гербіцидів такий, що викликає зниження врожайності зерна відносно кращих гербіцидів на 12-15 ц/га.

Порівняно із застосуванням гербіциду аміака сіль 2,4Д таких препаратів як харнес і гардіан в технології вирощування зернових також забезпечують підвищення прибутку в першому випадку на 52,2%, у другому на 50,2%. У цих

варіантах одержано і дешевше зерно. При цьому показники конкурентоспроможності потрапляють в зону напруженої окупності, яка в несприятливі роки не завжди гарантує виправданість витрат. Хоча гербіциди з мінімальною вартістю (аміака сіль 2,4Д) з чисто економічної точки зору практично при будь-яких обставинах доцільно використовувати.

Удосконалення технологічних процесів сприяє зниженню собівартості одиниці продукції або покращенню її якості, що зумовлює підвищення рівня прибутковості виробництва. При впровадженні інтенсивної технології вирощування сільськогосподарських культур важливе значення має оптимізація розміру поточних запасів добрив, засобів захисту рослин, паливно-мастильних матеріалів.

Список використаних джерел

1. Самойлик Ю.В. Методичні підходи до оцінки стратегічного потенціалу конкурентоспроможності підприємства / Ю.В. Самойлик // Економіка АПК. – 2012. – № 3. – С. 72-78.

2. Плотник О. Д. Механізм формування та розвитку потенціалу аграрного підприємства / О. Д. Плотник, О. О. Сосновська // Економіка : проблеми теорії та практики : Зб. наук. праць. – Вип. 261 : В 7 т. – Т. VI. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2013. – С. 1578 – 1584.

УДК 331.101.26:316.343.37

ЕКОНОМІЧНА АКТИВНІСТЬ ЯК ПОКАЗНИК ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Гордієнко І.О.², магістр,

Полтавська державна аграрна академія

Без людей немає організації, а трудові ресурси однозначно являюся одним з найважливіших аспектів теорії і практики управління на підприємстві. При визначенні цілей своєї організації керівники організації мають визначити необхідні для їх досягнення ресурси. Необхідність у грошах, устаткуванні і

² Науковий керівник – Дядик Т.В., к.е.н., доцент

матеріалах є цілком очевидною, рідко хто з керівників упустить ці моменти при плануванні. Потреба в людях – теж здаватиметься цілком очевидною, проте найчастіше планування людських ресурсів ведеться неналежним чином, йому не приділяється тієї уваги, якого воно заслуговує. Тому однією з важливіших проблем на сучасному етапі розвитку економіки є проблема підвищення ефективності роботи людських ресурсів.

Вітчизняні науковці В.С. Васильченко, А.М. Гриненко, О.А. Грішнова, Л.П. Керб потенціал людських ресурсів визначають як сукупну здатність до праці всіх членів суспільства, потенційно максимальну сукупну працездатність всього суспільства в конкретний момент часу. Людський капітал характеризують як «реальний потенціал людських ресурсів, оцінений у конкретних суспільно-історичних умовах існування людини – носія робочої сили» [1]. Вперше термін «трудоі ресурси» як планово-облікового вимірника робочої сили був введений в 20-ті роки академіком С.Г. Струмиліним, але активно цей показник став використовуватися з кінця 50-х років.

Функціонування ринку праці, проблеми зайнятості та безробіття не варто розглядати як узагальнені, абстрактні соціально-економічні явища, адже вони мають втілення у конкретних діях конкретних людей, насамперед, роботодавців і найманих працівників. Працевлаштування відображає потреби людей не лише в заробітках, а й у самореалізації через суспільно корисну діяльність. Самоутвердитися і знайти своє місце у суспільстві є важливою проблемою кожної людини [3].

Чисельність трудових ресурсів Хмельницької області постійно скорочується, насамперед за рахунок зниження природного приросту, а також це пов'язано із міграцією сільських жителів, переважно молоді, у міста. Чисельність економічно активного населення в 2015 р. складала 557 тис. осіб (58,6 % від загальної чисельності). Більша частина економічно активного населення – 338,1 тис. осіб проживає у міських поселеннях, чисельність економічно активного сільського населення – 219 тис. осіб. Щодо зайнятості населення, то у 2015 р. в Хмельницькій області було зайнято 500,5 тис. осіб, із

яких 311,1 тис. осіб – міське населення, 189 тис. осіб – сільське, рівень зайнятості міського і сільського населення працездатного віку становить відповідно у 2015 р. 55,8 % та 48,1 % (табл. 1).

Таблиця 1

Економічна активність населення Хмельницької області за місцем проживання, 2015 р.

Показники	Одиниці виміру	Все населення	Міське населення	Сільське населення
Економічно активне населення	тис. осіб			
у віці 15-70 років		557,1	338,1	219,0
працездатного віку		544,3	329,7	214,6
Рівень економічної активності	у % до населення відповідної вікової групи			
у віці 15-70 років		58,6	60,6	55,7
працездатного віку		68,5	70,0	66,3
Зайняте населення	тис. осіб			
у віці 15-70 років		500,5	311,1	189,4
працездатного віку		487,7	302,7	185,0
Рівень зайнятості	у % до населення відповідної вікової групи			
у віці 15-70 років		52,6	55,8	48,1
працездатного віку		61,3	64,3	57,1
Безробітне населення	тис. осіб			
у віці 15-70 років		56,6	27,0	29,6
працездатного віку		56,6	27,0	29,6
Рівень безробіття	у % до економічно активного населення відповідної групи			
у віці 15-70 років		10,2	8,0	13,5
працездатного віку		10,4	8,2	13,8
Економічно неактивне населення	тис. осіб			
у віці 15-70 років		394,3	219,8	174,5
працездатного віку		250,7	141,4	109,3

Джерело: розраховано за даними [2]

На сьогоднішній час домінування економічних перетворень над соціальними призвело до зростання безробіття та переливу робочої сили з аграрної сфери в інші галузі економіки і за межі країни. Як наслідок, зниження доходів та матеріального добробуту сільського населення. Нажаль, вже традиційним став значно вищий рівень безробіття на селі – кількість безробітних міських жителів Хмельницької області у 2015 р. становила 27 тис. осіб, сільських – 29,6 тис. осіб (більше на 16,3 %). Рівень безробіття трудових

ресурсів працездатного віку аграрної сфери є удвічі вищим ніж у міських поселеннях – рівень безробіття у містах – 8,0 %, на селі – 13,5 %.

Як провідний напрямок державного регулювання ринку праці необхідно відпрацьовувати механізм людського розвитку; забезпечення високого рівня управлінського потенціалу та управлінських рішень; фінансуванню інвестицій в освіту, підготовку та підвищення кваліфікації на виробництві, зміцнення здоров'я та медичного обслуговування, міграцію та пошуки інформації; механізм освоєння інноваційної діяльності, який створить умови переходу до безперервної освіти, окупність вкладених коштів, створення нових робочих місць та гарантованої заробітної плати. Саме державні органи влади повинні використовувати як стимули, так і примусові заходи, спрямовані розвиток якісних так кількісних характеристик економічно-активного населення. Саме держава через регулювання цін та розміру трудових доходів повинна гарантувати населенню достойний рівень та якість трудового життя. Особливо велика роль держави у двох найважливіших сферах формування людського капіталу – в освіті та охороні здоров'я [4].

В руках держави, через економічне стимулювання змінити ставлення до розвитку людського капіталу приватних підприємств, адже вони можуть стати найефективнішими виробниками цього капіталу через підготовку фахівців, що відповідають перспективним способам виробництва. Необхідна також державна підтримка тих підприємств і організацій, які забезпечують соціальний ефект на державному рівні: підвищення рівня культури, моральності, творчого потенціалу та активності.

Список використаних джерел:

1. Васильченко В.С. Управління трудовим потенціалом: [підручник] / В.С. Васильченко, А.М. Гриненко, О.А. Грішнова, Л.П. Керб. – К.: КНЕУ, 2011. – 403 с.
2. Головне управління статистики у Хмельницькій області Інтернет-видання [електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.km.ukrstat.gov.ua/ukr/index.htm>.

3. Дядик Т.В. Трудова та соціальна реалізація робочої сили на ринку праці / Т.В. Дядик // Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації України. Частина 2. №4 (43). Серія «Економічні науки». – Полтава: ПУСКУ, 2010. – С. 27-30.

4. Дядик Т.В. Джерела та ефективність інвестицій в людський капітал / Т.В. Дядик // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – Вип. 1 (10). – Полтава: ПДАА. – 2015. – С. 135-143.

УДК 338.436.33/635

**ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА
ЗЕРНОВИХ ТА ЗЕРНОБОБОВИХ КУЛЬТУР У ПІДПРИЄМСТВАХ
ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

*Баган Н.В.³, магістрант,
Полтавська державна аграрна академія*

Економічна ефективність – це таке співвідношення між ресурсами і результатами виробництва, за якого отримують вартісні показники ефективності виробництва. Вимірювальну систему економічної ефективності сільськогосподарського виробництва доцільно будувати таким чином, щоб вона була здатна повністю розкривати дві взаємопов'язані і взаємодіючі результативні сторони діяльності аграрних підприємств – раціональність використання ними землі через показники загального ефекту, приведені до одиниці площі сільськогосподарських угідь, і економічність виробництва, показники якої розкривали б, якою ціною одержано цей ефект.

Розглянемо ефективність виробництва і реалізації зернових та зернобобових культур у СТЗОВ «Ковалі» за 2011-2015 роки (табл. 1). Аналіз табл. 1 вказує на те, що виробництво зернових та зернобобових культур у підприємстві здійснюється ефективно, на що вказують стабільні прибутки.

³ Науковий керівник: к.с.-г.н., доцент Писаренко С.В.

Таблиця 1

**Ефективність виробництва зернових та зернобобових в умовах
СТЗОВ «Ковалі» Хорольського району, 2011-2015 рр.**

Показники	Роки					Відхилення 2015 р. до 2011 р.	
	2011	2012	2013	2014	2015	абсолютне (+;-)	відносне (%)
Посівна площа, га	730	937	630	754	770	40,0	105,5
Урожайність, ц/га	45,5	41,9	45,6	51,3	40,8	-4,7	89,7
Валовий збір - всього, ц	33200	39251	28746	38673	31415	-1785,0	94,6
Повна собівартість реалізованої продукції тис. грн, всього:	1398,7	1540,0	1879,6	5030,2	1462,9	64,2	104,6
в т. ч. 1 ц, грн	42,1	39,2	129,6	115,2	148,7	106,6	353,0
Виручка від реалізації - всього, тис.грн	2207,5	2088,5	2072,8	8095,2	2512,4	304,9	113,8
Ціна реалізації 1 ц, грн	92,8	110,6	143,0	185,3	255,4	162,5	275,1
Прибуток – всього, тис. грн	808,8	548,5	193,2	3065	1049,5	240,7	129,8
в т. ч. на 1ц, грн	33,9	14,0	13,3	70,2	106,7	72,8	314,8
1 га, грн	1107,9	585,4	306,7	4065,0	1363,0	255,0	123,0
Рівень товарності, %	71,9	48,1	50,4	112,9	31,3	-40,6	43,6
Рівень рентабельності %	57,8	35,6	10,3	60,9	71,7	13,9	124,1

Розглянемо ефективність виробництва і реалізації зернових та зернобобових культур ТОВ «Оріон молоко» та СВК «Багачанський» за 2013-2015 роки (табл. 2.).

Таблиця 2

**Ефективність виробництва зернових та зернобобових в умовах ТОВ «Оріон
молоко» СВК «Багачанський» Хорольського району, 2013-2015 рр.**

Показники	ТОВ «Оріон молоко»			СВК «Багачанський»			Відхилення 2015р. до 2013р., +,-	
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	«Оріон молоко»	«Багачан- ський»
Посівна площа, га	1288	922	665	1204	1041	949	-623	-255
Урожайність, ц/га	50,8	44,5	42,6	49,3	58,6	35,2	-8,2	-14,1
Валовий збір – всього, ц	65404	41068	28311	59408	61028	33368	-37093	-26040
Повна собівартість реалізованої продукції тис. грн, всього:	9679,3	6186,3	1502,8	6197,2	2370,3	13721,8	-8176,5	7524,6
в т. ч. 1 ц, грн	667,5	141,6	152,8	427,4	106,4	256,2	-514,7	-171,2
Виручка від реалізації - всього, тис.грн	9391,9	6633,8	1621,9	6447,6	4107,8	12692,5	-7770	6244,9
Ціна реалізації 1 ц, грн	130,1	179,5	282,8	120,2	184,5	237	152,7	116,8
Прибуток - всього, тис. грн	-287,4	447,5	119,1	250,4	1737,5	-1029,3	406,5	-1279,7
в т. ч. на 1ц, грн	-8,9	12,1	20,8	4,7	78	-19,2	29,7	-23,9
1 га, грн.	-456,2	593,5	179,1	397,5	2304,4	-1084,6	635,3	-1482,1
Рівень товарності,%	110,4	90,1	20,3	90,3	36,5	160,5	-90,1	70,2
Рівень рентабельності %	-3	7,2	7,9	4	73,3	-7,5	10,9	-11,5

Аналізуючи одержані дані ТОВ «Оріон молоко» і СВК «Багачанський» ми бачимо, що станом на 2015 р. спостерігається значне погіршення ситуації. Помітно знизилися посівні площі, урожайності і валові збори. Доволі сильно знизилась повна собівартість реалізованої продукції що є доволі позитивним для господарства. Помічаємо сильне зменшення рівня товарності у ТОВ «Оріон молоко» на 90,1 % і рівня рентабельності у СВК «Багачанський» на 11,5%.

Список використаних джерел

1. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: підручник / В.Г. Андрійчук. - К.: КНЕУ, 2013. – 779 с.

СЕКЦІЯ 3

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМ ПОТЕНЦІАЛОМ В АПК

УДК 061.65:65.014.1:332.33(477)

ОРГАНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ

*Зось-Кіор М.В., д.е.н., доцент, професор кафедри менеджменту і логістики,
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка*

В умовах децентралізації влади та євроінтеграційних спрямувань України агент держава для всіх інших агентів земельних інтересів більше партнер, ніж контролер. Усвідомлення цього змінює пріоритети в земельних відносинах, а раціональне використання земельних ресурсів аграрного сектору економіки України – свій координаційно-субординаційний формат. За логікою наших досліджень більшої ролі набуватимуть спільні агенти, що через «єдиний голос» зможуть донести свою позицію навіть найдрібніших землевласників і землекористувачів до будь-якого агента земельних інтересів. Особливо необхідним є визначення певних граней співпраці держави як партнера з даними агентами.

Глобалізація є колосальним стимулом до галузевої консолідації, що є однією з причин формування сучасних агрохолдингів. Одночасно з цим, вони займаються монокультурою, а орієнтація на більш вигідні зернові та олійні культури посилює залежність країни від світового ринку [2]. Втрачаючи при цьому перспективні конкурентні переваги, агрохолдинги розвиваються в Україні за моделлю «орендних латифундій», монополізуючи землекористування з усіма витікаючими з цього наслідками.

В даному відношенні світовий досвід вже давно продемонстрував переваги кооперативного і кластерного підходів до організації виробництва,

переробки і збуту сільгосппродукції [1, 3]. Слід зазначити, що при кластерній організації агропромислового виробництва малі, середні та великі підприємства агробізнесу – учасники кластерних утворень – досягають порівняного з агрохолдингами рівня конкурентоспроможності, а сам інтеграційний механізм кластеризації на основі концентрації агропромислового виробництва й спеціалізації його учасників формує «точки зростання» регіональних і місцевих економік. Дані проблеми актуалізують проведення даного дослідження.

Виходячи з дуалістичної моделі розвитку національного землеробства в Україні можлива її побудова на кластерній основі. При цьому ядром кластеру на рівні області мають бути об'єкти, що безпосередньо контактують і з виробником, і зі споживачем. На наше переконання, будь-які державні надбудови посередницького характеру неефективні. Тому найбільш реалістичний варіант – асоціації землекористувачів та землевласників, представлених як окремими підприємцями, так і їх об'єднаннями.

Керівником центру має бути президент галузевої (наприклад, зернової, садівничої, ягідної, тепличної, горіхової, соєвої, рапсової, картопляної тощо) або територіальної (обласної чи міжобласної) асоціації землевласників і землекористувачів. Мета керівника центру – підвищення інтелектуальної складової вартості земельних ресурсів аграрного сектору економіки до рівня кращих світових аналогів. Керівник центру є зв'язуючи ланцюгом між наукою (вищими навчальними та науково-дослідними закладами, державними агрохімічними лабораторіями), державою (керівництво області) та недержавними організаціями (союзами, спілками, федераціями, дорадчими службами, лабораторіями тощо). Між керівником центру є прямий зв'язок із структурами районного масштабу, з якими також проводиться безпосередня робота вищих навчальних та науково-дослідних закладів, державних агрохімічних лабораторій та вищезазначених недержавних організацій.

Подібні структури районного масштабу та безпосередньо керівник центру пов'язані з організаторами і виконавцями робіт, суб'єктами господарювання та представниками сільських населених пунктів.

Основні функції центрів: формування права «єдиного голосу» від імені багатьох дрібних міні- та мікроагентів; бізнес-планування щодо реалізації проектів у землеробстві; адміністрування інфраструктурних, органічних та екологічних проектів. Слід зазначити, що глобальні аграрні проекти, наприклад, екологізація землеробства, не можуть бути якісно реалізовані без суттєвого наукового супроводу, що фактично можливо при потужній національній науково-виробничій консолідації. На наше переконання, дані регіональні центри мають координуватися Національним науково-виробничим агроекологічним парком (далі ННВАП), що за різних ініціатив було запропоновано сформувати на базі ПП «Агроекологія» Шишацького району Полтавської області як флагмана вітчизняного органічного руху. Слабкими місцями підприємства в якості парку може бути саме провайдинг агроекологічних інновацій через концентрацію на виробничій діяльності. Тому нами пропонується координаційне поєднання виробничої та аналітико-консультаційної діяльності в партнерстві з Асоціацією Український клуб аграрного бізнесу (найбільше в країні, прогресивно налаштоване, представлене в більшості регіонів України, суспільно-професійне об'єднання компаній аграрного сектору економіки України, що надає широкий спектр послуг для агробізнесу), яка може представляти один з найбільш потужних дослідницьких і презентаційних майданчиків аграрного бізнесу України. При цьому основною метою ННВАП має бути пропагування еталонних технологій землеробства. Основні задачі ННВАП: сприяння комунікації між споживачем і виробником продукції, споживачем і розробником інноваційних технологій, в т.ч. пов'язаних з органічним землеробством; налагодження зв'язків між регіональними науковими (економічними) центрами розвитку сільських територій, в т.ч. і закордонних; участь у наданні повного спектру послуг для аграрних, продовольчих і ресурсних компаній.

Оскільки у відповідності до Закону України «Про наукові парки», науковий парк – це юридична особа, що створюється з ініціативи вищого навчального закладу та / або наукової установи шляхом об'єднання внесків

засновників для організації, координації, контролю процесу розроблення і виконання проектів наукового парку [4], структура ННВАП, за авторською думкою, наступна: ПП «Агроекологія»; Український клуб аграрного бізнесу; Полтавська державна аграрна академія; Державна установа «Держґрунтохорона». ННВАП має стати суттєвим структурним елементом кластерної моделі організації дуалістичного розвитку землекористування в Україні (рис. 1), що як самостійно, так і через регіональні наукові (економічні) центри розвитку сільських територій забезпечує агровиробників та їх об'єднання інформаційною підтримкою екологопрогресивних технологій землекористування, виконує інспекцію та контроль за виробництвом екологічної продукції, проводять з ними консультаційну діяльність за двом основними напрямками: органічне землеробство; традиційне землеробство на максимально екологобезпечній енергоощадній основі.

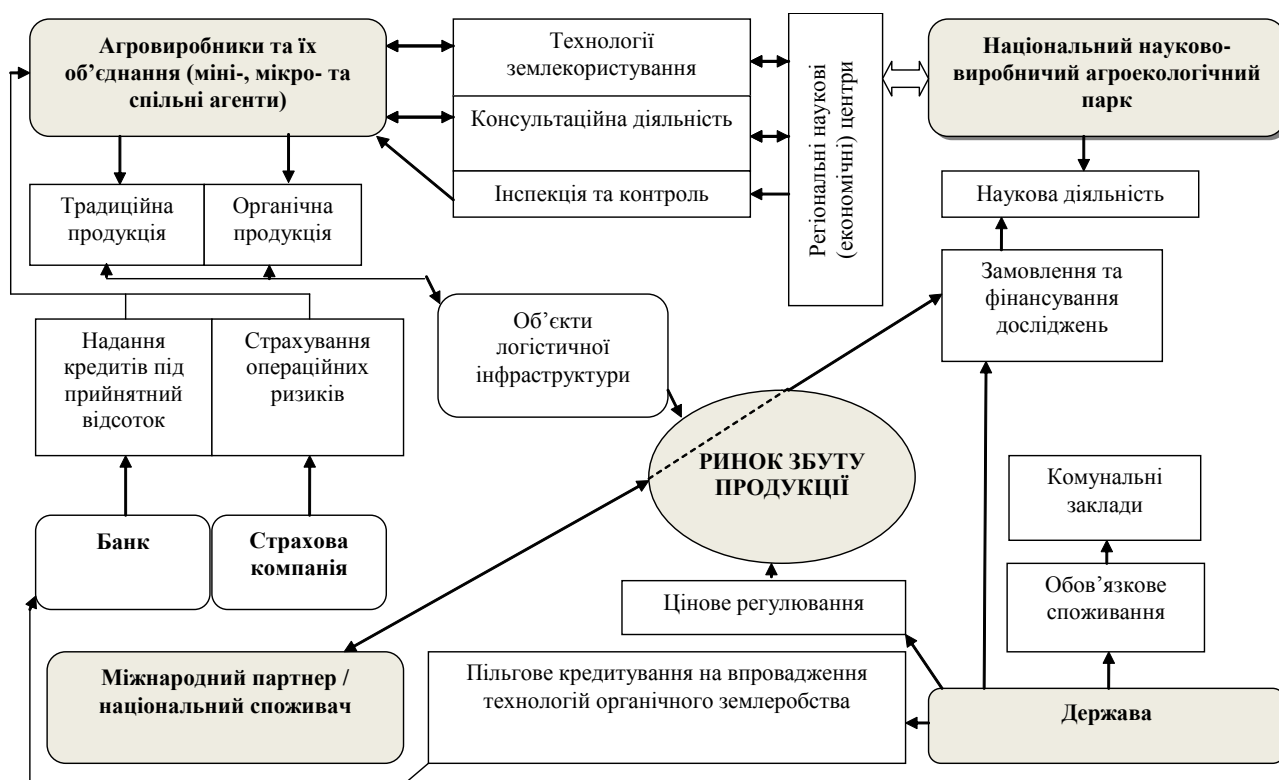

Рис. 1. Кластерна модель організації дуалістичного розвитку землекористування в Україні

Джерело: авторська розробка

Відповідно, дані проекти в призмі реалізації економічної функції держави як агента земельних інтересів підтримуються через: цінове регулювання

органічної та традиційної продукції; замовлення та фінансування досліджень ННВАП; обов'язкове споживання рядом комунальних закладів (дитячі садки, школи, лікарні, будинки людей похилого віку, інтернати тощо) органічної продукції; пільгове кредитування проектів з впровадження технологій органічного землеробства (через банки).

Щодо ролі міжнародних партнерів як представників регіональних та глобальних агентів земельних інтересів, то їх участь може бути як пов'язаною із замовленням науково-технічних послуг у ННВАП, так і з придбанням продукції через ринки їх збуту. Принциповою відмінністю розробленої кластерної моделі дуалістичного (традиційна та органічна продукція) розвитку землекористування в Україні від існуючих моделей є наявність Національного науково-виробничого агроекологічного парку, регіональних наукових (економічних) центрів розвитку сільських територій та зміщення акценту ролі держави на реалізацію економічних функцій як агента земельних інтересів.

Список використаних джерел

1. Гуторов О.І. Економіко-екологічна оцінка сільськогосподарських земель та проблеми їх сталого використання / О.І. Гуторов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuiv.gov.ua/portal/chem_biol/Agroin/2010_1-3/GUTOROV.pdf.
2. Дієсперов В.С. Селянам – бути хазяями сільських територій / Дієсперов В.С. // Агроінком. – 2010. – № 1-3. – С. 7-12.
3. Покотилова В.І. Кластерна стратегія інноваційного розвитку агропродовольчого комплексу [Електронний ресурс] / В.І. Покотилова. – Режим доступу: http://www.nbuiv.gov.ua/portal/Chem_Biol/Tavnv/2009_64/64_47.pdf.
4. Про наукові парки: Закон України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1563-17/print1401884965984429>.
5. Саблук П.Т. Міжгалузеві економічні відносини в Україні / П.Т. Саблук, М.Я. Месель-Веселяк, М.М. Федоров, М.І. Кісіль; за ред. П.Т. Саблука // Організаційно-економічна модернізація аграрної сфери: наук. доп. – К.: ННЦ ІАЕ, 2011. – С. 325-329.

УДК 339.137

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧО-РЕСУРСНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*Аранчій Д.С., Кривець Ю.М., Постол А.А., к.е.н., докторанти,
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»*

Всебічне вивчення сучасних концепцій стратегічного менеджменту [5, с. 148] дозволило визначити, що стратегічне управління діяльності аграрних підприємств забезпечує їх економічну стійкість й адаптивний стратегічний вибір варіантів розвитку за рахунок ефективного співвідношення складників виробничо-ресурсного потенціалу. Це досягається шляхом розширення об'єктів стратегічного управління за рахунок введення до їх переліку виробничих ресурсів. Вказане дозволяє забезпечити приведення структури та напрямів ресурсокористування у відповідність до внутрішніх можливостей агробізнесу і підтримку балансу засобів відтворення із зовнішнім середовищем.

Концепція стратегічного управління виробничо-ресурсним потенціалом аграрних підприємств передбачає використання системних інструментів та засобів, у результаті реалізації яких забезпечується ефективність та конкурентоспроможність їх розвитку. За аналізом середовища функціонування формується ланцюг бізнес-процесів: «місія ⇒ цілі (стратегічні, тактичні, оперативні) ⇒ оцінка та прогнозування виробничо-ресурсного потенціалу ⇒ вибір стратегії розвитку та її реалізація». Дотримання такої послідовності дій дозволить будь-якому аграрному підприємству через раціональне ресурсокористування зберегти і зміцнити позиції на ринку.

Необхідно зазначити, що стратегічне управління виробничо-ресурсним потенціалом аграрних підприємств складається з окремих управлінських циклів або процесів, кожен з яких можна поділити на низку самостійних операцій. Визначення їх переліку пов'язане з тим, що є основою методологічного підходу до здійснення управління ним [2, с. 66]. На нашу думку, це ідея достатності

ресурсів для життєзабезпечення і конкурентоспроможного розвитку, погодженості (балансу) різних видів ресурсів і фінансово-економічної стійкості. Звідси основними принципами стратегічного управління, які використовуються для ідентифікації та вирішення проблем ресурсокористування, є: достатність ресурсів; оптимізація їх структури та розміщення; комплексність та повнота їх використання і відтворення; системність у процесі охорони та покращення.

Стратегічне управління виробничо-ресурсним потенціалом аграрних підприємств є складним процесом. Це визначається наголошенням на прийнятті ключових управлінських рішень щодо діяльності агроформувань, спрямованої на забезпечення переваг порівняно з конкурентами. Переваги формуються, як уже зазначалося, за рахунок постійного створення ефективної комбінації ресурсів та їх відповідності змінам зовнішнього середовища, можливим ризикам та викликам [1, с. 55].

Отже, основним завданням ефективного стратегічного управління виробничо-ресурсним потенціалом є своєчасна та обґрунтована реакція менеджменту аграрних підприємств на зміну параметрів зовнішнього та внутрішнього середовища. Його виконання ґрунтується на моніторингу, обробці, аналізі й синтезі інформації про зміни зовнішніх і внутрішніх умов. Підтримуючи цю думку, вважаємо, що процес стратегічного управління виробничо-ресурсним потенціалом аграрних підприємств має спиратися на чітке розуміння суб'єктів та об'єктів, мети і завдань, організаційно-економічного механізму та окремі стратегії здійснення.

Суб'єкти управління виробничо-ресурсним потенціалом утворюють менеджмент аграрних підприємств або їх власники [3]. Саме топ-менеджмент розробляє місію і визначає цілі підприємницької діяльності. Для досягнення цілей розвитку аграрних підприємств виробничо-ресурсний потенціал повинен являти собою не просто механічний набір окремих видів виробничих ресурсів. Це має бути система взаємопов'язаних оптимальних кількісних і якісних ресурсних пропорцій.

Тому для формування такого виробничо-ресурсного потенціалу необхідно

ефективно управляти процесом його створення, нарощування, розвитку та використання. Вказане досягається шляхом стратегічної відповідності виробничо-ресурсного потенціалу вимогам розвитку аграрного підприємства за аналізом внутрішніх можливостей та результатів моніторингу зовнішнього середовища.

Об'єктами стратегічного управління виробничо-ресурсним потенціалом аграрних підприємств є джерела його формування, розміщення, структура, набір складників, динаміка, технології ресурсозбереження та ефективність використання, що визначається оцінкою відповідних кількісних та якісних показників, рейтингів або рангів [4, с. 102]. Основним управлінським рішенням є постановка мети та визначення завдань, на основі яких відбувається його планування та прогнозування. Основною метою управління є зміцнення конкурентних позицій та переваг підприємства і, як наслідок, приріст обсягів виробництва, прибутків, рентабельності для забезпечення подальшого зростання, дохідності й конкурентоспроможності.

Також для реалізації завдань щодо стратегічного управління ресурсами аграрних підприємств слід мати організаційно-економічний механізм, який базується на принципах цілісності, комплексності, функціональності, структурності, ієрархічності, послідовності, доцільності. Він має охоплювати елементи мотивації та стимулювання, маркетингу та фінансово-інвестиційних та інноваційних засобів.

Список використаних джерел

1. Алексеев С.Б. Визначення поняття "ресурсний потенціал підприємства" / С. Б. Алексеев, Є. І. Жебокритський // Держава та регіони. Сер. : Економіка та підприємництво. – 2014. – № 2. – С. 53-56.

2. Березіна Л.М. Виробнича функція та ресурсний потенціал аграрних підприємств / Л.М. Березіна // Вісник ХНТУСГ: Економічні науки. – Ринкова трансформація економіки АПК. – Вип. 31. – Харків: ХНТУСГ, 2006. – С. 64-68.

3. Богацька Н. М. Ресурсне забезпечення діяльності підприємства в сучасних умовах господарювання [Електронний ресурс] / Н. М. Богацька,

О. І. Швець. – Режим доступу: <http://intkonf.org/ken-dotsbogatska-nm-shvets-oi-resursne-zabezpechennya-diyalnosti-pidpriemstva-v-suchasnih-umovah-gospodaryuvannya>.

4. Жук Н. В. Особливості методів оцінки ефективності використання ресурсного потенціалу / Н. В. Жук // Актуальні проблеми економіки АПК : колективна монографія / за ред. Д. К. Семенди, О. І. Здоровцова. – Умань: Видавець «Сочінський», 2009. – С. 97-105.

5. Царенко О.М. Економіка та менеджмент екологізації АПК: [монографія] / О.М. Царенко, В.П. Щербань, П.В. Тархов. – Суми: Унів. кн., 2002. – 256 с.

УДК 65.012.32(477)

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МЕНЕДЖМЕНТУ В УКРАЇНІ

*Кучерова М.В., викладач, Полтавський інститут Бізнесу Міжнародного
науково-технічного університету імені академіка Ю. Бугая*

Сучасні проблеми менеджменту важко досягнути не дивлячись на них крізь історичну призму, яка дозволяє зрозуміти логіку розвитку цих проблем. Управління виникло разом з людською цивілізацією. З давніх часів передові уми людства цікавилися тими чи іншими аспектами управління діяльністю людей. Перікл (490 – 429рр. до н.е), грецький державний діяч і стратег, стверджував, що: «мистецтво управляти людьми – найважче і найвище з усіх мистецтв». Джон М. Кейнс, кажучи про економіку, зазначив, що: «... він (економіст) повинен вивчати теперішнє у світлі минулого для пояснення майбутнього». Вивчення історії, економічних процесів і тенденцій, не тільки, які відбувалися в минулому, а й які відбуваються в даний час, дозволить сформувати стратегічне бачення і мислення сучасних менеджерів.

На відміну від країн західного світу, досвід українського менеджменту сучасного періоду охоплює невеликий проміжок часу, біля 25 років, управління в умовах ринкової економіки. Тому цей досвід повинен бути заснованим на аналізі, переробці і синтезі зарубіжного досвіду з урахуванням особливостей української ментальності та структури економіки, а не на сліпому копіюванні зарубіжного досвіду.

За роки незалежності бізнес-середовище в Україні змінювалося декілька разів від «лавочного, базарного капіталізму» до певної подоби регулярного менеджменту західного типу. Однак, було б неправильно говорити, що на початку 1990-х років менеджмент був «неякісним», адже цілі поставлені перед ним досягалися, а як ми знаємо: «досягнення цілей свідчить про якість менеджменту». Просто сьогодні відбулися радикальні зміни в бізнес-середовищі, і той, хто не підкорився законам ринку, опинився в числі «аутсайдерів». Управлінські технології 25-річної давності не спрацьовують, особливо в контексті євроінтеграції, коли українські підприємства вже відчують на собі тиск з боку іноземних конкурентів і готуються назавжди забути про державний протекціонізм, наприклад в аграрному секторі.

Основними проблемами сучасного менеджменту є:

1. Корумпованість сучасної економіки України на всіх рівнях.

У західних країнах державні управлінці, чиновники, в більшій мірі відокремлені від матеріальних благ і їх розподілу, їх роль з точки зору взаємодії з менеджерами приватних підприємств є мінімальною. Особливістю української системи управління, є наявність хабарів при отриманні великих державних замовлень. Український чиновник стає для підприємства «тіньовим менеджером з налагодження зв'язків», з обов'язковим отриманням «заохочувальних преміальних» при організації «потрібних» управлінських рішень в економіці.

2. Надмірна чисельність державних управлінців.

Французький політик Пеле де ла Лозер зазначив: «Погано, якщо міністри часто змінюються, але ще гірше, коли погані міністри залишаються на місцях».

Щось подібне відбувається і в Україні, чергова «оптимізація структури і системи державного апарату» призвела до ще більшого зростання кількості державних управлінців, замість обіцяного їх скорочення. Це пов'язано з тим, що одним з найефективніших і найприбутковіших сфер для бізнесу в Україні є управління державними ресурсами.

Через малу ефективність уряду та органів виконавчої влади, в суспільстві зростає політична і соціальна напруженість, спостерігається втрата довіри до органів державної влади. Необхідно відмітити й те, що криза економіки України – це значною мірою криза управління.

Деструктивні тенденції в управлінні дедалі збільшуються. Бюрократизм став нормою поведінки державних службовців – усі ці обставини фактично звели нанівець організаційну діяльність державного управління, призвели до втрати керованості багатьма сферами суспільного життя й економікою.

3. Некомпетентність управлінців в питаннях менеджменту якості.

Незважаючи на те, що предмет менеджмент якості вивчається в українських вузах, проблема якості не знімається. Лише невелика кількість вищих навчальних закладів залучають до викладання менеджменту не тільки теоретиків, а й практиків – людей, які дійсно мають реальний досвід управлінської роботи в умовах ринкової економіки.

Сьогодні, найбільш затребуваний і плідно розвивається менеджмент якості на тих підприємствах, які орієнтовані на виробництво продукції для іноземного споживача, а це значить, що такі підприємства вимушені грати за західними правилами. Для багатьох вітчизняних підприємств, орієнтованих на внутрішнього споживача, вирішення проблеми менеджменту якості не є чимсь важливим. В майбутньому у цих підприємств, при такому способі управління, може виникнути тенденція зростання ризиків, зменшення попиту, погіршення відносин з споживачами та постачальниками, відповідно занепад власної діяльності.

Вже сьогодні, необхідно шукати конкурентні переваги в індивідуалізації своєї продукції (послуг), замислитись над питанням, що ринок насичується

товарами і послугами, деякі його сфери вже практично повністю зайняті існуючими гравцями. Також варто пам'ятати й про іноземних конкурентів, продукція в яких, як правило більш якісніша, ніж продукція вітчизняних підприємств (виробників), а в деяких випадках може просто спрацювати пострадянське мислення: «закордонне, отже краще».

4. Недосконалість організаційної структури менеджменту.

Непомірна централізація управління, небажання делегувати повноваження, відсутність чіткої структури управління підприємством, низька гнучкість, відсутність чіткого розподілу функцій та повноважень між відділами та підрозділами, відсутність чітких посадових зобов'язань, надмірна чисельність й мала ефективність управлінського апарату, формалізація функціональних та інформаційних зв'язків на підприємстві, недостатність та несвоєчасність забезпечення управлінців якісною інформацією для прийняття управлінського рішення може призвести не тільки до зниження ефективності системи менеджменту, але й організаційної системи загалом.

5. Неефективна політика добору кадрів.

Найважливішою частиною успіху підприємств в розвинених країнах сучасного світу є людський потенціал, однак на вітчизняних підприємствах ще не усвідомили його значимість, а це може призвести до значних ризиків і втрат для них. Й досі присутня пострадянська специфіка добору персоналу, а саме з кола близьких чи знайомих людей, при цьому забуваючи про наявність необхідної освіти, певного досвіду, компетентність і професіоналізм.

Нерідко спостерігається тенденція слабкої мотивації працівників, через це погіршується корпоративний дух підприємств. У працівників з'являється незадоволеність своєю працею і стимул до звільнення, після чого в пошуках роботи вони можуть перейти до конкурентів, забравши з собою старі зв'язки та клієнтuru.

6. Відсутність уваги до пріоритетності стратегічного менеджменту.

Стратегічний менеджмент виступає одним з найважливіших факторів виживання підприємств в умовах ринкової конкуренції. Як показує практика,

вітчизняні підприємства не мають чітко окресленої місії, стратегічного бачення майбутнього для підприємства. Так і з'являються проблеми пов'язані з відсутністю ринкової стратегії, не оптимальністю організаційних структур, відсутністю бачення конкретних цілей і напрямів розвитку підприємства.

Стратегічне бачення – це перспективний погляд на напрями розвитку діяльності підприємства, базова концепція того, що підприємство намагається зробити й чого досягти. Стратегічне бачення допомагає підприємству підготуватися до майбутнього і встановити довгострокові напрями розвитку.

Всі проблеми, які виникають в процесі менеджменту необхідно вирішувати. Для всіх проблем, крім унікальних, необхідно застосовувати загальні рішення, наприклад, із застосуванням загальних правил і методів менеджменту. При правильному формулюванні і функціонуванні механізму вирішення проблем певну конкретну проблему можна перемогти стандартними способами, в яких би проявах дана проблема не виникала. Однак, існують і інші проблеми, вирішення яких можна досягнути лише шляхом застосування системних механізмів на загальнонаціональному рівні, причому одним з головних елементів такого механізму є побудова національної системи стандартів менеджменту.

Список використаних джерел

1. Будзан Б.П. Роздуми менеджера / Б.П. Будзан. – К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2012. – 256с.
2. Дикань В. Л. Стратегічне управління / В.Л. Дикань, В.О. Зубенко, О.В. Маковоз. – К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 272с.
3. Зозульов О. Сучасні проблеми менеджменту українських підприємств / О. Зозульов, А. Длігач, Н. Писаренко // Економіка України. – 2011. – №6. – С. 41 – 46.
4. Мальцева А. Менеджмент, стратеги с которыми побеждают / А. Мальцева. – К.: Максимум, 2006. – 320 с.
5. Орловська О.В. Формування та становлення системи менеджменту в Україні / О.В. Орловська. – Науковий вісник. – 2014. – №24 (3). – С. 180 – 186.

6. Хміль Ф.І. Становлення сучасного менеджменту в Україні: проблеми теорії та практики / Ф.І. Хміль. – Львів: Львівська комерц. академія, 2006. – 206 с.

7. Шегда А.В. Менеджмент / А.В. Шегда. – К.: Знання, 2006. – 687с.

8. Яковленко О.І. Проблемні питання стратегії розвитку АПК України / О.І. Яковленко // Агросвіт 2008р. – №13. – С. 9 – 11.

УДК 336.144:352.075

ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВЕ ПЛАНУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ

Мирна О. В., к.е.н., доцент, Полтавська державна аграрна академія

Відповідно до статті 4 Закону України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» [1] система програмних документів економічного і соціального розвитку складається з загальнодержавних програм економічного, соціального розвитку, інших державних цільових програм; програм економічного і соціального розвитку регіонів та міст на короткостроковий період.

Державна цільова програма – це комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, які спрямовані на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць, здійснюються з використанням коштів Державного бюджету України та узгоджені за строками виконання, складом виконавців, ресурсним забезпеченням. Державні цільові програми поділяються на: загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля, оборонні, наукові, правоохоронні (вони є довгостроковими, охоплюють всю територію держави або значну кількість її регіонів, здійснюються центральними та місцевими органами виконавчої влади) та інші програми, що покликані на розв'язання проблем окремих галузей економіки та адміністративно-територіальних одиниць, що

потребують державної підтримки. Розробляє та здійснює загальнодержавні програми Кабінет Міністрів України, а затверджує Верховна Рада України [2].

Регіональна цільова програма – це сукупність взаємопов'язаних завдань і заходів, узгоджених за строками та ресурсним забезпеченням з усіма задіяними виконавцями, спрямованих на розв'язання найактуальніших проблем розвитку регіону або окремих галузей економіки чи соціально-культурної сфери регіону, реалізація яких здійснюється за рахунок коштів місцевого бюджету і є складовою щорічної програми соціально-економічного розвитку регіону [3]. Автори [8, с. 5] підкреслюють спрямованість місцевої цільової програми на розв'язання найактуальніших проблем розвитку міста або окремих галузей економіки чи соціально-культурної сфери міста, реалізація яких здійснюється з використанням коштів місцевого, обласних бюджетів, Державного бюджету та не виключають ймовірність фінансування за рахунок інших залучених коштів.

Програма економічного і соціального розвитку Полтавської області розробляється щороку в контексті щорічного послання Президента України до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України.

Протягом 2016 року за підтримки Полтавського обласного бюджету реалізовувалось 36 обласних цільових (комплексних) програм, спрямованих на вирішення соціально-економічних проблем регіону, відповідно до стратегічних та оперативних цілей Стратегії розвитку Полтавської області до 2020 року та регіонального Плану заходів. Загалом, за рахунок усіх джерел фінансування за 10 місяців поточного року профінансовано 30 програм на суму 314,5 млн. грн. або 21,5% до запланованих обсягів: із обласного бюджету профінансовано 40% від запланованого, з районних (міських) бюджетів – 41,8%, з державного – 6,3%, з інших джерел – 25,4% [4, с. 54].

Головною метою Цільової програми у галузі АПК Полтавської області «Програма розвитку та підтримки аграрного комплексу Полтавщини за пріоритетними напрямками на період до 2020 року» є збільшення доданої вартості в аграрній сфері, підтримка зайнятості сільського населення, створення додаткових можливостей для зростання доходів індивідуальних

домогосподарств, малого та середнього аграрного бізнесу, поліпшення розвитку села та якості життя в сільській місцевості. Зазначену програму профінансовано з обласного бюджету за січень-жовтень 2016 року в обсязі 1200 тис. грн, що склало 17,8 % від планової потреби 6735 тис. грн.

Якість цільових програм безпосередньо залежить від якості прогнозно-аналітичних досліджень [7], а також від повноти ресурсного забезпечення, залученого на виконання програми, у тому числі з місцевого бюджету, районних, міських (міст обласного підпорядкування) бюджетів, бюджетів сіл, селищ, міст районного підпорядкування, коштів недержавних джерел (табл. 1).

Таблиця 1

**Планове ресурсне забезпечення Програми розвитку та підтримки
аграрного комплексу Полтавщини за пріоритетними напрямками на
період до 2020 року, 2016-2020 рр., млн. грн**

Заходи	Обласний бюджет	Місцеві бюджети та інші доходи	Всього по заходах
Відшкодування вартості витрат на проведення штучного осіменіння маточного поголів'я ВРХ	7,50	0,00	7,50
Відшкодування вартості доїльного обладнання та обладнання для переробки, зберігання молока	1,80	3,20	5,00
Відшкодування реконструкції тваринницьких ферм	5,33	10,67	16,00
Підтримка пасічників початківців	0,72	2,28	3,00
Стимулювання розвитку бджільництва	1,125	1,125	2,25
Компенсація вартості витрат, що понесені на посадку плодово-ягідних насаджень	3,30	0,00	3,30
Компенсація витрат при закладенні саду та ягідників на ділянках, що знаходяться у використанні загальноосвітніх, медичних та соціальних закладів області	0,75	0,75	1,50
Розвиток сільськогосподарської обслуговуючої кооперації	4,68	10,32	15,00
Підтримка сільськогосподарської дорадчої діяльності	2,50	1,75	4,25
Компенсація понесених витрат у зв'язку із проведенням та підтвердженням відповідності виробництва органічної продукції (сировини) та отриманням сертифіката відповідності	1,50	0,00	1,50
Компенсація вартості поставленої органічної продукції дитячим дошкільним, шкільним, медичним та соціальним закладам області на умовах державних закупівель	2,50	2,50	5,00
Всього по програмі	31,705	32,595	64,30
в тому числі Гадяцький район	2,592	1,283	1,309
Чорнухинський район	1,035	0,620	1,655

Джерело: узагальнено за даними [6, с. 33-34; 5, с. 17]

У 21 районах Полтавської області структурними підрозділами райдержадміністрацій з питань агропромислового розвитку розроблено та затверджено районні програми розвитку та підтримки аграрного комплексу. Передбачено співфінансування заходів з обласного і місцевого бюджетів, проте частка обласного фінансування майже вдвічі перевищує надходження фінансових ресурсів з місцевих джерел Гадяцького і Чорнухинського районів.

Серед низки заходів програми соціальними перевагами вирізняються компенсація понесених витрат у зв'язку із проведенням та підтвердженням відповідності виробництва органічної продукції (сировини) та отриманням сертифіката відповідності і компенсація вартості поставленої органічної продукції дитячим дошкільним, шкільним, медичним та соціальним закладам області на умовах державних закупівель. Органічне сільське господарство має високий потенціал для забезпечення життєдіяльності сільського населення і поживлення роботи дрібних фермерських господарств. Разом зі зростанням органічного сектора зростатиме і рівень працевлаштування місцевого населення, оскільки, органічне землеробство менш механізоване і потребує, як правило, більше ручної праці.

Отже, комплексна реалізація заходів програм різних напрямів та рівнів повинна сприяти соціальному та економічному місцевому розвитку.

Список використаних джерел

1. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України : Верховна Рада України; Закон від 23.03.2000 № 1602-III [Електронний ресурс] / Офіційний сайт ВРУ. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>

2. Про державні цільові програми : Верховна Рада України; Закон від 18.03.2004 № 1621-IV [Електронний ресурс] / Офіційний сайт ВРУ. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1621-15>

3. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо порядку розроблення регіональних цільових програм, моніторингу та звітності про їх

виконання : Наказ міністерства економіки України від 04.12.2006 № 367
[Електронний ресурс] / Законы Украины : Информационно-правовой портал. –
Режим доступу : http://www.uazakon.com/documents/date_8j/pg_grwgwr.htm

4. Програма економічного і соціального розвитку Полтавської області на 2017 рік : Додаток до рішення дванадцятої ради сьомого скликання від 23.12.2016 № 312 [Електронний ресурс] / Полтавська обласна державна аграрна академія – 113 с. – Режим доступу : http://www.adm-pl.gov.ua/sites/default/files/upload/ser/prohrama_2017.pdf

5. Програма розвитку та підтримки аграрного комплексу Полтавщини – Чорнухинського району за пріоритетними напрямками на період до 2020 року : Додаток 1 до рішення засідання дев'ятої сесії районної ради сьомого скликання від 21 липня 2016 року [Електронний ресурс] – Режим доступу : chornuhy.adm-pl.gov.ua/sites/chornuhy.adm-pl.../programa_2020_rozrobka.doc

6. Програма розвитку та підтримки аграрного комплексу Полтавщини за пріоритетними напрямками на період до 2020 року : Додаток 1 до рішення першого засідання сьомої сесії обласної ради сьомого скликання від 21 липня 2016 року [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://oblrada.pl.ua/ses/7/7/9.pdf>

7. Стоянець Н. В. Концепція вдосконалення прогнозування регіонального розвитку регіону [Електронний ресурс] / Н. В. Стоянець. – Режим доступу : <http://repo.sau.sumy.ua/bitstream>

8. Шарапов А. Основи розробки місцевих цільових програм (посібник для держслужбовців) [Електронний ресурс] / Шарапов Аркадій, Сухобойченко Сергій, Севостьянова Олена. – Сімферополь : 92 с. – Режим доступу : http://www.mama-86.org/images/publications/leap/SS_Guide.pdf

УДК 002.2.65

ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Дубовик С.Г., к.е.н., доцент кафедри менеджменту,

Сумський національний аграрний університет

Формування ринку та ринкової інфраструктури, нових механізмів встановлення господарських зв'язків, розвитку підприємництва, зростання конкуренції вимагають поглиблення теорії економічного ризику, методів його оцінювання та регулювання на всіх рівнях господарювання: державному, регіональному, місцевому, галузевому, а також підприємства, цеху, ділянки незалежно від форми його власності.

Конкуренція змушує менеджерів активно вивчати інформацію, щоб уникнути можливих помилок при здійсненні обтяжених ризиком виробничих, фінансових, комерційних та інших операцій. Зовнішні та внутрішні чинники, що обумовлюють ділову активність за умов ринкової економіки, динамічні, і частіше всього слідкувати за ними та контролювати їх можна лише за допомогою різних елементів та важелів менеджменту.

У зв'язку з розвитком ринкових відносин підприємницьку діяльність у нашій країні доводиться здійснювати в умовах наростаючої непевності ситуації та мінливості економічного середовища. Звідси виникає неясність і непевність в одержанні очікуваного кінцевого результату, а, отже, зростає ризик, небезпека невдачі, непередбачених втрат.

Щоб вижити в умовах ринкових відносин, потрібно йти на впровадження технічних нововведень і на сміливі, нетривіальні дії, а це підсилює ризик. А без знань про ризик підприємець неповноцінний. Для будь-якого бізнесу важливим є не запобігання ризику взагалі (це практично неможливо), а передбачення та зниження його до мінімального рівня. Більше того, відсутність ризику, тобто небезпеки виникнення непередбачених і небажаних для підприємства наслідків його власних дій, як правило, шкодить економіці, оскільки підриває її

динамічність й ефективність. Детерміновані ситуації, коли відсутній ризик, зустрічаються в людській діяльності та, зокрема, в економіці досить рідко. Більшість невизначених подій, що спричиняють ризик, є неповністю прогнозованими та контрольованими, їх неможливо усунути, а тому навіть на перший погляд досить ефективні рішення можуть призвести до значних збитків. Неможливо повністю звільнитися від ризику: намагаючись позбутися однієї ризикованої ситуації, можна потрапити у іншу. Навіть абсолютна бездіяльність у економічному житті спряжена з ризиком невикористаних можливостей.

Невизначеність призводить до ризику через відсутність повної інформації та неможливість точного передбачення. Суттєво впливати на його виникнення можуть такі чинники як погодні умови, науково-технічний прогрес, ринковий попит і ціни на товари тощо. Ризик виникає тоді, коли приймається рішення з кількох можливих, і є непевність в тому, що воно, це рішення, призведе до найефективніших наслідків.

Тому, безумовно, керівники сільськогосподарських підприємств, визначаючи управління ризиками в своїй діяльності провідним щодо забезпечення виживання організації, досягнення нею бажаних результатів та подальшого зростання, очікують науково – обґрунтованих рекомендацій у сфері управління ризиками та ефективного використання потенціалу підприємства.

Отже, існуючою об'єктивною необхідністю у подальшому розвитку теоретичних та науково – прикладних засад створення ефективних систем управління ризиками сільськогосподарських суб'єктів із врахуванням тенденцій розвитку даної галузі та особливостей сучасного менеджменту визначається актуальність теми даного дослідження.

Фактично стан управління ризиками в діяльності підприємства проаналізовано на прикладі Романівської філії ПрАТ «Райз-Максимко» Тростянецького району Сумської області. Розглядаючи систему управління ризиками, використовувану на досліджуваному нами підприємстві, варто зазначити, що основним методом зниження ступеня ризику є метод

страхування та самострахування. Внутрішнє страхування (самострахування) в Романівській філії ПрАТ «Райз-Максимко» виражається у створенні резервного фонду товариства. Також з метою забезпечення компенсації можливих втрат частково використовується система штрафних санкцій господарства. Зовнішнє страхування господарських ризиків в Романівській філії ПрАТ «Райз-Максимко» здійснюється у двох формах: обов'язкове та добровільне.

Аналізуючи використовувану в даній організації систему управління ризиками в цілому, можна сказати, що хоча деякі прийоми зниження ризику на підприємстві використовуються досить успішно, сама система не є повною і достатньою для умов господарювання. Важливою задачею менеджменту Романівської філії ПрАТ «Райз-Максимко» на даному етапі його розвитку є визначення політики підприємства у сфері ризиків, що включає сукупність нормативних вимог, які висуваються до працівників підприємства, і способів виконання цих вимог.

Політика управління ризиком має стати для досліджуваного господарства частиною загальної стратегії, яка включатиме сукупність заходів, що мають на меті знизити небезпеку помилки вже в момент прийняття рішення і скоротити можливі негативні наслідки такого рішення на інших стадіях функціонування підприємства.

Загалом, політика управління ризиками включає три основних напрями: стратегія, рамки і навички оцінки.

Так, стратегія управління ризиковою ситуацією залежить від специфічних ризиків, які можуть виникати в процесі діяльності підприємства, можливості правильно оцінити конкретну ризикову ситуацію, знайти оптимальний варіант виходу з неї, враховуючи наявні у розпорядженні підприємства ресурси.

На нашу думку управління ризиками в діяльності Романівської філії ПрАТ «Райз-Максимко» може складатися з п'яти загальних стратегій: ухилення від ризикової діяльності; відповідальність за ризик з гарантією повної компенсації за рахунок власних коштів; передача відповідальності за ризик іншій особі; скорочення можливих негативних наслідків або ризику за

допомогою превентивних засобів; ставка на ризик, використання всіх ресурсів в одній сфері. Сам процес управління ризиками в діяльності Романівської філії ПрАТ «Райз-Максимко» має включати дев'ять основних визначених нами послідовних етапів.

Таким чином, втілення в діяльності Романівської філії ПрАТ «Райз-Максимко» запропонованих заходів сприятиме налагодженню ефективної системи управління ризиками, що відповідно забезпечить підвищення конкурентоспроможності підприємства.

УДК 631.153 : 332.021.8

**ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ
ДІАГНОСТИКИ ТА КОНТРОЛІНГУ В УПРАВЛІННІ АГРАРНИМИ
ПІДПРИЄМСТВАМИ**

*Рибаков М.В., начальник Головного управління Державної фіскальної
служби України в Харківській області*

Стабілізація розвитку вітчизняних аграрних підприємств передбачає досягнення ними в процесі здійснення основної діяльності адекватного завданням розширеного відтворення рівня економічної ефективності. При цьому важливим є не тільки отримання належних економічних результатів від здійснення виробничо-комерційної діяльності, а й підтримання досягнутої економічної ефективності на необхідному для вирішення завдань розвитку рівні.

Значною мірою рівень економічної ефективності визначається ступенем раціональності економічної поведінки підприємства та досконалістю системи його менеджменту. В даному контексті актуалізуються питання достовірності та адекватності інформаційної бази економічного планування при прийнятті стратегічних, тактичних та оперативних управлінських рішень, що забезпечується раціональним застосуванням інструментів діагностики стану зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства. В свою чергу, більшість конкурентних переваг аграрних підприємств, створення та реалізація яких є запорукою підвищення економічної ефективності діяльності, лежать в

ціновій площині та ґрунтуються на підтриманні більш низького рівня витрат на виробництво та реалізацію продукції у порівнянні з іншими підприємствами. Останнє передбачає необхідність посилення результативності виконання менеджментом підприємства своєї контрольної функції, що актуалізує питання активізації залучення інструментів контролінгу в системи управління діяльністю.

Критичний аналіз наукових позицій питань організації використання інструментів діагностики та контролінгу в управлінні діяльністю суб'єктів економічних відносин дозволили ідентифікувати центральні поняття дослідження. Так, обґрунтовано, що під поняттям «діагностика» в менеджменті аграрних підприємств доцільно розуміти домінуючу систему інструментів управління, призначену здійснювати комплексне вивчення економічної діяльності підприємства з метою формування масивів інформації, придатних висновків та прогнозів для використання при обґрунтуванні управлінських рішень щодо пріоритетних дій підприємства, перспектив його розвитку, а також виявлення проблемних та кризових ситуацій з обґрунтуванням шляхів та засобів їх подолання. Встановлено, що в сучасних економічних дослідженнях існує дві концептуальні системи поглядів на сутність економічної діагностики. Перша визначає її, як ретроспективне, оперативне та перспективне комплексне дослідження стану та діяльності підприємства в контексті розробки та корекції його економічної політики. Друга система поглядів передбачає розгляд діагностики в якості різновиду економічного аналізу, а саме способу встановлення характеру порушень нормального ходу економічних процесів на основі типових ознак, характерних для того чи іншого порушення.

Встановлено, що контролінг є цілісною міжфункціональною підсистемою збору, обробки та альтернативної інтерпретації інформації щодо стану виробничо-комерційної діяльності підприємства, структурно-динамічних тенденцій, можливостей та загроз її розвитку з метою підтримки прийняття, реалізації, контролювання та ревізії управлінських рішень в менеджменті підприємства.

Поряд з інструментами діагностики, інструментарій контролінгу здатен

сформувати цілісну систему забезпечення раціонального прийняття управлінських рішень стратегічного, тактичного та оперативного характеру в менеджменті підприємства, зокрема, аграрного. Основним проблемним питанням методичного характеру при цьому є необхідність уникнення дублювання та встановлення пріоритетності конкретизованих функцій збору та аналізу управлінської інформації, а також підтримки прийняття рішень. Раціональним шляхом вирішення вказаного проблемного питання є застосування інструментальної концепції інтеграції підсистем діагностики та контролінгу в систему менеджменту аграрного підприємства. Слід зазначити, що сучасна наукова думка поряд з інструментальним концептуальним підходом щодо впровадження окремих елементів в систему управління підприємства виділяє функціональний та процесний підходи. Втім, з огляду на специфіку діяльності аграрних підприємств пріоритетною є саме інструментальна концепція, яка забезпечує необхідну жорсткість у виконанні контрольної функції менеджменту, а також достатню глибину формування інформації для підтримки прийняття управлінських рішень.

Система процедур інтеграції діагностики та контролінгу в систему менеджменту передбачає цільову спрямованість діагностичних та контролінгових дій на забезпечення обґрунтованості та контрольованості ступеня результативності реалізації прийнятої стратегії розвитку підприємства, передусім, з огляду на досягнення ринкового успіху та підвищення економічної ефективності основної діяльності. Останнє передбачає адаптацію методичного апарату діагностики в частині підвищення надійності прогнозів розвитку діяльності, а також запровадження в інструментарій контролінгу методичних засобів ідентифікації кризових станів.

Обґрунтовані засади інструментальної імплементації контрольної функції управління в систему менеджменту аграрних підприємств шляхом визначення концептуальних засад побудови та функціонування відповідних організаційного механізму та механізму управління. Вказані засади передбачають встановлення пріоритетності підфункцій діагностики і контролінгу в структурі складових функцій контролю. В якості основного

орієнтиру ефективного їх виконання розглядається підвищення результативності, гнучкості та адаптивності засобів підтримки прийняття управлінських рішень щодо основної діяльності підприємств, що складає мету їх інтеграції в системи менеджменту. В свою чергу, процес інтеграції діагностики і контролінгу в систему менеджменту передбачає чітку формалізацію засобів, інструментів та процедур їх застосування структурними підрозділами та посадовими особами підприємства в поточній діяльності з встановленням напрямів, інтенсивності та наповнення інформаційних потоків, а також визначення потреб в інформації та її застосування в процесі прийняття рішень. Саме процеси обміну контрольною, прогностичною та оціночною інформацією між структурними елементами систем менеджменту підприємств складають об'єктну основу механізму управління інтеграцією в них інструментів діагностики і контролінгу, а поєднання вказаних видів управлінської інформації підвищує керованість та адаптивність підприємства, як суб'єкта економічної діяльності.

Список використаних джерел

1. Амосов О. Ю. Контролінгові механізми в системі управління підприємством / Экономика и управление. – № 1. – 2012. – С. 82-86.
2. Аранчій В. І. Сучасний стан та складові економічного забезпечення сталого розвитку аграрних підприємств // В. І. Аранчій, А. О. Лантух // Продуктивність агропромислового виробництва. – 2015. – № 27. – С. 12-17.
3. Гудзинський О. Д. Контролінг в системі менеджменту (теоретико-методологічний аспект): монографія / О. Д. Гудзинський, М.М. Аксентюк, О.М. Деменіна. - К.: ІПК ДСЗУ, 2009. – 362 с.
4. Кизим М. О. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства: [монографія] / М.О. Кизим, В.А. Забродський, В.А. Зінченко, Ю.С. Копчак. – Харків: ВД „ІНЖЕК”, 2003.– 144 с.
5. Жадько К. С. Практичні основи побудови і інструментарій моделей моніторингу, діагностики і контролю діяльності підприємств / К. С. Жадько

//[Електронний ресурс] Ефективна економіка – 2014. –№1. – Режим доступа:
<http://www.economy.nayka.com.ua>.

6. Крюкова І. О. Методичні засади оцінювання результативності розміщення й використання фінансових потоків підприємства / І. О. Крюкова. – Вісник СНАУ. Серія «Економіка і менеджмент». - 2015. - № 5(64). – С. 53-59.

7. Плаксієнко В. Я. Роль контролінгу в управлінні прибутком сільськогосподарських підприємств / В. Я. Плаксієнко // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. Сер. : Економічні науки. - 2013. - № 11. - С. 58-62.

УДК 338.3.003.13:633.1:631.11

**ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА
КУКУРУДЗИ ЯК МЕТОД УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ
ПІДПРИЄМСТВА АГРАРНОЇ СФЕРИ**

Щербатюк В.В., аспірант, ННЦ «Інститут землеробства НААН»

Здатність максимального використання внутрішнього потенціалу природних ресурсів та галузей агропромислового виробництва значною мірою визначає ступінь розвиненості національної економіки України. Сільське господарство України об'єднує більшу частину основних виробничих фондів, виробляє близько 20 % валового суспільного продукту, формує біля 70 % роздрібного товарообороту, що становлять фонд особистого споживання населення.

Традиційно головними галузями в сільському господарстві є рослинництво та тваринництво та кормовиробництво. На рослинництво і кормовиробництво припадає близько 89 % орних земель в Україні, з них до 27 % відведено під кормові культури. У рослинництві 40-50 % становить побічна продукція – солома хлібів, стебла кукурудзи й сорго, жом, патока та інші, які через проміжну галузь – кормовиробництво використовуються в тваринництві.

Тому, гармонійне поєднання цих галузей – необхідна умова успішного функціонування всього аграрного комплексу країни [1].

В умовах сьогодення питання ефективності сільськогосподарського виробництва, зокрема галузей рослинництва за сучасних умов розвитку господарювання виходить на перше місце серед інших важливих проблем. Її вирішення та реалізація – це формування реального добробуту населення країни, економічної та продовольчої безпеки й незалежності країни.

У той же час висока ефективність виробництва досягається не тільки сукупністю факторів виробництва й обсягом інвестицій, а значною мірою спрямованістю і швидкістю впровадження інновацій для підвищення ефективності та конкурентоспроможності виробництва. Обґрунтоване співвідношення складових економічного розвитку, факторів виробництва, інвестицій, інновацій є важливою передумовою зростання ефективності виробництва сільськогосподарської продукції.

Сільське господарство країн світу вимушене збільшувати виробництва зерна – основного харчового продукту, концентрованого корму і головного джерела рослинного білку. Наукові прогнози свідчать, що до 2030 р. населення земної кулі перевершить 7,5 мільярдів чоловік, і вже зараз лунають застереження, якщо виробництво продовольчих товарів буде йти врівень із зростанням населення, то при існуючій динаміці можливе переростання продовольчої проблеми в глибоку міжнародну кризу. В області підвищення продуктивності зернових культур можливі три основні напрями: удосконалення агротехнологій; оптимізація розміщення виробництва; генетико-селекційні розробки [2]. Ефективність зернового господарства, по суті, розкривається сукупністю показників ефективності сільськогосподарського виробництва. Особливе значення мають такі показники: врожайність, продуктивність праці, собівартість продукції, валовий і чистий дохід на 1 люд.-год. і гектар посівної площі, окупність витрат, прибуток в розрахунку на одиницю продукції, рівень рентабельності [3]. При визначенні економічної ефективності виробництва зернофуражних культур, в тому числі і кукурудзи на зерно, можна використовувати такі показники, як: урожайність, вихід кормових одиниць та

перетравного протеїну з 1 га, собівартість 1 ц зерна та 1 ц корм. од., затрати праці на 1 ц зерна та на 1 ц корм. од., рентабельність і ін. [4].

На нашу думку, важливе значення при формуванні ефективності виробництва зерна кукурудзи має конкурентоспроможність продукції. Поняття включає в себе відповідність зерна вимогам ринку, конкретним запитам споживачів не тільки за своїми якісними, економічними, екологічними, естетичними характеристиками, але і за комерційними та іншими умовами його реалізації (ціна, строки поставки, канали збуту, реклама).

Таким чином, методика дослідження ефективності розвитку виробників кукурудзи повинна включати наступні взаємопов'язані аспекти:

- виявлення соціально-економічної сутності ефективного розвитку підприємства – виробника зерна кукурудзи;
- розуміння категорії ефективності та її найважливіших видів економічної, екологічної та соціальної, як головної мети та результату ефективного розвитку суб'єкта господарювання;
- оцінку умов, чинників, закономірностей та принципів функціонування і розвитку підприємств виробників зерна кукурудзи;
- дослідження сучасного механізму функціонування господарюючих підприємств;
- визначення показників та критеріїв економічної, екологічної та соціальної ефективності розвитку суб'єктів господарювання;
- обґрунтування ресурсів, резервів, шляхів та напрямків підвищення ефективності виробництва кукурудзи;
- бізнес-планування ефективного розвитку.

Урахування вищезазначених аспектів при дослідженні розвитку підприємств-виробників кукурудзи дасть можливість отримати не тільки більш високу економічну ефективність суб'єктам господарювання, але й підвищити конкурентоспроможність регіону в якому вони функціонують.

Список використаних джерел

1. Рослинництво: Підручник / О.І.Зінченко, В.Н.Салатенко, М.А.Білоножко; За ред. О.І.Зінченка. – К.: Аграрна освіта, 2001. – 591 с.

2. Федорук П.С., Федорук С.П., Миренков С.Н. Проблемы и перспективы производства продуктов питания для народонаселения планеты // Научные труды Краснодарского НИИСХ им. П.П.Лукьяненко (Юбилейный выпуск, посвященный 100-летию со дня рождения академика М.И.Хаджинова). — Майкоп, РИПО «Адыгея». — 1999. — С. 3-15.

3. Лобас М. Г. Розвиток зернового господарства України / Лобас М. Г. — К. : Агроінком, 1997. — 447 с., 47

4. Коваленко Н. Я. Экономика сельского хозяйства. С основами аграрных рынков : [курс лекций] / Н. Я. Коваленко. — М. : ЭКМОС, 1999. — 448 с.].

5. Экономика сельского хозяйства / [Добрынин В. А., Беляев А. В., Дунаев П. П. и др.] ; под ред. В. А. Добрынина. — [3-е изд.]. — М. : Агропромиздат, 1990. — 476 с.

УДК 004.05:338.242

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ МЕДИЧНОЇ ГАЛУЗІ

*Аль Ширафі Мохаммед Авад, аспірант,
Полтавська державна аграрна академія*

В сучасних умовах посилення негативних впливів зовнішнього середовища використання досягнень охорони здоров'я, наук про людину і середовище його життєдіяльності, суміжних наук, досягнень в галузі організації виробництва, побудови наукомістких виробничих систем, інформаційних технологій повинно бути направлено на реалізацію ефективного управління процесом надання медичної допомоги. Основою вдосконалення управління наданням медичної допомоги є ефективний процес прийняття рішень фахівцями з використанням можливостей сучасних інформаційних технологій. В умовах зростання обсягу інформації та ускладнення її структури, особливо у сфері охорони здоров'я, створення таких технологій, з допомогою яких вирішуються завдання прийняття ефективних лікувально-діагностичних

рішень, є одним із шляхів підвищення ефективності процесу надання медичної допомоги. Серед безлічі рішень, представлених у вигляді програмних засобів на ринку інформаційних продуктів, найбільшу увагу у вирішенні завдань антикризового управління, на наш погляд, належить рішенням у сфері управління економічною ефективністю лікувально-діагностичного процесу і підтримки прийняття управлінських і лікарських рішень.

Під управлінням економічною ефективністю лікувально-діагностичного процесу розуміють комплекс програм, спрямованих на ефективне управління лікувально-діагностичним процесом (якістю, структурою та обсягом медичної допомоги) з метою досягнення високого рівня якості медичних послуг при мінімізації витрат. У сучасних соціально-економічних умовах в силу відсутності клінічно толерантного фінансування і слабо розроблених механізмів управління лікувально-діагностичним процесом система надання медичної допомоги залишається неефективною. Тому одним з головних завдань при створенні гнучкої та ефективної системи клінічного управління повинні бути заходи, спрямовані на досягнення динамічної рівноваги клінічної та економічної складових лікувально-діагностичного процесу.

Крім надання традиційного функціоналу економічної спрямованості, що входить до складу типової медичної інформаційної системи (МІС), є важливі для управління економічною ефективністю проблеми, рішення яких ще недостатньо розвинене:

- персоніфікований облік витрат на діагностику та лікування;
- розрахунок собівартості медичних послуг;
- окупність заходів з інформатизації та ефективність використання МІС.

В нових умовах господарювання з використанням принципів ринкової економіки одним з головних завдань у вирішенні питань створення гнучких і ефективних систем клінічного управління є оптимальне використання трудових, матеріальних, фінансових та інформаційних ресурсів, концентрація їх на пріоритетних напрямках. Сучасна концепція розвитку клінічної управлінської думки характеризується активним впровадженням

організаційних і економічних технологій, що забезпечують на рівні лікувально-діагностичного процесу та вибір найбільш раціональних рішень, інтенсифікацію виробничих процесів та застосування матеріально-економічних стимулів.

Тому тісним до інформаційних систем управлінням економічною ефективністю лікувально-діагностичного процесу є системи дослідження та підтримки прийняття рішень в медичних інформаційних системах.

Все більше користувачів МІС, які вже звикли до використання МІС в своїй повсякденній роботі, виявляють бажання отримувати від системи інтелектуальну підтримку при прийнятті рішень. Це стосується як лікарського персоналу, так і керівників різних ланок. Якщо для управлінської ланки можуть підійти розроблені для інших галузей алгоритми та методики підтримки прийняття управлінських рішень, у разі підтримки лікарських рішень і управління лікувально-діагностичним процесом справа йде набагато складніше. Незважаючи на те, що вже протягом кількох десятиліть проводяться дослідження і розробки по створенню систем підтримки прийняття рішень для лікарів, більшість отриманих результатів мають експериментальний або вузько направлений характер.

На думку багатьох дослідників, подальший розвиток медичних інформаційних систем пов'язаний в першу чергу з розвитком можливостей систем з підтримки прийняття рішень. Наприклад, за класифікацією аналітиків компанії Gartner, наявні на ринку в даний час МІС в основному відносяться до четвертого покоління (MIS Colleague за класифікацією Gartner), і очікується перехід до МІС п'ятого покоління (MIS Mentor за класифікацією Gartner). Основною відмінною рисою цього покоління будуть функціональні можливості МІС підказувати лікарям оптимальні шляхи лікування та діагностики пацієнтів з урахуванням економічних і соціальних факторів. Автори поставили перед собою мету створення системи підтримки прийняття лікарських рішень за планами ведення хворих в області неврології і кардіології, яка, взаємодіючи з

електронною історією хвороби пацієнта, підвищує безпеку та ефективність проведених лікувальних заходів.

Завданнями системи є:

1) забезпечення лікаря інформацією, необхідною для діагностичного пошуку (результат – постановка остаточного діагнозу);

2) забезпечення стандартним планом лікування пацієнта згідно з відповідними попереднім діагнозом затвердженими протоколами, стандартами, рекомендаціями;

3) забезпечення інформацією з безпеки проведених діагностичних та лікувальних заходів;

4) контроль своєчасності лікувально-діагностичних заходів;

5) контроль безпеки лікарських призначення з урахуванням даних конкретного пацієнта, що містяться в електронній історії хвороби пацієнта;

6) забезпечення лікаря довідково-інформаційним матеріалом лікарських препаратів, сучасними стандартами і рекомендаціями.

Одне з основних властивостей розробленої системи підтримки прийняття лікарських рішення – це рекомендації лікаря для конкретного пацієнта з його анамнезом і всіма його особливостями. Лікар отримує оцінку та підтримку при прийнятті рішення по конкретному пацієнту і за кожним проведеним з цим пацієнту заходу. Описана функціональність можлива тільки при наявності електронної історії хвороби пацієнта, з якою система повинна тісно взаємодіяти. В ідеалі, система підтримки прийняття лікарських рішень повинна бути єдиною з інформаційної системи медичного закладу, забезпечує ведення електронної історії хвороб.

Таким чином, функціонально системи підтримки прийняття лікарських рішень забезпечує підтримку лікарських рішення, орієнтуючись на конкретний електронні клініко-інструментальний «образ» пацієнта, створений за допомогою бази даних електронної історії хвороби пацієнта. Це є принциповою відмінністю від інших інформаційних систем, що мають навчальний або довідковий характер підтримки лікарських рішень.

Список використаних джерел

1. Thomas J. Handler, M.D., Barry R. Nieb, M.D. Gartner's 2007 Criteria for the Enterprise CPR, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rsept.wikispaces.com/file/view/Gartner_Criteria_for_the_Enterprise_CPR_2007.pdf (дата обращения: 24.02.2017)
2. Гулиев Я. И. Основные аспекты разработки медицинских информационных систем // Врач и информационные технологии. 2014. №5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/osnovnyye-aspekty-razrabotki-meditsinskih-informatsionnyh-sistem> (дата обращения: 24.02.2017).
3. Атьков О. Ю., Кудряшов Ю. Ю., Прохоров А. А., Касимов О. В. Система поддержки принятия врачебных решений // Врач и информационные технологии. 2013. №6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/sistema-podderzhki-prinyatiya-vrachebnyh-resheniy> (дата обращения: 24.02.2017).
4. Дудов А. С. Эволюция методов оценки эффективности и качества медицинской помощи // УЭКС. 2010. №24. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/evolyutsiya-metodov-otsenki-effektivnosti-i-kachestva-meditsinskoj-pomoschi> (дата обращения: 25.02.2017).
5. Гусев А. В. Рынок медицинских информационных систем: обзор, изменения, тренды // Врач и информационные технологии. 2012. №3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/rynok-meditsinskih-informatsionnyh-sistem-obzor-izmeneniya-trendy> (дата обращения: 25.02.2017).
6. Гусев А. В. Обзор рынка комплексных медицинских информационных систем // Врач и информационные технологии. 2009. №6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/obzor-rynka-kompleksnyh-meditsinskih-informatsionnyh-sistem> (дата обращения: 24.02.2017).

СЕКЦІЯ 4

МАРКЕТИНГОВО-ЛОГІСТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ АПК

УДК 658:658.8:637

МАРКЕТИНГОВІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФІЛЮ СПОЖИВАЧІВ КОНСЕРВОВАНОГО ЗЕЛЕНОГО ГОРОШКУ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РИНКУ

*Боліла С.Ю.- к.с.-г.н., доцент, Мовчан А.І., студент,
ДВНЗ « Херсонський державний аграрний університет»*

Серед натуральних овочевих консервів зелений горошок займає провідне місце. Консервований горошок використовують практично всі національні кухні. Тривалість зберігання, висока біологічна цінність продукту доповнюються його смаковими властивостями, що й зумовлює інтерес до нього зі сторони українського споживача.

На сьогодні на ринку України представлена значна кількість консервованого зеленого горошку як вітчизняного, так і іноземного виробництва. Для того, щоб утримати свої позиції та посилити конкурентні переваги товаровиробникам слід зважати на особливості попиту, орієнтуватися в профілю цільового споживача та враховувати смакові уподобання покупців, що й зумовлює актуальність обраної теми досліджень.

За мету ми поставили дослідити попит, профіль цільового покупця та споживчі уподобання на консервований зелений горошок та надати маркетингові рекомендації виробникам на ринку м. Херсона. Завданнями досліджень було встановити лідируючі торгові марки, визначити чинники, що зумовлюють вибір товару та запропонувати маркетингові заходи щодо збільшення попиту на зелений консервований горошок. В процесі проведення дослідження ми використали кількісні методи, а саме одноступінчасте разове опитування

споживачів шляхом анкетування за допомогою структурованої закритої анкети, яка містила 18 запитань (типи запитань: альтернативний закритий, з вибіркоvim твердженням, шкала важливості, оціночна шкала, семантичний диференціал, шкала Лайкерта, сходинка цін) згідно методології [1]. Опитування проводилося в грудні 2016 року переважно в місцях продажу товарів - великих супермаркетах, роздрібних магазинах, на ринках міста Херсона, в кіосках. Для збору первинної маркетингової інформації нами була сформована ймовірнісна вибірка та визначено її обсяг ($n=100$) згідно методології [2].

Характеризуючи профіль сформованої вибірки, можна сказати, що більшість опитаних є міськими жителями (95%), а інші є представниками сільської місцевості. З опитаних лише 4 % відповіли, що не купують горошок, а інші (96%) полюбляють даний продукт та купують його як повсякденний товар, або на свята. Переважна більшість опитаних (77%) виявилася жіночої статі, з доходом в межах 1800-3000 грн. (69%); за віком переважали наступні групи - покупці від 31 до 40 лет – 64%, споживачі від 21 лет – 26% та старші 40 років – 10 %.

За результатами дослідження із представлених на ринку торгівельних марок найбільш споживаними виявилися наступні: ТМ «Верес», яку купує 20% споживачів, ТМ «Bonduelle» (її купує 14% опитаних), ТМ «Чумак» (12% споживачів), ТМ «De luxe» (10% споживачів), «Del sol» (9% споживачів), ТМ «Добрий кухар» (8% споживачів), ТМ Маринадо (7% споживачів), ТМ Хуторок (6 % споживачів), ТМ «Панська нива» (5 % споживачів), та майже однаково по 2 % споживачів припадає та ТМ Перший ряд, ТМ «Господарочка» та ТМ «Щедрий пан». За результатами опитування лише 4% респондентів взагалі не споживає консервований зелений горошок, замінюючи його іншими видами овочевої консервації (кукурудза, квасоля). Серед прихильників консервованого зеленого горшку на перших місцях виявилися вітчизняна ТМ «Верес», що є лідером в очах споживача за співвідношенням «ціна/якість» та імпортна ТМ «Bonduelle», що відрізняється надзвичайно ніжними, на думку покупців смаковими властивостями, що й зумовлює її вибір, попри найвищу ціну на дану торгівельну марку. За результатами дослідження факторами, що

визначають вибір продукту, виявилася: якість продукту, яку ставлять на перше місце 60 % опитаних; 23 % зважають на співвідношення ціна/ якість та 17 % покупців на перше місце ставлять ціну.

За даними, які ми отримали шляхом анкетування, був проведений кореляційно-регресійний аналіз залежності середньої ціни покупки консервованого горошку від рівня доходу покупців. Аналіз виявив, що ціна, за якою споживачі купують горошок, залежить на 55, 28 % від їх рівня доходу та на 44, 72 % від інших факторів. Аналіз відповідей респондентів показав, що зниження ціни на горошок може стати мотивом для придбання більшої його кількості, тому ми вважаємо, що виробникам слід використовувати такий спосіб просування та тримати» ціну, але не за рахунок зниження якості продукції. На сьогодні межі цінового діапазону на даний продукт в залежності від торгівельної марки, сортності та тари коливається в межах від 8, 45 грн. до 34, 26 грн.

При дослідженні якісних характеристик та смакових властивостей за 10-бальною шкалою відомих ТМ позиції лідера посіли імпорتنі ТМ «Bonduelle», ТМ «De luxe», «Del sol» (вони набрали 8 балів з 10-ти можливих у 67 % опитаних) та були м'якими та ніжними на смак. Вітчизняні ж марки, на думку споживачів, можна оцінити в межах 7- 5 балів за якістю та смаком, хоча вони є більш доступними за ціною (33 % опитаних). Таким чином вітчизняним виробникам слід вдосконалювати технології виробництва, розширювати асортимент, щоб забезпечити конкурентоспроможність національного виробника як на українському ринку, так і можливість проникнення товару на ринки інших країн.

Значна частка покупців (70 % опитаних) цікавляться складом зеленого консервованого горошку, звертають увагу на відсутність консервантів в ньому, дивляться на дату виготовлення продукції, на виробника продукції, на сортність продукції (екстра, вищий, перший, столовий) тощо. Дослідження показали, що переважна більшість споживачів (48%) купують зелений консервований горошок рідше ніж раз на місяць; 45% покупців - 1-3 рази на місяць та 7% споживачів - 1-3 рази на тиждень. Більшість споживачів (72

% опитаних) надають перевагу жерстяній банці (72 % опитаних) над скляною (20 % опитаних) та тарою офф (8 % опитаних). За об'ємом в уподобаннях покупців на першому місці виявилася банка місткістю 400-420 гр. (68% опитаних), на другому 170 -220 гр. (34 %) та незначна частка споживачів (8%) віддала перевагу банці місткістю більше ніж 420 гр. Крім того, як виявилось, на вибір споживачами зеленого консервованого горошку мало впливає реклама (на неї звертає увагу лише 28 % опитаних), в той же час споживач активно відкликається на різного роду акції (62% опитаних). Переважна більшість покупок цього виду овочевих консервів купується у великих супермаркетах, серед яких лідерами є: АТБ (35 % опитаних), Еко-маркет (20 % опитаних), Сільпо (17 % опитаних), Фреш (13 % опитаних), Грин (11 % опитаних), що пояснюється широким асортиментом продукції та вдалою ціновою політикою цих торгівельних мереж, ефективною системою мерчандайзингу тощо.

Нами була здійснена на основі досліджень уподобань споживачів консервованого зеленого горошку їх сегментація та визначені основні характеристики покупців за їх стилем життя й ставленням до новинок та були виділені їх групи : оптимісти, новатори, естети, консерватори, прагматики, негативісти, вимушені споглядачі. Зважаючи на зв'язок мотивації з маркетинговим комплексом фірми, нами в процесі дослідження також було побудоване мотиваційне поле та здійснений аналіз потреби в цьому виді овочевої консервації для споживачів м. Херсона. З'ясувалося, що окрім фізіологічних мотивів, при споживанні консервованого зеленого горошку можна виділити ще й мотиви, які викликають позитивні емоції (як дань традиціям купувати «на свята»). Аналіз цього виду овочевих консервів за матрицею потреб Д. Баркана показав, що бізнес є реальним за відповідного маркетингового просування [3]. Враховуючи переважання в відсотковому відношенні групи споживачів оптимістичної спрямованості, виробникам слід планувати стратегію позиціонування на ринку м. Херсона відповідно встановленим тенденціям. На нашу думку позиціонувати товар, зважаючи на виділені сегменти, можливо за якістю товару, за співвідношенням «ціна – якість», за «іміджем», за « вигідною ціною». Як бачимо, в більшості (в трьох)

зазначених варіантах дуже важливою складовою виступає асортиментна політика, якість товару, створення товарної марки або, ще важливіше, бренду. Зважаючи на достатню кількість людей, які позитивно сприймають новинки, виробнику слід приділити достатню увагу просуванню нових марок продукції та використовувати для цього рекламу, наголошуючи на органічності продукції, її корисності для здоров'я людини. Може бути використана творча стратегія, за основу якої слід прийняти проекційну стратегію створення образу товару. Додатково можна застосовувати раціональну стратегію рекламування. Якість товару необхідно підкріплювати якістю реклами,

Таким чином, проведені дослідження на ринку м. Херсона виявили наявність попиту на зелений консервований горошок, який носить сезонний характер. Для збільшення збутового потенціалу товаровиробникам треба створювати нові потужності; здійснювати інвестування, працювати над асортиментом та рецептурою товару, розробити оригінальну або нестандартну етикетку, що буде викликати цікавість та позитивні емоції споживача; укладати ексклюзивні контракти з кращими постачальниками й дилерами; значну увагу слід приділити системі мерчандайзингу посередника та рекламі на місці продажу; використовувати комбіновану стратегію просування, що дасть змогу стимулювати як посередників, так і кінцевих споживачів ринку; залучати нових клієнтів за рахунок зниження ціни та активніше вдаватися до таких заходів комунікаційного впливу як промоакції та дегустації товару, що викликають прихильне ставлення до товару у покупців, а також є важливими для виведення нових продуктів на ринок.

Список використаних джерел

1. Войчак А.В., Федорченко А.В. Маркетингові дослідження : підручник/ А.В. Войчак, А.В. Федорченко.- К.:КНЕУ, 2007.- 408 с.
2. Ілляшенко С.М., Баскакова М.Ю. Маркетингові дослідження: Навч. посіб./ С.М. Ілляшенко , М.Ю Баскакова .- К.: Центр навчальної літератури, 2006.- 192 с.
3. Косенков С.І. Маркетингові дослідження : навчальний посібник / С.І. Косенков.-К. : ВД «Скарби», 2005.- 176.с.

УДК 338.24

БЕНЧМАРКІНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

*Ільїн В. Ю., д.е.н., професор кафедри «Облік та аудит»,
Державний економіко-технологічний університет транспорту*

Поняття «бенчмаркінг» вперше з'явилося в 1972 році в Інституті стратегічного планування Кембриджу під час дослідницької діяльності консалтингової групи PIMS. Тоді був сформульований основний принцип бенчмаркінгу: «для того щоб знайти ефективне рішення в сфері конкуренції, необхідно знати кращий досвід інших підприємств, які досягли успіху у подібних умовах» [1, с. 31]. Бенчмаркінг може здатися схожим на конкурентний аналіз, хоча насправді він є більш деталізованим, формалізованим і упорядкованим, ніж підхід конкурентного аналізу (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняння підходів бенчмаркінгу і конкурентного аналізу

Характеристики процесу	Аналіз конкурентів	Бенчмаркінг
Загальна мета	Аналіз стратегії конкурентів	Аналіз того, чому і як добре роблять конкуренти або лідируючі підприємства
Предмет вивчення	Стратегії конкурентів	Методи ведення бізнесу, що задовольняють потреби покупців
Об'єкт вивчення	Товари і ринки	Методика, процеси ведення бізнесу
Основні обмеження	Діяльність на ринку	Необмежений
Значення для ухвалення рішення	Певне	Дуже велике
Основні джерела інформації	Галузеві експерти й аналітики	Підприємства - лідери в галузі, поза галуззю, конкуренти, внутрішні підрозділи і т.д.

Суть сьогоденного трактування, на наш погляд, бенчмаркінгу виходячи з аналізу таблиці 1, це «безупинний систематичний пошук і впровадження найкращих практик, що приведуть організацію до більш досконалої форми». Яких результатів може очікувати компанія, що прийняла рішення про використання бенчмаркінгового підходу? Насамперед компанія буде точно

знати, що вона робить і наскільки добре вона це робить. По-друге, буде досягнуто фокусування організації на кращому зовнішньому досвіді. Бенчмаркінговий підхід дасть організації можливість запозичити кращий досвід інших компаній, уникаючи «винаходу колеса». Культура підприємницької діяльності в організації буде орієнтована на такі цінності, як здатність робітників до навчання, підвищення власного потенціалу, що, у свою чергу, слугує поштовхом для розвитку організації. У підсумку компанія зможе зміцнити свою конкурентну позицію, а також досягти підвищення ступеня задоволеності покупців.

Тому і не дивно, що методологія бенчмаркінгу стає дедалі популярнішою. Опора на відпрацьований і перевірений практикою досвід сприяє зниженню ризику, дозволяє підприємцям уникнути багатьох помилок, скоротити тимчасові і фінансові витрати, пов'язані з набуттям власного досвіду шляхом проведення експериментів. Особливо слід відзначити, що використання бенчмаркінгу дає можливість підприємству сформувати власну команду внутрішніх консультантів, напрацювати досвід проведення організаційних змін і, таким чином, створити базу для подальшого вдосконалення організації і управління, розраховуючи на власні сили.

Більшість українських підприємців поняттям бенчмаркінгу не оперує. Також не відомі і повноцінні бенчмаркінгові проекти, які б здійснювалися українськими консультаційними фірмами. Хоча, звичайно, елементи бенчмаркінгу зустрічаються в багатьох проектах з вдосконалення методів роботи українських підприємств.

Перший приклад - сертифікація системи якості підприємства відповідно до стандартів Міжнародної організації зі стандартизації (ISO), що сприяє підвищенню конкурентоспроможності української продукції, яка виходить на міжнародний ринок. Процес сертифікації, по суті, є бенчмаркінговим процесом. Щоб бути сертифікованою за системою ISO, компанія повинна привести свої бізнеспроцеси і внутрішні процедури у відповідність до вимог ISO. Але на сьогоднішній день в Україні немає жодного прикладу сертифікації всієї організації бізнесу, тобто система ISO використовується для ідентифікації

«критичних місць», в яких і впроваджуються часткові вдосконалення [2].

Існує декілька видів бенчмаркінгової діяльності. Вони відрізняються за складністю завдань, що ставляться (прості і складні), за спрямованістю (внутрішня і зовнішня), за рівнем, на якому передбачається проводити бенчмаркінг (стратегічний і операційний). Який із видів бенчмаркінгу доцільно використовувати в кожному конкретному випадку, можна вирішити на основі інформації, яка надана на рис. 1.

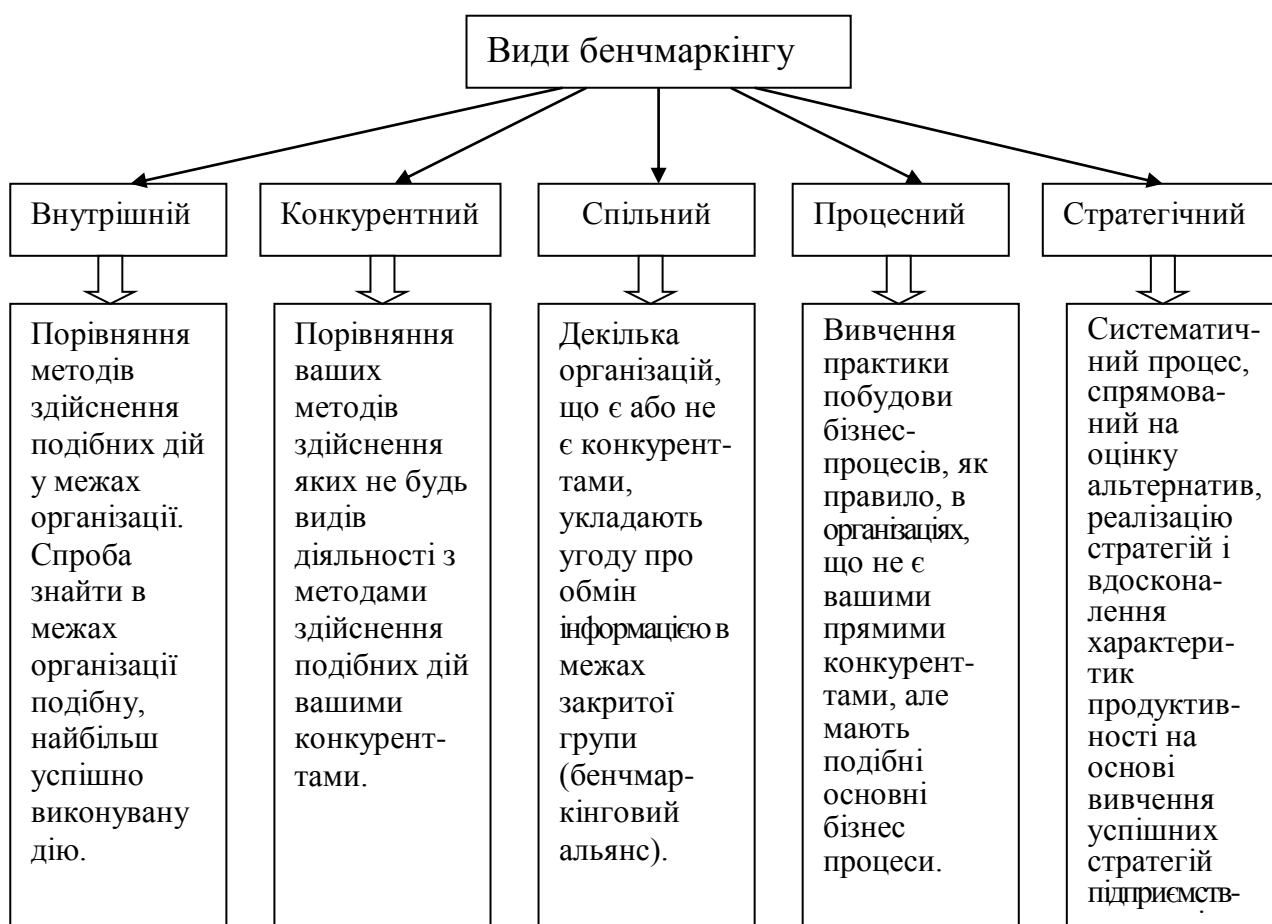

Рис. 1. Види бенчмаркінгу

З рисунку 1 ми бачимо, яким чином компанія використовує бенчмаркінг, залежить від поставлених перед нею цілей, стадії її розвитку і стану галузі, тобто її основних конкурентів.

Бенчмаркінг може використовуватися на стратегічному і операційному рівнях. Застосовуючи бенчмаркінг на стратегічному рівні, компанія

зосереджується на ряді питань, що дозволяють сформулювати план її подальших дій:

- Якою є стратегічна позиція компанії порівняно з основними конкурентами?

- Якими є критичні фактори успіху «кращих із кращих» у конкретному сегменті, (промисловості) якими з них ми володіємо?

- Чи створює компанія саме ті продукти або послуги, які задовольняють потреби клієнта?

- Чи правильно компанія визначає цільову аудиторію, чи вона функціонує на оптимальному ринку ?

- Як організація бізнесу впливає на прибутковість компанії ?

Операційний бенчмаркінг передбачає пошук відповідей на запитання про ефективність основних і допоміжних (функціональних) процесів та поділяється на бенчмаркінг на процесному рівні і бенчмаркінг на рівні видів діяльності.

Таким чином, можна зробити висновок, що більшість підприємств використовує «бенчмаркінг» як один із засобів, за допомогою якого вони залишаються конкурентоспроможними. Але існує велика кількість «пасток», у які потрапляють організації, що вперше використовують концепцію бенчмаркінгу для підвищення своєї конкурентоспроможності.

Список використаних джерел

1. Багиев Г.Л. Бенчмаркинг как функция и инструмент предпринимательской деятельности / Г.Л. Багиев, И.А. Аренов, Ю.Н. Соловьева. // Международная научная конференция «Маркетинг и культура предпринимательства»: Тезисы докладов. - СПб.: Издво СПбУЭФ, 1996. - Ч.1. – С. 31-38.

2. Ільїн В. Ю. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: питання методології / В. Ю. Ільїн // Вісник Сумського національного аграрного університету: наук.-метод. журн. – Суми. Серія, Економіка і менеджмент. – 2015. – Вип. 4 (63).– С. 108-111.

УДК 658.821

ТРЕЙД-МАРКЕТИНГ ЯК ОСНОВНИЙ ІНСТРУМЕНТ СТИМУЛЮВАННЯ ЗБУТУ АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ НА МІЖНАРОДНИХ РИНКАХ

*Мокляк М.В., к.е.н., доцент, Полтавський національний технічний
університет імені Юрія Кондратюка*

Стимулювання збуту продукції — одне з ключових завдань будь-якої торговельної організації, яка зазвичай реалізується з використанням загальновідомої прямої реклами товарів і послуг. Доцільною альтернативою цьому способу є комплекс заходів торгового маркетингу, популярність методів якого на міжнародному ринку зростає з кожним днем [1].

Основним з таких засобів є трейд-маркетинг. Трейд (торговий) маркетинг – це комплекс заходів, спрямованих на вивчення та задоволення потреб споживачів проміжної торговельної ланки (дистриб'юторів, дилерів тощо), а також стимулювання кінцевих споживачів у місцях продажу. Головна мета трейд-маркетингу – забезпечити міцне положення торгової марки на міжнародному ринку, та реалізувати товар через торговельну мережу (канали) до споживача. Основною перевагою трейд-маркетингу для аграрних підприємств є активний вплив на різні канали збутової мережі, що може стати основним засобом просування сільськогосподарської продукції для невеликих за розміром компаній на закордонних ринках.

Трейд-маркетинг припускає досягнення ключових цілей за допомогою виконання наступного переліку завдань:

- управління збутом продукції. Вивчення психологічних особливостей потенційного покупця, привернення його уваги до товару, закріплення інформації про товар у свідомості споживача;

- зміцнення позицій постачальника на ринку збуту в умовах конкурентної боротьби. Завоювання розташування поблизу потенційного споживача, формування сприятливого образу компанії, виявлення переваг конкретних товарів та їх просування, охоплення нових міжнародних ринків;

– технологічне вдосконалення збуту, наприклад, оптимізація простору торгових залів;

– управління діями потенційного споживача. Прискорення процесу прийняття рішення про покупку і збільшення її суми;

– удосконалення комунікаційної діяльності;

– управління торговельно-технологічними процесами [2].

Інструментарій торгового маркетингу надзвичайно широкий. Серед ключових його знарядь виділяють:

– безпосереднє стимулювання збуту: надання знижок, бонусів учасникам товаропровідної ланцюга, заохочення кінцевого покупця у вигляді подарунків при покупці, розіграшів призів;

– мерчендайзинг – включає реалізацію і контроль розкладки товару в місцях збуту, консультування, ознайомлення покупців з новою продукцією в магазинах, проведення акцій, конкурсів та презентацій;

– особливі трейд-маркетингові заходи. Сюди відноситься організація товарних виставок і презентацій, семінарів, конференцій та тренінгів для персоналу торгових посередників.

Заходи торгового маркетингу аграрної продукції доцільно розглядати, як концепцію просування товару від виробника до посередника або до кінцевого споживача, яка характеризується впровадженням якісно нових партнерських взаємовідносин учасників каналу збуту, вони мають виконувати інформаційну, мотиваційну, товаропровідну функцію та забезпечувати отримання прибутку шляхом задоволення потреб і інтересів усіх учасників каналу розподілу.

Рішення про використання тих чи інших інструментів приймається особами, відповідальними за реалізацію трейд-маркетингової стратегії. Кінцевий результат від застосування кожного з них визначається в першу чергу особливостями конкретної ситуації на міжнародному ринку.

Ефективне впровадження трейд-маркетингу дозволить отримати аграрному підприємству такі переваги на міжнародному ринку:

– зростання обсягу продажів;

- встановлення та заохочення виконання планових обсягів продажів;
- збільшення поширення товару по точкам збуту;
- забезпечення доступності продукції для цільової аудиторії;
- виділення продукції всередині групи товарів-конкурентів для залучення максимальної уваги споживачів;
- підвищення іміджу підприємства та популярності бренду [3].

Успіх трейд-маркетингової програми багато у чому залежатиме і від налагодженого механізму планування постачань, логістики і продажу, з одного боку, і від адекватності застосовуваного інструментарію активізації купівельного попиту, з іншого.

На сьогодні великі міжнародні компанії, скорочуючи витрати на пряму рекламу, багатократно збільшують бюджети трейд-маркетингу. Вдало організоване стимулювання торговельних посередників дозволяє підвищити рівень продажу і дистриб'юції, сприяє збільшенню запасів товару і зростанню активності торгівлі на міжнародному ринку, формує і підвищує лояльність торгівлі до компанії та її продукту.

Отже, можна відзначити, що торговий маркетинг є необхідним і ефективним інструментом продажу сільськогосподарської продукції. Застосування сучасних засобів трейд-маркетингу дасть можливість аграрним підприємствам збільшити обсяги продажів та вийти на нові міжнародні ринки.

Список використаних джерел

1. Виникельманн П. Маркетинг и сбыт. / П. Виникельманн // М. : изд. Дом Гребенникова, 2015. – 668с.
2. Жердяев Н. Трейд-маркетинг, или создание стимулов для оптовых и розничных торговцев / Н. Жердяев // Новый маркетинг. – 2014. – №4.
3. Трейд – маркетинг: інструменти та заходи [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://faqukr.ru/marketing/94427-trejd-marketing-ce-shho-take-trejd-marketing.html>.

УДК 339.137:637.1

ПОДХОДЫ К ФОРМИРОВАНИЮ ПОРТФЕЛЯ БРЕНДОВ НА РЫНКЕ ТРАДИЦИОННОЙ МОЛОЧНОЙ КАТЕГОРИИ

Карпенко Е.М. д.э.н, профессор, Ещик Д.А., аспирант,

Белорусский государственный университет

На современном этапе развития у ведущих производителей молочной продукции возникает вопрос, как продвигать бренды традиционной молочной категории. Создавать ли отдельный независимый бренд, следуя товарному принципу формирования портфеля бренда, или же пойти по пути корпоративно подхода и использовать свой основной бренд. Управление портфелем брендов является очень сложным и важным процессом. С одной стороны, нельзя допускать, чтобы брендов было слишком много. В этом случае имеют место эффекты переизбытка и каннибализации брендов, когда бренды одной компании борются друг с другом за потребителя, вместо того чтобы бороться с брендами конкурентов.

Успешное создание сильного бренда ещё не означает, что на этом работа бренд-менеджера заканчивается. Конкуренция в рыночных условиях делает процесс брендинга практически бесконечным. Бренд – это явление динамичное и подверженное опасности относительно быстрого разрушения. Конечно, как верно указывают Эл Райс и Джек Траут в своей знаменитой книге «Маркетинговые войны», раскрученная торговая марка обладает значительной инерцией и имеет возможность совершить ошибку. Однако, если вовремя её не исправить, то конкуренты непременно обратятся к целевым аудиториям с более притягательным обращением. Рыночная конкуренция делает проблему управления брендами не менее важной, чем их создание. История брендинга знает много примеров, как долгожительств, так и удивительного краха, казалось бы, незыблемых брендов [5, с. 11].

С целью диверсификации инвестиций в бренд большинство компаний-владельцев торговых марок оперируют не одним брендом, а несколькими.

Считается, что существует определённая специфика подходов к управлению брендами на Востоке и Западе. Западный подход обычно ассоциируется с брендингом товаров – это так называемый товарный подход, когда компания создаёт и развивает каждому конкретному товару или товарной категории отдельный бренд [6, с. 35].

Восточный подход иногда ещё называют корпоративным, так как в нём главную роль играют не отдельные товары, а компания-производитель. Большинство японских или корейских компаний предпочитают распространять имя бренда на всю производимую продукцию. Хорошим примером является компания Yamaha, которая занимается производством музыкальных инструментов, аудио- и видеотоваров, микросхем, станков, промышленных роботов, а также спортивных мотоциклов и делает всё это под одной маркой. Чаще всего, при корпоративном подходе к брендингу названия конкретных товаров состоят из имени бренда и неудобоваримого и плохо-запоминаемого серийного номера. Некоторым компромиссом между товарным и корпоративным подходами является практика мастер-брендов, когда корпоративные бренды присваивают конкретным товарам дополнительные названия. В этих случаях бренд разбивается на две части: имя корпорации-производителя, и вспомогательную – наименование линейки товара. Очень часто к такой тактике прибегают производители автомобилей. Пример: компания Ford имеет в своём портфеле следующие бренды: Ford Ka, Ford Focus, Ford Escort, Ford Mondeo, Ford Maverick, Ford Explorer, Ford Expedition и Ford Transit [2, с.153].

Управление портфелем бренда заключается как в развитии каждого бренда в отдельности, так и в создании чёткой и понятной архитектуры брендов, то есть структуры и взаимоотношения брендов внутри портфеля брендов. Конкретная архитектура брендов зависит от множества факторов и зачастую является результатом исторического развития компании-владельца. Именно поэтому возможно достаточно большое количество классификаций архитектуры брендов. На мой взгляд, наиболее удачной классификацией

архитектуры портфеля брендов является классификация, которая учитывает распространение бренда, как по линии товарных категорий, так и по линии их класса (от экономного класса до суперпремиального). В результате получается два возможных варианта [3, с. 96].

Первый вариант архитектуры называется мультибрендовым, когда создаётся несколько брендов в одной товарной категории и в расчете на один класс потребления. В нашем случае, товарная категория – группа продуктов или услуг, сходные по технологии производства и потребительским качествам, воспринимаемых потребителями как товары, удовлетворяющие определенную группу потребностей. Классический пример мультибрендового портфеля в одной товарной категории – это 25 наименований зубной пасты Colgate [1, с. 132].

Второй вариант, получивший, вероятно, наибольшее распространение, называется зонтичным брендом. В этом случае портфель объединяет торговые марки из различных товарных категорий и имеющие различные классы потребления. Хороший пример: продукция компании «Данон» под маркой «Простоквашино», которая распространяется на молоко, кефир, сливки, масло, сметану, творог и т.п. [4, с. 58].

Чтобы портфель брендов стал сбалансированным, недостаточно только определить нужное количество торговых марок. Необходимо понять роль каждого брэнда в портфеле. Во всех отраслях мультибрендовые компании имеют в активе от одной до трех «стратегических» и несколько «поддерживающих» марок. Скажем, у «Савушкин продукт» стратегическими являются «Савушкин» и «Брест-Литовск», а поддерживающими «Оптималь» и «Ласковое лето». Стратегические брэнды обеспечивают компании основную прибыль, а поддерживающие обеспечивают «критическую массу» [7, с. 67].

В силу тесных экономических связей на рынках Беларуси Украины и России присутствует большое количество единых брендов традиционной молочной продукции таких как: «Простоквашино», «Савушкин», «Брест-Литовск», «Домик в деревне». Однако, особенностью рынка традиционной

молочной категории является наличие большого количества локальных брендов. Для понимания ситуации рассмотрим каждый рынок в отдельности и проследим складывающиеся на них тренды.

Белорусский рынок традиционной молочной категории представлен большим количеством брендов и торговых марок. Для анализа возьмем трех основных игроков рынка.

Таблица 1

Основные бренды традиционной молочной категории в РБ

Компания	Бренд	Количество подбрендов	Тип бренда
Данон	Простоквашино	8	Товарный
Савушкин продукт	Савушкин	11	Корпоративный
Савушкин продукт	Брест-Литовск	11	Товарный
Бабушкина крынка	Бабушкина крынка	10	Корпоративный
Бабушкина крынка	Свежие новости	7	Товарный

Как видно из таблицы 1 на рынке традиционной молочной категории РБ, с небольшим перевесом преобладает товарный подход. Так же можно сказать о большем количестве подбрендов.

Таблица 2

Основные бренды традиционной молочной категории в Украине

Компания	Бренд	Количество подбрендов	Тип бренда
Данон	Простоквашино	14	Товарный
Терра-Фуд	Ферма	8	Товарный
Терра-Фуд	Бела линия	7	Товарный
ПепсиКо Украина	Словяночка	11	Товарный

На украинском рынке традиционной молочной категории, среди ведущих компаний, используется только товарный подход к формированию бренда. Это обусловлено тем, что крупные игроки рынка являются конгломератами, объединяющие в себе различные бизнесы.

Российский рынок традиционной молочной категории обладает большим количеством региональных брендов. Как видно из таблицы 3 на российском рынке традиционной молочной категории преобладает товарный подход к формированию портфеля бренда.

Основные бренды традиционной молочной категории РФ

Компания	Бренд	Количество подбрендов	Тип бренда
Данон	Простоквашино	12	товарный
ВимБильДан	Домик в деревне	10	товарный
Валио	Валио	8	корпоративный
Останкинский молочный комбинат	Останкинское	14	корпоративный
ВимБильДан	Веселый молочник	9	товарный

На основании выше изложенного можно сделать вывод о том, что на рынках традиционной молочной категории в Беларуси, Украине и России ведущие игроки используют товарный подход в формировании портфеля брендов. Это можно объяснить тем, что компании видят риски в продвижении всей молочной категории под одним брендом. Ведь удачным ударом конкуренты могут «выбить» с рынка всю категорию разом.

Список использованных источников

1. Акер, Д. Бренд-лидерство: новая концепция брендинга / Д. Акер. – М.: Издательский Дом Гребенникова, 2012. – 216 с.
2. Домнин, В. Брендинг: новые технологии в России / В.Н. Домнин. – 2-е изд. – СПб.: Питер, 2013. – 245 с.
3. Индрис, М. Брендинг за 60 минут / М. Индрис. – М.: Издательство «Э», 2016. – 252 с.
4. Кумбер, С. Брендинг / С. Кумбер. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2010. – 320 с.
5. Райс, Э. Маркетинговые войны / Э. Райс, Д. Трауд. – СПб.: Питер, 2014. – 145 с.
6. Рожков, И. От брендинга к бренд-билдингу / И. В. Рожков, А.Л. Кисмерешкин. – М.: Гелла-принт, 2014. – 198 с.
7. Чернатони, Л. Брендинг. Как создать мощный бренд / Л. Чернатони, С. Макдональдт. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2013. – 178 с.

УДК 658.8:339.146

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КАНАЛАМИ РОЗПОДІЛУ

Решетнікова О.В., к.е.н., Боровик Т.В., к.е.н., доцент,

Полтавська державна аграрна академія

На ефективність сучасного підприємства в умовах ринкової економіки значно впливає характер і рівень управління збутовою діяльністю. Одним з напрямів управлінської діяльності, спрямованої на підвищення результативності збуту є управління системою розподілу підприємства.

Канали розподілу дуже важливі для досягнення цілей підприємства. Для того щоб цих цілей досягти, каналами розподілу важливо правильно управляти. Після того як здійснено вибір посередників і сформований цілісний канал розподілу, настає час управлінням ним.

Більшість авторів, як вітчизняних, так і зарубіжних в своїх роботах зачіпають це питання і говорять про необхідність оптимізації процесу управління каналом розподілу. Метою даного дослідження є аналіз існуючих підходів до процесу управління каналом розподілу готової продукції підприємства.

В цілому, канал розподілу – це сукупність організацій або окремих осіб, які приймають на себе або допомагають передати іншому суб'єкту право власності на конкретний товар або послугу на їх шляху від виробника до кінцевого споживача. Управління каналами розподілу – комплекс заходів з реалізації функцій розподілу через опосередковані канали для досягнення поставленої мети. Цей комплекс містить такі складові елементи:

- вибір торгових посередників (критеріями вибору є фінансові аспекти діяльності, організація та основні показники збуту, характеристики продукції, асортимент товарів, репутація, менеджмент, досвід, охоплення ринку, запаси та складські приміщення, близькість до ринку);
- виховання в посередників почуття лояльності;
- винагорода праці посередників;

- навчання працівників посередницьких організацій;
- встановлення стандартів обслуговування;
- підтримка ефективної системи зв'язку;
- ліквідація горизонтальних і вертикальних конфліктів [1, с. 148].

Каналами може керувати будь-який з його членів – будь то виробники, оптовики або роздрібні торговці – за умови, що цей член каналу розподілу має владу в каналі [2]. Співпраця між членами каналу розподілу є важливою складовою ефективного функціонування каналів. Оскільки кожен із членів каналу розподілу покладається на кожного з решти членів каналу у вільному обміні товарами вниз по каналу, то відома турбота членів каналу розподілу один про одного – в їх же інтересах.

Пропонуємо розглядати управління каналом розподілу в складі основних функцій управління, замкнених в цикл планування і цикл оперативного управління (рис. 1):

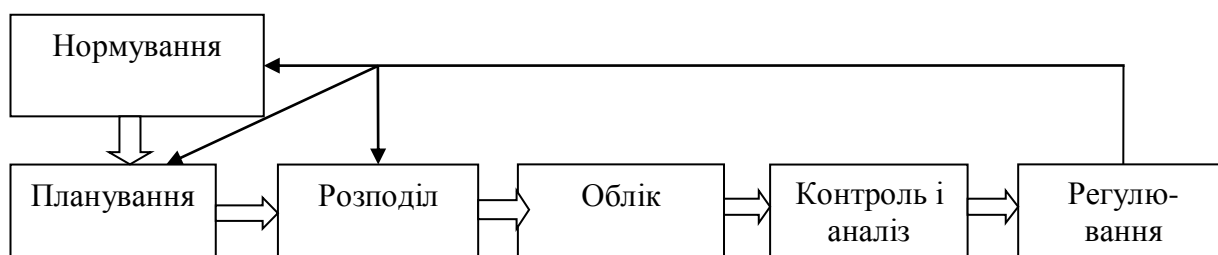

Рис. 1. Схема управління каналом розподілу

1. Нормування – визначення нормативних показників розподілу.
2. Планування – визначення бажаного стану каналу розподілу і способу його формування.
3. Розподіл – переміщення продукції від виробника до споживача.
4. Облік – фіксація відхилень від запланованих показників функціонування каналу.
5. Контроль і аналіз – визначення проблемної ситуації і причин її виникнення.
6. Регулювання – прийняття і реалізація рішень по ліквідації відхилень, вирішення проблемної ситуації.

З метою підвищення ефективності функціонування каналу розподілу пропонуємо наступні напрямки змін: вдосконалення процедури вибору кращих серед доступних учасників каналу; поліпшення процесу розподілу функцій каналу розподілу, а, отже, витрат, націнки і, фактично, прибутку каналу; забезпечення координації діяльності учасників каналу розподілу для підвищення ефективності діяльності кожного учасника каналу; підвищення мотивації дотримання планових показників діяльності учасників каналу; підвищення якості планування діяльності учасниками каналу розподілу; забезпечення координації дій учасників каналу розподілу продукції; забезпечення своєчасної зміни структури каналу і складу його учасників; вдосконалення процедури формування каналу розподілу продукції; підвищення якості процесу управління каналом розподілу продукції і багато іншого.

При цьому цілком очевидно, що найкращий результат може бути досягнутий шляхом об'єднання і взаємного доповнення всіх перерахованих шляхів вдосконалення розподілу продукції виробничого підприємства.

Список використаних джерел

1. Маркетинг [навч. посіб.] / С.І. Чеботар, Я.С. Ларіна, О.П. Луцій, М.Г. Шевчик, Р.І. Буряк, С.М. Боняр, А.В. Рябчик, О.М. Прус, В.А. Рафальська. –К.: «Наш час», 2007. – 504 с.

2. Наумов В.Н. Управление взаимодействием в системе сбыта: теория, методология, стратегии / В.Н. Наумов. – СПб.: Политехника-сервис, 2011. – 289 с.

УДК 339.137.2:664.64

ОПТИМІЗАЦІЯ АСОРТИМЕНТНОЇ ПОЛІТИКИ ХЛІБОПЕКАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗАСАДАХ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Федорова Т.В., к.е.н., доцент,

ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

Формування стратегічного управління конкурентоспроможністю хлібопекарських підприємств є досить складним творчим процесом, що

потребує високої кваліфікації менеджерів та фахівців-маркетологів. Передусім воно базується на прогнозуванні різних напрямів діяльності хлібопекарських підприємств (організаційна, фінансово-економічна, виробництва, маркетингова, логістично-збутова, інвестиційно-інноваційна діяльність та ін.). Складність цього процесу зумовлюється розширеним пошуком та оцінкою альтернативних варіантів стратегічних управлінських рішень, які найбільш повно відповідають місії та цілям підприємства. Для задоволення потреб споживачів та одночасного підвищення конкурентоспроможності хлібопекарського підприємства, нами запропоновано основні напрями інноваційного розвитку виробництва підприємств хлібопекарської галузі за рахунок підвищення якості продукції та можливості скорочення витрат на її виробництво.

Створення гнучкого і водночас стабільного процесу виготовлення широкого асортименту хлібобулочних виробів високої якості ґрунтується на використанні харчових добавок і хлібопекарських поліпшувачів. Під терміном «хлібопекарський поліпшувач» розуміють мікронутрієнт або комплексну добавку, які самостійно як харчові продукти не використовуються, можуть не входити до складу рецептур хлібобулочних виробів, а застосовуються як допоміжні засоби для вирішення технологічних завдань [1].

Хлібопекарські поліпшувачі поділяють на основні групи: поліпшувачі окисно-відновлювальної дії; ферментні препарати різного принципу дії (α-амілаза, мальтогенна α-амілаза, ксиланаза, ліпаза, фосфоліпаза, глюкозооксидаза, протеаза); модифіковані види крохмалю; харчові емульгатори (поверхнево-активні речовини); суха пшенична клейковина; добавки консервуючої дії; комплексні хлібопекарські поліпшувачі.

Із застосуванням добавок і поліпшувачів можна не тільки регулювати технологічний процес, коригувати властивості сировини, а й створювати здорові продукти, надаючи їм профілактичних, лікувальних та функціональних властивостей. Це стосується також оновлення асортименту хлібобулочних виробів зорієнтованих на випуск продукції профілактичного харчування людей, що проживають в екологонесприятливих регіонах, робітників енергозатратних

професій тощо. За результатами дослідження, нами були виділені основні захворювання споживачів, які можливо лікувати або профілактично підтримувати у стабільній формі, за допомогою інноваційних рецептур продукції хлібопекарської галузі. Розроблена класифікація хлібобулочних виробів для лікувально-профілактичного та дієтичного харчування представлена на рис. 1.

Перспективними напрямками створення таких продуктів є такі технології: використання ферментативної переетерифікації, яка виключає наявність трансізомерів для виробництва жирових продуктів, у тому числі для хлібопекарської галузі; застосування ферментних препаратів аспарагіназа, завдяки якій можна знизити або запобігти утворенню акриламідів, що виявлені в деяких крохмалевмісних продуктах, у тому числі й борошняних виробках; використання ферментного препарату трансглютамінази, яка каталізує реакції між амінокислотами α - лізином і α -глутаміном з утворенням ковалентних зв'язків у білковій структурі, для створення безглютенових виробів (зокрема макаронних); створення дієтичних і функціональних продуктів [2].

Харчова безпека, мінімальне оброблення продуктів, вимоги до їх якості і харчової цінності – це ключові питання сучасної харчової промисловості. Тому доцільно приділити увагу створенню продуктів дієтично-профілактичного призначення з метою запобігання різним захворюванням і зміцненню захисних функцій організму.

Основним завданням для маркетологів підприємства буде розробка заходів спрямованих на формування прихильності споживачів до продукції підприємства-виробника, а особливо продукції преміум-сегменту, з лікувально-профілактичними властивостями та хлібобулочних виробів, оскільки ціни на ці вироби не підлягають державному регулюванню і складають 40% загальної виручки від реалізації.

Проте не слід забувати, що збільшення реалізації продукції на 7% не гарантує збільшення чистого прибутку на такий же відсоток.

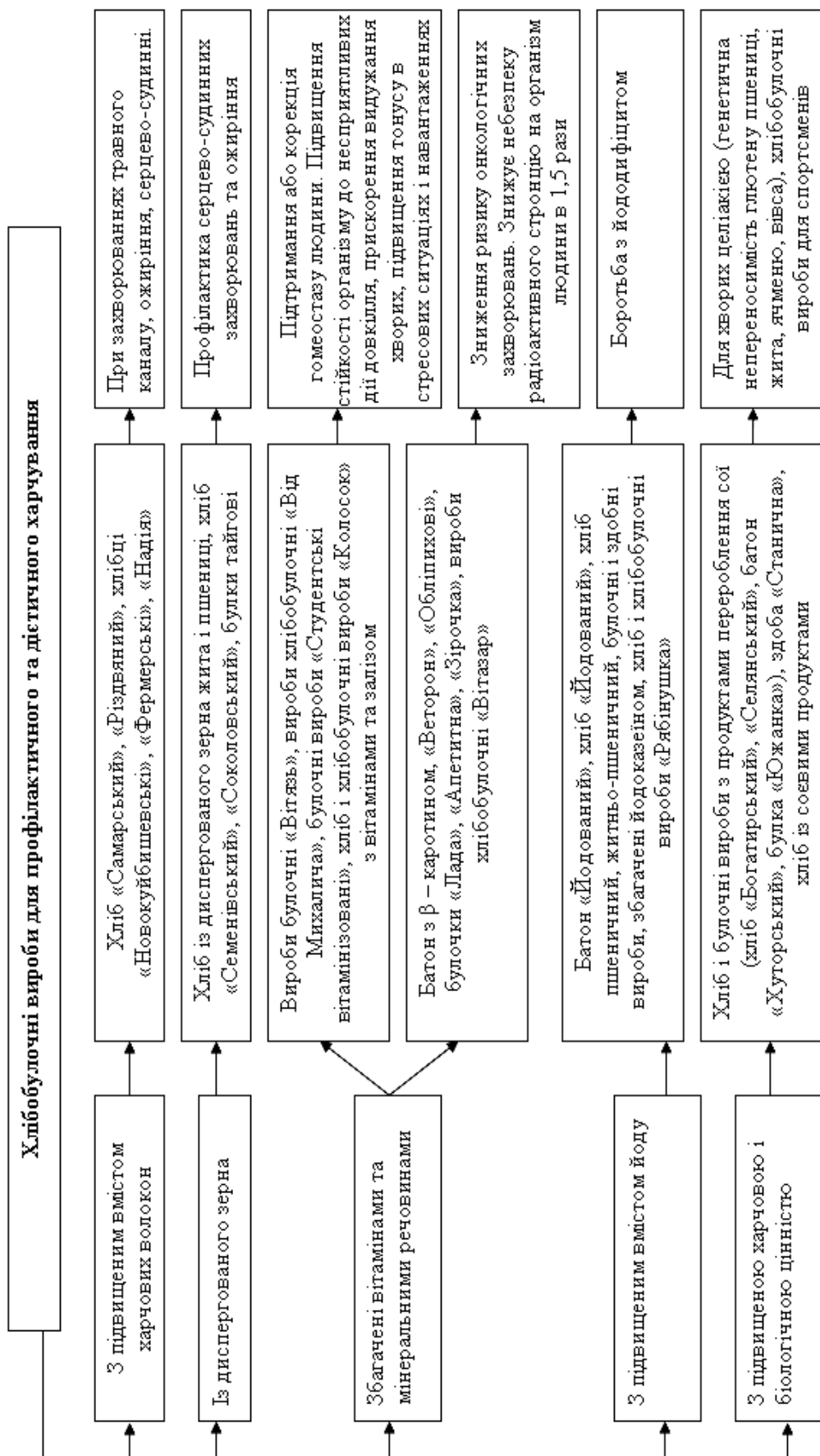

Рис. 1. Класифікація хлібобулочних виробів для лікувально-профілактичного та дієтичного харчування

Однак важко точно спрогнозувати, наскільки ефективною буде рекламна компанія хліба та хлібобулочних виробів і скільки споживачів вона привабить у зв'язку з тим, що витрати на маркетинг є частково регульованими і не гарантують точного прогнозу.

Таким чином, реалізація пропонованого заходу дозволить підвищити ефективність діяльності існуючої системи управління та з часом у значній мірі буде впливати на фінансові результати виробників хлібопродуктів.

Важливе значення для посилення конкурентних позицій хлібопекарського підприємства на ринку хліба та хлібобулочних виробів посідає товарна політика виробника, а саме існуючий асортимент продукції, його постійне вдосконалення та оновлення під впливом змін уподобань споживачів. Спираючись на результати проведених маркетингових досліджень ринку хлібопродуктів, сучасний споживач хоче отримувати не лише якісний продукт, але й продукт наділений додатковими властивостями, який сприяє покращенню його здоров'я (лікувально-профілактична дія) для щоденного здорового харчування. Удосконалення асортименту хлібопекарської продукції відповідно до потреб споживача, покладено в основу комерційного успіху виробника. Це дає можливість товаровиробникам перетворити продукт своєї товарної марки у бренд, реалізувавши комплекс заходів розроблений для формування прихильності споживачів хлібопекарської продукції конкретного виробника, що представлений на рис. 2.

Отже, добре продумана товарна політика сприятиме стимулюванню попиту споживачів на хліб та хлібобулочні вироби преміум сегменту. Продукція цього сегменту не підлягає державному регулюванню та дозволяє виробникам встановлювати ринкову ціну на продукт, тим самим підвищуючи рівень конкурентоспроможності та фінансовий успіх своєї діяльності. Також ефективна товарна політика сприяє диверсифікації виробництва хліба і булочних виробів та більш повному задоволенні потреб населення країни у стратегічному продукті всіх цінових сегментів ринку.

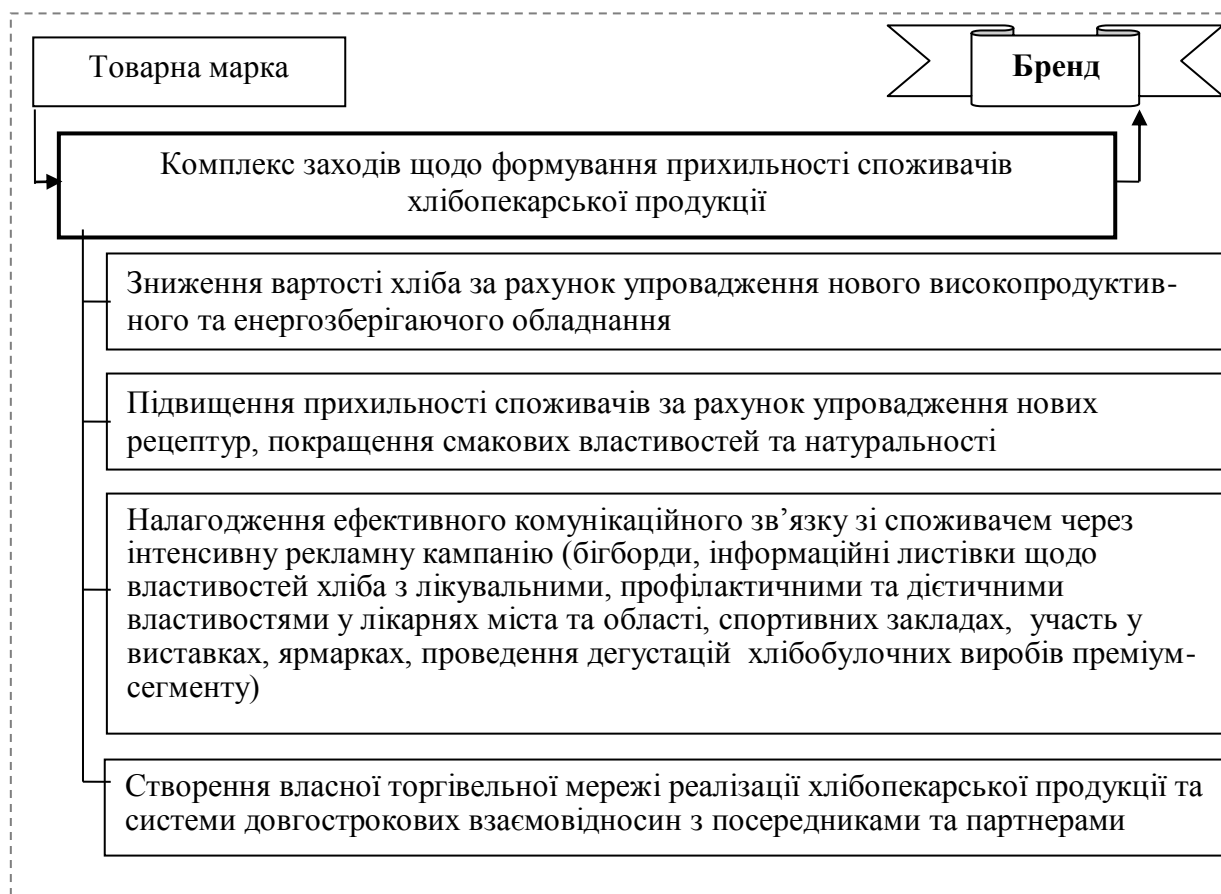

Рис. 2. Комплекс заходів, спрямованих на формування прихильності споживачів хлібопекарської продукції підприємства-виробника

Список використаних джерел

1. Сирохман І. В. Якість і безпека зерноборошняних продуктів / І. В. Сирохман, Т. М. Лозова. Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.
2. Косован А. П. Общая концепция и системная экологизация хлебопекарного производства // А. П. Косован. Хранение и переработка сельхозсырья, 2008. – № 12. – С. 34-36.

СЕКЦІЯ 5

ФІНАНСОВО-ОБЛІКОВЕ ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСІВ ФОРМУВАННЯ, РОЗВИТКУ І ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АПК

УДК 368.029

ПЕРЕСТРАХУВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Зоря С. П., к.е.н., доцент,

Полтавська державна аграрна академія

Особливості ринкових перетворень в економіці України, суттєво змінили погляди на страхування, що в даний час розглядається не лише як система захисту майнових інтересів страхувальників, а й джерело внутрішніх довгострокових інвестицій в економіку країни. В той же час, підвищення фінансової стійкості та платоспроможності страхових компаній є особливо актуальним, враховуючи високий рівень ризику у сфері їх функціонування, а також капіталізації ринку страхових послуг в порівнянні із іншими небанківськими фінансовими посередниками фінансового ринку України. В контексті даного питання, на нашу думку, нівелювання негативними зовнішніми та внутрішніми факторами стає можливим за умови перестраховання як складової фінансової стійкості страхових компаній зокрема, та економічної безпеки і стабільного функціонування страхового ринку України загалом.

Формування в Україні ринку перестраховання відбувалося паралельно із набуттям Україною незалежності та формування ринкової економіки. Так, у прийнятому Законі України «Про страхування» від 7 березня 1996 р. було

викладено чітко визначення як категорії «перестраховування» так і встановлено конкретні випадки обов'язковості укладення договорів перестраховування. Відповідності до ст. 12 Закону України «Про страхування» перестраховування – це страхування одним страховиком (цементом, перестраховальником) на визначених договором умовах ризику виконання частини своїх обов'язків перед страхувальником у іншого страховика (перестраховика) резидента або нерезидента, який має статус страховика або перестраховика, згідно з законодавством країни, в якій він зареєстрований [3].

Перестраховування є важливою та досить дієвою складовою фінансового менеджменту, покликаною забезпечити як рентабельність страхової діяльності та збалансованість страхового портфелю з одного боку, так і захист працівників компанії від звільнення, акціонерів – від неотримання винагороди у вигляді дивідендів, а держави – від втрати податкових надходжень. Про поступовий розвиток національного ринку перестраховування свідчить позитивний факт перевищення темпів приросту сплачених страхових премій перестраховикам-резидентам (у 4,2 рази) у порівнянні із нерезидентами (2,5 разів) – табл. 1.

Таблиця 1

**Аналіз динаміки основних показників перестраховування страхового ринку
України за 2012-2016* рр., млн. грн**

Показники	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2016* р. у % до 2012 р.
Валові страхові премії	21508,2	28661,9	26767,3	29736,0	24844,2	115,5
Сплачено на перестраховування, у т.ч.:	2522,8	8744,8	9704,2	9911,3	8460,6	у 3,3 р. б.
перестраховикам-резидентам	1230,8	7110,4	8173,7	7381,1	5255,8	у 4,2 р. б.
перестраховикам-нерезидентам	1292,0	1634,4	1530,5	2530,2	3204,8	у 2,5 р. б.
Частка перестраховування у валових страхових преміях, %	11,7	30,5	36,3	33,3	34,1	х
Виплати, компенсовані перестраховиками, у т.ч.:	537,8	486,7	640,9	1345,8	984,6	183,1
перестраховиками-резидентами	181,1	85,2	172,4	497,7	225,1	124,3
перестраховиками-нерезидентами	356,7	401,5	468,5	848,1	759,5	у 2,1 р. б.
Рівень валових виплат за операціями перестраховування, %	21,3	5,6	6,6	13,6	11,6	х
Отримані страхові премії від перестраховальників-нерезидентів	275,4	324,0	12,9	38,1	26,6	9,7
Виплати, компенсовані перестраховальникам-нерезидентам	15,9	27,4	9,9	12,9	9,0	56,6

* дані за 2016 р. представлено за 9 місяців [2]

Так, за 9 місяців 2016 р. за договорами перестраховування ризиків українськими страховиками сплачено 8460,6 млн. грн страхових премій, що на 5937,8 млн. грн (або у 3,3 рази) більше у порівнянні із 2012 р. З них, страхові премії сплачені перестраховикам-резидентам зросли із 1230,8 млн. грн у 2012 р. до 5255,8 млн. грн за підсумками 9 місяців 2016 р., перестраховикам-нерезидентам – із 1292,0 млн. грн до 3204,8 млн. грн.

Досить позитивним фактом, що характеризує ситуацію на страховому ринку України є не лише дані стосовно збільшення валових страхових премій із 21508,2 млн. грн у 2012 р. до 24884,2 млн. грн за 9 місяців 2016 р. (або на 15,5 %) а і зростання частки перестраховування на 22,4 відсоткових пунктів (із 11,7 % до 34,1 %). Найвищою частка перестраховування у валових страхових преміях була у 2014 р. та становила 36,3 %.

Поряд із збільшенням рівня перестраховувальних премій за 2012-2016 рр. неухильною є динаміка стосовно збільшення виплат, компенсованих перестраховиками із 537,8 млн. грн до 984,4 млн. грн (на 83,1 %), що в свою чергу має позитивне відображення і у показникові рівня валових виплат за операціями перестраховування.

Аналізуючи частку виплати перестраховиками, зазначимо, що за 9 місяців 2016 р. 22,9 % припадає на виплати перестраховиками-резидентами. Таким чином, наведені дані свідчать, що більшість ризиків страхові компанії України передають перестраховикам резидентам – 62,1 % (інформація за 9 місяців 2016 р.), в той час коли виплати отримують в основному від перестраховиків-нерезидентів – 77,1 %.

Отже, перестраховування є одним із інструментів фінансового менеджменту страхових компаній, призначеним забезпечити досягнення головної мети – своєчасного виконання взятих на себе фінансових зобов'язань перед страхувальниками в результаті настання певних подій передбачених договором страхування. На нашу думку, перспективними напрямками розвитку ринку перестраховування з метою підвищення ефективності функціонування та фінансової стійкості страхових компаній в контексті сьогодення має бути

розширення ринку перестраховання, удосконалення режиму оподаткування у сфері перестраховання, перегляд існуючих нормативів ліміту власного утримання страховика на основі зміни правового забезпечення діяльності страхових компаній, активізація діяльності перестрахових брокерів а також сприяння на державному рівні створенню професійних перестрахових компаній, здатних вирішити не лише проблеми пов'язані із якістю страхових послуг, а й збільшити місткість ринку, підвищити довіру до ринку страхування.

Список використаних джерел

1. Залетов О. Перестраховання як складова економічної безпеки України / О. Залетов // Страхова справа. – 2014. – № 3 (55). – С. 24–27.

2. Інформація Національної комісії що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг про стан і розвиток страхового ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stand-i-rozvitok.html>

3. «Про страхування» [Електронний ресурс] : Закон України [від 07.03.1996 р., № 85/96 – ВР зі змінами та доповненнями]. – режим доступу : <http://www.zakon2.rada.gov.ua>.

4. Страхування : підруч. / [В. Д. Базилевич, К. С.Базилевич, Р. В. Пікус та ін.] ; заред. В. Д. Базилевича. – К. : Знання, 2008. – 1019 с.

УДК 657.478.2:633.3

ОБЛІК ВИХОДУ ПРОДУКЦІЇ ШКУРОПОСОЛОЧНОГО ЦЕХУ НА М'ЯСОКОМБІНАТІВ

*Кушнір В.О., аспірант кафедри обліку, контролю та оподаткування
агробізнесу, ДВНЗ «Київський національний економічний
університет ім. В. Гетьмана»*

На м'ясопереробних підприємствах при забої тварин знімають зовнішній покрив із їх туш – шкуру або шкуру з вовною (в овець). М'ясо та м'ясопродукти слугують для забезпечення продовольчої безпеки країни. На

м'ясопереробних підприємствах водночас отримують інші продукти від забою тварин, основним із яких є шкура тварин, яку в м'ясній промисловості відносять до супутньої продукції. Оброблені шкури великої рогатої худоби та свиней (включаючи свинячий крупон), а також шкури з вовною овець реалізується для подальшої переробки на підприємства легкої промисловості.

Шкуропосолочний цех призначений для первинної обробки та консервування шкур забитих тварин. Технологічний процес обробки шкури включає: подачу шкури на обробку до шкуропосолочного цеху, обрядку, промивання, контурування, сортування та клеймування, консервування та зберігання.

Норма виходу шкур в обліку при забої великої рогатої худоби становить близько 7,0 % від живої маси тварини, свиней – 6,0 % та дрібної рогатої худоби – 10,0 %.

Свіжі шкури із забитих тварин приймають від забійного цеху за кількістю.

Далі видаляють навал, прирізи м'яса та жиру, згустки крові та підшкірної сировини. При контуруванні видаляють малоцінні для шкіряного виробництва ділянки шкури [2, с.420].

Консервування шкур проводять для короткострокового зберігання (за допомогою антисептиків) та для тривалого зберігання (сухосолінням або тузлукуванням). Згідно Інструкції з порядку ветеринарного клеймування шкіряної та хутрової сировини проводять клеймування шкур свиней, що піддавалися дезінфекції, і шкур великої та дрібної рогатої худоби. Шкури смушкових ягнят та свиней боєнського походження клеймуванню не підлягають. Зазвичай шкури різних видів тварин, віку та статті в технологічному виробництві мають широку класифікацію. Шкури отримані від забою ВРХ, класифікують залежно від віку і статті на склизок, опойок, виросток, яловиця, бичина, бугай, півшкірник та бичок. Проте дана класифікація застосовується на підприємствах легкої промисловості. В бухгалтерському обліку та технологічному процесі м'ясопереробних

підприємствах шкуру класифікують на отриману від забою молодняка, дорослої ВРХ та бугаїв. Шкура бугаїв більш цінніша за інші види шкур. Шкурі важчій за 25 кг у молодняка та 30 кг у дорослої ВРХ і бугаїв встановлюють меншу сортністю та відповідно оцінюють нижчою справедливою вартістю [2, с.418].

Шкури з вовною овець та кіз зазвичай класифікують за віком на смушки, легкий молодняк, важкий молодняк та звичайні стариці та за довжиною вовни – голяк (до 2,5 см), напіввовнову (2,5-6 см) та вовнову овчини (6 см). Проте на м'ясопереробних підприємствах шкуру з даного виду худоби в переважній більшості випадків цій та будь-якій іншій класифікації не піддають.

Свинячі шкури залежно від їхньої площі поділяють на дрібні (30-70 дм²), середні (70-120 дм²) та великі (понад 120 дм²). Свинячий крупон поділяють на дрібний (30-50 дм²) та великий (50 дм²). Шкури та крупон кнурів вважаються найціннішими та мають найвищу справедливу вартість [2, с.419].

Приймають та обліковують шкуру ВРХ за вагою, а шкури свиней, овчини та козлини по площі покрову. Вагу свіжих шкур визначають в остиглому вигляді або уже законсервованому, на промиті шкури роблять знижку, а на понадусолені і понадусушені – накидку. Площу шкури визначають у квадратних дециметрах, множенням довжини шкури на її ширину [1, с.72].

До кожної розсортованої шкури прив'язують товарний ярлик, на якому вказують найменування підприємства, вид і сорт шкури, довжину шерсті (для овчини) та масу або вагу. Шкури можуть мати фізичні вади, а саме прижиттєві та технологічні. Такі шкури прийнято класифікувати до четверної сортності та при реалізації їхня вартість може становити до 50 % від вартості непошкодженої шкури такого ж виду. Законсервовані шкури не зберігаються в холодильнику, як м'ясо, м'ясо-продукти та інші продукти забою тварин, а зберігають на складі консервованих шкур. Законсервовані шкури складають одна на одну окремо за видами. На кожен штабель із шкур складають товарний ярлик, в якому вказують номер штабеля, кількість шкур, загальна маса або площа, вид шкур та дату консервування.

В обліку передача шкур із забійного цеху до шкуропосолочного та з нього до складу консервованих шкур оформляється Вагою-накладною на приймання і сортування шкур. Цей документ заповнює майстер шкуропосолочного цеху. У Вазі-накладній на приймання і сортування шкур вказують назву підприємства, цех-здавальник та цех-отримувач, номер Ваги-накладної, дату проведення передачі, вид шкур, спосіб консервування. У табличній формі документа вказують порядковий номер, кількість шкур по сортах, загальну кількість шкур по сортах та всього шкур (кількість та вагу чи площу вказують цифрами та прописом). В кінці документа зазначають прізвища та підписи матеріально-відповідальних осіб із обох структурних підрозділів.

Дані Ваг-накладних на приймання та сортування шкур використовують для ведення щомісячної відомості обліку приймання, сортування та відвантаження шкур. Майстер шкуропосолочного цеху щомісячно передає в бухгалтерію м'ясопереробного підприємства цю відомість разом із прибутковими та видатковими Вагами-накладними на приймання та сортування шкур.

Шкури із забитих тварин у м'ясній промисловості відносять до супутньої продукції. Відповідно до Методичних рекомендацій з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості затверджених наказом Міністерства промислової політики України від 09.07.2007 р. №373, супутня продукція оцінюється за відпускними цінами (справедлива вартість), ціною можливого використання та ще двома способами, які не можуть бути використані на підприємствах м'ясної промисловості [3]. Законсервовані шкури не переробляються на м'ясопереробних підприємствах, тому їх оцінюють тільки за ціною можливої реалізації.

Облік витрат шкуропосолочного цеху на м'ясопереробних підприємствах відображають на субрахунку 231 «Основне виробництво». Для пришвидшення отримання інформації в оперативному обліку щодо шкур та з метою здійснення економічного контролю ми пропонуємо вести облік усіх прямих витрат

шкуропосолочного цеху, як частини м'ясо-жирового виробництва, на окремій групі аналітичних рахунків 23114 «Витрати шкуропосолочного цеху».

Шкури у шкуропосолочному цеху є сирими та не відносяться до готової продукцією, так як не пройшли всі стадії технологічної обробки і саме тому їх слід вважати напівфабрикатами. Тому для обліку шкур пропонуємо відкрити групи аналітичних рахунків 2513 «Шкури-напівфабрикати». Законсервовані шкури знаходять своє відображення в обліку на рахунку 26 «Готова продукція». Ми пропонуємо відкрити групу аналітичних рахунків 2613 «Шкури», щоб мати інформацію виключно про шкури по усіх їх видам та сортам.

Таким чином, в шкуропосолочному цеху здійснюється лише первинну обробку та консервування шкур забитих тварин. Усі шкури обліковуються в кількісному виразі, крім того шкури ВРХ зважують, а у шкур дрібної рогатої худоби та свиней визначають площу. Передача шкур із цеху в цех відображається Вагою-накладною. Прихід, видачу та залишок шкур відображають в відомості обліку приймання, сортування та відвантаження шкур, яка ведеться в розрізі видів шкур худоби (яловичі, свинячі, овечі чи козячі) і сортів. Оцінюють шкуру за ціною можливої реалізації (справедливою вартістю).

Список використаних джерел

1. Борковська В. В. / Бухгалтерський облік витрат виробництва у м'ясопереробних підприємствах: теорія і практика : монографія / В. В. Борковська. – Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2015. – 276 с.

2. Ветеринарно-санітарна експертиза з основами технології і стандартизації продуктів тваринництва [Текст] : / О.М. Якубчак, В.І. Хоменко, С.Д. Мельничук та ін.; За ред. О.М. Якубчак, В.І. Хоменка. – Київ, 2005. – 800 с.

3. Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості: Затв. наказом Міністерства промислової політики України від 09.07.2007 р. №373 – К., 2007. – 305 с.

УДК 005.35

ЗАСТОСУВАННЯ КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ПОТЕНЦІЙНИЙ РЕСУРС НАЛАГОДЖЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ АГРОХОЛДИНГІВ ЗІ СТЕЙКХОЛДЕРАМИ

*Дем'яненко Н. В., к.е.н., доцент,
Полтавська державна аграрна академія*

Ринкові умови господарювання вимагають від керівників сільськогосподарських підприємств вміння вчасно адаптуватися до змін, користуючись різними засобами для здійснення взаємодії зі стейкхолдерами. Більшість директорів агрохолдингів до них відносять акціонерів, інвесторів, співробітників, постачальників, партнерів, власників земельних паїв, органи державної влади, клієнтів, фермерів, місцеві громади, суспільством та засоби масової інформації. Одним з найбільш креативних методів налагодження взаємин між партнерами є інтерактивні комунікації, які передбачають розробку сайту компанії.

Перше дослідження корпоративних сайтів агрохолдингів України провела Investor Relations Agency [2, с. 128]. Спеціалісти вивчали доступність інформації підприємств, що необхідна для потенційних та діючих інвесторів. До вибірки дослідження ввійшли корпорації, які мають лістинг на фондових біржах або залучали кошти через фонди прямих інвестицій чи міжнародні фінансові інститути. Іншим критерієм відбору агрохолдингів для включення в дослідження визначено розмір земельного банку холдингу, що перевищує 60 тис. га. Підкреслимо, що у 38 зі 100 провідних, найбільших за обсягом земельного банку корпорацій України, відсутні або не працюють корпоративні web-сайти. Із майже 500 українських компаній, які виробляють сільгосппродукцію та продукти харчування, лише 4 % виходили на фондові біржі з метою залучення інвестицій. Загальне число проаналізованих агрохолдингів склало 32, з них 66 % здійснили публічне фондування, а 34 % залучали інвестиції через закрите фондування [6, с. 59].

Оцінка параметрів корпоративних web-серверів відібраних агрохолдингів здійснена за 10-бальною шкалою експертами (адміністратори сайтів, маркетологи, представники торгових компаній). Спеціалісти вивчали такі фактори: технічні характеристики сайтів; дизайнерські характеристики; структурованість представленої інформації; глибину наданої інформації; простоту пошуку необхідної інформації; існування можливості «зворотного зв'язку»; додаткові послуги, які надаються компанією в Інтернеті; маркетингові дослідження, які проводить компанія в Інтернеті; наявність мобільного доступу до сайту; іншомовну версію сайту [5, с. 145].

Перелік лідерів зі ста проаналізованих компаній за якістю функціонування корпоративних сайтів наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати оцінювання сайтів агрохолдингів України за критерієм привабливості для інвестора [2, с. 129]

Компанія	Бал	Компанія	Бал
Кернел	8,60	Agrokultura	7,25
Миронівський хлібопродукт	8,45	Ovostar Union	7,20
Авангард	8,35	Індустріальна молочна компанія	7,05
Трайгон Фармінг	8,05	Укрпродукт Груп	6,85
Glencore	7,95	KSG Agro	6,65
Мрія Агрохолдинг	7,70	Agroliga Group	6,50
Мілкленд	7,60	Агротон	6,40
Астарта-Київ	7,55	Укрлендфармінг	7,90

Основною метою оновлення сайтів є залучення потенційних інвесторів, при цьому, конкуренція активізувала компанії подавати власну інформацію креативно та доступно. Слабким місцем є відсутність іншомовних сайтів (40 %) чи вкладок (20 %), а за їх наявності інформація подається в основному лише на англійській мові.

Хоча зміни в європейському законодавстві та бізнес-середовищі щодо соціальної відповідальності не мають прямого впливу на українські компанії, але, зважаючи на євроінтеграційний курс України, вітчизняному бізнесу необхідно активізувати свої дії в сфері сталого розвитку, зокрема підготовки нефінансової звітності саме за стандартами, які пропонуються в Європейському

Союзи та інших розвинутих країнах та оприлюднювати їх на офіційних сайтах корпорацій [4 с, 70]. Досить розповсюдженою та найлегшою до впровадження формою викладення інформації є Звіт про прогрес реалізації принципів Глобального договору (СОР – Communication on Progress). Даний звіт є обов'язковим для компаній, що підписали Глобальний договір ООН. Звіт заснований на діалозі із стейкхолдерами, врахування їхньої думки під час аналізу діяльності компанії [3, с. 55].

Цікавим є досвід застосування комунікаційних технологій агропромхолдингу «Астрат-Київ», що займає восьме місце в рангу найкращих корпоративних сайтів. Генеральний директор підприємства підписав Глобальний договір ООН (українська мережа) і несе основну відповідність за розробку соціальної стратегії. Перелік комунікаційних технологій, що використовує агропромхолдинг «Астарта-Київ» наведено в табл. 2.

Таблиця 2

**Комунікаційні технології агропромхолдингу «Астарта-Київ»,
 2012-2015 рр.**

Види комунікаційних технологій	Роки			
	2012	2013	2014	2015
Опублікування річного звіту про корпоративну відповідальність, назва	Повідомлення про прогрес, що був досягнутий в рамках виконання принципів глобального договору ООН у 2012 р.	Звіт про досягнуті результати і загальний прогрес	Звіт зі сталого розвитку	Звіт зі сталого розвитку «До духовного – через земне»
Оприлюднення фінансової звітності	частково	частково	частково	частково
Тренінги (назви основних)	Цикл занять для механізаторів та комбайнерів, комплексні навчання агрономів	Навчання та тренінги з розвитку професійних та управлінських навичок	Тренінги по навчанню реалізації стратегії	Тренінг на тему «Розвиток інновацій» у світі
Взаємодія з закордонними споживачами продукції (основні)	Росія	Китай	Польща	США
Підтримка взаємодії з громадами	Гаряча лінія, ЗМІ та соціальні мережі. Відбувається обговорення проблем в громадах під час проведення свят села та врожаю, зборів пайовиків тощо			

Джерело: побудовано автором на основі даних [1]

Агропромхолдинг регулярно публікує фінансові і нефінансові звіти про діяльність виробничих підрозділів, розвиток та соціальні ініціативи, в підприємстві розроблено Кодекс соціальної відповідальності постачальників. Корпорація підтримує активний діалог із громадами в регіонах присутності. У рамках зустрічей з громадами обговоренню підлягають важливі аспекти діяльності підприємства щодо будівництва нових проектів, модернізації діючих тощо. Для отримання «зворотнього зв'язку» та пропозицій у компанії діє гаряча лінія.

Агропромхолдинг «Астарта-Київ» протягом 2012-2015 рр. розширив коло своїх бізнес-партнерів, зокрема налагодив та підтримує взаємодію з постійними споживачами продукції в Україні, Польщі, Китаї та США. У 2015 р. корпорація є активним членом наступних організацій: Національна Асоціація цукровиків України «Укрцукор», Українська Аграрна Конфедерація, Американсько-Українська Ділова Рада, Центр розвитку корпоративної соціальної відповідальності в Україні, Європейська Бізнес Асоціація тощо. З метою підвищення якості інформаційного супроводу діяльності підприємства на всіх рівнях, її прозорості та відкритості, реалізовано PR-стратегію (з 2013 р.) та стратегію роботи зі ЗМІ (2012 р.), які систематизують комунікаційну роботу. Види реклами, що використовує Агропромхолдинг «Астарта-Київ», наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Рекламна діяльність Агропромхолдинг «Астарта-Київ», 2012-2015 рр.

Показник	Роки			
	2012	2013	2014	2015
Види реклами:				
реклама в пресі	+	+	+	+
участь у виставках (назви основних)	«Виставка проектів міжнародних донорів»	«Зернові технології»	«Зернові технології»	«Цукрова демократія»
участь у благодійних акціях	+	+	+	+
реклама в інтернеті	+	+	+	+
Реалізація стратегії: PR-стратегія	-	+	+	+
стратегія роботи зі ЗМІ	+	+	+	+

Джерело: побудовано автором на основі даних [1]

Реалізація комунікаційних технологій зі стейкхолдерами здійснюється також під час участі підприємства у виставках, а для реалізації стратегії взаємодії з громадськістю в головній компанії створена посада прес-секретаря.

Частка соціально відповідальних компаній в Україні залишається малою, тому їх досвід є надзвичайно цінним. Удосконалюючи комунікаційну діяльність, підприємства матимуть можливість залучити потенційних інвесторів та налагодити контакти зі стейкхолдерами. Оприлюднені дані будуть направлені на розширення можливостей аналізу і прийняття обґрунтованих рішень усіма зацікавленими до співпраці партнерами. У той же час, агрохолдинги повинні реалізовувати значно більше соціальних проєктів, аніж просто готувати звіт про сталий розвиток та оновлювати корпоративні сайти.

Список використаних джерел:

1. Агропромхолдинг «Астарта-Київ». Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.astartakiev.com>.

2. Безпалько О.В. Використання методу експертних оцінок в маркетингових дослідженнях / О.В. Безпалько, О.Ф. Крайнюченко // Харчова промисловість. – 2008. – № 7. – С. 128–132.

3. Євтушенко В. А. Оцінка корпоративної соціальної відповідальності: методи, об'єкти, показники / В. А. Євтушенко // Вісник НТУ «ХПІ». Технічний прогрес та ефективність виробництва. – 2013. – № 46 (1019). – С. 53-63.

4. Ільченко Н. В. Світові тенденції розвитку нефінансової звітності та розкриття інформації зі сталого розвитку / Н. В. Ільченко // Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету. – 2016. – № 2 (41). – С. 68-75.

5. Ковшун Н. Е. Управління інтегративними маркетинговими комунікаціями агрохолдингів України / Н. Е. Ковшун, А. О. Радько // Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету. – 2015. – № 1 (35). – С. 144-149.

6. Никишев А. Сайт агрохолдинга глазами инвестора / А. Никишев // Капитал 500. – 2012. – № 3. – С. 58–61.

УДК 37:001:63(477)(091)

РОЗВИТОК ДОСЛІДНОЇ СПРАВИ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ТА ЙОГО СУЧАСНИЙ СТАН

*Гринь І.С., студентка, Самойлик Ю.В., к.е.н., доцент, докторант,
Полтавська державна аграрна академія*

Емпіричні спостереження за ростом і розвитком рослин супроводжували всю історію розвитку землеробства. Накопичені прикмети і знання передавались із покоління в покоління, збагачуючи культуру землеробства, і ставали традиційним досвідом. Проте підмічені факти і явища, як і наступні народні рекомендації, не супроводжались логічним поясненням, не мали теоретичного пояснення, а тому й не склали ще науки, досвід у землеробстві тривалий час був єдиним джерелом аграрних знань на Землі, і переходячи з покоління в покоління та вдосконалюючись, поступово переростав у дослідну справу.

Дослідна справа розвивалась одночасно з появою і розвитком учбових закладів. Новий імпульс до дій розпочався тоді, коли держава чітко усвідомила, що іншого напрямку не існує ніж підняти рівень продуктивності до світових стандартів через стале фінансування і опіку над дослідницьким галузевим процесом. До такої думки уряд довела успішність в першу чергу, приватної та земської ініціативи по становленню та розвитку сільськогосподарської дослідної справи. Багато в чому саме на українських землях відбувалося відпрацювання різних організаційних форм існування вітчизняної сільськогосподарської науки [1].

Так у 1880 р. князь А.В. Кудашов створює у власному маєтку на Полтавщині, перше постійно діюче дослідне поле для потреб агрономії. Згодом, при створенні першого казенного Полтавського поля у 1884 р. і напрацювання князя були продовжені і розвинуті. Заснування Полтавського дослідного поля Полтавським сільськогосподарським товариством у 1884 р. зробило феноменальну справу у галузі сільського господарства, а згодом у

науковій літературі отримало назву “Русского Ротастеда”. Значимість Полтавського дослідного поля для вітчизняного сільського господарства була велика, тому що саме ним розроблено цілий ряд прийомів агрокультури, забезпечуючи врожайність навіть в несприятливих кліматичних умовах півдня Росії на протязі довгих років свого існування.

Таким чином, Полтавське дослідне поле давало цілу низку цінних вказівок, як для землеробів, так і для землеробства. У 1910 році Полтавське дослідне поле реорганізували в дослідну станцію. Саме вона й стала однією з найпродуктивніших баз підготовки кадрів для дослідницької роботи в галузі сільського господарства. Саме тут навчалися і проходили гарну школу і науку практиканти та співробітники, які згодом стали відомими вченими агрономами селекціонерами, академіками - М.І. Вавилов, І.В. Якушкін, Б.Н. Лебединський та багато ін. [2]. На початку 80-х років почали відкриватися нові поля та станції. Площу для них надавали земства, сільськогосподарські товариства та приватні особи. В 1956 році колишній радгосп «Червона Армія» був реорганізований і став дослідним господарством Полтавської державної сільськогосподарської дослідної станції, яка в свою чергу була заснована, як “Дослідне поле” ще в 1884 році.

Виконуючи свої статутні зобов'язання ДП “ДГ “Степне” впроваджує на виробничих площах напрацювання вчених станції та інститутів мережі НААН, досягає вагомих результатів по виробництву зернових, зернобобових культур багаторічних трав, має міцну кормову базу, а це дає можливість ефективно займатись тваринництвом та іншою господарською діяльністю. З 2011 р. господарство перейшло в підпорядкування Інституту свинарства і агропромислового виробництва НААН. Наукові дослідження в свинарстві та виробничі показники галузі істотно поліпшились [3] .

Під керівництвом інституту в господарстві розпочато реконструкцію тваринницьких приміщень. Впроваджується нова технологія потокового виробництва свинини, що дає можливість безперервного протягом року вирощувати як племінних свиней, так і свиней для забою.

Господарство має в своєму користуванні 3350 га сільськогосподарських угідь, в тому числі 3326 га ріллі. В господарстві утримується 1200 голів ВРХ, з них 420 корів, 2000 голів свиней, в тому числі 140 основних свиноматок. Вирощене на м'ясо поголів'я ВРХ і свиней реалізується високоякісною продукцією, готовою до вживання завдяки роботі власного м'ясопереробного цеху.

Підприємство для реалізації пропонує: насіння високих репродукцій озимої пшениці – Косоч, Заграва Одеська, Благодарка Одеська, Ужинок; ярового ячменю Здобуток; вики ярої Гібридна-85; сої Антрацит; люцерни Віра; стоколосу безостого Полтавський-5; кукурудзи Оржиця 237; племінних свиней великої білої породи.

Дослідна справа на вітчизняних землях постійно знаходилася в серйозному історичному значенні, яку можна проаналізувати різким злетом зацікавленості до неї різних сторін, та яскраво вираженій віри в майбутнє агрономічного прогресу на основі дослідної справи. Всю історію дослідної справи можна проаналізувати хвилеподібними підйомами, які співпадали або з економічними потрясіннями, або з енергійною пропагандою ідеї дослідної справи.

Список використаних джерел

1. Вергунов В. А. Нариси історії аграрної науки, освіти та техніки / В.А. Вергунов // УААН, ДНСГБ. – К.: Аграр. наука, 2012.
2. Винер В.В. Сельско-хозяйственное опытное дело. Краткий исторический очерк и обзор программ русских с.-х. опытных учреждений 1840-1910 гг.) лекции, читанные на курсах по с.-х. опытному делу при петровской с.-х. Академии / В. В. Винер // М.: Новая деревня, 2012
3. Інститут свинарства і агропромислового виробництва НААН [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://svinarstvo.com/index.php/ua/>

УДК 330:061.66:631.1

ФОРМИ ТА НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОРПОРАТИВНИХ ВІДНОСИН В АГРОСФЕРІ УКРАЇНИ

Рунчева Н.В., к.е.н., доцент, докторант

Бердянський університет менеджменту і бізнесу

Важливим напрямом реформування аграрних відносин в сучасних умовах глобалізації є корпоративні відносини. Вони пов'язані розвитком сільськогосподарських підприємств через створення відкритих акціонерних товариств, а також перетворення колективних сільськогосподарських підприємств, спілок селян, сільськогосподарських виробничих кооперативів в акціонерні товариства або товариства з обмеженою відповідальністю [2, с. 7].

Найбільш поширеною формою корпоративних відносин в Україні доцільно, на нашу думку, вважати інтеграцію підприємств різного профілю в корпорації, які створюють кінцевий споживчий продукт. Узагальнення існуючих підходів до визначення корпорації дало підстави виявити найбільш оптимальне серед них та виокремити найбільш розповсюджену властивість практично в кожному з них – об'єднання суб'єктів і об'єктів. В авторській редакції під корпоративним аграрним суб'єктом запропоновано розуміти господарюючий суб'єкт у формі комерційної юридичної особи, організованої на принципах членства та інтегрування (об'єднання), відносно майна якої учасники несуть зобов'язальні права, а відносно прибутків мають права розподілу й отримання [1, с. 52].

На сучасному етапі корпоратизація аграрної сфери в Україні здійснюється прискореними темпами. Це призводить до утворення потужних аграрних компаній та корпорацій, агрофірм, серед яких найбільш поширеною корпоративною організаційно-правовою формою є холдингова компанія. На сьогодні в аграрній сфері країни саме агрохолдинги становлять ядро корпоративного укладу. Холдингові компанії не є законодавчо визначеною організаційною формою суб'єктів господарювання. Вони функціонують, в

основному, як акціонерні товариства або товариства з обмеженою відповідальністю.

Створення агрохолдингів відбувається через об'єднання в єдиний відтворювальний процес усіх стадій аграрного виробництва: від наукових досліджень – до підготовки, насаджень, вирощування та розведення, збору, збереження, перероблення та виробництва й реалізації готової продукції [5, с. 80]. Безумовно, це сприяє підвищенню їх конкурентоспроможності, проте є й негативні результати діяльності, у т.ч. виробничо-екологічні та соціальні борги перед суспільством, розвитком сільських територій.

За результатами аналізу світового і вітчизняного досвіду визначено, що подолання негативних рис і наслідків розвитку корпоративних відносин найбільш доцільно здійснювати через систему державно-корпоративних відносин. Організаційно-правовою формою в такому випадку слід використовувати державно-приватне партнерство, яке регламентується Законом України "Про державно-приватне партнерство" [3]. На сьогодні холдингізація сільського господарства означає розвиток корпоративних відносин через капіталізацію й концентрацію аграрного виробництва, а також залучення підприємницьких структур з інших секторів економіки, насамперед, промислового та фінансового.

Капіталізація корпоративних агроформувань відбувається наступними шляхами: перетворення частини прибутку підприємства у додатковий капітал; залучення коштів інвесторів через емісію акцій; розміщення акцій на фондових біржах країн світу. Процес корпоратизації передбачає певні зміни, які охоплюють усі сфери господарювання та бізнес-процеси: зміни відносин і форми власності, зміни організаційно-правового статусу, зміни в системі управління підприємством, зміни моделі поведінки на корпоративну [4, с. 149]. Зміни в кожному блоці відбуваються специфічно із застосування різних способів.

Розроблені інструменти системи державного регулювання розвитку корпоративних структур в аграрній сфері сприятимуть корпоративній інтеграції

при жорсткому дотриманні антимонопольного законодавства; розвитку кооперативного сектора і стимулюванню процесу формування асоціацій та об'єднань; підтримці фермерства та невеликих землевласників. Крім того, вони свідчать про провідну роль держави в управлінні розвитком корпоративного сектору та його регулюванні як важливого структурного елементу організації вітчизняної агросфери.

Список використаних джерел

1. Бородіна О.М. Інституційний розвиток сільського господарства та села в Україні і Росії та його гармонізація з європейською політичною практикою / О.М. Бородіна // Економіка України. – № 3. – 2012. – С. 48-61.

2. Геєць В.М. Українська кооперація: історичний досвід в аспекті сучасного її впровадження / В.М. Геєць, Л.П. Горкіна // Споживча кооперація України: історія, сучасність, перспективи розвитку: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (17-18 жовтня 2006р.). – К., 2006. – С. 5-9.

3. Закон України “Про державно-приватне партнерство” від 02 грудня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2010. – № 40. – ст. 524

4. Ігнатенко М.М. Стратегії та механізми управління розвитком соціальної відповідальності суб'єктів господарювання аграрної сфери економіки: [монографія] / М.М. Ігнатенко. – Херсон: Айлант, 2015. – 470 с.

5. Макаренко П.М. Різновиди використання приватної власності на землю в ринковій економіці / П.М. Макаренко // Земельная реформа и формирование рынка земли в Украине: матер. Межрегионального собрания участников Всеукр. конгресса ученых экономистов-аграрников в г. Луганске, 22 дек. 2008 г. / под общей ред. П.Т. Саблука, В.Г. Ткаченко. – Луганск: «Элтон - 2», 2009. – С. 75-84.

6. Малік М.Й. Науково-методичне забезпечення розвитку кооперації в аграрній сфері економіки / М.Й. Малік // Економіка АПК. – 2010.– №12. – С.103-108.

УДК 330:061.66:631.1

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДОРАДНИЦТВА НА КООПЕРАТИВНИХ ЗАСАДАХ

***Грінченко Я.М., магістрант, Самойлик Ю.В., к.е.н., доцент, докторант,
Полтавська державна аграрна академія***

На сьогодні в усіх областях України сформовані та функціонують сільськогосподарські дорадчі служби, працюють і надають дорадчі послуги на постійній основі 679 професійних сільськогосподарських дорадників, а також 734 експертів-дорадників, які внесені до державного Реєстру.

Практично всі дорадчі служби функціонують як недержавні організації різної організаційно-правової форми (громадські та благодійні організації, господарські товариства, приватні підприємства, обслуговуючі кооперативи). Необхідність поширення сільськогосподарських знань серед виробників сільського господарства, їх навчання та інформаційна підтримка визнано у переважній більшості країн світу. Успішність аграрного сектора в значній мірі залежить від його динамічності щодо освоєння новітніх технологій, використання ринкової кон'юнктури, а також організаційних змін, необхідних для його поступального розвитку. Цю роль і покликана виконувати система сільськогосподарського дорадництва, головною метою якої є сприяння зростанню доходів як сільськогосподарських виробників, так і сільського населення в цілому [2].

Умови надання соціально спрямованих дорадчих послуг визначені у Законі України “Про сільськогосподарську дорадчу діяльність” від 17.06.2004 № 1807-IV [1], в затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 р. № 1131 “Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для державної підтримки сільськогосподарської дорадчої служби”.

Конкретні переліки соціально спрямованих дорадчих послуг, обсяги їхнього фінансування для кожного виконавця та районів, у яких надаються

послуги, передбачені в планах заходів, що затверджуються щорічно відповідними структурними підрозділами обласних державних адміністрацій. Надання соціально спрямованих дорадчих послуг здійснюється відповідно до плану заходів та оформляється актом, який підписують суб'єкт сільськогосподарської дорадчої діяльності, голова сільської (селищної) або районної ради, начальник відповідного головного управління агропромислового розвитку обласної державної адміністрації і споживач дорадчих послуг.

Бюджетні кошти спрямовуються на оплату дорадчих послуг, які мають найбільшу ефективність: проведення навчальних семінарів, індивідуальних дорадчих послуг, випуску і розповсюдження друкованої продукції, демонстраційного показу форм і методів роботи суб'єктів господарювання.

У Полтавській області найбільш масштабну діяльність веде Полтавська обласна сільськогосподарська дорадча служба (ПОСДС), яка створена на початку 2004 р. у результаті реалізації українсько-німецького проекту UKR-03-02 “Організація офіційного сільськогосподарського дорадництва в Полтавській області” і є виконавцем програми підвищення рівня життя сільського населення в Полтавській області.

У своїй у діяльності ПОСДС керується Законом України “Про сільськогосподарську дорадчу діяльність”, який було прийнято Верховною Радою України 17 червня 2004 р. Він спрямований на поліпшення добробуту сільського населення та розвиток сільської місцевості, визначає правові засади здійснення сільськогосподарської дорадчої діяльності в Україні і регулює відносини в цій сфері. Засновниками ПОСДС є “Асоціація розвитку сільської місцевості Полтавщини”, консультативна фірма АТ “АНТ Group AG” (Німеччина), СТОВ “Воскобійники”, СТОВ “Вітчизна”, ФГ “Трига”, СФГ “Обрій”, СФГ “Трунтознавець”, СФГ “Ярошенко” та фізичні особи – представники Полтавської державної аграрної академії.

Головна мета Дорадчої служби – реалізація цілей аграрної політики влади під час проведення масштабної реформи у державі шляхом пояснень і

розповсюдження нових принципів врегулювання діяльності в господарській та суспільній системах, а також участь у модернізації аграрних господарств і підприємств, які займаються виробництвом, переробкою і торгівлею сільськогосподарської продукції. Головні завдання Дорадчої служби полягає у виробленні таких рішень, які б дозволили реалізувати головні завдання управлінського органу:

формування поглядів у ініціативних та активних людей, які не бояться приймати важливі рішення і які є ключем до динамічного реформування сільського господарства;

провокування початку процесів, які активізують існуючий аграрний потенціал, що складається з постійних і незалежних складових (географічне розташування, земля, природа) та змінних і залежних складових (діяльність людини, закони, організація справи, технології, економіка);

створення передумов для оптимального використання господарського потенціалу шляхом впливу на головний фактор змін і реформ на людину села;

інформаційна та емоційна підтримка людини села;

створення зворотного зв'язку через моніторинг інтерперсональної системи дорадник – людина села;

допомога у створенні системи охорони й реклами традиційних регіональних продуктів, яка захищає традиції культури села, району, області, що у значній мірі веде до збільшення привабливості наших сільських місцевостей і до розвитку сільського (зеленого) туризму та агротуризму [2].

Функції дорадництва поділяються на головні (програмування розвитку господарств та ідентифікація проблем і допомога в їх розв'язанні) та додаткові (освітні, інформаційні, інноваційні). Діяльність ПОСДС спрямована на чотири цільові групи: суб'єкти господарювання, які здійснюють діяльність у сільській місцевості; сільське населення; органи місцевого самоврядування; органи виконавчої влади.

Полтавська обласна сільськогосподарська дорадча служба має центральний офіс у м. Полтава і окремі структурні підрозділи у Зіньківському,

Глобинському і Лохвицькому районах. ПОСДС є членом всеукраїнської громадської організації “Національна асоціація сільськогосподарських дорадчих служб України”.

У рамках діяльності Полтавської обласної сільськогосподарської дорадчої служби “Порада” ми пропонуємо відкрити дорадчу філію, яка буде знаходитися у с. Дальні Яківці на базі Інституту Свинарства та агропромислового виробництва, а також матиме представників у сільських радах Полтавського району. Всього у даній дорадчій службі будуть працювати на постійній основі 2 працівника, а також 6 дорадників на контрактній основі на умовах акордної та відрядної системи оплати праці. Пропонована філія Дорадчої служба повинна в межах своїх функцій надавати послуги щодо розвитку персоналу сільськогосподарських підприємств. З усіх форм надання дорадчих послуг такій цільовій аудиторії, зосередимо увагу на тих позиціях, які стосуються розвитку персоналу.

Враховуючи останні тенденції в практиці розвитку персоналу та теоретичні напрацювання в цій сфері, серед основних областей розвитку персоналу організацій слід виокремити такі: організаційний розвиток; супроводження процесів змін; професійний розвиток; коучинг та наставництво; навчання персоналу; підвищення кваліфікації.

Список використаних джерел

1. Закон України “Про сільськогосподарську дорадчу діяльність” від 17.06.2004 № 1807-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1807-15>.

2. Національна асоціація сільськогосподарських дорадчих служб України: офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dorada.org.ua>.

УДК 330.35(477)

ЕКСТРАПОЛЯЦІЯ ОБСЯГІВ ВАЛОВОГО ВНУТРІШНЬОГО ПРОДУКТУ ЯК ІНДИКАТОРА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Романченко Ю.О., к.е.н., доцент,

Полтавська державна аграрна академія

Економічна безпека є одним з актуальних напрямів досліджень економічної науки та практики управління економікою держави.

Сьогодні питанням оцінювання рівня економічної безпеки держави приділяється достатньо багато уваги, особливо це питання стало актуальним у світі останніх подій, які призводять до стабілізації як внутрішньої так і зовнішньої воєнно-політичної ситуації в Україні, що негативно відбивається на економіці країни [5]. Україна, яка входить до числа провідних мінерально-сировинних держав світу, опинилась в центрі уваги світового співтовариства та стала вразливою зовнішніми загрозами. Країна звернула на себе увагу ведучих світових лідерів, в першу чергу, США та ЄС, а також сусідньої Росії.

Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України від 29.10.2013 р. № 1277 [3] визначають економічну безпеку як стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі і характеризує здатність національної економіки до сталого та збалансованого зростання.

Варто погодитися з думкою Х. Маховські [1] щодо того, що економічна безпека повинна забезпечувати досить високий рівень незалежності держави щодо важливих економічних параметрів, які в разі їх порушення можуть вплинути на свободу вибору в політичних та комерційних рішеннях.

Г. П. Пастернак-Таранушенко [2] в одному з перших вітчизняних наукових досліджень поняття економічної безпеки визначає як стан, за якого держава є гарантом створення умов для поліпшення добробуту населення країни та для розвитку її економіки в майбутньому.

Одним із загальних індикаторів економічної безпеки і найповнішим показником сумарного обсягу виробництва товарів та послуг за певний період є валовий внутрішній продукт (далі – ВВП). Для дослідження динаміки обсягів ВВП, застосували метод екстраполяції тренду, маємо продовження виявленої в процесі аналізу тенденції за межами побудованого на основі емпіричних даних ряду динаміки до 2018 р. Передумовою використання цього методу прогнозування є сталість чинників, що формують виявлений тренд, а принциповим моментом – виявлення тренду, характерного для досліджуваного ряду динаміки ВВП. Саме такий характер динаміки, збільшення обсягів ВВП дає можливість застосувати метод найменшого квадратичного відхилення, де спостерігається більш-менш стійка залежність значення досліджуваного показника (ВВП) від часового інтервалу (t), то для виявлення тренду доцільно побудувати пряму, яка описується лінійною регресією (табл. 1).

Таблиця 1

Аналітичне вирівнювання ряду динаміки та екстраполяція обсягів валового внутрішнього продукту (рівняння тренду $y_t = a_0 + a_1t$)

Роки	ВВП у фактичних цінах, млн грн						Параметри	
	Зміна моменту часу	Фактичний рівень	Розрахункові величини			Рівень ряду	a_0	a_1
n	t	y	ty	t^2	a_1t	y_t		
2003	-6	267344	-1604064	36	-805519,2	194279,6	999799	134253
2004	-5	345113	-1725565	25	-671266,0	328532,8		
2005	-4	441452	-1765808	16	-537012,8	462786,0		
2006	-3	544153	-1632459	9	-402759,6	597039,2		
2007	-2	720731	-1441462	4	-268506,4	731292,4		
2008	-1	948056	-948056	1	-134253,2	865545,6		
2009	0	913345	0	0	0	999798,8		
2010	1	1082569	1082569	1	134253,2	1134052,0		
2011	2	1302079	2604158	4	268506,4	1268305,2		
2012	3	1411238	4233714	9	402759,6	1402558,4		
2013	4	1454931	5819724	16	537012,8	1536811,6		
2014	5	1586915	7934575	25	671266,0	1671064,8		
2015	6	1979458	11876748	36	805519,2	1805318,0		
x	x	12997384	24434074	182	x	12997384,0	Всього	
2016	7	прогноз	x	49	x	1939571,2	x	
2017	8	прогноз	x	64	x	2073824,4		
2018	9	прогноз	x	81	x	2208077,6		

* розраховано автором за вихідними даними [5].

Після знаходження параметрів рівняння тренду, для виявлення тенденції обсягів ВВП, приймає вигляд: $y_t = 999798,8 + 134253,2t$. Так, тенденція зміни ВВП ґрунтується на абсолютному збільшенні на 134253,2 млн грн щороку.

Допускаємо відхилення фактичного значення ВВП від прогнозного показника за рахунок його значної варіації. На ступінь достовірності результатів наведених розрахунків, зроблених шляхом економіко-математичного моделювання, впливає дестабілізація української економіки.

Список використаної літератури

1. Machovski H. Ost-West Handel: Entwicklung, Interessenlagen, Aussichten // Aus Blitik u. Zeitgeschichte. Bonn. № 5. 1985. P. 5–18.
2. Пастернак-Таранушенко Г. А. Економічна безпека держави : Підручник. - К. : Ін-т держ. управл. і самоврядування при Кабінеті Міністрів України, 1994. – 140 с.
3. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277 // zakon.rada.gov.ua.
4. Семененко О. М. Прогнозування показників номінального та реального ввп україни шляхом застосування факторних моделей (2015-2030 рр.) / О. М. Семененко, Р. В. Бойко, О. Г. Водчиць та ін. // Системи обробки інформації. – 2014. -№ 8 (124). – С. 164-170.
5. Статистичний щорічник України за 2014 рік / За ред. І. М. Жук // К. : Державна служба статистики України, 2015, 586 с.

УДК 657.471:174.022.1

ГУДВІЛ ЯК ЕЛЕМЕНТ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА: ПРАВОВІ АСПЕКТИ

*Щетініна Т.О., к.і.н., доцент, доцент кафедри підприємництва і права
Полтавська державна аграрна академія*

Згідно сучасних підходів теорії і практики економіки до складу ресурсного потенціалу підприємства входять матеріальні, нематеріальні, трудові та фінансові ресурси. З поміж названих окремо хотілося б загострити увагу на нематеріальних ресурсах, до яких відносять об'єкти промислової та інтелектуальної власності, здатні приносити користь тривалий час (гудвіл, ноу-хау, база знань, база даних, патент, винахід тощо). В свою чергу, серед видів нематеріальних ресурсів підприємства не втрачає свого економіко-правового значення гудвіл.

Оскільки гудвіл, по-суті, це вартість ділової репутації, то його значення лише зростає у процесі розвитку господарських відносин в Україні. На сучасному етапі економічного зростання країни в умовах складних внутрішньополітичних процесів та кризових явищ у світовій економіці, значення гудвілу для підприємств аграрного сектору народного господарства стрімко збільшується. У разі продажу підприємств-сільськогосподарських товаровиробників величезне значення та вплив на формування вартості даного об'єкту буде мати репутація цього підприємства як, наприклад, виробника екологічно чистої продукції, надійного постачальника цієї продукції до мережі магазинів або вже з існуючою та добре розвиненою власною мережею магазинів. Зрозуміло, що потенційний покупець готовий заплатити значно більшу ціну за підприємство з міцно налагодженими партнерськими стосунками та стабільним ринком збуту.

Нагадаємо, що при визнанні гудвілу активом його можна ідентифікувати як позитивний чи негативний. Позитивний гудвіл є ціною, яку покупець готовий заплатити за підприємство, понад справедливую вартість його чистих

активів, а негативним гудвілом є перевищення вартості частини покупця у справедливій вартості придбаних ідентифікованих активів та зобов'язань над вартістю придбання на дату покупки [1, с.89-90].

Цікавий факт – найперший судовий прецедент, пов'язаний з визначенням та оцінкою гудвілу виник в Англії у 1620 р. (справа «Брод проти Джоліфа»). Крамар Брод, який купив у Джоліфа його справу, заплатив йому вартість товару та надбавку за гарантію того, що продавець не переїжджатиме на нове місце. Однак, продавець переїхав, продовживши справу на новому місці, що суперечило умовам угоди. Розглянувши справу, суд прийняв рішення на користь позивача. Угоду було розірвано. Основним предметом розгляду був гудвіл, тобто ділова репутація, проданої справи. На думку позивача ділову репутацію купованої справи було втрачено, адже споживачі та їх прихильність змінились, бо вони перейшли за новим місцезнаходженням попереднього власника. За результатом розгляду справи було визнано, що місцезнаходження є чинником, що впливає на гудвіл [2, с.211].

У нашій державі правове визначення гудвілу було закріплено в нормах ст.1 Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 28 грудня 1994 р., який втратив чинність у 2013 р. із прийняттям Податкового кодексу України. До норм останнього також було включено поняття гудвілу. Ст. 14.1.40 Податкового кодексу України встановлює, що гудвіл – це нематеріальний актив, вартість якого визначається як різниця між ринковою ціною та балансовою вартістю активів підприємства як цілісного майнового комплексу, що виникає в результаті використання кращих управлінських якостей, домінуючої позиції на ринку товарів, послуг, нових технологій тощо. Вартість гудвілу не підлягає амортизації і не враховується під час визначення витрат платника податку, щодо активів якого виник такий гудвіл [3].

Взагалі у правовій системі України гудвіл розглядається лише в контексті податкових спорів, а також у випадках реорганізації підприємств. Саме тому питання щодо правового регулювання гудвілу розкривається у підзаконних нормативних актах, які регламентують бухгалтерський облік та розрахунки

вартості гудвілу.

Зокрема, фахівці вказують, що найпоширенішими є три способи визначення вартості гудвілу, тобто ціни, яку покупець має заплатити понад балансову вартість чистих активів [4]:

перший спосіб: визначається ринкова вартість чистих активів (нетто-активів – за західною термінологією);

другий спосіб: полягає у виявленні спроможності підприємства приносити більші прибутки порівняно з іншими, які працюють у цій галузі;

третій спосіб: вартість гудвілу визначається діленням суми перевищення прибутку підприємства над прибутком, визначеним як середній у галузі, на середню норму прибутку (норма прибутку – це виражена в процентах частка прибутку в ціні товару).

Отже, питання правового регулювання гудвілу в чинному законодавстві України не втрачають своєї актуальності як в частині оцінки та обліку, так і в питаннях вирішення спорів господарюючих суб'єктів.

Список використаних джерел

1. Попова А.А. Особливості визнання, оцінки та обліку гудвілу / А.А.Попова // Проблеми та перспективи економіки і управління, Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 13-14 грудня 2013 р.). – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2013. – С.88 – 90.

2. Хортюк О.В. Співвідношення понять «ділова репутація», «гудвіл», «імідж», «престиж», «реноме» / О.В.Хортюк // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 4. – С. 211 – 214

3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (редакція станом на 01.04.2017 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page2>

4. Грачова Р. Гудвіл: новий актив і нові проводки / Римма Грачова // Дебет – Кредит: Український бухгалтерський тижневик [Електронний ресурс]. – 2000. – № 30. – Режим доступу: <http://dtk.com.ua/debet/ukr/2000/30/30pr6.html>

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ № 1

СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ, РОЗВИТКУ І ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АПК В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

4

ФОРМУВАННЯ РИНКУ ДІЮЧИХ РЕСУРСІВ (ФАКТОРІВ)
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

*Макаренко П.М., д.е.н., професор, член-кореспондент НААН України,
завідуючий кафедрою економіки підприємства,
Полтавська державна аграрна академія,
Пілявський В.І., к.е.н., докторант,
Міжнародний університет бізнесу і права, м. Херсон*

4

РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АГРАРНОЇ СФЕРИ РЕГІОНУ

*Помаз Ю. В., к.і.н., доцент, Помаз О. М. к.е.н., доцент,
Полтавська державна аграрна академія*

8

IMPACT OF GLOBAL FACTORS ON THE FORMATION CONJUNCTURE
OF AGRI-FOOD MARKET

*Samoilyk Iu.V., PhD in economics, associate professor, doctoral,
Poltava State Agrarian Academy*

12

ОСОБЛИВОСТІ АГРАРНОГО РИНКУ ПРАЦІ

*Загребельна І.Л., к.е.н., Олійник Є.О., к.е.н.,
Полтавська державна аграрна академія*

15

РОЗВИТОК ТВАРИННИЦТВА НА РЕСУРСНІЙ БАЗІ ПОЛТАВСЬКОЇ
ОБЛАСТІ

*Дядик Т.В., к.е.н., доцент,
Полтавська державна аграрна академія*

18

РОЗВИТОК РИНКУ ЗЕРНА В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ НАЯВНИХ
РЕСУРСІВ ВИРОБНИЦТВА

*Писаренко С.В., к.с.-г.н., доцент,
Полтавська Державна аграрна академія*

21

PROBLEM OF FORMING AND EFFECTIVE USE OF RESOURCE
POTENTIAL IN AGRICULTURAL PRODUCTION

*Tomilin O.O., Ph.D., professor of finance and credit
Poltava State Agrarian Academy*

24

НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

*Ярмош В.В., магістрант, Самойлик Ю.В., к.е.н., доцент, докторант,
Полтавська державна аграрна академія*

28

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА ЯК НЕОБХІДНА УМОВА РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

*Єсель Г.В., к.е.н., завідувач сектором економіки,
ННЦ «Інститут землеробства НААН»*

32

ПОТЕНЦІАЛ ПРОДУКТИВНОСТІ ЗЕМЛИ В СЕЛЬСЬКОМУ ХОЗЯЙСТВЕ: МЕТОДИКА ОБОСНОВАННЯ І ОЦЕНКИ РЕЗЕРВОВ

*Пармакли Д., д.э.н., профессор, Дудогло Т., к.э.н., Тодорич Т., к.э.н.,
ст. преподаватели, Комратский государственный Университет,
Республика Молдова*

34

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ РЫНКА МОЛОЧНЫХ ПРОДУКТОВ БЕЛАРУСИ, УКРАИНЫ И РОССИИ: ОБЩЕЕ И ОТЛИЧИЯ

*Карпенко Е.М., д.э.н., профессор, Белорусский государственный
университет, Карпенко В.М., к.т.н., доцент, Сухоцкая В.С., аспирант,
Белорусский государственный аграрный технический университет*

38

ФАКТОРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

*Міняйленко І.В., ст. викладач, здобувач, Полтавський національний
технічний університет імені Юрія Кондратюка*

43

РОЛЬ РОДОВИХ САДИБ У РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

*Плотнікова М.Ф., к. е. н, доцент, Присяжнюк О.Ф., к. е. н, доцент,
Житомирський національний агроекологічний університет
Васильєв М. Л., голова ВГО «Народний рух захисту Землі»*

46

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕФІНІЦІЇ «СІЛЬСЬКІ ТЕРИТОРІЇ»

*Федорак В. І., к.е.н., доцент, завідувач кафедри фундаментальних,
загальноекономічних дисциплін і туризму,
Гилка М. Д., к.е.н., доцент кафедри фундаментальних,
загальноекономічних дисциплін і туризму, Інститут управління
природними ресурсами
Університету економіки і права «КРОК»*

51

СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АПК УКРАЇНИ

*Волошина О.А., асистент кафедри економіки підприємства та управління
персоналом, Миргородська А.О., студентка, Д.С. Олійник, студентка,
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка*

56

ЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ РОСЛИННИЦТВА В ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ <i>Хадарцев О.В., асистент, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка</i>	61
ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНІ ОПЕРАЦІЇ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ <i>Волченко Н. В., к.е.н., доцент, Сумський національний аграрний університет</i>	65
ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЙ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗОВНІШНІХ РИНКАХ <i>Гольд А.О., студентка, Кулакова С.Ю., к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства та управління персоналом, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка</i>	69
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ <i>Галайда Т.О., ст. викладач, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка</i>	72
ПРОБЛЕМИ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ <i>Болдирєва Л.М., к.е.н., доцент, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка</i>	75
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ <i>Бондаревська К.В., к.е.н., доцент, Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро</i>	79
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЇ В ХАРЧОВІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ <i>Голос А.Е., студентка, Самойлик Ю.В., к.е.н., доцент, докторант, Полтавська державна аграрна академія</i>	82
СУТНІСТЬ ТА СКЛАДОВІ МЕХАНІЗМУ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>Грінченко О.В., аспірант, Полтавська державна аграрна академія</i>	86
ДОСВІД РОБОТИ ЗАКОРДОННИХ ВЕНЧУРНИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>Льїн В. Ю., аспірант, Луганський національний університет ім. Т. Шевченка, м. Старобільськ</i>	91

СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ <i>Щербата І.В., к.е.н., доцент, Львівський національний аграрний університет, Клепчева О.В., к.е.н. помічник судді, Господарський суд м. Київ</i>	94
МОТИВАЦІЯ ПРАЦІ ПЕРСОНАЛУ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЗЕД <i>Клецова Н. В., к.е.н., доцент, Сумський національний аграрний університет</i>	99
ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ ТА ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ <i>Льовин А. С., магістр, Полтавська державна аграрна академія</i>	104
РОЗВИТОК ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВІТЧИЗНЯНОГО МОЛОКОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ <i>Миколенко І.Г., к.е.н., доцент, Полтавська державна аграрна академія</i>	107
ЕКОНОМІЧНІ СТИМУЛИ ЗЕМЛЕОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РАЦІОНАЛЬНОГО ЗЕМЛЕВЛАСНИКА <i>Дивнич А. В., судовий експерт Полтавського НДЕКЦ МВС України Статівка Д. І., головний судовий експерт Полтавського НДЕКЦ МВС України</i>	109
ОПОСЕРЕДКОВАНИЙ ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК ГАЛУЗІ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ <i>Яровий В.Ф., к.е.н., доцент, докторант Херсонський державний університет</i>	111
ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ У РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ <i>Романюк І.А., к.е.н., Харківський національний технічний університет сільського господарства ім. П. Василенко</i>	114
СТАВЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ ДО ПРАЦІ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА І НЕОБХІДНІСТЬ ЙОГО ВРАХУВАННЯ У МЕНЕДЖМЕНТІ <i>Осадчук І.В., к.с-г.н., доцент ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»</i>	117
ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОФСПЛОК У СВІТІ <i>Іваницька С.Б., к.е.н., доцент, Полтавський національний технічний університет ім. Ю. Кондратюка</i>	122

СЕКЦІЯ 2

ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АПК ТА ЙОГО ОЦІНКА В ОПЕРАЦІЙНОМУ, БІЗНЕСОВОМУ, ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

127

РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОЇ
СФЕРИ У СИСТЕМІ ЇХ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

*Березіна Л.М., д.е.н., професор,
Полтавська державна аграрна академія*

127

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПОТЕНЦІАЛУ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ
ТА СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

*Мармуль Л.О., д.е.н., професор, Бойко В.І., к.ф.н., доцент, Семенюк К.В.,
бакалавр, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв*

130

ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЇ НА ОРГАНІЗАЦІЮ ВИРОБНИЦТВА НА
ПІДПРИЄМСТВІ

*Махмудов Х.З., д.е.н., професор, Михайлова О.С., к.е.н., доцент,
Світлична А.В., к.е.н., доцент, Полтавська державна аграрна академія*

134

ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ –
ОСНОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

*Сосновська О.О., кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри
Полтавська державна аграрна академія*

136

ОЦІНКА ТА ДІАГНОСТИКА ВИРОБНИЧО-РЕСУРСНОГО
ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ФОРМУВАНЬ:
ОБМЕЖЕННЯ ТА РЕЗУЛЬТАТИ

*Ігнатенко М.М., д.е.н., професор, Паламарчук О.М., к.е.н., доцент
ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
ім. Г. Сковороди”*

141

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ВИРОБНИЧОГО
ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*Красноруцький О.О., д.е.н., професор, Руденко С.В., к.е.н., викладач,
Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка*

144

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*Погребняк Л.П., аспірант, Полтавська державна аграрна академія,
викладач циклової комісії фінансово-економічних і облікових дисциплін,
Полтавський кооперативний коледж*

148

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>Пономарьов О.С., к.е.н., доцент, докторант, Тернопільський національний економічний університет, Народний депутат України</i>	152
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА <i>Васюта В.Б., к.т.н., доцент, Васюта В.В., к.т.н., доцент, Полтавський національний технічний університет ім. Ю.Кондратюка</i>	157
ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АПК ТА ЙОГО ОЦІНКА В ОПЕРАЦІЙНОМУ, БІЗНЕСОВОМУ, ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ <i>Волошина О.А., асистент кафедри економіки підприємства та управління персоналом, Стеценко Ю.В., студент, Улько О.Ю., студент, Полтавський національний технічний університет імені Ю. Кондратюка</i>	163
ЦІНА ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСУ «РОБОЧА СИЛА» В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ <i>Ал-Далаіен Рашад Халіф Хаммад, аспірант Полтавська державна аграрна академія</i>	167
МЕХАНІЗМ ОЦІНКИ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА <i>Гасанов Р.І., магістрант, Самойлик Ю.В., к.е.н., доцент, докторант, Полтавська державна аграрна академія</i>	171
ФОРМУВАННЯ ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК СКЛАДОВОЇ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ <i>Прокопишин О.С., к.е.н., доцент, Львівський національний аграрний університет</i>	174
НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>Дивнич О. Д., к.е.н., доцент, Полтавська державна аграрна академія</i>	179
РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ДОМІНАНТА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА <i>Радіонова Я. В., аспірант, Полтавська державна аграрна академія</i>	182
СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СПІВВІДНОШЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЇХ ПРОДУКЦІЇ <i>Зайцев Ю.О., к.е.н., доцент, Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка</i>	185

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ АПК УКРАЇНИ <i>Биба В.В., к.т.н., доцент кафедри економіки підприємства та управління персоналом, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка</i>	189
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА НАПРЯМИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ <i>Демиденко Л. М., к.е.н., доцент, Полтавська державна аграрна академія</i>	192
ОСОБЛИВОСТІ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>М.В. Коваленко, к.е.н., доцент, Полтавська державна аграрна академія</i>	195
ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В КОНТЕКСТІ АКТИВІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>Вітко Ю.Д., аспірант, Полтавська державна аграрна академія</i>	199
КОНКУРЕНТНАЯ АДАПТИВНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ КАК ИНДИКАТОР ЭФЕКТИВНОСТИ ПРОЦЕССА ИНВЕСТИРОВАНИЯ <i>Шашло Н.В., к.э.н., доцент кафедры экономики, заведующий отделом аспирантуры и докторантуры, Владивостокский государственный университет экономики и сервиса</i>	202
ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА <i>Іващенко Т.А., магістрант, Демиденко Л.М. к.е.н., доцент, Полтавська державна аграрна академія</i>	207
ЕКОНОМІЧНА АКТИВНІСТЬ ЯК ПОКАЗНИК ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ <i>Гордієнко І.О., магістр, Полтавська державна аграрна академія</i>	212
ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНОВИХ ТА ЗЕРНОБОБОВИХ КУЛЬТУР У ПІДПРИЄМСТВАХ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ <i>Баган Н.В., магістрант, Полтавська державна аграрна академія</i>	216
	219

СЕКЦІЯ 3

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМ ПОТЕНЦІАЛОМ В АПК

ОРГАНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ <i>Зось-Кіор М.В., д.е.н., доцент, професор кафедри менеджменту і логістики, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка</i>	219
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧО-РЕСУРСНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>Аранчій Д.С., Кривець Ю.М., Постол А.А., к.е.н., докторанти ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»</i>	224
ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МЕНЕДЖМЕНТУ В УКРАЇНІ <i>Кучерова М.В., викладач, Полтавський інститут Бізнесу Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Ю. Бугая</i>	227
ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВЕ ПЛАНУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ <i>Мирна О. В., к.е.н., доцент, Полтавська державна аграрна академія</i>	232
ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ <i>Дубовик С.Г., к.е.н., доцент кафедри менеджменту, Сумський національний аграрний університет</i>	237
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ДІАГНОСТИКИ ТА КОНТРОЛІНГУ В УПРАВЛІННІ АГРАРНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ <i>Рибаков М.В., начальник Головного управління Державної фіскальної служби України в Харківській області</i>	240
ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА КУКУРУДЗИ ЯК МЕТОД УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА АГРАРНОЇ СФЕРИ <i>Щербатюк В.В., аспірант, ННЦ «Інститут землеробства НААН»</i>	244
ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ МЕДИЧНОЇ ГАЛУЗІ <i>Аль Ширафі Мохаммед Авад, аспірант, Полтавська державна аграрна академія</i>	247

СЕКЦІЯ 4

МАРКЕТИНГОВО-ЛОГІСТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ АПК

252

МАРКЕТИНГОВІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФІЛЮ
СПОЖИВАЧІВ КОНСЕРВОВАНОГО ЗЕЛЕНОГО ГОРОШКУ
НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РИНКУ

*Боліла С.Ю. - к.с.-г.н., доцент, Мовчан А.І., студент,
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»*

252

БЕНЧМАРКІНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

*Льїн В. Ю., д.е.н., професор кафедри «Облік та аудит»,
Державний економіко-технологічний університет транспорту*

257

ТРЕЙД-МАРКЕТИНГ ЯК ОСНОВНИЙ ІНСТРУМЕНТ
СТИМУЛЮВАННЯ ЗБУТУ АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ НА
МІЖНАРОДНИХ РИНКАХ

*Мокляк М.В., к.е.н., доцент, Полтавський національний технічний
університет імені Юрія Кондратюка*

261

ПОДХОДИ К ФОРМИРОВАНИЮ ПОРТФЕЛЯ БРЕНДОВ НА РЫНКЕ
ТРАДИЦИОННОЙ МОЛОЧНОЙ КАТЕГОРИИ

*Карпенко Е.М. д.э.н, профессор, Ещик Д.А., аспирант,
Белорусский государственный университет*

264

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КАНАЛАМИ РОЗПОДІЛУ

*Решетнікова О.В., к.е.н., Боровик Т.В., к.е.н., доцент,
Полтавська державна аграрна академія*

269

ОПТИМІЗАЦІЯ АСОРТИМЕНТНОЇ ПОЛІТИКИ ХЛІБОПЕКАРСЬКИХ
ПІДПРИЄМСТВ НА ЗАСАДАХ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

*Федорова Т.В., к.е.н., доцент,
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»*

271

СЕКЦІЯ 5

ФІНАНСОВО-ОБЛІКОВЕ ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСІВ ФОРМУВАННЯ, РОЗВИТКУ І ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АПК

277

**ПЕРЕСТРАХУВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОГО
МЕНЕДЖМЕНТУ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ**

Зоря С. П., к.е.н., доцент,

Полтавська державна аграрна академія

277

**ОБЛІК ВИХОДУ ПРОДУКЦІЇ ШКУРОПОСОЛОЧНОГО ЦЕХУ НА
М'ЯСОКОМБІНАТІВ**

*Кушнір В.О., аспірант кафедри обліку, контролю та оподаткування
агробізнесу, ДВНЗ «Київський національний економічний
університет ім. В. Гетьмана»*

280

**ЗАСТОСУВАННЯ КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ПОТЕНЦІЙНИЙ
РЕСУРС НАЛАГОДЖЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ АГРОХОЛДИНГІВ ЗІ
СТЕЙКХОЛДЕРАМИ**

Дем'яненко Н. В., к.е.н., доцент,

Полтавська державна аграрна академія

285

**РОЗВИТОК ДОСЛІДНОЇ СПРАВИ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ТА
ЙОГО СУЧАСНИЙ СТАН**

*Гринь І.С., студентка, Самойлик Ю.В., к.е.н., доцент, докторант,
Полтавська державна аграрна академія*

290

**ФОРМИ ТА НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОРПОРАТИВНИХ ВІДНОСИН В
АГРОСФЕРІ УКРАЇНИ**

Рунчева Н.В., к.е.н., доцент, докторант

Бердянський університет менеджменту і бізнесу

293

**ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДОРАДНИЦТВА
НА КООПЕРАТИВНИХ ЗАСАДАХ**

*Грінченко Я.М., магістрант, Самойлик Ю.В., к.е.н., доцент, докторант,
Полтавська державна аграрна академія*

296

**ЕКСТРАПОЛЯЦІЯ ОБСЯГІВ ВАЛОВОГО ВНУТРІШНЬОГО ПРОДУКТУ
ЯК ІНДИКАТОРА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ**

Романченко Ю.О., к.е.н., доцент,

Полтавська державна аграрна академія

300

**ГУДВІЛ ЯК ЕЛЕМЕНТ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ
ПІДПРИЄМСТВА: ПРАВОВІ АСПЕКТИ**

Щетініна Т.О., к.і.н., доцент, доцент кафедри підприємництва і права

303

Полтавська державна аграрна академія

Наукове видання

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

**«СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ,
РОЗВИТКУ І ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО
ПОТЕНЦІАЛУ АПК»**

30 березня 2017 р.

Відповідальна за випуск Самойлик Ю.В.

Затверджено до друку кафедрою економіки підприємства, протокол № 9 від
13.03.2017 р.

Формат 60x90 ¹/₁₆. Папір офсетний (білий 70-80 г/м²).

Ум. друк. арк. 13. Авт. арк. 12,53.

Тираж 100 пр. Гарнітура Times New Roman Cyr.

Друк – кафедра економіки підприємства
Полтавської державної аграрної академії